

Raportul de monitorizare al societății civile privind implementarea cadrului strategic național pentru egalitatea, incluziunea și participarea romilor

în România

Realizat de:

Centrul de Resurse pentru Comunitățile de Romi
Asociația DANROM
Centrul Romilor pentru Politici de Sănătate SASTIPEN
Centrul Cultural al Romilor O Del Amenca
Asociația Centrul pentru Educație și Drepturile Omului ACEDO
Agenția de Dezvoltare Comunitară ÎMPREUNĂ

Februarie 2025

Raport de monitorizare al societății civile privind
implementarea cadrului strategic național pentru
egalitatea, incluziunea și participarea romilor
în România

Raportul a fost pregătit de următoarele organizații și activiști:

Organizare	Contribuitor
Centrul de Resurse pentru Comunitățile de Romi	Florin Moisă – coordonator
Asociația DANROM	Daniel Caraivan
Centrul Romilor pentru Politici de Sănătate SASTIPEN	Radu Andrei Anuți Daniel Rădulescu
Centrul Cultural al Romilor O Del Amenca	Florin Nasture
Asociația Centrul pentru Educație și Drepturile Omului ACEDO	Melania Coman
Agenția de Dezvoltare Comunitară ÎMPREUNĂ	Alexandra Hosszu
	Vlad Coșmeleață

Raportul a fost elaborat ca parte a inițiativei „**Acțiune pregătitoare – Monitorizare civilă a romilor – Consolidarea capacității și implicării societății civile rome și pro-rome în monitorizarea și revizuirea politicilor**”, implementată de un consorțiu condus de Institutul pentru Democrație al Universității Central Europene (DI/CEU, Democracy Institute of Central European University), inclusiv Rețeaua Europeană a Organizațiilor Romilor la Nivel Local (Rețeaua ERGO, European Roma Grassroots Organisations Network), Fundación Secretariado Gitano (FSG) și Centrul European pentru Drepturile Romilor (ERRC, European Roma Rights Centre). Inițiativa a fost finanțată de Direcția Generală Justiție și Consumatori (DG Just) a Comisiei Europene în cadrul contractului de servicii nr. JUST/2020/RPAA/PR/EQUA/0095.

Raportul reprezintă concluziile autorilor și nu reflectă neapărat opiniile consorțiului sau ale Comisiei Europene, care nu pot fi trase la răspundere pentru nicio utilizare care ar putea fi făcută din informațiile conținute în acest document.

CUPRINS

LISTA ABREVIERILOR	6
REZUMAT	7
INTRODUCERE.....	11
1. IMPLEMENTAREA CNSR.....	14
1.1. Evoluții cheie și eficacitatea implementării	14
1.1.1. Modificări ale CNSR și ale planului de acțiune.....	14
1.1.2. Progrese în implementare	14
1.1.3. Eficacitatea monitorizării	15
1.1.4. Colectarea datelor	17
1.2. Sinergia CNSR cu acțiunile interne și ale UE.....	18
1.2.1. Politici complementare	18
1.2.2. Alinirea cu acțiunile UE.....	19
1.2.3. Abordarea preocupărilor legate de evaluările anterioare	19
1.3. Participarea romilor la implementare și monitorizare.....	21
1.3.1. Implicarea organizațiilor societății civile rome în implementare	21
1.3.2. Romii în instituțiile publice care implementează CNSR	22
1.3.3. Contribuția Platformei Naționale pentru Romi la implementarea CNSR	23
2. RECENZIE PE DOMENII TEMATICE	25
2.1. Combaterea antițigănistului și a discriminării	25
2.2. Educație	27
2.3. Ocupare	31
2.4. Sănătate	34
2.5. Locuire, servicii esențiale și justiție de mediu.....	37
2.6. Protecție socială.....	39
2.7. Servicii sociale.....	42
2.8. Protecția copilului.....	42
2.9. Promovarea (conștientizării) artei, culturii și istoriei rome	44
3. FOCALIZARE PE PROBLEMELE CHEIE CARE ÎI AFECTEAZĂ PE ROMI	47
3.1. Segregarea rezidențială și calitatea scăzută a locuințelor.....	47
3.2. Accesul inadecvat al copiilor romi la grădiniță	50
3.3. Antigypsyism / Antițigănistism, infracțiuni motivate de ură și discurs instigator la ură	52
3.4. Sărăcia și șomajul.....	54
4. UTILIZAREA INSTRUMENTELOR DE FINANȚARE ALE UE.....	57
4.1. Condiții pentru implementarea fondurilor UE pentru egalitatea romilor	57
4.2. Societatea civilă romă în implementarea fondurilor UE	59
CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI.....	64
REFERINȚE.....	67
ANEXA E: LISTA PROBLEMELOR ȘI CONDIȚIILOR	70

LISTA ABREVIERILOR

AFCN	Administrația Fondului Cultural Național
ANCP	Agencia Națională de Cadastru și Publicitate Imobiliară
ANES	Agencia Națională pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați
ANOFM	Agencia Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă
ANPDCA	Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție
ANR	Agencia Națională pentru Romi
AVP	Avocatul Poporului
BJR	Biroul Județean pentru Romi
CE	Comisia Europeană
CIIMES	Comitetul interministerial pentru implementarea, monitorizarea și evaluarea Strategiei
CMR	Comisia ministerială pentru romi
CNCD	Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării
CNCR-RK	Centrul Național pentru Cultura Romilor Romano Kher
CNSR	Cadrul Național Strategic pentru Romi
CoE	Consiliul Europei
CSUER	Cadrul strategic al UE pentru romi
DG JUST	Direcția Generală Justiție și Consumatori
DLCC	Dezvoltare locală plasată sub conducerea comunității
DRI	Departamentul pentru Relații Interetnice
EİTC	Educație și îngrijire timpurie a copiilor antepreșcolari și preșcolari
FRA	Agencia pentru Drepturi Fundamentale
GLT	Grupul de lucru tehnic
IGPR	Inspectoratul General al Poliției Române
INS	Institutul Național de Statistică
MADR	Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale
MAE	Ministerul Afacerilor Externe
MAI	Ministerul Administrației și Internelor
MC	Ministerul Culturii
MDLPA	Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației
MEd	Ministerul Educației
MFTES	Ministerul Familiei, Tineretului și Egalității de Șanse
MIEP	Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene
MLSS	Ministerul Muncii și Solidarității Sociale
MS	Ministerul Sănătății
NEET	tineri necuprinși într-o formă de educație, angajare sau formare profesională
NRIS	Strategia națională pentru incluziunea cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2015 – 2020
ONG	Organizații neguvernamentale
OSC	Organizație a Societății Civile
PNCR	Punctul Național de Contact pentru Romi
PNRAS	Program Național pentru Reducerea Abandonului Școlar
PNR	Platforma Națională pentru Romi
PNRR	Planul Național de Redresare și Reziliență
POCA	Programului Operațional Capacitate Administrativă
POCU	Programului Operațional Capital Uman
POEOFM	Programul Operațional pentru Educație și Ocuparea Forței de Muncă
PIDS	Programul Operațional Incluziune și Demnitate Socială
RCM	Monitorizarea Civilă a Romilor
SEE	Europa de Sud-Est
SGG	Secretariatul General al Guvernului
SIIR	Sistemul Informatic Integrat al Învățământului din România
SNIR	Strategia națională pentru incluziunea cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022-2027
UE	Uniunea Europeană
VMI	Venitul minim de incluziune

REZUMAT

De la adoptarea sa în 2022, Cadrul Național Strategic pentru Romi (CNSR) din România nu s-a dovedit încă a fi o poveste de succes, iar Cadrul Strategic al UE pentru Romi (CSUER) nu a reușit să influențeze statutul unei politici publice atât de importante în România.

Întregul proces de implementare a CNSR este relativ lent și birocratic. Poate fi definit ca un proces bine conceput în scris, dar condus de forțe care nu par să aibă ca prioritate pe agenda publică problematica romilor, contextul democratic, politic și economic al României nefiind unul care să favorizeze acest proces.

Deși CNSR prezintă o serie de obiective ambițioase, implementarea sa este împiedicată de o coordonare deficitară, finanțare insuficientă și obstacole birocratice. Probleme cheie precum discriminarea, locuirea precară, ocuparea forței de muncă și educația necesită o voință politică mai puternică, resurse sporite și o cooperare instituțională eficientă pentru a asigura progrese semnificative în incluziunea romilor.

CNSR și planul său de măsuri nu au beneficiat de nici o modificare a obiectivelor, măsurilor, responsabilităților și a bugetului. În prezent, modificările propuse de ministerele de resort nu sunt încă disponibile. Acestea erau programate pentru discuții în cursul anului 2025, dar schimbarea guvernamentală va întârzia și mai mult acest proces.

CNSR adoptat în 2022 repetă mecanismul anterior de implementare, mecanism ce nu și-a dovedit niciodată eficiența. Memoria administrativă a structurilor statului se dovedește a fi mai puternică decât noua abordare propusă de organizațiile societății civile rome - programe naționale sectoriale, cu obiective, responsabilități și alocări bugetare clare.

Tulburările de natură politică de la sfârșitul anului 2024 și nominalizarea târzie a noului guvern nu vor facilita aducerea problematicii romilor pe agenda publică. România se confruntă cu un nivel ridicat al deficitului PIB, și sunt așteptate reduceri în domeniul cheltuielilor publice.

Accentul pus de Comisia Europeană (CE) pe colaborarea cu Punctul Național de Contact pentru Romi (PNCR), ca abordare generală la nivelul UE, ar putea fi un joc pierdut, „punctul de contact” fiind doar un punct de contact, fără o legătură reală cu viața reală a comunităților de romi. Mai mult, statutul PNCR în raport cu CNSR și cu structurile ministeriale relevante este unul scăzut, cu o echipă în continuă schimbare și fără o reprezentare clară a etniei rome.

Existența Agenției Naționale pentru Romi (ANR) ca structură guvernamentală este oarecum în contradicție cu modelul de PNCR promovat la nivel european. Poziția ANR în cadrul ierarhiei guvernamentale este una dificilă și necesită un alt nivel de energie, un rol re proiectat în raport cu ministerele de resort. Pe de altă parte, în raport cu mișcarea romilor din România, eforturile ANR ar trebui recunoscute, chiar dacă prezența organizațiilor societății civile rome la întâlnirile Comitetului Interministerial pentru Implementarea, Monitorizarea și Evaluarea Strategiei (CIIMES) sau ale Grupurilor de Lucru Tematice rămâne la nivel de observator.

Implementarea CNSR

Cadrul Național Strategic pentru Romi (CNSR) 2022-2027, adoptat la 28 aprilie 2022, își propune să îmbunătățească incluziunea romilor, introducând noi măsuri pentru a aborda lacunele din strategiile anterioare și pentru a accelera progresele în ceea ce privește incluziunea socială. Înființarea CIIMES imediat după adoptarea CNSR a reprezentat o evoluție pozitivă, urmată de crearea celor opt Grupuri de Lucru Tematice inițiale (extinse ulterior la zece) și a Comisiilor Ministeriale pentru Romi în cadrul ministerelor de resort. Evaluarea Comisiei Europene (ianuarie 2023) privind statutul CNSR a evidențiat faptul că angajamentele României nu reflectau suficient nevoile populației rome, necesitând ținte cuantificabile, indicatori măsurabili, alocări bugetare, precum și integrarea aspectelor de gen și tineret în implementarea măsurilor întreprinse prin intermediul CNSR.

Coordonarea și comunicarea fragmentate între instituții, dificultățile în colectarea și raportarea datelor, precum și lacunele în implicarea autorităților și instituțiilor la nivel local reprezintă, de asemenea, provocări în implementarea CNSR. ANR a dezvoltat un sistem standardizat de raportare care vizează o mai bună coordonare a procesului. Lipsa autorității la nivel local împiedică aplicarea eficientă a strategiei din cauza constrângerilor legale și a reticenței comunității, iar colectarea datelor cu specific etnic rămâne o provocare.

Implementarea CNSR este susținută de o serie de strategii și politici naționale elaborate în domenii relevante, care reflectă unele dintre obiectivele și prioritățile stabilite în CNSR. Aceste documente subliniază necesitatea unei complementarități sporite între planurile strategice sectoriale și măsurile incluse în CNSR, contribuind la o abordare integrată a problemelor comunității romi. Măsurile implementate în CNSR sunt în principal în conformitate cu acțiunile și prioritățile CSUER¹ și respectă cerințele condiției tematice favorizante, care solicită un cadru național de politici strategice pentru incluziunea romilor. CNSR reflectă prioritățile UE în mai multe domenii cheie, cum ar fi educația, ocuparea forței de muncă, sănătatea, locuirea și combaterea discriminării.

Organizațiile societății civile (OSC) romi au fost consultate în planificarea strategiei, dar se confruntă cu bariere în participarea continuă la implementarea, monitorizarea și evaluarea CNSR din cauza limitărilor de resurse. În același timp, Platforma Națională pentru Romi (PNR) a fost concepută pentru a facilita colaborarea, dar aceasta nu este eficientă din cauza problemelor de personal și de implicare.

Participarea organizațiilor societății civile romi în calitate de observatori la reuniunile CIIMES este o evoluție pozitivă. Prezența lor este însă necesară și în Grupurile de Lucru Tematice (GLT), unde ar putea oferi o contribuție semnificativă. Deși CNSR a introdus reforme promițătoare, constrângerile financiare, coordonarea instituțională slabă și lipsa unor mecanisme clare de implementare au încetinit progresul. Un angajament mai ferm, cooperarea interinstituțională și responsabilizarea autorităților locale sunt necesare pentru o incluziune semnificativă a romilor.

Analiza situației țării pe domenii de politici

În domeniul antidiscriminării și antițigănistului, CNSR include mai multe măsuri de combatere a discriminării și a discursului instigator la ură, însă aplicarea acestora a fost slabă, cu sancțiuni limitate pentru discursul instigator la ură. Coordonarea dintre instituții este dificilă, dând rezultate minime din cauza dificultăților semnificative în stabilirea unui cadru comun de lucru, planificarea acțiunilor și activităților și alocarea bugetară.

Se evidențiază lipsa unei metodologii de monitorizare transparente și a unui mecanism eficient de colaborare între instituții, precum și necesitatea unui parteneriat autentic între instituții și societatea civilă. Au fost identificate blocaje cauzate de resurse insuficiente, lipsa specialiștilor în domenii cheie (de exemplu, juridic) și finanțarea limitată, fără o alocare bugetară transparentă pentru implementarea măsurilor. Multe acțiuni sunt raportate ca fiind „pe hârtie”, fără un impact real, iar campaniile și inițiativele sunt rare și slab coordonate.

În domeniul educației, CNSR promovează educația incluzivă pentru copiii romi prin burse, mentorat și monitorizarea segregării școlare. Deși peste 25.000 de elevi romi au beneficiat de programe de reducere a abandonului școlar, segregarea și ratele de abandon școlar rămân ridicate. Inițiative precum admiterile speciale în licee și educarea polițiștilor privind istoria romilor arată progrese, dar formarea profesorilor și îmbunătățirile infrastructurii sunt insuficiente. Absența cursurilor obligatorii de istorie a romilor evidențiază și mai mult disparitățile. În ciuda progreselor generale în ceea ce privește performanța școlară în rândul romilor, rămân provocări semnificative. Abandonul școlar continuă să fie o problemă majoră, mii de copii și tineri romi fiind în afara sistemului de învățământ, așa cum reflectă Eurostat situația la nivelul UE, România fiind în fruntea listei, cu 16,4% nivel de părăsire timpurie a școlii.² Lipsa unei infrastructuri educaționale adecvate în comunitățile izolate și segregate afectează accesul echitabil la educație. Deși au fost instruiți și angajați mediatori școlari, numărul lor este insuficient în raport cu nevoile comunităților.

Ratele de ocupare a forței de muncă în rândul romilor sunt scăzute, doar 41% dintre romii cu vârste cuprinse între 20 și 64 de ani fiind angajați în 2021, comparativ cu 71% pentru populația generală din România, iar tendința este descendentă. Femeile și tinerii romi se confruntă cu provocări severe, mulți dintre ei apelând la munca informală. Nivelul scăzut de competențe și accesul limitat la informații, consiliere și formare reprezintă

¹ Comisia Europeană. (nd). *National Roma strategic frameworks – Commission assessment and implementation reports*. Disponibil la: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/roma-eu/roma-equality-inclusion-and-participation-eu/national-roma-strategic-frameworks-commission-assessment-and-implementation-reports_ro

² Eurostat. (2024). *Early school leavers down to 9.5% in 2023*. Disponibil la: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240523-1>

o provocare semnificativă la care instituțiile și actorii de pe piața muncii trebuie să răspundă într-un mod integrat și anticipativ. Programele de formare profesională sunt subfinanțate în bugetul de stat, iar măsurile legislative de stimulare a ocupării forței de muncă în rândul romilor au stagnat din cauza situației economice mai dificile din România. Oportunitățile de finanțare europeană, în special în cadrul Fondului Social European+, se aflau în faza de contractare și implementare începând cu 2024/2025.

Mulți romi nu au acces la asigurări de sănătate și servicii medicale. Studiile arată rate ridicate de morbiditate, sănătate maternă precară și acoperire vaccinală scăzută, în concordanță cu speranța de viață mai mică a romilor în comparație cu populația României. Ministerul Sănătății a extins echipele de asistență medicală comunitară, crescând numărul mediatorilor sanitari, dar discriminarea rămâne o barieră în calea accesului. Colectarea datelor etnice rămâne controversată, complicând eforturile de măsurare a progresului. Sunt alocate unele fonduri pentru servicii integrate de asistență medicală, dar impactul rămâne limitat.

Multe familii rome trăiesc în așezări informale fără utilități de bază, confruntându-se cu supraaglomerare și salubritate precară. Aceste condiții exacerbează excluziunea socială și limitează accesul la alte drepturi fundamentale, inclusiv sănătate și educație. Lipsa accesului la apă curentă, electricitate și salubritate afectează în mod disproporționat femeile și copiii, care se confruntă cu riscuri suplimentare în privința sănătății și siguranței. Condițiile precare de locuit contribuie, de asemenea, la stigmatizarea comunităților de rome, reducându-le șansele de integrare socială și economică. Evacuările continuă fără un sprijin adecvat pentru relocare. Proiectele de locuințe sociale sunt subfinanțate, iar coordonarea dintre autorități este slabă. În același timp, eforturile de extindere a infrastructurii au ignorat în principal comunitățile rome marginalizate, inclusiv așezările informale, care reprezintă o combinație complexă de neglijență sistemică și sărăcie extremă. Este necesar un angajament mai ferm din partea autorităților, alături de resurse financiare adecvate, mecanisme eficiente de monitorizare și o colaborare strânsă cu societatea civilă.

Ratele sărăciei în rândul romilor sunt în creștere, 78% dintre aceștia fiind expuși riscului de sărăcie, comparativ cu media națională de 23%. Există programe de asistență socială, dar ele nu reușesc să ridice familiile rome peste pragul de sărăcie. Venitul minim de incluziune (VMI) oferă un anumit sprijin, dar nu integrează eficient beneficiarii pe piața muncii. Persistă bariere structurale, cum ar fi discriminarea și oportunitățile limitate de angajare.

Copiii romi sunt suprareprezentati în sistemul de protecție instituțională din cauza sărăciei, a locuințelor inadecvate și a migrației părinților, în timp ce copiii plasați în instituții se confruntă cu discriminarea și negarea identității. Măsurile de protecție a copilului din cadrul CNSR sunt slabe, fără o strategie clară pentru a aborda probleme precum căsătoriile timpurii, abuzul sau traficul de persoane. UE solicită o protecție mai puternică, dar implementarea este deficitară.

Eforturile guvernamentale de promovare a culturii rome includ inițiative precum Teatrul Rom, Muzeul Rom și Institutul pentru Cercetarea și Conservarea Culturii și Istoriei Romilor, care sunt încă în curs de dezvoltare. Sprijinul financiar este inconsistent, iar multe proiecte culturale sunt implementate de organizații non-rome. Finanțarea limitată și întârzierile în proiectele cheie împiedică recunoașterea și incluziunea culturală. În ciuda unor progrese, identitatea romă rămâne subreprezentată în cadrele culturale și educaționale generale.

Deși CNSR a introdus unele inițiative importante, implementarea lor rămâne slabă din cauza coordonării limitate, a lipsei de finanțare și a ineficiențelor birocratice. Abordarea acestor lacune necesită un angajament instituțional mai substanțial, o mai bună colaborare între guvern și organizațiile conduse de romi și investiții financiare susținute.

Focalizare pe problemele cheie care îi afectează pe romi

Comunitățile de romi se confruntă adesea cu condiții de viață precare din cauza segregării rezidențiale, trăind în așezări informale și ilegale, fără documente de proprietate funciară corespunzătoare și cu o lipsă generală de infrastructură. Autoritățile locale marginalizează multe așezări, iar eforturile de îmbunătățire a locuințelor prin programe naționale rămân limitate. Obstacolele birocratice împiedică în continuare progresul în domeniul locuințelor sociale, în timp ce alocarea acestora către familiile vulnerabile rămâne responsabilitatea autorităților publice locale, care se plâng de lipsa resurselor pentru astfel de investiții, de numărul limitat de unități locative sociale disponibile la nivel local, dar și de prevederile legale locale (Consiliul Local) care sunt responsabile de stabilirea criteriilor de alocare a acestora. De cele mai multe ori, scorurile obținute de familiile de romi sunt departe de cele care le-ar permite să li se acorde locuințe.

Accesul copiilor romi la educație timpurie rămâne inadecvat, în special în zonele rurale. Infrastructura precară, finanțarea limitată și lipsa profesorilor calificați contribuie la o participare școlară mai scăzută. În cadrul CNSR,

problema calității educației preșcolare pentru copiii romi lipsește, atât în analiză, cât și în implementare. Există situații familiale complexe, generate de lipsuri materiale (haine și încălțăminte, gustări și rechizite), lipsa de interes a familiei pentru această etapă a procesului educațional, faptul că părinții sunt plecați în străinătate pentru perioade intermitente, iar copiii stau la rude mai puțin interesate etc.

În ciuda legilor antidiscriminare, atitudinile anti-țigănești rămân o problemă majoră în România. Discursul instigator la ură, în special online, vizează tinerii romi. Parlamentul României a adoptat o lege³ care prezintă măsuri de prevenire și combatere a atitudinilor anti-țigănești. Cu toate acestea, au apărut critici cu privire la eficacitatea sa, în special în ceea ce privește capacitatea de a aborda probleme sistemice precum segregarea școlară, evacuările forțate și rasismul de mediu. În plus, legea a fost criticată pentru că nu definește în mod adecvat atitudinile anti-țigănești în colaborare cu activiștii și cercetătorii romi. În ciuda tuturor eforturilor depuse de Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, răspunsurile instituționale rămân slabe, iar organizațiile societății civile rome s-au luptat să câștige tracțiune politică în combaterea discriminării.

Șomajul ridicat și excluziunea economică în continuare afectează comunitățile de romi din România. Serviciile publice de ocupare a forței de muncă sunt adesea inaccesibile din cauza barierelor administrative și a discriminării. Deși programul de venit minim de incluziune a fost introdus în 2024, acesta pune presiune asupra beneficiarilor pentru a-și asigura un loc de muncă fără a oferi un sprijin adecvat, în timp ce femeile rome se confruntă cu provocări suplimentare din cauza nivelului scăzut de educație și a rolurilor tradiționale de gen.

Comunitățile de romi continuă să se confrunte cu o excluziune severă din cauza implementării ineficiente, a lipsei de finanțare și a reprezentării minime a romilor în procesul decizional. Barierele structurale persistă, în special în ceea ce privește locuirea, educația și ocuparea forței de muncă.

Utilizarea instrumentelor de finanțare ale UE

În România, CNSR stabilește un cadru pentru utilizarea fondurilor europene în proiecte care vizează promovarea incluziunii sociale, educației, sănătății sau combaterea discriminării împotriva romilor. Cu toate acestea, implementarea sa se confruntă cu obstacole, printre altele, ineficiențe administrative, lipsa unor date etnice precise, lipsa unor măsuri care vizează romii și accesul limitat al organizațiilor rome. Proiectele sunt adesea elaborate într-un mod destul de oportunist de către experți care nu înțeleg temeinic problemele romilor și, ulterior, implementate de către organizații care nu au suficientă expertiză în ceea ce privește comunitățile de romi.

Alocarea fondurilor UE pentru prioritățile legate de romi ar trebui să includă organizațiile societății civile, în general, și organizațiile rome, în special, în monitorizarea și urmărirea generală a progreselor (de exemplu, prin intermediul comitetelor de monitorizare sau al altor structuri formale). În schimb, ONG-urile rome au o implicare limitată în procesul decizional privind fondurile UE. Deși unele organizații participă la comitetele de monitorizare, influența lor este minimă. Inițiativele guvernamentale, cum ar fi proiectul „Evaluarea măsurilor de incluziune a cetățenilor români de etnie romă” și „ROMA PLATFORM”, vizează îmbunătățirea monitorizării, dar implicarea societății civile rome rămâne slabă.

Deși finanțarea UE are potențialul de a îmbunătăți incluziunea romilor, implementarea ineficientă, participarea slabă a romilor și lipsa de transparență limitează impactul acesteia. O colaborare mai strânsă, o monitorizare îmbunătățită și o finanțare specifică pentru inițiativele conduse de romi sunt esențiale pentru un progres real.

³ România. (2021). *Legea nr. 2/2021 privind unele măsuri pentru prevenirea și combaterea antițigănistului*. Disponibilă la: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/235923>

INTRODUCERE

Cadrul național strategic pentru romi

La 28 aprilie 2022, Guvernul României a adoptat CNSR pentru perioada 2021-2027⁴ ca document strategic de sine stătător, urmând Cadrul Strategic al UE pentru Romi (CSUER)⁵. Chiar dacă a existat un efort semnificativ din partea organizațiilor societății civile rome pentru a promova o nouă abordare a CNSR, abordarea lor de politici publice bazată pe o schimbare de paradigmă, prin propunerea creării de programe naționale sectoriale ca mecanism de finanțare a măsurilor și implicarea comunității rome în toate etapele relevante pentru politicile publice pentru romi, noul CNSR adoptat urmează aceeași cale ca versiunile anterioare ale strategiilor pentru romi, cu același tip de mecanism de implementare/monitorizare/evaluare, cu o multitudine de priorități, obiective, măsuri și fără o bugetare precisă a planului de măsuri, bazându-se în principal pe finanțarea Uniunii Europene.

De la adoptarea sa în 2022, nu au existat modificări ale strategiei și planului de acțiune, deși Comitetul Interministerial pentru Implementarea, Monitorizarea și Evaluarea Strategiei (CIIMES) a solicitat propuneri de modificare a CNSR în cadrul reuniunii sale din noiembrie 2024. La momentul finalizării acestui raport, astfel de propuneri fuseseră colectate, dar încă nu fuseseră adoptate modificări.

Au fost prezentate două rapoarte guvernamentale privind progresele înregistrate în implementarea CNSR, primul în aprilie 2023⁶ și al doilea în aprilie 2024⁷.

Începând cu 2024, cele mai relevante ONG-uri rome și pro-rome au fost prezente la reuniunile CIIMES; totuși, acestea nu sunt incluse în activitățile GLT.

Așa cum este prezentat în raportul RCM din 2022⁸, CNSR a introdus elemente noi și ambițioase în domeniul combaterii discriminării, discursului instigator la ură și infracțiunilor motivate de ură; cu toate acestea, autorii raportului le consideră insuficiente sau nesemnificative în comparație cu amploarea antițigănistului în România. Din această perspectivă, nu există schimbări semnificative, chiar dacă GLT privind discriminarea pare a fi cel mai activ. După cum s-a menționat, CNSR nu a suferit modificări după adoptare, iar măsurile privind femeile, copiii, tinerii, persoanele cu dizabilități, persoanele vârstnice etc. de etnie romă rămân nereprezentate, nerăspunzând apelului CSUER. Pentru viitoarea versiune a CNSR, este necesar să se facă ajustări pentru o abordare mai eficientă a subiectului.

Colaborarea cu organizațiile societății civile rome trebuie, de asemenea, îmbunătățită, în special prin extinderea participării organizațiilor rome ca membri ai GLT-urilor, unde se iau principalele decizii privind CNSR.

Pentru perioada 2020-2027 și ulterior s-au elaborat strategii sectoriale. Evaluarea CNSR realizată de această echipă în 2022 a evidențiat necesitatea stabilirii unor indicatori specifici legați de romi în strategiile sectoriale

⁴ România. (2022). *Hotărârea Guvernului nr. 560/28 aprilie 2022, publicată în Monitorul Oficial nr. /5 mai 2022, pentru aprobarea „Strategiei de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022-2027”*. Disponibilă la: <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2023/12/RAPORT-1.pdf>

⁵ Comisia Europeană. (2020). *EU Roma strategic framework for equality, inclusion and participation*, COM(2020) 620 final. Disponibil la: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:52020DC0620>

Consiliul Uniunii Europene. (2021). *Recomandarea Consiliului din 12 martie 2021 privind egalitatea, incluziunea și participarea romilor 2021/C 93/01*. Disponibilă la: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32021H0319\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32021H0319(01))

⁶ Guvernul României. (2023). *Raport de monitorizare privind implementarea Strategiei pentru incluziunea cetățenilor români aparținând minorității rome – 2022*. Disponibil la: <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2023/12/RAPORT-1.pdf>

⁷ Guvernul României. (2024). *Raport de monitorizare privind implementarea Strategiei pentru incluziunea cetățenilor români aparținând minorității rome – 2023*. Disponibil la: <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2024/09/RAPORT>

⁸ Roma Civil Monitor (2022). *Raport de monitorizare a societății civile privind calitatea Cadrului strategic național pentru egalitatea, incluziunea și participarea romilor în România*. Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene. Disponibil la: <https://op.europa.eu/ro/publication-detail/-/publication/4db4a06a-00bf-11ed-b94a-01aa75ed71a1/language-ro>

relevante. Cu toate acestea, aceasta este o problemă circulară, deoarece strategiile sectoriale se referă la CNSR și invers. Implementarea strategiilor sectoriale adoptate în ultimii ani este, cu siguranță, imposibilă, având în vedere că bugetele combinate ale acestor strategii sunt insuportabile pentru bugetul actual de stat și alocările de fonduri UE.

Prin urmare, acestea reprezintă doar o declarație fără fundament în capacitatea economică a țării, care suferă de un nivel ridicat al deficitului, ajungând la aproximativ 9% din PIB, cel mai mare la nivelul UE. De fapt, finanțarea pentru CNSR rămâne neclară, deoarece ministerele nu sunt în măsură să prezinte cifre clare privind bugetele alocate și cheltuite pentru măsurile CNSR. În contextul actual, în care deficitul bugetar al României a crescut în cursul anului 2024 (în jur de 8,5%), cu mai multe tururi de alegeri (locale, UE, Parlament, Președinție) care au afectat sănătatea cheltuielilor publice, prin urmare, se vor opera reduceri ale cheltuielilor publice în cursul anului 2025 și ulterior.⁹ Ne așteptăm ca problema romilor să nu se afle pe o poziție proeminentă pe agenda guvernamentală.

Despre acest raport

Raportul a fost elaborat ca parte a inițiativei „Acțiune pregătitoare – Monitorizarea civilă a romilor – Consolidarea capacității și implicării societății civile rome și pro-rome în monitorizarea și revizuirea politicilor”, finanțată de Comisia Europeană, Direcția Generală Justiție și Consumatori, ca parte a unei abordări mai ample a CE de sprijinire a participării organizațiilor rome la procesele CNSR la nivel național și internațional. Acesta este al doilea raport privind inițiativa RCM, axat pe stadiul actual al implementării CNSR în România, fiind elaborate și alte rapoarte tematice RCM privind incluziunea digitală, desegregarea locuirii, romii și sărăcia energetică.¹⁰

Metodologie

Raportul respectă liniile directoare furnizate de consorțiul RCM, iar cinci dintre organizațiile coaliției române au participat la proces.¹¹ Pentru documentarea raportului au fost utilizate atât documente de politici publice și acte normative publice (decizii, ordine ministeriale, legi, documente UE, strategii), cât și documente elaborate de organizații ale societății civile sau alți cercetători (studii, programe, proiecte, rapoarte).

Există o anumită lipsă a documentelor disponibile privind implementarea efectivă a CNSR. Cu toate acestea, echipa a reușit să colecteze cele mai relevante, inclusiv documente de la autorități publice naționale și internaționale, precum și rapoarte independente, opinii ale experților și cercetări în domeniu. Pe baza experienței anterioare a echipei, membrii coaliției au discutat și au convenit asupra distribuirii sarcinilor, inclusiv interviuri cu părțile interesate relevante și redactarea secțiunilor raportului.

Un total de 20 de interviuri (față în față, telefonice, prin e-mail sau online) au fost realizate în diverse formate acceptabile pentru persoanele intervievate, inclusiv online/față în față/scrise, acoperind o diversitate de organisme publice centrale și locale/regionale, precum și experți, cercetători și reprezentanți importanți ai organizațiilor non-guvernamentale ale romilor. A existat un anumit nivel de reticență din partea reprezentanților ministeriali în a accepta interviuri și a-și exprima punctele de vedere, promițând uneori materiale scrise care nu au fost niciodată livrate. Am folosit un formular de consimțământ informat simplu pentru a obține permisiunea respondenților de a înregistra și ulterior transcrie interviul, precum și de a utiliza datele lor (nume, afiliere instituțională) și de a cita răspunsurile lor relevante în raport.

⁹România. (2024). *Ordonanță de urgență a Guvernului nr. 156 din 30 decembrie 2024 privind unele măsuri fiscal-bugetare în domeniul cheltuielilor publice pentru fundamentarea Bugetului General Consolidat pe anul 2025, pentru modificarea și completarea unor acte normative, precum și pentru prorogarea unor termene*. Disponibilă la: <https://legislatie.just.ro/public/DetaliiDocument/293109>

¹⁰Consultați: <https://romacivilmonitoring.eu/news/> pentru exemple de noi rapoarte tematice RCM.

¹¹Au participat următoarele ONG-uri rome: Centrul de Resurse pentru Comunitățile de Romi, Asociația DANROM, SASTIPEN – Centrul Romilor pentru Politici de Sănătate, O Del America – Centrul Cultural Rom, ACEDO – Asociația Centrul pentru Educație și Drepturile Omului și Agenția de Dezvoltare Comunitară ÎMPREUNĂ.

Datorită nivelurilor variate de cunoaștere a limbii engleze ale participanților, versiunea inițială a raportului a fost pregătită în limba română. Ulterior, raportul a fost tradus în limba engleză pentru a asigura un stil unitar. Redactarea diferitelor secțiuni a necesitat colaborarea coordonatorului cu fiecare participant, pe baza experienței deja existente, într-o abordare bazată pe învățare autentică.

Mulțumiri următorilor activiști romi care au contribuit la elaborarea raportului: Alexandra Hoszu și Vlad Coșmeleață de la Agenția de Dezvoltare Comunitară ÎMPREUNĂ, Melania Coman de la ACEDO – Asociația Centrul pentru Educație și Drepturile Omului, Daniel Caraivan de la Asociația DANROM și Radu Andrei Anuți și Daniel Rădulescu de la SASTIPEN – Centrul Romilor pentru Politici de Sănătate. Coordonarea a fost în responsabilitatea lui Florin Moisă de la Fundația Centrul de Resurse pentru Comunitățile de Romi.

1. IMPLEMENTAREA CNSR

1.1. Evoluții cheie și eficacitatea implementării

Strategia pentru Incluziunea Cetățenilor Români aparținând minorității rome pentru perioada 2022-2027, adoptată la 28 aprilie 2022 (CNSR), a fost elaborată conform reglementărilor de politici publice¹² pentru strategiile guvernamentale, ca document cadru pentru abordarea lacunelor strategice și stimularea progresului în domenii cheie ale incluziunii sociale a romilor.

1.1.1. Modificări ale CNSR și ale planului de acțiune

La momentul redactării acestui raport, nu au fost aduse modificări CNSR. Cu toate acestea, se preconizează că o serie de modificări la CNSR vor fi efectuate în 2025, în urma ultimei reuniuni a CIIMES din 29 noiembrie 2024, în care s-a solicitat ministerelor să prezinte propuneri până la sfârșitul anului 2024 cu privire la modificările pe care intenționează să le aducă documentului strategic. La momentul finalizării prezentului raport, în iunie 2025, modificările și îmbunătățirile propuse tocmai fuseseră colectate la nivelul ANR și CIIMES. Totuși, acestea nu au fost luate în considerare pentru adoptare de către Guvern. Este de menționat că, după procesul alegerilor generale din 2024, noul guvern a fost investit la 23 iunie 2025.¹³

1.1.2. Progrese în implementare

Comitetul Interministerial pentru Implementarea, Monitorizarea și Evaluarea Strategiei (CIIMES)¹⁴ a fost înființat în mai 2022, cu scopul de a coordona și monitoriza implementarea măsurilor CNSR, asigurând participarea activă a tuturor ministerelor și instituțiilor centrale responsabile de implementarea CNSR.

Conform raportului din 2024 privind CNSR¹⁵, s-au înregistrat progrese limitate în ceea ce privește implementarea și sunt necesare eforturi suplimentare la nivel instituțional, inclusiv o renunțare la abordarea pasivă a unor Grupuri de Lucru Tematice (GLT). În plus, la nivel local, o mai bună comunicare și coordonare sunt mai mult decât necesare. Dialogul cu organizațiile societății civile și mediul academic ar trebui realizat la toate nivelurile.

Activitățile CIIMES sunt desfășurate prin intermediul GLT-urilor, care includ ministere de resort și instituții centrale cu responsabilități în implementarea măsurilor asumate în Planurile de Acțiune.¹⁶ Rolul acestor GLT-uri este de a analiza problemele întâmpinate în implementarea măsurilor, de a propune soluții și de a accelera progresul strategiei. Potrivit lui Iulian Stoian¹⁷, reprezentant al ANR, GLT-urile sunt structuri cheie pentru interdisciplinaritate, „motoarele CNSR”, care au fost concepute la recomandarea organizațiilor societății civile. Aceste organizații sunt acum invitate la reuniunile CIIMES în calitate de observatori.

Inițial, au fost înființate următoarele grupuri de lucru tematice (GLT):

1. Grupul de lucru privind dreptul la locuire;
2. Grupul de lucru privind dreptul la educație și identitate culturală;

¹² România. (2022). *Hotărârea de Guvern nr. 379/2022 privind aprobarea Metodologiei de elaborare, implementare, monitorizare, evaluare și actualizare a strategiilor guvernamentale*. Disponibilă la: https://sqq.gov.ro/1/wp-content/uploads/2022/04/HG-nr.-379_2022-elaborare-strategii.docx

¹³ Guvernul României. (nd). *Prima ședință a Cabinetului Ilie Bolojan*. Disponibil la: <https://gov.ro/ro/stiri/prima-sedința-a-cabinetului-ilie-bolojan>

¹⁴ România. (2022). *Decizia Prim-ministrului nr. 336/26.05.2022, Publicată în Monitorul Oficial al României la 26 mai 2022*.

¹⁵ Guvernul României. (2024). *Raport de monitorizare privind implementarea Strategiei pentru incluziunea cetățenilor români aparținând minorității rome – 2023*. Disponibil la: <https://sqq.gov.ro/1/wp-content/uploads/2024/09/RAPORT.pdf>

¹⁶ Guvernul României. (2023). *Raport anual de progres privind implementarea Strategiei Guvernului României pentru incluziunea cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022–2027, Perioada de raportare mai 2022 – aprilie 2023*. Disponibil la: <https://sqq.gov.ro/1/wp-content/uploads/2023/12/RAPORT-1.pdf>

¹⁷ Interviu cu Iulian Stoian, reprezentant al Agenției Naționale pentru Romi (ANR), 18 noiembrie 2024.

3. Grupul de lucru privind dreptul la sănătate;
4. Grupul de lucru privind drepturile copilului;
5. Grupul de lucru pentru antreprenoriat și locuri de muncă;
6. Grupul de lucru pentru mobilitatea intracomunitară;
7. Grupul de lucru pentru combaterea discriminării;
8. Grupul de lucru pentru promovarea modificărilor legislative.

Mai mult, pe lângă cele opt grupuri de lucru tematice stabilite inițial pentru implementarea strategiei, au fost create două noi grupuri de lucru tematice privind: (1) Prevenirea și eliminarea segregării școlare și (2) Drepturile femeilor și fetelor rome, care sprijină direct implementarea măsurilor prevăzute în CNSR.

Între GLT-uri și ministerele responsabile există diferențe semnificative în ceea ce privește progresele înregistrate în implementarea CNSR. Iulian Paraschiv¹⁸, președintele ANR, descrie aceste rezultate laudând implicarea Ministerului de Interne în coordonarea GLT-ului privind combaterea discriminării, exprimând în același timp dezamăgire față de rezultatele celorlalte ministere de resort. Perspectiva reprezentantei CNCD reflectă frustrarea față de lipsa de progres și necesitatea de a depune eforturi suplimentare pe cont propriu pentru a avansa inițiative specifice. De asemenea, ea subliniază faptul că dependența de implicarea individuală poate compromite continuitatea proiectelor, în special dacă persoanele cheie își părăsesc funcțiile actuale. Ca atare, atunci când mecanismele instituționale sunt slabe sau aplicate inconsistent, sustenabilitatea intervențiilor depinde adesea în mod disproporționat de dedicarea personală, mai degrabă decât de o urmărire structurată și sistemică.

Implementarea CNSR este afectată de provocări legate de finanțare, coordonare, implicare și monitorizare. Lipsa unei metodologii transparente de monitorizare și a unui mecanism eficient de colaborare între instituții este evidențiată de persoanele intervievate, în principal experți romi și reprezentanți ai ONG-urilor, la fel ca și necesitatea unui parteneriat autentic între instituții și societatea civilă. Au fost identificate blocaje cauzate de resurse insuficiente, lipsa specialiștilor în domenii cheie (de exemplu, juridic) și finanțarea limitată, fără o alocare bugetară clară pentru măsurile de implementare. Multe acțiuni sunt raportate ca fiind „pe hârtie”, fără un impact real, iar campaniile și inițiativele sunt rare și slab coordonate. De exemplu, au fost propuse campanii de informare și cercetări pentru a monitoriza discriminarea, dar acestea nu s-au materializat.

Aceeași concluzie este enunțată și în raportul de progres privind CNSR în perioada mai 2023 - aprilie 2024, care subliniază faptul că singurul GLT implicat activ în implementarea Strategiei este Grupul de lucru pentru combaterea discriminării, coordonat de Ministerul de Interne.

Raportul evidențiază, de asemenea, progresul limitat în implementarea CNSR, în ciuda eforturilor notabile de a atinge obiectivele legate de accesul la educație, combaterea discriminării și conservarea și promovarea patrimoniului cultural și a identității rome. Coordonarea și comunicarea fragmentate între instituții, dificultățile în colectarea și raportarea datelor, precum și lacunele în implicarea autorităților și instituțiilor la nivel local reprezintă, de asemenea, provocări în implementarea CNSR.¹⁹ În ceea ce privește dificultățile la nivel local, Iulian Paraschiv adaugă: „Aceasta este marea problemă... dacă la nivelul instituțiilor centrale avem pârgii prin care ne întâlnim, discutăm, alocăm resurse, iar lucrurile se mișcă într-o direcție bună în anumite domenii, la nivel local există autonomie locală și [...] nu există pârgii prin care Agenția Națională pentru Romi sau ministerele să poată exercita vreun fel de presiune.”

1.1.3. Eficacitatea monitorizării

CIIMES coordonează monitorizarea CNSR prin intermediul unor ședințe plenare și al unor grupuri de lucru tematice. La momentul adoptării CNSR, raportul de monitorizare întocmit de Roma Civil Monitor²⁰ a identificat lipsa bugetului, a obiectivelor și a indicatorilor cuantificabili ca o deficiență semnificativă în conținutul general al CNSR.

¹⁸Interviu cu Iulian Paraschiv, președintele Agenției Naționale pentru Romi, copreședinte al CIIMES, 18 noiembrie 2024.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰Roma Civil Monitor. (2022). *Raport de monitorizare a societății civile privind calitatea Cadrului strategic național pentru egalitatea, incluziunea și participarea romilor în România* (versiunea în limba română). Disponibil la: https://romacivilmonitoring.eu/wp-content/uploads/2023/05/RCM2-2022-C1-Romania-final_RO.pdf

În acest sens, CIIMES a organizat o serie de întâlniri bilaterale cu reprezentanții ministerelor de resort pentru a stabili soluții. ANR a transmis ministerelor șabloane de raportare pentru colectarea și analiza datelor privind implementarea măsurilor CNSR, urmărirea obiectivelor, bugetelor și țințelor stabilite pentru fiecare domeniu.²¹ S-au depus eforturi pentru a implica și convinge ministerele relevante, așa cum a descris Iulian Stoian:²²

„În primul an de la adoptare s-a depus un efort pentru a menține subiectul fierbinte pe agenda ministerelor [...], practic un turneu pe care l-am organizat cu sprijinul Ministerului Investițiilor și Proiectelor Europene în cadrul căruia am organizat întâlniri tripartite între ANR, Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene și ministerul de resort pentru a discuta și a convinge [...]. Practic, a trebuit să asamblăm niște roți dințate pentru ca mecanismul să funcționeze și așa spune că funcționează relativ bine.”

S-au prezentat două rapoarte guvernamentale despre progresul înregistrat în implementarea CNSR, primul în aprilie 2023²³ și al doilea în aprilie 2024.²⁴ În cursul anului 2022, principalele rezultate raportate au inclus înființarea structurii CIIMES, a Comisiilor Ministeriale pentru Romi și a celor opt Grupuri de Lucru Tematice CIIMES inițiale. CIIMES este coprezidat de un Secretar de Stat, nominalizat de Prim-ministru și de Președintele Agenției Naționale pentru Romi, secretariatul fiind supervizat de ANR. Raportul emis în aprilie 2024 a prezentat principalele rezultate ale GLT-urilor, precum și informații scurte despre nivelul de implementare a măsurilor CNSR, împreună cu detalii despre anumite activități implementate în întreaga țară de către diverse structuri publice.

Este demn de remarcat faptul că, începând cu 2024, cele mai importante ONG-uri rome și pro-rome participă la reuniunile CIIMES; cu toate acestea, în prezent, acestea nu fac parte din activitățile GLT. Concluziile raportului din al doilea an privind progresele înregistrate în implementarea CNSR²⁵ au reliefat un nivel limitat de progres, fiind necesară o implicare mai activă din partea structurilor guvernamentale în identificarea soluțiilor pentru implementarea CNSR. Avansarea implementării CNSR necesită o participare mai activă din partea GLT-urilor, inclusiv întâlniri mai frecvente, fruntaș fiind GLT-ul pentru combaterea discriminării, care s-a dovedit a fi cel mai activ. Colaborarea cu organizațiile societății civile rome trebuie intensificată, iar colectarea de date etnice ar trebui adusă în atenția CIIMES și GLT-urilor.

În septembrie 2024, cabinetul Prim-ministrului a început evaluarea Planului de măsuri conținut în anexa la CNSR pentru actualizarea acestuia, pe baza răspunsurilor primite de la Dragoș Hotea, co-președinte al CIIMES.²⁶

²¹Gvernul României. (2023). *Raport anual de progres privind implementarea Strategiei Guvernului României pentru incluziunea cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022–2027, Perioada de raportare mai 2022 – aprilie 2023*. Disponibil la: <https://sqg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2023/12/RAPORT-1.pdf>

²²Interviu cu Iulian Stoian, reprezentant al Agenției Naționale pentru Romi, 18 noiembrie 2024, București

²³Gvernul României. (2023). *Raport anual de progres privind implementarea Strategiei Guvernului României pentru incluziunea cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022–2027, Perioada de raportare mai 2022 – aprilie 2023*. Disponibil la: <https://sqg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2023/12/RAPORT-1.pdf>

²⁴Gvernul României. (2024). *Raport anual de progres privind implementarea Strategiei Guvernului României pentru incluziunea cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022–2027, Perioada de raportare mai 2023 – aprilie 2024*. Disponibil la: <https://sqg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2024/09/RAPORT.pdf>

²⁵ *Ibidem*.

²⁶Informații transmise în scris de către biroul secretarului de stat Dragoș Hotea, președintele CIIMES

Rapoartele anuale de progres privind implementarea CNSR pentru perioada mai 2022 – aprilie 2023²⁷, respectiv pentru perioada mai 2023 – aprilie 2024²⁸, întocmite de ANR și Cancelaria Prim-ministrului, arată că CNSR s-a reflectat în diverse strategii și politici guvernamentale, inclusiv:

- Planul Național pentru Redresare și Reziliență (PNRR)²⁹
- Programul Național pentru Dezvoltare Locală (PNDL)³⁰
- Planul Național pentru Reducerea Abandonului Școlar (PNRAS)³¹
- Programul Național de Cadastru și Carte Funciară (PNCCF)³²
- Locuințele sociale pentru comunitățile de romi³³
- Strategia pentru combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură, Strategia națională pentru promovarea egalității de șanse și de tratament între femei și bărbați și prevenirea și combaterea violenței domestice³⁴

1.1.4. Colectarea datelor

ANR a dezvoltat un mecanism standardizat de raportare (formular de raportare) care include obiective, bugete, indicatori specifici și stadiul măsurilor de implementare. Ministerele responsabile de implementarea CNSR colectează datele necesare de la instituțiile subordonate la nivel județean și local, care vor fi utilizate pentru completarea formularului de raportare.³⁵

La nivelul fiecărui minister este înființată o Comisie ministerială pentru romi, care are rolul de a monitoriza implementarea măsurilor sectoriale aflate sub responsabilitatea instituțională. La nivel județean, monitorizarea se realizează prin intermediul Grupurilor de lucru mixte (formate din reprezentanți ai administrației publice locale, ai instituțiilor descentralizate sau deconcentrate, experți și OSC locale). S-au înregistrat progrese considerabile în monitorizarea și colectarea datelor în domeniul educației, de exemplu, prin implementarea unui sistem de monitorizare în 842 de școli pentru prevenirea abandonului școlar și a segregării, precum și prin creșterea numărului de elevi romi înregistrați în Sistemul Informatic Integrat al Învățământului din România (SIIIR).

Pe de altă parte, colectarea datelor etnice rămâne o provocare din cauza lipsei unui cadru legal clar și a reticenței comunităților de romi de a-și asuma identitatea etnică, ceea ce limitează eforturile de monitorizare. Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației (MDLPA) și Ministerul Sănătății raportează date despre beneficiari fără a menționa etnia acestora, iar în domeniul ocupării forței de muncă, raportul privind

²⁷Guvernul României. (2024). *Raport anual de progres privind implementarea Strategiei Guvernului României pentru incluziunea cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022–2027, Perioada de raportare mai 2022 – aprilie 2023*. Disponibil la: <https://cancelarie.gov.ro/wp-content/uploads/2024/02/RAPORT-ANUAL-CU-PRIVIRE-LA-PROGRESUL-INREGISTRAT-IN-IMPLEMENTAREA-STRATEGIEI-GUVERNULUI-ROMANIEI-DE-INCLUZIUNE-A-CETATENILOR-ROMANI-APARTINAND-MINORITATII-ROME-PENTRU-PERIOADA-2022-2027-SNIR.docx>

²⁸Guvernul României. (2024). *Raport anual de progres privind implementarea Strategiei Guvernului României pentru incluziunea cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022–2027, Perioada de raportare mai 2023 – aprilie 2024*. Disponibil la: <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2024/09/RAPORT.pdf>

²⁹Guvernul României. (nd). *PNRR – Portalul Planului Național de Redresare și Reziliență*. Disponibil la: <https://mfe.gov.ro/pnrr/>

³⁰Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației din România. (nd). *PNDL – Programul Național de Dezvoltare Locală*. Disponibil la: <https://www.mdlpa.ro/pages/pndl>

³¹Ministerul Educației din România. (nd). *PNRAS – Programul Național pentru Reducerea Abandonului Școlar*. Disponibil la: <https://www.edu.ro/etichete/pnras>

³²Agencia Națională de Cadastru și Publicitate Imobiliară. (nd). *PNCCF – Programul Național de Cadastru și Carte Funciară*. Disponibil la: <https://www.ancpi.ro/pnccf/>

³³România. (2008). *Hotărârea de Guvern nr. 1237/2008 privind îmbunătățirea accesului comunităților de romi la locuințe decente*. Disponibil la: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/98136>

³⁴Guvernul României. (2021). *Anexa 1 – Indicatori pentru monitorizarea implementării documentelor de politici publice*. Disponibil la: <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2021/05/ANEXA-1-4.pdf>

³⁵Interviu cu Iulian Paraschiv, președintele Agenției Naționale pentru Romi, copreședinte al CIIMES, 18 noiembrie 2024

implementarea CNSR, mai 2022 – aprilie 2023, notează că „și în acest domeniu există dificultăți în colectarea datelor din cauza reticenței cetățenilor români aparținând etniei rome de a-și declara etnia”.³⁶ Deși s-au înregistrat progrese semnificative în mecanismul de monitorizare, există întârzieri și lacune care trebuie abordate printr-o coordonare mai eficientă, investiții suplimentare și mecanisme de colectare a datelor mai bine definite.

1.2. Sinergia CNSR cu acțiunile interne și ale UE

1.2.1. Politici complementare

Implementarea CNSR este susținută de o serie de noi strategii și politici naționale elaborate în domeniile relevante, care se aliniază cu obiectivele și prioritățile definite în CNSR. Aceste documente evidențiază o complementaritate sporită între planurile strategice sectoriale și măsurile incluse în CNSR, contribuind la o abordare integrată a problemelor comunității rome.

Unele dintre strategiile și politicile naționale relevante menționate de respondenții intervievați sunt:

1. Strategia Națională pentru Prevenirea și Combaterea Antisemitismului, Xenofobiei, Radicalizării și Discursului Instigator la Ură (2024–2027)³⁷ – această strategie include măsuri care vizează prevenirea discriminării și a discursului instigator la ură, aspecte deosebit de relevante pentru combaterea prejudecăților împotriva minorităților.
2. Strategia Națională pentru Promovarea Egalității de Șanse și Prevenirea Violenței Domestice (2022–2027)³⁸ – această strategie oferă un cadru pentru sprijinirea femeilor și fetelor defavorizate în contextul multiplelor vulnerabilități cu care se confruntă.
3. Strategie pentru reducerea părăsirii timpurii a școlii³⁹ – această strategie include intervenții specifice pentru comunitățile vulnerabile, inclusiv pentru accesul copiilor rome la o educație de calitate.
4. Strategia Națională pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Copilului (2023–2027)⁴⁰ – această strategie abordează nevoile copiilor din comunități defavorizate, inclusiv ale romilor aflați în situații de excluziune socială.
5. Strategia Națională pentru Incluziune Socială și Reducerea Sărăciei pentru perioada 2022–2027⁴¹.
6. Strategia Națională Împotriva Traficului de Persoane pentru perioada 2024–2028.

³⁶Guvernul României. (2024). *Raport anual de progres privind implementarea Strategiei Guvernului României pentru incluziunea cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022–2027, Perioada de raportare mai 2022 – aprilie 2023*. Disponibil la: <https://cancelarie.gov.ro/wp-content/uploads/2024/02/RAPORT-ANUAL-CU-PRIVIRE-LA-PROGRESUL-INREGISTRAT-IN-IMPLEMENTAREA-STRATEGIEI-GVERNULUI-ROMANIEI-DE-INCLUZIUNE-A-CETATENILOR-ROMANI-APARTINAND-MINORITATII-ROME-PENTRU-PERIOADA-2022-2027-SNIR.docx>

³⁷Guvernul României. (2024). *Anexa 1 – Indicatori de monitorizare pentru implementarea documentelor de politici publice (mai 2024)*. Disponibil la: <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2024/05/ANEXA-1-12.pdf>

³⁸Ministerul Muncii și Protecției Sociale. (2021). *Anexa 1 – Strategia Națională privind Incluziunea Socială și Reducerea Sărăciei (inclusiv contribuțiile ANDPDCA și CNPP)*. Disponibilă la: https://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/MMPS/Transparenta_decizionala/09032021Anexa_1_SNESVD_cu_ANDPDCA_CNPP_29_01.pdf

³⁹Ministerul Educației. (nd). *Strategia privind reducerea părăsirii timpurii a școlii în România*. Disponibilă la: <https://edu.ro/strategia-privind-reducerea-p%C4%83r%C4%83sirii-timpurii-%C8%99colii-%C3%AEn-rom%C3%A2nia>

⁴⁰Guvernul României. (2014). *Strategia pentru protecția și promovarea drepturilor copilului 2014–2020*. Disponibilă la: <https://copii.gov.ro/1/wp-content/uploads/2021/08/Strategia-copii-2014-2020.pdf>

⁴¹Ministerul Muncii și Protecției Sociale. (2022). *Strategia Națională privind Incluziunea Socială și Reducerea Sărăciei 2022–2027*. Disponibilă la: <https://mmuncii.ro/j33/index.php/ro/minister-2019/strategii-politici-programe/6562-sn-incluziune-sociala-2022-2027>

Aceste strategii includ măsuri specifice adaptate romilor și sprijină integrarea nevoilor romilor în politici mai ample. De exemplu, măsurile privind accesul la educație prevăzute în CNSR sunt strâns legate de Strategia pentru reducerea părăsirii timpurii a școlii, iar intervențiile privind egalitatea de șanse și combaterea violenței domestice sunt direct aliniate cu CNSR.

Cu toate acestea, așa cum susține un reprezentant al societății civile rome, problemele legate de romi nu sunt suficient integrate în strategii sectoriale mai ample. Exemple sunt Strategia Națională privind Incluziunea Socială și Reducerea Sărăciei pentru perioada 2022-2027 sau Strategia Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă 2021-2027, care conțin foarte puține referiri la provocările cu care se confruntă populația romă. Această lipsă de luare în considerare a nevoilor specifice ale romilor reduce eficacitatea și relevanța acestora, iar în contextul mai larg al extremismului și al sentimentelor anti-romi în creștere, atât la nivel național, cât și european, lipsa unor politici specifice care să includă cu adevărat romii în strategiile și politicile publice exacerbează marginalizarea și discriminarea acestora.

Deși integrarea dimensiunii rome în politicile naționale reprezintă un progres semnificativ, provocările persistă, așa cum au descris reprezentanții instituțiilor responsabile. Implementarea eficientă este adesea limitată de lipsa unei coordonări eficiente între strategii și de resursele financiare insuficiente alocate exclusiv pentru CNSR. În plus, responsabilitatea comună la nivel local, județean și național rămâne o sursă de fragmentare în implementarea măsurilor.

1.2.2. Alinierea cu acțiunile UE

Măsurile implementate în cadrul CNSR sunt în principal în conformitate cu acțiunile și prioritățile Uniunii Europene (UE). Strategia a fost elaborată luând în considerare CSUER și reflectă prioritățile UE în mai multe domenii cheie, inclusiv educația, ocuparea forței de muncă, sănătatea, locuirea și combaterea discriminării. Integrarea dimensiunilor de gen și tineret în măsurile CNSR este un exemplu clar de aliniere, România creând grupuri de lucru tematice pentru a promova drepturile femeilor și fetelor rome, în conformitate cu recomandările europene.

România pare să respecte principiul UE de implicare a societății civile, prin colaborarea cu ONG-urile rome și pro-rome în planificarea, implementarea și monitorizarea CNSR, așa cum este menționat în textul CNSR, reflectând angajamentul de a include vocile comunității rome în procesul decizional, așa cum a solicitat UE, dar acest lucru nu este urmat de acțiuni explicite, rămânând doar la nivel declarativ.

Rapoartele de progres prezentate Comisiei evidențiază măsura în care acțiunile implementate contribuie la obiectivele stabilite la nivel european.

Pe de altă parte, CNSR beneficiază de sprijin financiar prin Fondul Social European (FSE) și alte resurse europene, ceea ce demonstrează integrarea priorităților europene în planurile naționale de incluziune. Aceste fonduri sunt utilizate pentru proiecte de educație, sănătate, locuire și ocupare a forței de muncă dedicate comunităților de romi, consolidând astfel coerența cu direcțiile strategice ale UE.

Cu toate acestea, persistă anumite provocări în implementarea măsurilor. Deși România respectă orientările UE, există întârzieri în implementarea unora dintre măsuri din cauza capacității administrative limitate la nivel local și a bugetării insuficiente. UE a subliniat importanța stabilirii unor bugete clare pentru măsurile CNSR, care rămâne un domeniu care necesită îmbunătățiri.

1.2.3. Abordarea preocupărilor legate de evaluările anterioare

Raportul de evaluare a CNSR ale statelor membre, elaborat de Comisia Europeană și publicat la 9 ianuarie 2023⁴² subliniază că „angajamentele asumate de România nu reflectă suficient nevoile semnificative ale populației rome, având în vedere proporția acestei comunități în populația totală”. Dragoș Hotea, președintele CIIMES, menționează, de asemenea, că solicitările Comisiei Europene au vizat stabilirea unor etape și obiective măsurabile pe termen lung în fiecare domeniu al CNSR, împreună cu bugetarea aferentă, precum și necesitatea integrării aspectelor de gen și tineret în implementarea măsurilor întreprinse prin intermediul CNSR. Ca urmare

⁴²Comisia Europeană. (2023). *COMUNICARE A COMISIEI CĂTRE PARLAMENTUL EUROPEAN, CONSILIU, COMITETUL ECONOMIC ȘI SOCIAL EUROPEAN ȘI COMITETUL REGIUNILOR Raport de evaluare privind cadrele strategice naționale pentru romi ale statelor membre*. Disponibil la: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:52023DC0007>

a acestor solicitări, a fost stabilit un calendar de lucru care trebuie respectat de fiecare instituție care face parte din Comitet și s-a convenit asupra creării unui mecanism unic de raportare.

Un alt exemplu de măsură concretă adoptată în urma observațiilor CE a fost crearea unui Grup de lucru tematic privind drepturile femeilor și fetelor rome. În urma evaluării din aprilie 2024, Comisia Europeană a constatat că trei din cele patru criterii care atestă îndeplinirea condiției favorizante „Cadrul strategic de politici pentru incluziunea romilor”⁴³ au fost îndeplinite. Criteriul neîndeplinit se referea la măsuri de accelerare a integrării cetățenilor români aparținând minorității rome, de prevenire și eliminare a segregării, ținând cont de dimensiunea de gen și de situația tinerilor romi, precum și de stabilire a unor etape și ținte măsurabile. Este esențial ca implementarea CNSR să fie susținută de angajamente mai ferme, resurse adecvate și o coordonare interinstituțională eficientă.

Pentru a îmbunătăți implementarea CNSR, Comisia Europeană a solicitat stabilirea unor obiective și ținte clare și măsurabile în toate domeniile acoperite de strategie. România a înregistrat progrese semnificative în ceea ce privește monitorizarea și colaborarea cu actorii locali și regionali; cu toate acestea, stabilirea unor etape și criterii de referință concrete pentru accelerarea integrării romilor rămâne o prioritate nerezolvată.

Strategia abordează parțial observațiile și îngrijorările identificate în evaluările anterioare. Acestea includ integrarea unei perspective intersecționale, care ia în considerare dimensiunile de gen și de tineret, precum și implicarea activă a societății civile rome. Cu toate acestea, există încă provocări legate de lipsa datelor dezagregate pe etnie, gen sau alte criterii relevante, ceea ce complică procesul de evaluare a impactului măsurilor.

Limitările observate în implementarea CNSR 2015-2020⁴⁴ continuă să afecteze strategia actuală, evidențiind persistența unor probleme structurale și de coordonare. Una dintre principalele provocări rămâne calitatea colectării și raportării datelor, existând lipsa unor practici sistematice de dezagregare pe criterii etnice, ceea ce limitează posibilitatea evaluării cu exactitate a impactului măsurilor. De asemenea, cultura administrativă, caracterizată de reticența față de schimbul de informații și de lipsa unor protocoale clare de colaborare, subminează eforturile de coordonare interinstituțională. Aceste deficiențe, prezente și în strategia anterioară, persistă în ciuda instrumentelor create pentru standardizarea și consolidarea proceselor de monitorizare.

Strategia actuală este percepută de unii reprezentanți ai ONG-urilor romi și pro-rome ca fiind inefficientă, fără un impact tangibil asupra comunității rome. Este mai degrabă o declarație politică, lipsită de măsuri coerente și sprijin consecvent, iar lipsa de coordonare între instituțiile responsabile duce la implementarea haotică a măsurilor, ceea ce evidențiază faptul că guvernul nu acordă prioritate acestei strategii. Această percepție este corectă, deoarece organizațiile societății civile rome au avut, în mod greșit, din nou, după mai bine de 20 de ani de la prima Strategie pentru romi, un anumit nivel de așteptări, însă viața comunităților rome încă nu se îmbunătățește.

După cum menționează unul dintre reprezentanții ONG-urilor rome, un aspect pozitiv al strategiei actuale este colaborarea inițială cu societatea civilă romă în procesul de dezvoltare, ceea ce a reprezentat o îmbunătățire față de strategia anterioară, care reflecta exclusiv viziunea guvernului. Strategia actuală este, de asemenea, structurată într-un mod care integrează interesele și perspectivele societății civile, marcând o schimbare binevenită de orientare. Cu toate acestea, abordarea rămâne limitată de structura tradițională a celor patru domenii principale - locuire, ocuparea forței de muncă, educație și sănătate - în ciuda includerii unor noi teme, cum ar fi identitatea și antidiscriminarea, care sunt extrem de relevante. „Partea bună este că [...] am fost

⁴³Guvernul României. (2024). *Raport anual de progres privind implementarea Strategiei Guvernului României pentru incluziunea cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022–2027, Perioada de raportare mai 2023 – aprilie 2024*. Disponibil la: <https://sqg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2024/09/RAPORT.pdf>

⁴⁴Banca Mondială. (2022). *Primul Raport Național de Monitorizare și Metodologia Finală de M&E (Partea I). Dezvoltarea unui Sistem Funcțional de M&E la Nivel Județean pentru Implementarea Strategiei de Incluziune a Cetățenilor Români Aparținând Minorității Romilor [Primul Raport Național de Monitorizare Împreună cu Metodologia Finală de M&E (Prima Parte). Dezvoltarea unui Sistem Funcțional de M&E la Nivel Județean pentru Implementarea Strategiei de Incluziune a Cetățenilor Români Aparținând Minorității Rome]*. Disponibil la: http://www.anr.gov.ro/images/2022/rapoarte/Roma-ME-Output-3-First-National-Monitoring-Report-part-1_RO.pdf

ascultați, partea mai puțin bună este că niciun minister de resort nu a venit cu un plan și un buget clar [...] Chiar dacă ar fi mai accesibile acum, cred că încă ne lipsesc schimbări substanțiale”.⁴⁵

1.3. Participarea romilor la implementare și monitorizare

În urma adoptării CNSR, în perioada 2023-2024, au existat mai multe oportunități pentru ca OSC-urile să se implice în consultări și dezbateri privind implementarea acțiunilor CNSR, organizate fie de Agenția Națională pentru Romi, fie de Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene prin intermediul Punctului Național de Contact pentru Romi.

ANR continuă să gestioneze relația cu organizațiile societății civile și alte părți interesate, inclusiv cele din Consiliul Consultativ al ANR. Ultima reuniune a Consiliului a fost organizată de Agenție, împreună cu Cancelaria Prim-ministrului, în 2023. În cursul anului 2024, ANR a invitat și alte organizații să se alăture Consiliului Consultativ al ANR, unii dintre membrii coaliției RCM devenind membri și fiind invitați în mod regulat la activități conexe, cum ar fi reuniunile CIIMES.

1.3.1. Implicarea organizațiilor societății civile rome în implementare

Rolul organizațiilor rome și pro-rome în implementarea CNSR este limitat. Pe de o parte, CNSR este o politică publică guvernamentală, iar majoritatea structurilor implicate sunt publice. Organizațiile societății civile trebuie să dispună de resurse sustenabile, resurse umane calificate, expertiză și surse multiple de finanțare pentru activitățile lor, printre altele, pentru a fi parteneri relevanți în implementarea măsurilor CNSR. Din păcate, doar un anumit nivel de organizații are capacitatea și dorința de a participa, iar resursele lor sunt de cele mai multe ori bazate pe proiecte.

De asemenea, acestea oferă multiple servicii destinate beneficiarilor, care generează fonduri din subvenții, programe naționale, programe sectoriale și eforturi de strângere de fonduri de la diverși donatori publici și privați, naționali și internaționali. Restul organizațiilor, care acționează la nivel local, intră în proiecte și își sporesc capacitatea atunci când au finanțare. În concluzie, participarea organizațiilor societății civile rome, precum și a multor organizații non-rome, este strict dependentă de disponibilitatea resurselor financiare.

În 2024, ANR a extins participarea organizațiilor societății civile rome la nivelul Consiliului Consultativ, două organizații membre ale coaliției RCM2 (Sastipen, Centrul de Resurse pentru Comunitățile de Romi) și altele fiind membre. Acestea au fost adesea consultate informal de către conducerea ANR cu privire la diverse probleme ridicate de implementarea CNSR.

O nouă abordare a ANR și CIIMES a avut loc în mai 2024, când la reuniunea CIIMES⁴⁶ organizată într-un format hibrid au participat reprezentanți la nivel de secretar de stat, subsecretar de stat sau cu funcții de conducere din cadrul ministerelor/instituțiilor centrale cu responsabilități în coordonarea planurilor de măsuri și a grupului de lucru interministerial înființat prin CNSR, precum și 31 de reprezentanți ai ONG-urilor rome prezente în sală și 11 reprezentanți ai ONG-urilor rome prin sistemul de videoconferință.

Această participare a organizațiilor societății civile demonstrează nivelul ridicat de interes în rândul organizațiilor rome pentru implementarea și monitorizarea CNSR; cu toate acestea, nivelul lor de implicare este limitat. În cadrul reuniunii CIIMES, aceștia au avut ocazia să adreseze întrebări reprezentanților ministeriali prezenți și să primească clarificări cu privire la problemele ridicate: stadiul unora dintre programele naționale, indicatorii și bugetele alocate, necesitatea evaluării impactului unora dintre măsurile din strategie și unele propuneri de modificări legislative identificate în urma dezbaterilor. Este o evoluție pozitivă faptul că următoarele reuniuni CIIMES au fost organizate și cu participarea organizațiilor societății civile rome într-un format hibrid, asigurând o anumită presiune asupra structurilor publice pentru a-și prezenta rezultatele.

⁴⁵Interviu cu Gelu Duminiță, Președintele Agenției de Dezvoltare Comunitară Împreună, București, noiembrie 2024.

⁴⁶Agenția Națională pentru Romi. (2023). *Întâlnire de consultare cu reprezentanții societății civile rome și pro-rom pe marginea Raportului anual privind implementarea Strategiei naționale de incluziune a romilor 2022-2027*. Disponibil la: <http://anr.gov.ro/index.php/anr/evenimente/evenimente-2023/reuniune-de-consultare-cu-reprezentantii-societatii-civile-rome-si-pro-rome-pe-tema-raportului-anual-privind-implementarea-strategiei-nationale-de-incluziune-a-romilor-2022-2027>

Comunicatul de presă al ANR emis după întâlnire a recunoscut principiul „Nimic pentru romi, fără romi” și a menționat că, în viitor, practicienii romi din diferite organizații ale societății civile vor fi invitați la reuniuni ale diferitelor grupuri de lucru tematice (în format față în față și online), astfel încât acestea să poată contribui cu expertiza lor și să propună soluții factorilor de decizie de la nivel central.

La momentul redactării acestui raport, Grupurile de Lucru Tematice (GLT) nu incluseseră încă organizațiile societății civile rome în procesele lor decizionale. În ceea ce privește implementarea CSNR, organizațiile societății civile rome participă ca entități individuale, de obicei la nivel local și/sau regional, prin asocierea cu alte instituții pentru a aborda direcții strategice specifice (de exemplu, educație, ocuparea forței de muncă sau antreprenoriat, servicii sociale, asistență medicală etc.), prin intermediul unor cereri de propuneri specifice, atât din bugetul național (finanțat de ANR), cât și din UE (FSE+ și FEDR).

1.3.2. Romii în instituțiile publice care implementează CSNR

În primul rând, Agenția Națională pentru Romi (ANR) este singurul organism care reunește specialiști romi din toate domeniile CSNR la nivel național, prin intermediul Consiliului Consultativ, atât pentru informarea și diseminarea CSNR, cât și pentru promovarea conceptelor și ideilor de proiecte, îndreptate spre implementarea practică a CSNR.

Toate instituțiile relevante au angajați romi cu competențe specifice în implementarea CSNR, cel mai notabil fiind Punctul Național de Contact pentru Romi (CPNR), care a beneficiat de sprijinul mai multor specialiști romi, precum și de dezvoltarea unui Program de stagii pentru tinerii studenți romi, pentru a participa la implementarea și monitorizarea unora dintre acțiunile CSNR, ca să nu mai vorbim de implicarea, în mare parte voluntară, a tuturor marilor ONG-uri rome în majoritatea evenimentelor și inițiativelor publice pentru CSNR.

Din păcate, nu putem găsi aspecte pozitive ale participării romilor în alte structuri guvernamentale, deoarece angajările în sistemul public românesc sunt strict competitive. Totuși, putem observa că în actualul Minister al Educației, un Subsecretar de Stat este implicat în educația minorităților etnice, la fel și un cunoscut activist rom și membru al Camerei Deputaților, reprezentând Partidul Social Democrat. Aceasta este însă o excepție. La momentul finalizării prezentului raport, dorim să menționăm prezența unui tânăr activist de etnie romă într-o funcție nou numită la Ministerul Muncii⁴⁷, practic prima de acest fel.

Participarea romilor la monitorizare și evaluare

Se poate spune că există și sunt disponibile informații referitoare la oportunitățile de implicare în orice etapă a procesului de implementare și monitorizare a CSNR. Totuși, adesea, organizațiile societății civile rome și non-rome nu pot accesa aceste oportunități din motive obiective: lipsa resurselor umane specializate, capabile să pună întrebările corecte și să ofere răspunsurile adecvate, lipsa resurselor financiare pentru acoperirea costurilor de călătorie (în special pentru organizațiile mici, provinciale), lipsa timpului și a resurselor tehnologice, în unele cazuri. Participarea la aceste oportunități nu este remunerată; cu toate acestea, o parte din costurile de transport și cazare pot fi suportate de organizatori prin bugetul lor sau din proiectele pe care le-au implementat.

Organizațiile societății civile rome și pro-rome sunt invitate să se alăture inițiativelor organizate de Agenția Națională pentru Romi, Punctul Național de Contact pentru Romi, alte organizații ale romilor, ori de câte ori există oportunități de a marca aspecte esențiale pentru romi, fie că este vorba de evenimente/sărbători istorice, educație, știință sau cultură și tradiții etc. Societatea civilă romă are acces la informațiile disponibile privind monitorizarea CSNR. Aceasta primește toate detaliile necesare pentru a participa la acest proces, sub diverse forme, inclusiv scrisori la evenimente organizate, chestionare care pot fi completate online/offline, participarea la interviuri și implicarea ca membri în rețele și coaliții. Toate aceste forme de participare sunt voluntare și, așa cum s-a menționat mai sus, depind de existența și suficiența resurselor. Accesul la informații nu înseamnă întotdeauna implicarea garantată în procesul de monitorizare a CSNR.

Atât Agenția Națională pentru Romi, PNCR, cât și coalițiile și rețelele formate în cadrul diverselor proiecte și programe oferă informații, trimit buletine informative prin e-mail și creează evenimente on-line și off-line

⁴⁷Petre-Florin Manole, Ministerul Muncii, Familiei, Tineretului și Solidarității Sociale. *Profil ministerial*. Disponibil la: <https://gov.ro/ro/guvernul/cabinetul-de-ministri/ministrul-muncii-familiei-tineretului-i-solidaritatii-sociale>

pentru a implica cât mai mulți reprezentanți ai societății civile rome în monitorizarea și evaluarea CNSR, pentru a obține cele mai recente și relevante date. Eforturile lor dau rezultate bune atunci când dispun de finanțarea necesară pentru a acoperi o parte din cheltuielile participanților și atunci când creează opțiuni, cum ar fi accesul și participarea on-line/off-line. Cu toate acestea, organizatorii încurajează experții și organizațiile societății civile rome în principal prin intermediul relațiilor dintre ei să participe la procesul de monitorizare și evaluare și să furnizeze informații semnificative și relevante.

Reprezentanți ai societății civile (ONG-uri, parteneri sociali și cadre universitare/cercetători) au fost implicați în procesul de monitorizare și evaluare a CNSR, prin modalitățile descrise mai sus. Echipa RCM a încercat, de asemenea, să colecteze informații de la mai mulți dintre aceștia, cu grade diferite de succes, așa cum se arată în acest raport și în interviuri. Majoritatea ONG-urilor și a partenerilor sociali au avut până în prezent un rol de observator în procesul de monitorizare și evaluare a NRSF, foarte puține dintre acestea devenind membri ai grupurilor de lucru și ai organismelor de monitorizare (CIIMES sau GLT).

1.3.3. Contribuția Platformei Naționale pentru Romi la implementarea CNSR

Existența ANR ca structură guvernamentală este în contradicție cu modelul promovat de PNCR la nivel european. Practic, în cazul României nu putem vorbi de existența unei „Platforme a Romilor” (Roma Platform) în sensul în care a fost concepută la nivel european: statutul PNCR în raport cu CNSR și structurile ministeriale relevante este scăzut, cu o echipă în continuă schimbare și fără o reprezentare clară a etniei rome.

Punctul Național de Contact pentru Romi își folosește platforma online pentru a disemina informații către abonați. Drept urmare, platforma de comunicare online „Platforma Națională de Bune Practici pentru Romi”⁴⁸ colectează și oferă informații despre proiecte de bune practici, rapoarte și studii⁴⁹ de interes pentru fundamentarea analizelor de nevoi privind politicile pentru cetățenii români de etnie romă, rapoarte de evaluare. De asemenea, este un loc de întâlnire pentru experți rome și non-rome, prin intermediul forumurilor sale de discuții.

Acestea din urmă sunt mai puțin populare, din cauza lipsei unor moderatori care să asigure fluxul de comentarii, să faciliteze debaterile/discuțiile și să mențină ordinea. Știrile și evenimentele legate de CNSR și alte aspecte de interes pentru organizațiile societății civile rome, precum și inițiativele în beneficiul romilor sunt publicate pe Platforma PNCR. Acestea includ informații despre procedurile de selecție a partenerilor pentru proiectele de interes, actualizări privind sursele de finanțare și multe altele.

Aceste deficiențe structurale se reflectă și în inițiative mai recente. Pentru a sprijini monitorizarea, din octombrie 2022, Guvernul, prin intermediul Punctului Național de Contact pentru Romi din cadrul MIPE, implementează proiectul „Evaluarea Măsurilor de Incluziune a Romilor” (finanțat de CE), care implică colectarea de date, promovarea bunelor practici, întâlniri tematice și ateliere de consultare cu societatea civilă. În aprilie 2024, Guvernul a depus proiectul „Platforma Romilor” pentru monitorizarea CNSR, cu două ONG-uri rome ca parteneri⁵⁰, dar în acest moment una dintre organizații a decis să nu mai sprijine acest proiect, din cauza unei anumite lipse de înțelegere și a așteptărilor reciproce care au împiedicat proiectul să continue cu cele două ONG-uri rome ca parteneri. În prezent, nu avem nicio informație cu privire la stadiul proiectului.

Conform Raportului de evaluare a cadrelor strategice naționale pentru romi ale statelor membre din 2023⁵¹, „PNCR dispune de resurse suficiente, are capacitatea de personal și potențialul de a îndeplini rolul de coordonare cu ministerele de resort, organismele de promovare a egalității și societatea civilă romă, însă mandatul său nu include un rol explicit de coordonare cu principalele părți interesate”. Este evident că această

⁴⁸Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene. (nd). *Planul Național de Redresare și Reziliență (PNRR) – Site-ul oficial*. Disponibil la: <https://pncr.fonduri-ue.ro/>

⁴⁹Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene. (nd). *Rapoarte, studii și analize – Planul Național de Redresare și Reziliență (PNRR)*. Disponibil la: <https://pncr.fonduri-ue.ro/rapoarte-studii-si-analize/>

⁵⁰ Agenția de Dezvoltare Comunitară ÎMPREUNĂ și SASTIPEN - Centrul Romilor pentru Politici de Sănătate, ambele fiind membre ale coaliției RCM

⁵¹Comisia Europeană. (2023). *Raport de evaluare a cadrelor strategice naționale pentru romi ale statelor membre* { COM(2023) 7 final}, p. 133. Disponibil la: https://commission.europa.eu/publications/assessment-report-member-states-national-roma-strategic-frameworks-full-package_en

afirmație nu are temei în realitatea instituțională a României, iar CE ar trebui să recunoască situația din România și din alte state membre și să caute o soluție instituțională alternativă.

2. RECENZIE PE DOMENII TEMATICE

2.1. Combaterea antițigănistului și a discriminării

CNSR include o componentă esențială dedicată combaterii discriminării, discursului anti-romi și atitudinilor care generează discursuri instigatoare la ură sau infracțiuni motivate de ură⁵² (Obiectivul nr. 6). Implementarea măsurilor de combatere a discriminării și a discursului instigator la ură în cadrul CNSR a inclus unele inițiative și proiecte specifice. Totuși, numeroase linii de acțiune rămân neimplementate sau cu impact limitat.

2.1.1. Eficacitatea CNSR în abordarea problemelor

Conform Raportului anual privind progresele înregistrate în implementarea CNSR, mai multe măsuri pentru combaterea discriminării, a discursului instigator la ură împotriva romilor și a infracțiunilor motivate de ură nu au înregistrat progrese în perioada mai 2023 – aprilie 2024.⁵³ De exemplu, monitorizarea aplicării dreptului penal privind discursul instigator la ură motivat rasial și infracțiunile motivate de ură (Măsura 1.1.1) sau elaborarea rapoartelor de progres privind implementarea legislației specifice în domeniul combaterii discursului instigator la ură împotriva romilor (Măsura 1.3.2) sunt ambele menționate în raportul ANR ca neînregistrând niciun progres. Au fost organizate reuniuni de experți pentru a analiza situația discursului instigator la ură, în cadrul unui proiect finanțat de Mecanismul Financiar Norvegian 2014 – 2021 și coordonat de Poliția Română – „Acțiune integrată pentru combaterea infracțiunilor motivate de ură, în special a celor îndreptate împotriva comunităților de romi și asigurarea unui standard ridicat de calitate în serviciul polițienesc”. Raportul nu oferă detalii cu privire la rezultatele acestor reuniuni și nici nu menționează acțiuni ulterioare sau evaluări ale eficacității acestora. Această lipsă de transparență și de monitorizare reflectă o practică mai răspândită în acțiunile guvernamentale, în care se lansează inițiative, dar impactul lor este rareori monitorizat sau raportat public.

În cadrul Direcției de Acțiune 1.4 a CNSR, au fost implementate mai multe inițiative de formare pentru a îmbunătăți înțelegerea și gestionarea atitudinilor anti-romi și a infracțiunilor motivate de ură în rândul funcționarilor din domeniul aplicării legii și al actorilor judiciari. Măsura 1.4.1 s-a concentrat pe organizarea de cursuri de formare specifice pentru ofițeri de poliție, procurori și judecători, coordonate de instituții precum Agenția Națională pentru Romi, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD), Ministerul Afacerilor Interne și Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”. Între 2021 și 2024, peste 1.400 de participanți au fost instruiți prin diverse formate, inclusiv cursuri introductive, module de consolidare a capacităților și programe postuniversitare. Instruirile au acoperit subiecte precum combaterea discriminării, abordarea discursului instigator la ură și conduita etică în activitatea polițienească. În special, Inspectoratul General al Poliției Române (IGPR) a organizat cursuri de limbă și dezvoltare a carierei, ajungând la sute de ofițeri, în timp ce *Jandarmeria* a inclus teme despre diversitate și antidiscriminare în programa sa oficială de formare, cu beneficii pentru peste 1.300 de studenți.⁵⁴

De asemenea, conform aceluiași raport, între mai 2023 și aprilie 2024, prin intermediul Ministerului Afacerilor Interne au fost implementate mai multe campanii și proiecte pentru informarea publicului și prevenirea atitudinilor anti-romi:

- Campania „Fără discriminare!”, de creștere a gradului de conștientizare cu privire la riscurile asociate discriminării, a fost implementată în parteneriat cu ONG-uri (Ministerul Administrației și Internelor – MAI în colaborare cu Asociația E- Romnja și Centrul Național de Cultură Romă Romano Kher)⁵⁵;

⁵²Agenția Națională pentru Romi. (nd). *Strategia pentru incluziunea cetățenilor români aparținând minorității rome 2022–2027*. Disponibilă la: <http://anr.gov.ro/index.php/anr/proiecte-programe/strategie-de-incluziune-2022-2027>

⁵³Guvernul României – Secretariatul General. (2024). *Raport anual de progres privind implementarea Strategiei Guvernului României pentru incluziunea cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022–2027, Perioada de raportare mai 2023 – aprilie 2024*. Disponibil la: <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2024/09/RAPORT.pdf>

⁵⁴*Ibidem*

⁵⁵*Ibidem*

- Proiectul „Siguranța ta nu este un joc” (implementat de MAI în parteneriat cu *Telefonul Asociația Copilului* și Compania Națională Aeroporturi București și campania „Șotron” (MAI în parteneriat cu Asociația OvidiuRo) s-au concentrat pe protecția copiilor și a tinerilor vulnerabili, inclusiv a celor din comunitățile de romi;⁵⁶
- Proiectul „Sănătatea mintală și impactul discursului instigator la ură asupra tinerilor” a inclus un studiu privind efectele discursului instigator la ură asupra tinerilor, dezvăluind că minoritățile etnice sunt frecvent victime ale urii online. Fundația Agenția de Dezvoltare Comunitară „Împreună” a realizat un studiu la solicitarea Departamentului pentru Relații Interetnice privind impactul discursului instigator la ură online asupra tinerilor, cu accent pe tinerii aparținând minorităților naționale. Raportul nu a fost făcut public și nu a fost însoțit de o lansare sau promovare care să genereze discuții în spațiul public. Această lipsă de vizibilitate poate fi atribuită prioritizării instituționale limitate a subiectului, coordonării interinstituționale insuficiente sau unei tendințe mai largi în cadrul instituțiilor publice de a comanda studii fără a asigura urmărirea prin diseminare sau dialog politic.

Reprezentanții ANR⁵⁷ consideră că un rezultat semnificativ al implementării CNSR este parteneriatul dezvoltat cu Academia de Poliție, prin intermediul căruia studenții de la Academia de Poliție sunt învățați despre istoria și contribuțiile romilor la societatea românească. Acest program a fost realizat cu implicarea unei echipe de reprezentanți ai societății civile rome, în calitate de formatori, pentru a crește nivelul de cunoștințe în domeniul antidiscriminării în rândul tinerilor absolvenți ai școlilor de poliție.

CNSR sprijină implementarea legislației existente împotriva discriminării. Instituțiile responsabile, cum ar fi Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD), continuă să monitorizeze cazurile de discriminare și să sancționeze discursurile și acțiunile discriminatorii. În 2023, CNCD⁵⁸ a primit un total de 1.000 de petiții, dintre care 58 erau legate de discriminare pe criterii etnice. Dintre aceste 58 de cazuri, 6 au dus la amenzi administrative, în timp ce 2 s-au încheiat cu recomandări emise de Consiliu. Acest lucru reflectă atât prezența incidentelor motivate etnic, cât și numărul limitat de cazuri care au dus la sancțiuni, ceea ce poate indica dificultăți în dovedirea intenției discriminatorii sau a pragurilor procedurale necesare pentru aplicarea sancțiunilor. CNSR a promovat, de asemenea, armonizarea legislației cu directivele Uniunii Europene privind combaterea urii și discriminării rasiale. Totuși, conform declarațiilor reprezentantului CNCD intervievat pentru acest raport, acțiunile instituției nu au fost realizate specific pentru implementarea CNSR, ci au reprezentat pași prevăzuți de planurile și responsabilitățile impuse de legislația internă: „fiecare instituție raportează, în mare parte, ce face în domeniul său principal de activitate, de exemplu, CNCD a raportat doar numărul de petiții primite” (reprezentant CNCD).

Analiza cazurilor specifice și a naturii disuasive a sancțiunilor a fost abordată în cadrul dezbaterilor experților pentru a evalua eficacitatea sancțiunilor aplicate în cazurile de discurs instigator la ură. Nu s-au raportat progrese pentru Măsura 1.1.1 privind monitorizarea aplicării legislației penale, sau pentru Măsura 1.3.2, care prevedea elaborarea unor rapoarte de progres privind implementarea legislației privind discursul instigator la ură, în special în ceea ce privește atitudinile anti-romi. În ceea ce privește formarea ofițerilor din forțele de ordine, au fost organizate numeroase sesiuni de formare pentru ofițerii de poliție și alte categorii profesionale, axate pe prevenirea și combaterea infracțiunilor motivate de ură, sprijinite de proiecte europene precum „Acțiunea integrată pentru combaterea infracțiunilor motivate de ură”.

Deși au existat inițiative de creare a unor resurse educaționale menite să prevină discriminarea, inclusiv parteneriate pentru informare și creșterea gradului de conștientizare în instituțiile publice și private, progresele în adoptarea acestor măsuri au fost modeste. Au fost implementate sesiuni de formare pentru angajații administrației publice, însă impactul lor general rămâne neclar, deoarece datele disponibile se concentrează în

⁵⁶Agenția Națională Împotriva Traficului de Persoane. (nd). *Siguranța dumneavoastră nu este un joc!* Disponibil la: <https://anitp.mai.gov.ro/siguranța-ta-nu-eo-joacă/>

⁵⁷Interviu cu Iulian Paraschiv, Președintele ANR, București, 18 noiembrie 2024,

⁵⁸Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (2023). *Raport de activitate*. Disponibil la: <https://www.cncd.ro/wp-content/uploads/2024/07/Activity-report-2023.pdf>

principal pe numărul de participanți, oferind informații limitate cu privire la conținutul, profunzimea sau relevanța subiectelor abordate. Absența mecanismelor de urmărire, a indicatorilor de performanță sau a raportării publice sugerează lacune semnificative în monitorizare și evaluare. În ceea ce privește crearea de instrumente de bune practici, nu s-au înregistrat progrese în dezvoltarea de platforme pentru schimbul de bune practici sau în diseminarea acestora către angajatorii publici și privați.

În cadrul CIIMES, un GLT privind combaterea discriminării este coordonat în prezent de Ministerul Afacerilor Interne, deși inițial a fost coordonat de Departamentul pentru Relații Interetnice (DRI). Deși numărul instituțiilor care fac parte din acest GLT este mare, reprezentantul CNCD consideră că lipsesc anumite instituții cheie, cum ar fi Parchetul General sau Ministerul Public.

Coordonarea dintre aceste instituții este dificilă, în opinia reprezentantului CNCD, iar după doi ani și jumătate de implementare, rezultatele sunt minime din cauza dificultăților semnificative în stabilirea unui cadru comun de lucru, planificarea acțiunilor și activităților, precum și a alocării bugetare. Până în prezent, fiecare minister și instituție a desfășurat activități pe care le-ar fi desfășurat oricum și le-a raportat ca parte a implementării CNSR. Deși CNSR include o gamă diversă de părți interesate, eficacitatea coordonării depinde de calitatea colaborării mai degrabă decât de numărul de instituții implicate. Deși nu există o evaluare explicită cu privire la nivelul optim de cooperare, pe baza interviurilor, necesitatea de a elimina lacunele în implementare și de a consolida angajamentul instituțional sugerează că un progres real necesită implicarea activă a instituțiilor cheie, așa cum au menționat persoanele intervievate atât din guvern, cât și din societatea civilă.

2.1.2. Abordarea problemelor dincolo de CNSR

Deși România are legi bune pentru protejarea drepturilor minorităților, Comitetul Consultativ al Consiliului Europei a analizat foarte critic modul în care țara tratează persoanele de etnie romă.⁵⁹ Comitetul a afirmat că discriminarea împotriva romilor rămâne o problemă serioasă și că unii politicieni continuă să folosească un limbaj anti-romi, care se răspândește prin intermediul mass-media și al rețelelor sociale. Raportul a mai precizat că s-au înregistrat puține progrese sau deloc în ceea ce privește stoparea segregării școlare și a locuirii sau în îmbunătățirea accesului la asistență medicală, apă curată și condiții de viață decente pentru romi. Aceste eșecuri înseamnă că persoanele de etnie romă se confruntă în continuare cu dezavantaje semnificative și discriminare zilnică, chiar dacă legile prevăd că ar trebui tratate în mod egal.

Una dintre cele mai serioase preocupări a fost violența continuă a poliției împotriva persoanelor de etnie romă. Comitetul a declarat că⁶⁰ poliția folosește în continuare forța excesivă și profilarea rasială și că plângerile privind abuzurile nu sunt investigate în mod corespunzător. Chiar dacă România a fost găsită vinovată în instanțele internaționale pentru acest tip de comportament, guvernul nu a făcut suficient pentru a împiedica repetarea acestuia. Instruirea polițiștilor este limitată și nu a schimbat situația. Persoanele de etnie romă se confruntă, de asemenea, cu discriminarea în școli, magazine și instituții publice și au fost chiar învinovățite pe nedrept în timpul pandemiei de COVID-19. Comitetul a salutat unele măsuri legale recente, cum ar fi legea din 2021 împotriva anti-țigănistului, dar a spus că legile nu sunt utilizate bine în practică, iar victimele nu au încredere în autorități că le vor ajuta. A solicitat încă o dată guvernului să colaboreze îndeaproape cu comunitățile de etnie romă și să ia măsuri reale și eficiente - lucru care a fost solicitat de multe ori, dar rareori pus în aplicare.

2.2. Educație

Unul dintre pilonii fundamentali ai CNSR este asigurarea accesului echitabil la educație pentru copiii și tinerii romi. Prin intermediul acestei componente, strategia își propune să reducă decalajele educaționale și să promoveze un sistem educațional incluziv, adaptat nevoilor specifice ale comunităților vulnerabile.

Printre măsurile menționate în CNSR aferente Obiectivul Specific nr. 2: „Asigurarea accesului cetățenilor români de etnie romă la un sistem educațional incluziv de calitate” se numără reducerea abandonului școlar prin burse sociale, programe de mentorat și identificarea timpurie a copiilor vulnerabili, prevenirea segregării școlare prin monitorizare constantă, sesiuni de formare pentru cadrele didactice, precum și sprijinirea tranziției către învățământul preșcolar prin vouchere, programe pentru părinți și investiții în infrastructură.

⁵⁹Consiliul Europei. (nd). *A cincea opinie privind România a Comitetului consultativ privind Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale*. Disponibil la: <https://rm.coe.int/5th-op-romania-en/1680ac3917>

⁶⁰ *Ibidem*

Așa cum s-a menționat în raportul anterior al Civil Roma Monitor pentru România⁶¹, problemele educaționale cu care se confruntă minoritatea romă din România sunt profund înrădăcinate și multiple, provenind nu doar din dezavantajele socio-economice, ci și din discriminarea sistemică din cadrul sistemului educațional. Acestea includ rate ridicate de abandon școlar timpuriu, în special în rândul fetelor rome; acces limitat la educație timpurie de calitate; segregare pe scară largă la nivel școlar și al clasei; și sprijin insuficient pentru practici didactice incluzive. Mai mult, elevii romi continuă să se confrunte cu prejudecăți și rasism în școli, atât din partea colegilor, cât și, în unele cazuri, din partea personalului didactic - factori care afectează semnificativ performanța lor școlară și starea lor emoțională.

2.2.1. Eficacitatea CNSR în abordarea problemelor

Implementarea acțiunilor educaționale în cadrul CNSR este coordonată prin intermediul Grupului de lucru tematic pentru dreptul la educație și identitate culturală, coordonat de Ministerul Educației. Acest grup include următoarele instituții: Ministerul Afacerilor Interne (MAI), Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale (MADR), Ministerul Sănătății (MS), Ministerul Educației (MEd), Ministerul Culturii (MC), Ministerul Familiei, Tineretului și Egalității de Șanse (MFTEs), Departamentul pentru Relații Interetnice (DRI), Agenția Națională pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați (ANES), Administrația Națională a Penitenciarelor (ANP), Academia de Poliție „Al. I. Cuza”, Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene (MIPE), Agenția Națională pentru Romi (ANR), Avocatul Poporului (AVP) și Ministerul Afacerilor Externe (MAE).

Conform Raportului anual privind progresele înregistrate în implementarea CNSR (mai 2023 - aprilie 2024)⁶², în cadrul reuniunii Grupului de lucru pentru educație din ianuarie 2024, a fost subliniată importanța integrării dimensiunii de gen și tineret în toate acțiunile întreprinse, precum și reflectarea contribuțiilor sectorului neguvernamental în rapoarte, inclusiv evaluări, recomandări și răspunsuri la acestea. Grupul analizează, de asemenea, stadiul implementării măsurilor din planurile aferente domeniilor Educație și Identitate-Cultură și identifică întârzieri.

În ceea ce privește Grupul de lucru tematic pentru educație și cultură, există semne clare de reluare a activității după o perioadă de stagnare. Un aspect pozitiv evidențiat de un reprezentant al societății civile este faptul că „după trei ani de inactivitate, Comitetul pentru Monitorizarea Segregării Școlare și-a reluat activitatea. Am început să ne întâlnim din nou, să conturăm un plan clar, să încercăm să ne reactivăm”. Cu toate acestea, rămân incertitudini cu privire la coerența și continuitatea acestui plan, din cauza lipsei unei foi de parcurs disponibile publicului sau a unor termene clare de implementare.

Pentru perioada mai 2023 - aprilie 2024, în cadrul componentei educație, sunt raportate o serie de rezultate centralizate obținute în cadrul altor programe și proiecte. De exemplu, aproximativ 25.000 de elevi romi au fost incluși în programul PNRAS (Programul Național pentru Reducerea Abandonului Școlar - PNRAS), iar aproximativ 56.000 de elevi romi au beneficiat de Programul de burse. Indicatorii raportați sunt strict cantitativi, lipsind orice evaluare calitativă a impactului real al programelor asupra incluziunii elevilor romi, a rezultatelor învățării sau a experiențelor de discriminare. Ca atare, rămâne neclar dacă aceste eforturi contribuie în mod semnificativ la reducerea barierelor structurale sau la îmbunătățirea echității educaționale pe termen lung pentru copiii romi. Includerea unor astfel de programe în rapoartele de strategie fără un context adecvat poate exagera progresul pe hârtie, fără a reflecta o schimbare sistemică reală.

Alte rezultate relevante care vizează creșterea numărului de elevi romi în învățământul secundar și superior, menționate în raportul anual⁶³ sunt: crearea de locuri speciale în licee, școli profesionale și universități pentru

⁶¹Monitorul Civil Roma. (2022). *Raport de monitorizare a societății civile privind calitatea Cadrului strategic național pentru egalitatea, incluziunea și participarea romilor în România*. Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene. Disponibil la: <https://romacivilmonitoring.eu/wp-content/uploads/2023/07/RCM2-2022-C1-Romania-FINAL-PUBLISHED-CATALOGUE.pdf>

⁶²Cancelaria Prim-ministrului și Agenția Națională pentru Romi. (2024). *Raport privind progresele înregistrate în implementarea Strategiei Guvernului României pentru incluziunea cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022–2027 (mai 2023 – aprilie 2024)*. Disponibil la: <https://sqg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2024/09/RAPORT.pdf>

⁶³ *Ibidem*

tinerii romi, cu peste 3.000 de elevi admiși pe locuri speciale în liceu și învățământul profesional; încurajarea limbii și culturii romani prin cursuri de limbă și istorie romani; formarea cadrelor didactice specializate în predarea acestor discipline. Măsura afirmativă privind alocarea de locuri pentru romi în licee și universități trebuie îmbunătățită, conform unei analize ample realizate de Agenția de Dezvoltare Comunitară Împreună și Universitatea din București.⁶⁴

În multe cazuri, măsurile afirmative sunt promovate insuficient, atât în școli, cât și în rândul comunităților de romi, ceea ce duce la subutilizare sau la rate scăzute de retenție. Mai mult, studenții romi înșiși declară că se simt izolați sau stigmatizați atunci când accesează aceste oportunități, în special în mediile universitare care duc lipsă de educație interculturală și politici incluzive. O constatare cheie a studiului este scăderea numărului de studenți romi admiși prin acțiune afirmativă la toate nivelurile de învățământ (licență, masterat și doctorat). Mai mulți factori contribuie la această tendință: o scădere generală a numărului de elevi romi care absolvă liceul și promovează examenul național de Bacalaureat, o creștere a numărului de elevi romi care aplică pentru locuri generale pe merit și schimbările demografice.

În domeniul educației, persistă disparități semnificative între familiile rome și cele non-rome.⁶⁵ Doar 27% dintre respondenții romi cu copii sub șase ani au raportat că ai lor copii merg la grădiniță, comparativ cu 58% dintre familiile non-rome. Barierele financiare rămân o problemă cheie, 16% dintre părinții romi invocând incapacitatea de a-și permite îmbrăcăminte și încălțăminte adecvate drept motiv pentru neînscrierea copiilor lor. În plus, 17% dintre gospodăriile rome au raportat că au copii care fie au abandonat școala, fie nu au fost niciodată înscriși, în contrast puternic cu doar 1% dintre gospodăriile non-rome. Principalele motive identificate de părinții romi pentru abandonul școlar includ sărăcia, necesitatea ca copiii să contribuie la veniturile gospodăriei și responsabilități precum îngrijirea fraților mai mici.⁶⁶ În ciuda eforturilor statului și ale societății civile de a promova educația incluzivă, segregarea școlară rămâne larg răspândită. Conform datelor FRA din 2022, 51% dintre copiii romi cu vârste cuprinse între 6 și 15 ani sunt înscriși în școli în care majoritatea sau toți elevii sunt, de asemenea, romi, ceea ce subliniază persistența mediilor educaționale segregate etnic. Monitorizarea eficientă a școlilor cu o pondere semnificativă de elevi romi rămâne limitată, și doar o fracțiune din cazurile detectate de sisteme precum PNRAS-MATE⁶⁷ sunt rezolvate.

În plus, programele de formare pentru personalul didactic au un impact limitat, având în vedere numărul mic de participanți în raport cu nevoile reale. Deși Sistemul Informatic Integrat al Învățământului din România (SIIR) este destinat centralizării datelor privind înscrierile, inclusiv afilierea etnică, utilizarea sa actuală este inconsistentă, iar potențialul său maxim rămâne neexploatat. O limitare cheie este faptul că numărul de elevi romi înregistrați în SIIR este semnificativ mai mic decât populația romă reală din școli, în principal din cauza nedeazăluirii informațiilor de către părinți, a lipsei de conștientizare sau a fricii de stigmatizare. În plus, datele privind elevii romi variază semnificativ în funcție de statisticile guvernamentale, rapoartele societății civile și monitorizarea internațională, ceea ce face dificilă evaluarea progresului sau adaptarea intervențiilor eficiente.

⁶⁴Coșmeleată, V., Cristea, D., Hosszu, A., Ilie, D., Olteanu, C., & Pădure, I. (2023). *Măsuri afirmative pentru romi în universități: experiențe, schimbări și lecții învățate* [*Măsuri afirmative pentru Romi în universități. Experiențe, schimbări și lecții învățate*]. Disponibil la: <https://www.agentiaimpreuna.ro/wp-content/uploads/2023/04/RAPORT-MASURI-AFIRMATIVE-PENTRU-ROMI-IN-UNIVERSITATI-2.pdf>

⁶⁵ Agenția Împreună. 2019. *Studiu comparativ al nevoilor comunităților de romi în contextul stabilirii priorităților de intervenție strategică pentru incluziunea socială a acestora*. Agenția Împreună/IRES. Disponibil la: <https://www.agentiaimpreuna.ro/wp-content/uploads/2021/11/Studiu-comparativ-al-nevoilor-comunitatilor-de-romi-in-contextul-stabilirii-prioritatilor-strategice-de-intervenție-pentru-incluziunea-sociala-a-acestora.pdf>

⁶⁶Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (FRA). (2022). *Romii în 10 țări europene – Principalele rezultate*. Disponibil la: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2022-roma-survey-2021-main-results2_en.pdf

⁶⁷Ministerul Educației. *Mecanismul de avertizare timpurie pentru educație al României*, lansat cu sprijinul UE și al Băncii Mondiale. Disponibil la: <https://mate.edu.ro/> Acesta oferă un cadru național – inclusiv instrumente și proceduri integrate în sistemul educațional al țării – pentru a identifica elevii care prezintă risc de abandon școlar și pentru a declanșa sprijin și intervenții la timp.

Promovarea interculturalității și combaterea discriminării sunt insuficient integrate în programa școlară națională, iar măsurile privind educația incluzivă nu sunt implementate uniform.⁶⁸

2.2.2. Abordarea problemelor dincolo de CNSR

Fenomenul segregării școlare continuă să fie o problemă semnificativă în comunitățile de romi de peste 20 de ani și, ca recunoaștere a acestei probleme critice, în 2024 a fost adoptată „Metodologia de monitorizare, evaluare, identificare, prevenire și combatere a segregării școlare în învățământul preuniversitar”.⁶⁹ Aceste mecanisme au ca scop identificarea și rezolvarea promptă a cazurilor de segregare, prevenirea abandonului școlar și a excluziunii educaționale.

Potrivit reprezentanților ONG-urilor și instituțiilor implicate în implementarea CNSR, este nevoie de o coordonare mai eficientă și de resurse adecvate pentru a preveni segregarea. În același timp, respondenții subliniază importanța unei colaborări mai strânse între instituțiile publice și ONG-uri pentru a identifica soluții durabile și a promova incluziunea în educație. Deși există o colaborare, aceasta se bazează adesea pe inițiativă personală sau cooperare bazată pe proiecte, mai degrabă decât pe cadre strategice pe termen lung. ONG-urile acționează adesea ca primi respondenți în identificarea și abordarea mediilor segregate, însă rolul lor este subevaluat și subfinanțat de autoritățile publice.

Potrivit unui reprezentant al unui ONG rom⁷⁰, progresul în educația romilor este vizibil în câteva inițiative specifice, dar rămâne insuficient pentru a produce schimbări structurale semnificative. Reactivarea Comitetului pentru Monitorizarea Segregării Școlare, după trei ani de inactivitate, și introducerea unui curs opțional despre istoria și cultura romilor sunt pași esențiali, dar insuficienți. Cursul opțional va fi disponibil elevilor de liceu și este programat să fie inclus în programa școlară începând cu anul școlar 2025-2026. Cu toate acestea, este important de menționat că, în schimb, Ministerul Educației a introdus un curs obligatoriu de istorie a evreilor pentru licee.

De exemplu, cursul de istoria romilor este opțional, comparativ cu istoria evreilor, care este obligatoriu, iar acest lucru arată discrepanțe în abordarea problemelor minorităților. Programele de conversie profesională pentru formarea profesorilor de limba și cultura romani au succes; cu toate acestea, scăderea numărului de școli și profesori implicați în predarea limbii romani indică o lipsă de priorizare pentru această inițiativă.

Pe de altă parte, persistă provocări majore care împiedică implementarea eficientă a strategiei. Lipsa de continuitate și voință politică, precum și stagnarea proiectelor din cauza birocrăției și a schimbărilor în structurile ministeriale, împreună cu finanțarea insuficientă pentru inițiativele cheie, afectează negativ progresul. Dispariția treptată a mediatorilor școlari romi din cauza cerințelor ridicate privind numărul de ani de școlarizare și problemele legate de alocarea unor locuri speciale pentru elevii romi reflectă o lipsă de înțelegere și sprijin concret pentru nevoile comunității. Cu toate acestea, nu există date oficiale complete și actualizate care să urmărească numărul exact de mediatori activi, distribuția lor teritorială sau efectele pe termen lung ale eliminării lor din sistem. Organizațiile societății civile au solicitat în repetate rânduri mecanisme transparente de colectare și evaluare a datelor, inclusiv statistici dezagregate și studii calitative care să pună în centrul atenției vocile elevilor și profesioniștilor romi.

Dincolo de eforturile instituționale, ONG-urile rome au jucat un rol vital în implementarea proiectelor care promovează educația, emanciparea și incluziunea, umplând adesea lacunele sistemice.

⁶⁸Cancelaria Prim-ministrului și Agenția Națională pentru Romi. (2024). *Raport anual privind progresele înregistrate în implementarea Strategiei Guvernului României pentru incluziunea cetățenilor români aparținând minorităților rome pentru perioada 2022–2027 (mai 2023 – aprilie 2024)*. Disponibil la: <https://sqq.gov.ro/1/wp-content/uploads/2024/09/RAPORT.pdf>

⁶⁹Ministerul Educației. (2024). Metodologie pentru monitorizarea, evaluarea, identificarea, prevenirea și combaterea segregării școlare în învățământul preuniversitar. Disponibil la: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocumentAfis/293538>

⁷⁰Interviu cu Delia Grigore, Președinta Asociației Amare Rromentza, profesor universitar la Universitatea din București, București, 23 octombrie 2024

Un exemplu convingător este proiectul „Împreună pentru o societate diversă”⁷¹ dezvoltat de Agenția Împreună (ONG rom). Această inițiativă abordează lipsa spațiilor incluzive și sigure atât pentru copiii și tinerii romi, cât și pentru cei non-romi, a căror bunăstare a fost grav afectată de sărăcie, excluziune socială și impactul psihologic al pandemiei de COVID-19. Proiectul se concentrează pe reducerea riscului de sărăcie prin facilitarea accesului la educație și dezvoltarea abilităților de lider ale studenților romi, care sunt instruiți să servească drept mentori și modele pozitive în învățământul preuniversitar. Proiectul include, de asemenea, formarea profesorilor privind educația incluzivă, o campanie de conștientizare publică prezentând povești din viața reală a unor persoane romi pentru a combate prejudecățile și crearea de materiale educaționale și de advocacy. O componentă centrală este Centrul Comunitar Interetnic Împreună (deschis în februarie 2024), care servește drept centru pentru meditații, mentorat, ateliere de dezvoltare personală și dezbateri culturale în cadrul seriei „Seară de dezbateri”. Prin sprijin academic, orientare în carieră și sesiuni de reziliență emoțională, proiectul răspunde direct nevoilor complexe ale elevilor vulnerabili din regiunea București-Ilfov.

Finanțarea pentru incluziunea romilor în perioada de programare 2022-2027 s-a confruntat cu întârzieri semnificative. Drept urmare, implementarea măsurilor specifice la nivel național și local a fost lentă. Abia în 2024, Autoritatea de Management pentru Programul de Educație și Ocupare a lansat public Ghidul solicitantului pentru apelul „Măsuri integrate pentru comunitatea romă”. Acest apel competitiv este finanțat în cadrul Priorității 6: Prevenirea părăsirii timpurii a școlii și creșterea accesului și participării grupurilor defavorizate la educație și formare profesională, în cadrul Obiectivului specific ESO4.10: Promovarea integrării socio-economice a comunităților marginalizate, cum ar fi romii.

2.3. Ocupare

România, la fel ca alte țări ale UE, se confruntă cu o serie de provocări pe piața muncii, determinate în principal de scăderea ratei natalității și de îmbătrânirea populației. Migrația forței de muncă, combinată cu crizele suprapuse în domeniul sănătății, energiei și geopoliticii, a generat tensiuni suplimentare care necesită contramăsuri și acțiuni adecvate. În acest context, educația adulților este un instrument crucial pentru a aborda aceste turbulențe, dar și pentru a promova incluziunea și coeziunea socială.

Indicele European al Competențelor, care măsoară performanța sistemelor de competențe din UE, plasează România printre țările cu performanțe scăzute, în special în ceea ce privește dezvoltarea și activarea competențelor.⁷² Aproximativ 36% dintre lucrători nu activează în domeniul lor de studiu, comparativ cu media UE de 28,6%, iar ponderea adulților care au participat la activități de învățare/formare, de 4,9% în 2021, este printre cele mai scăzute din UE (Raportul de țară 2022).⁷³

Automatizarea și noile tehnologii au început să modifice caracteristicile cererii de competențe, ducând la schimbări în procesele de producție. În timp ce cererea de competențe specifice locurilor de muncă este în scădere, cererea de competențe cognitive și socio-comportamentale neobișnuite este în creștere atât în economiile avansate, cât și în cele emergente – o nouă provocare pentru nivelul mai scăzut de competențe al romilor din România.

În România, datele relevante privind nivelurile de ocupare a forței de muncă încă lipsesc, deoarece datele dezagregate nu sunt disponibile în cadrul celor mai relevante structuri publice. În plus, rapoartele societății civile au fost, de asemenea, puține în ultimii trei ani. Rata de ocupare a forței de muncă în rândul romilor din România pare să fie în scădere⁷⁴, raportul FRA referitor la ancheta privind romii din 2021 indicând faptul că populația romă cu statut de angajat (normă întreagă, normă parțială, ad-hoc, muncă ocazională, lucrător independent etc.) cu vârsta cuprinsă între 20 și 64 de ani, a fost de 45% în 2016 și 41% în 2021. Datele din

⁷¹ Agenția Împreună. *Împreună pentru societate diversă*. Disponibil la: <https://www.agentiaimpreuna.ro/projects/impreuna-pentru-o-societate-diversa/>

⁷² Cedefop. *Indexul european al competențelor*. Disponibil la: <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/european-skills-index>

⁷³ Consiliul Uniunii Europene. (2022). *Recomandarea Consiliului privind Programul național de reformă al României pentru 2022 și care emite un aviz al Consiliului privind Programul de convergență al României pentru 2022. Raport de țară 2022*. Disponibil la: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A32022H0901%2823%29>

⁷⁴ Agenția pentru Drepturi Fundamentale a UE. (2022). *Romii în 10 țări europene: Principalele rezultate*, p. 43. Disponibil la: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2022-roma-survey-2021-main-results2_en.pdf

Ancheta privind forța de muncă arată că, pentru populația generală din România, acest procent a fost de 67,1% în 2021, 68,5% în 2022 și 68,7% în 2023. Aceste tendințe par să nu fie afectate de perioada pandemiei de COVID.

La acest nivel, diferențele în ceea ce privește ocuparea forței de muncă în rândul femeilor rome sunt, de asemenea, semnificative, respectiv în 2021 doar 23% dintre femeile rome cu vârsta cuprinsă între 20 și 64 de ani erau angajate cu contract de muncă.⁷⁵ Aceeași tendință crescătoare apare și în cazul tinerilor rome NEET (tineri între 16 și 24 de ani, care nu urmează nici școala, nici cursurile de formare profesională și nici nu sunt angajați), de la 52% în 2016, la 59% în 2021, în timp ce ponderea tinerilor NEET în populația generală este de doar 15%. În ceea ce privește discriminarea, 23% dintre rome consideră că au fost discriminați în procesul de căutare a unui loc de muncă în 2021, comparativ cu 10% în 2016.⁷⁶

Rata scăzută de ocupare a forței de muncă în rândul populației rome, combinată cu nivelul scăzut de educație, are ca rezultat o intensitate a muncii foarte scăzută. Astfel, adulții de vârstă activă care au desfășurat activități ce necesită mai puțin de 20% din potențialul lor de muncă sunt mai frecvenți în cazul populației rome, ponderea fiind mai mare în rândul femeilor decât în rândul bărbaților. Rata riscului de sărăcie sau excluziune socială (AROE) a fost de 32,0% în 2023, adică 6,0 milioane de persoane, în scădere față de anul precedent.⁷⁷

Observăm o înrăutățire a situației privind accesul romilor la piața muncii, în contextul actual al unor schimbări societale semnificative, determinate de progresele tehnologice susținute, utilizarea tot mai răspândită a inteligenței artificiale și creșterea nivelului necesar de calificare, printre alți factori. Nu putem identifica elemente de progres în acest domeniu de la adoptarea CNSR în 2022.

2.3.1. Eficacitatea CNSR în abordarea problemelor

În ciuda apariției unor deficite cantitative și structurale, România are rezerve de forță de muncă neutilizată, precum tineri, șomeri de lungă durată, persoane de etnie romă și persoane cu dizabilități, care se confruntă cu dificultăți majore în a intra pe piața muncii. De asemenea, deși au fost acordate unele facilități pentru creșterea mobilității, impactul politicilor active asupra pieței muncii a fost foarte redus, iar barierele administrative extrem de mari.⁷⁸ În Raportul anual privind progresele înregistrate în implementarea CNSR⁷⁹ și specific pentru perioada 2023-2024, în ceea ce privește ocuparea forței de muncă, sunt prezentate următoarele elemente:

- În cadrul Programului Național de Ocupare a Forței de Muncă, derulat de Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM), pentru anul 2023, a fost inclus și un program special pentru comunitățile cu un număr mare de persoane de etnie romă, vizând 140 de comunități, în care au fost desfășurate evenimente de diseminare a informațiilor privind beneficiile ocupării forței de muncă și măsurile de care pot beneficia cetățenii rome pentru a se angaja. Angajatorilor li s-au prezentat informații despre beneficiile angajării persoanelor de etnie romă, fără de care ocuparea forței de muncă nu ar exista. În comunitățile prevăzute în programul special menționat, în perioada 1 mai 2023 - 31 decembrie 2023, au fost angajate 1.202 persoane de etnie romă. Dintre acestea, 1.182 de

⁷⁵ *Idem*, p. 44.

⁷⁶ *Idem*, pp. 44-46.

⁷⁷ Institutul Național de Statistică (INSSE). (2023). *Sărăcia și excluziune socială în România, 2023* [*Sărăcia și excluziunea socială în România, 2023*]. Disponibil la: https://insse.ro/cms/sites/default/files/com_presa/com_pdf/saracia_si_excluziunea_sociala_e2023.pdf

⁷⁸ Chivu L., Georgescu G., Bratiloveanu A., Bancescu M. (nd). *Piața muncii din România sub presiune. Repere privind deficitul de forță de muncă* [*The Romanian Labour Market Under Pressure. Repere cu privire la deficitul de forță de muncă*]. Disponibil la: <https://media.hotnews.ro/assets/document/2022/09/1/25765615-0.pdf>

⁷⁹ Cancelaria Prim-ministrului și Agenția Națională pentru Romi. (2024). *Raport anual cu privilegiul progresului înregistrat în implementare Strategii Guvernului României de includere a cetățenilor români aparținând minorității Roma pentru Raport anual privind progresele înregistrate în implementarea Strategiei Guvernului României pentru incluziunea cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022-2027 (mai 2023 - aprilie 2024)*. Disponibil la: <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2024/09/RAPORT.pdf>

persoane de etnie romă au fost angajate prin intermediul serviciilor de intermediere, dintre care 982 au avut contracte pe durată nedeterminată.

- În anul 2024, programul special a vizat 145 de comunități în care urmau să se desfășoare acțiuni de diseminare a informațiilor despre măsurile de care pot beneficia cetățenii romi. În aceste așezări, până la 30 aprilie 2024 fuseseră angajate 530 de persoane de etnie romă. Dintre acestea, 522 de persoane de etnie romă au fost angajate prin servicii de intermediere, dintre care 477 de persoane cu contract pe durată nedeterminată.

Conform celor prezentate de ONE, măsurile pentru persoanele șomere (cum ar fi informațiile despre locuri de muncă și intermedierea pentru ocuparea forței de muncă) sunt implementate cu caracter permanent, adresându-se întregii populații șomere. Prin urmare, ocuparea forței de muncă a romilor poate fi cuantificată în măsura în care aceștia se declară a fi de această etnie; așadar, este de așteptat ca numărul romilor să fie subestimat. Nu s-au înregistrat progrese în Măsurile 1.1. și 1.1.1., și anume Organizarea de programe de educație și formare profesională de tip A Doua Șansă în toate localitățile de reședință pentru adulții aparținând grupurilor vulnerabile, pentru finalizarea studiilor din învățământul primar și secundar (instituții și structuri responsabile implicate: ME, Inspectoratele Școlare), Măsura 1.1.1: Crearea unui grup de lucru pentru analiza cadrului legal favorabil flexibilizării cadrului de recunoaștere a competențelor dobândite într-un cadru non-formal de către persoanele din grupuri vulnerabile, în special romi (instituții și structuri responsabile implicate: Ministerul Muncii, Autoritatea Națională pentru Calificări, Ministerul Educației, Agenția Națională pentru Romi).

În urma implementării Măsurii 2.1. privind accesul la formare profesională și calificări, în perioada de referință (mai 2023 - aprilie 2024), situația se prezintă astfel:

- 1.319 persoane, dintre care 792 femei, participă la programe de formare profesională (calificare/recalificare, ucenicie, evaluare a competențelor);
- 37 de persoane angajate, dintre care 18 femei, în urma absolvirii unui program de formare profesională;
- 924 de tineri NEET angajați, dintre care 370 femei, integrați pe piața muncii;
- 924 de tineri angajați, dintre care 370 femei, în urma implementării unor programe specifice pentru grupuri țintă;
- 22.936 de persoane incluse în măsuri de stimulare a ocupării forței de muncă;
- 3.004 persoane angajate ca urmare a includerii în măsuri de stimulare a ocupării forței de muncă;
- 6 persoane aflate în risc de marginalizare socială care au încheiat un contract de solidaritate socială.

Chiar dacă astfel de cifre par un rezultat pozitiv, cu siguranță nu sunt suficiente în comparație cu situația reală a grupurilor vulnerabile, inclusiv a romilor.

Nu s-au înregistrat progrese în ceea ce privește Acțiunea Specifică 2.1.4: Sprijinirea parteneriatelor cu autoritățile locale, în scopul îmbunătățirii consilierii beneficiarilor venitului minim de incluziune (VMI) pentru reintegrarea acestora pe piața muncii și promovarea incluziunii ocupaționale active, în principal pentru cetățenii români de etnie romă.

În plus, în ceea ce privește prioritățile în materie de ocupare a forței de muncă, nu s-au înregistrat progrese în ceea ce privește Măsura 2.2: Crearea unui Grup de lucru interinstituțional pentru analiza cadrului legislativ existent, pentru inițierea sau extinderea stimulentei fiscale pentru companiile cu activități durabile în zonele marginalizate, inclusiv pentru tinerele și tinerii romi din zonele rurale, în special în zonele cu așezări informale.

2.3.2. Abordarea problemelor dincolo de CNSR

Oportunitățile de finanțare europeană existente în cadrul Programului pentru Incluziune și Demnitate Socială 2021-2027 (PIDS) sunt planificate pentru a oferi finanțare pentru înființarea de întreprinderi sociale durabile în zonele rurale, pentru integrarea persoanelor din grupurile vulnerabile pe piața muncii. Alocările bugetare pentru această acțiune se ridică la 100 de milioane de euro, din care cel puțin 9 milioane de euro vor fi destinate exclusiv proiectelor care vizează persoanele din comunitățile de romi.

În plus, prin intermediul Programului de Educație și Ocupare a Forței de Muncă 2021-2027 (PEO), romii vor beneficia de o alocare de aproximativ 23,8 milioane EUR pentru activarea potențialului antreprenorial al

tinerilor și de 8,8 milioane EUR pentru dezvoltarea de întreprinderi de inserție socială, care să sprijine tinerii prin acoperirea costurilor calificării la locul de muncă, consilierii și orientării profesionale, subvenționării contractelor de muncă și plasării pe piața muncii la sfârșitul perioadei de sprijin, inclusiv coordonarea serviciilor de asistență socio-profesională și socială. În ceea ce privește dezvoltarea antreprenoriatului și a economiei sociale, au fost alocate aproximativ 10,2 milioane EUR sub formă de sprijin pentru persoanele rome. La momentul redactării acestui raport, ambele programe de finanțare UE menționate anterior se află în faza de contractare și implementare. Până în prezent, nu există rezultate de prezentat în ceea ce privește întreprinderile sociale sau locurile de muncă create pentru romi.

Pe de altă parte, nu au fost disponibile date privind perioada de programare anterioară 2014-2020, privind programele de informare, consiliere, mediere, ocupare a forței de muncă și antreprenoriat pentru grupurile vulnerabile, inclusiv cele de etnie romă, colectate la nivel de țară pentru proiecte finanțate prin Programul Operațional Capital Uman (POCU), proiecte finalizate în decembrie 2023 și care ar putea oferi o imagine mai bună a rezultatelor în acest domeniu. Chiar dacă datele sunt colectate integral și transmise către CE privind componența, numărul, calificările, intervențiile etc. referitoare la grupurile țintă, inclusiv romii, aceste informații nu sunt încă publice.

2.4. Sănătate

Referitor la starea de sănătate a romilor, chiar dacă Ministerul Sănătății, principalul responsabil pentru implementarea măsurilor din planul de acțiune aferent capitolului Sănătate al CNSR, nu colectează date despre bolile care afectează populația romă, studiile realizate de organizații neguvernamentale active în domeniul asistenței medicale comunitare evidențiază faptul că există încă un decalaj în ceea ce privește indicatorii de morbiditate și mortalitate, inclusiv comorbiditatea (care se referă la prezența simultană a două sau mai multe boli la același individ) între populația romă și populația majoritară din România.

Studiul realizat de Sastipen⁸⁰ în 2022 evidențiază faptul că 38% dintre respondenții romi incluși în cercetare nu erau înscrși la un medic de familie (față de 12% dintre respondenții non-romi) din cauza lipsei asigurării medicale. În plus, 34% dintre respondenții romi diagnosticați cu diverse boli cronice (diabet, hipertensiune arterială, boli de inimă, boli respiratorii precum astmul etc.) nu erau înscrși la medici specialiști (față de 7% dintre respondenții non-romi).

Un alt indicator îngrijorător este rata de vaccinare a copiilor romi cu vârsta cuprinsă între 24 și 30 de luni. Studiul Sastipen evidențiază faptul că 42% dintre mamele rome respondente au declarat că și-au vaccinat parțial copiii, comparativ cu 12% dintre mamele non-rome. În plus, doar 26% dintre mamele rome respondente au menționat că și-au vaccinat complet copiii conform calendarului de vaccinare, comparativ cu 86% dintre mamele non-rome. Cel mai îngrijorător indicator este accesul femeilor rome însărcinate la servicii de sănătate, în special la servicii medicale pentru monitorizarea sarcinii. Conform studiului Sastipen, doar 32% dintre femeile rome beneficiază de servicii de monitorizare a sarcinii, comparativ cu 95% dintre femeile non-rome.

Lipsa infrastructurii medicale în zonele rurale, lipsa asigurărilor de sănătate, lipsa educației pentru sănătate, precum și fenomenul discriminării romilor care accesează serviciile publice de sănătate, sunt încă probleme grave care afectează sănătatea romilor și care sunt abordate și în cadrul întâlnirilor CIIMES.

2.4.1. Eficacitatea CNSR în abordarea problemelor

Raportul anual⁸¹ publicat în 2023 de Guvernul României privind progresele înregistrate în implementarea CNSR evidențiază faptul că autoritățile responsabile depun eforturi pentru a aborda aceste probleme, însă, în absența unei legislații care ar permite colectarea unor indicatori statistici dezagregați pe etnie privind morbiditatea și

⁸⁰Rădulescu, Daniel (coord.). (2022). *Analiza indicatorilor de morbiditate și mortalitate în comunitățile de romi. SASTIPEN*, iunie 2022. Disponibil la: <https://sqg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2023/12/RAPORT-1.pdf>

⁸¹ *Ibidem*

mortalitatea, este destul de dificil de evaluat rezultatele programelor naționale de sănătate pentru romi, precum și progresele înregistrate în implementarea măsurilor CNSR.

Mai mult, în cadrul sesiunilor de lucru CIIMES, există o dezbatere continuă privind necesitatea colectării de date etnice care ar contribui la o planificare adecvată a acțiunilor care vizează incluziunea romilor, o discuție inițiată de reprezentanții Agenției Naționale pentru Romi, însă în domeniul sănătății acest lucru este imposibil deoarece, pe de o parte, contravine principiilor etice ale medicilor și personalului medical care au obligația profesională de a oferi servicii tuturor pacienților, indiferent de etnie, iar pe de altă parte, membrii societății civile rome care militează pentru nediscriminarea romilor consideră că colectarea de date pe criterii etnice de către furnizorii de servicii de sănătate este în sine o activitate discriminatorie, deoarece există mulți romi care nu își asumă etnia romă tocmai de teama de a fi etichetați și de a deveni victime ale unor comportamente discriminatorii.⁸²

Lipsa colectării datelor etnice reprezintă o provocare semnificativă pentru procesul de incluziune a romilor. În domeniul sănătății, din discuțiile cu specialiștii din domeniul sănătății, am constatat două abordări contradictorii: (1) specialiștii medicali nu recomandă colectarea datelor etnice deoarece pacientul nu este tratat în funcție de etnie, religie sau alte criterii discriminatorii, ci este tratat în funcție de problema medicală. De asemenea, aceștia menționează că personalul medical nu ar trebui să discrimineze pacienții dată fiind legislația antidiscriminare existentă. (2) Pe de altă parte, specialiștii în politici publice susțin că datele astfel colectate sunt necesare pentru planificarea, implementarea și măsurarea impactului măsurilor propuse.

Analizând cel mai recent raport de progres întocmit de Ministerul Sănătății și pe baza discuțiilor cu reprezentanții Ministerului, constatăm că s-au înregistrat unele progrese în domeniul sănătății romilor, indicând o preocupare mai concentrată asupra obținerii rezultatelor în comparație cu anii precedenți. De exemplu, Ministerul Sănătății a raportat în cadrul ședințelor CIIMES că se află în proces de implementare a Proiectului „Crearea și implementarea de servicii comunitare integrate pentru combaterea sărăciei și excluziunii sociale”, un proiect finanțat prin FSE – POCU și implementat în parteneriat de Ministerul Muncii și Solidarității Sociale,⁸³ în calitate de lider de proiect, precum și Ministerul Educației. Proiectul prevede pilotarea serviciilor comunitare integrate în 125 de comunități rurale și urbane mici cu marginalizare peste medie și severă, prin creșterea accesului persoanelor aparținând grupurilor vulnerabile la servicii medicale, sociale și educaționale.⁸⁴ În cadrul acestui proiect, sunt angajate echipe de asistență medicală comunitară, inclusiv mediatorii sanitari, pentru a oferi servicii specifice de asistență medicală comunitară tuturor membrilor comunităților vulnerabile, inclusiv persoanelor de etnie romă.

Un alt rezultat notabil menționat de reprezentanții Ministerului Sănătății este înființarea Grupului de lucru tehnic privind dezvoltarea activității de asistență medicală comunitară și a centrelor comunitare integrate⁸⁵ în anul 2022, care are rolul de a analiza dinamica activității de asistență medicală comunitară, de a elabora manuale și ghiduri de bune practici, de a face propuneri de modificări legislative, și a Comisiei ministeriale pentru romi din cadrul Ministerului Sănătății, care are rolul de a analiza propunerile de acțiuni, de a monitoriza stadiul implementării măsurilor și acțiunilor regăsite în capitolul Sănătate al CNSR și de a propune revizuirii la planul de măsuri adaptat nevoilor și problemelor reale ale romilor. Conform documentelor oficiale emise de Ministerul Sănătății, ambele grupuri de lucru includ ca membri cu drepturi depline reprezentanți ai societății civile rome și pro-rome.

Potrivit reprezentantului Ministerului Sănătății⁸⁶, cel mai important aspect al capitolului de sănătate al CNSR rămâne programul de asistență medicală comunitară, care, prin intermediul echipei comunitare, poate contribui la abordarea tuturor problemelor menționate în justificare. Echipa de asistență medicală comunitară este importantă pentru comunitățile de romi. Din acest motiv, trebuie identificate soluții care să permită autorităților

⁸² *Ibidem*

⁸³ Ministerul Muncii și Solidarității Sociale. Proiectul „Femei Puternice – Servicii Comunitare Integrate”. Disponibil la: <https://mmuncii.ro/j33/index.php/ro/proiecte-programe/in-curs-de-implementare/5566-fp-sci>

⁸⁴ Guvernul României. *Raport anual privind progresul înregistrat în implementare Strategii Guvernului României de includere a cetățenilor români aparținând minorității Roma pentru perioada 2022–2027, mai 2022 – aprilie 2023*, p. 24. Disponibil la: <https://sqq.gov.ro/1/wp-content/uploads/2023/12/RAPORT-1.pdf>

⁸⁵ Ordinul Ministrului Sănătății nr. 824/16.03.2022 privind aprobare constituirii Grupului Tehnica de Lucru pentru dezvoltare activități de asistență medicală comunitară și centrele comunitate integrată

⁸⁶ Interviu cu Lidia Manuela Onofrei, Coordonator Național pentru Asistență Medicală Comunitară și Incluziune Socială, Ministerul Sănătății, din 19 noiembrie 2024, online.

locale să angajeze mediatori sanitari și asistente medicale comunitare pentru a oferi servicii membrilor comunității.

În contextul acestei dezbateri, Ministerul Sănătății depune eforturi pentru planificarea acțiunilor de sprijinire a comunităților de romi. Și din acest motiv, programul de mediere sanitară este în continuare singurul program care poate contribui la măsurarea impactului măsurilor în beneficiul comunităților de romi, mediatorul sanitar fiind singurul profesionist din domeniul sănătății care poate colecta date etnice prin natura fișei postului.

În acest sens, un alt rezultat menționat de Ministerul Sănătății este creșterea numărului de mediatori sanitari activi în comunitățile de romi, de la 328 de mediatori sanitari raportați de Ministerul Sănătății în 2018 la 464 de mediatori sanitari care lucrează în prezent în echipe cu asistenți medicali comunitari. Prin activitatea lor, aceștia raportează diverse campanii de screening (hepatita B și C, cancer de col uterin, tuberculoză, cancer de sân, screening cardiovascular etc.), dar cu clarificarea faptului că în platforma de raportare, chiar dacă grupul lor țintă principal este populația romă, mediorii sanitari nu raportează numărul de beneficiari după criteriul etnic, deoarece asistă și persoane din populația majoritară.

Colaborarea cu societatea civilă romă este un punct cheie pe agenda Ministerului Sănătății, iar începând cu anul 2022, aceasta a fost bine conturată. Ministerul Sănătății a adoptat o serie de documente oficiale care recunosc parteneriatul și expertiza acestora în domeniul incluziunii romilor. Având în vedere expertiza Asociației Sastipen – Centrul Romilor pentru Politici de Sănătate în domeniul medierii sanitare și în special în programele de cercetare care au contribuit la fundamentarea recomandărilor de politici publice în domeniul incluziunii romilor, Ministerul Sănătății a inclus Asociația Sastipen atât în Grupul de Lucru Tehnic privind dezvoltarea asistenței medicale comunitare și a centrelor comunitare integrate, cât și în Comisia Ministerială pentru Romi, care include și alte două organizații ale romilor, și anume Agenția Împreună și Asociația E- Romnja.

În plus, Sastipen a devenit colaboratorul permanent al Ministerului Sănătății pentru realizarea analizei, evaluării și identificării soluțiilor pentru îmbunătățirea medierii sanitare și atingerea obiectivelor componente de sănătate CNSR 2022-2027.⁸⁷ Această formă de colaborare reprezintă o noutate pentru România, Ministerul Sănătății fiind singurul minister care și-a asumat cooperarea cu societatea civilă romă și a făcut un pas înainte în procesul de luare în considerare a celor 10 principii UE privind incluziunea romilor.

Un alt aspect esențial abordat de Ministerul Sănătății este prevenirea discriminării pacienților romi și promovarea principiilor egalității de șanse și nediscriminării în accesarea serviciilor de sănătate publică. La solicitarea Sastipen, începând cu august 2024, membrii GLT pentru dezvoltarea asistenței medicale comunitare și a centrelor comunitare integrate vor analiza posibilitatea creării unei proceduri operaționale de lucru în domeniul nediscriminării și egalității de șanse, care să se adreseze atât unităților sanitare publice, cât și personalului medical comunitar. Pe baza acestei proceduri, Ministerul Sănătății va pune bazele unui mecanism de prevenire și sancționare a cazurilor de discriminare din partea personalului medical în interacțiunile sale cu pacienții romi.

În ceea ce privește relevanța măsurilor regăsite în planul de acțiune din capitolul sănătate al CNSR, din analiza rapoartelor Comisiei Ministeriale pentru Romi și din analiza raportului anual de progres publicat în 2023 de Guvernul României privind implementarea CNSR, observăm că este necesară o revizuire a măsurilor și acțiunilor propuse, astfel încât, pe de o parte, acestea să răspundă problemelor și nevoilor cu care se confruntă comunitățile vulnerabile de romi, menționate în nota explicativă a strategiei și, pe de altă parte, să conțină un set de indicatori realiști care să poată măsura progresul.

De exemplu, în nota de context a CNSR, sunt menționate două aspecte importante care evidențiază faptul că starea de sănătate a romilor este mult mai precară decât cea a populației majoritare, și anume faptul că romii care au asigurare medicală nu efectuează controalele medicale obligatorii anuale și faptul că un număr semnificativ de femei rome însărcinate declară că nu au beneficiat niciodată de supraveghere medicală în timpul sarcinii. Analizând planul de acțiune, constatăm că măsurile propuse nu abordează aceste probleme, iar indicatorii propuși nu sunt relevanți pentru aceste două aspecte importante. În aceste condiții, este clar că

⁸⁷ Ministerul Sănătății. Adresa nr. 11894/23.07.2024, emisă de Ministerul Sănătății. Disponibilă la: https://ms.ro/media/documents/Anexa_1_-_SNS.pdf

planul trebuie revizuit pentru a răspunde nevoilor reale ale comunităților de romi și pentru a include indicatori măsurabili care pot evidenția progresele înregistrate în acest domeniu prioritar al strategiei.

2.4.2. Abordarea problemelor dincolo de CNSR

În ceea ce privește sinergia CNSR cu alte strategii, politici și legislație națională care reflectă măsurile din CNSR, din discuțiile cu reprezentantul Ministerului Sănătății⁸⁸ observăm că CNSR și planul de măsuri în domeniul sănătății romilor sunt corelate cu Strategia Națională în Domeniul Sănătății 2023 - 2030⁸⁹, care prevede o serie de acțiuni adresate tuturor cetățenilor, indiferent de etnie. În plus, reprezentantul Ministerului Sănătății menționează, de asemenea, că unele dintre acțiunile regăsite în planul de măsuri din componenta de sănătate a CNSR sunt corelate cu PNRR, și anume pilonul V. „Sănătate și reziliență economică, socială și instituțională”, care prevede înființarea de centre comunitare pentru servicii integrate și dezvoltarea infrastructurii medicale, în special în zonele rurale.

2.5. Locuire, servicii esențiale și justiție de mediu

Asigurarea accesului la locuire adecvată este o condiție fundamentală pentru exercitarea altor drepturi esențiale, însă situația comunităților de romi din România relevă provocări semnificative. Conform ANR⁹⁰, 32% dintre familiile de romi locuiesc în gospodării insalubre, iar 25% se confruntă cu poluare, murdărie sau alte probleme de mediu. Peste 50% dintre acestea locuiesc în spații supraaglomerate, 16,5% în clădiri nesigure și 30,3% în clădiri aflate într-o stare avansată de degradare. Lipsa intervențiilor coordonate și un cadru de implementare inadecvat contribuie la perpetuarea acestor condiții. În acest context, nevoia unor politici integrate și bine finanțate este mai evidentă ca niciodată.

Lipsa locuințelor sigure este una dintre cele mai presante probleme. Multe familii locuiesc în clădiri fără utilități de bază, cu structuri dărăpănate sau în spații temporare nesigure.⁹¹ Aceste condiții exacerbează excluziunea socială și limitează accesul la alte drepturi fundamentale, inclusiv sănătate și educație. Lipsa accesului la apă curentă, electricitate și canalizare afectează în mod disproporționat femeile și copiii, care se confruntă cu riscuri suplimentare pentru sănătate și siguranță. Condițiile precare de locuit contribuie, de asemenea, la stigmatizarea comunităților de romi, reducându-le șansele de integrare socială și economică. Toate acestea sunt direct legate de problema istorică⁹² a lipsei documentelor legale corespunzătoare - case construite pe terenuri ilegale (deținute de stat sau private), case fără autorizație (sub rezerva unei posibile demolări), așezări informale și ilicite dezvoltate în zone urbane sau rurale etc.

Impactul condițiilor de locuit asupra sănătății este semnificativ. Familiile care locuiesc în locuințe sub standarde se confruntă cu riscuri crescute de boli respiratorii, infecții și alte probleme cronice de sănătate. Lipsa unei ventilații și igiene adecvate contribuie la răspândirea bolilor infecțioase, iar copiii din aceste medii sunt deosebit de vulnerabili.

Calitatea locuințelor are un impact direct asupra oportunităților educaționale și economice ale celor afectați. Elevii care trăiesc în locuințe supraaglomerate sau sub standarde au rezultate școlare mai slabe, iar adulții din aceste comunități se confruntă cu dificultăți semnificative în găsirea unui loc de muncă din cauza condițiilor de viață precare. Stigmatizarea locuințelor contribuie, de asemenea, la izolarea socială, reducând oportunitățile comunităților de a beneficia de sprijin și resurse externe.

⁸⁸ *Ibidem*

⁸⁹ *Ibidem*

⁹⁰ Cancelaria Prim-ministrului și Agenția Națională pentru Romi. *Raport anual privind progresul înregistrat în implementare Strategii Guvernului României de includere a cetățenilor români aparținând minorității Roma pentru perioada 2022-2027, perioada mai 2022 - aprilie 2023*. Disponibil la: <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2023/12/RAPORT-1.pdf>

⁹¹ *Ibidem*

⁹² Probleme menționate de mai multe organizații ale societății civile rome intervievate.

2.5.1. Eficacitatea CNSR în abordarea problemelor

Peste 60.000 de familii de romi locuiesc în așezări informale, fără documente de proprietate sau acces la infrastructură. Aceste zone sunt adesea situate pe terenuri infertile, zone inundabile sau în apropierea gropilor de gunoi. În ciuda prevederilor CNSR⁹³, doar 10% dintre comunitățile identificate au beneficiat de programe de regularizare din 2022, când a fost adoptată o nouă strategie privind locuirea⁹⁴, ceea ce evidențiază implementarea ineficientă a măsurilor propuse. În plus, procesul birocratic și disponibilitatea limitată a resurselor locale subminează capacitatea autorităților de a oferi soluții viabile. Studiile indică faptul că legalizarea locuințelor ar putea stimula investițiile private și facilita accesul la serviciile esențiale necesare - sociale, de sănătate și educație.⁹⁵

Așezările informale reprezintă o combinație complexă de neglijență sistemică și sărăcie extremă. Fără un sprijin financiar adecvat, multe comunități rămân blocate în condiții insalubre, iar locuitorii lor nu pot accesa programe guvernamentale sau fonduri europene pentru dezvoltarea comunității. În plus, lipsa documentelor de proprietate are un impact semnificativ asupra stabilității locuințelor, perpetuând excluziunea socială. De asemenea, se pune problema respectării reglementărilor de construcție aplicabile, majoritatea caselor fiind construite fără autorizația corespunzătoare și, cel mai probabil, din cauza costurilor ridicate asociate, nu vor primi niciodată autorizație.

În 2022, peste 1.500 de familii au fost evacuate din locuințe informale, iar 70% dintre acestea nu au primit sprijin pentru reintegrare. Evacuările din locuințe informale sau sociale au continuat, afectând în mod disproporționat familiile rome. Aceste evacuări sunt adesea efectuate fără notificare prealabilă sau sprijin pentru relocare, exacerband vulnerabilitatea comunităților afectate. Deși Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (2022)⁹⁶ a emis avertismente cu privire la aceste practici, implementarea recomandărilor este lentă.

Evacuările repetate creează un cerc vicios de instabilitate și excluziune. Familiile evacuate sunt adesea forțate să se mute în alte zone informale, perpetuând astfel problemele asociate cu infrastructura inadecvată și insecuritatea locuințelor. Această situație subliniază necesitatea unor politici care să prioritizeze prevenirea evacuărilor și să ofere soluții durabile de relocare. De asemenea, lipsa unor planuri de relocare care să includă accesul la utilități și infrastructură contribuie la marginalizarea suplimentară a comunităților afectate.

Raportul privind implementarea CNSR în 2023⁹⁷ evidențiază faptul că, în ciuda alocărilor financiare, proiectele de reabilitare și construcția de locuințe sociale sunt limitate la câteva regiuni. De exemplu, în județele din sud-estul țării, programele de reabilitare au acoperit mai puțin de 5% din cererea reală. În același timp, lipsa de coordonare dintre instituțiile locale și cele centrale rămâne un obstacol major. Inițiativele finanțate prin fonduri europene au întâmpinat dificultăți în respectarea standardelor de eligibilitate, ceea ce a dus la pierderi de finanțare.

Deși strategia CNSR include măsuri bine definite, implementarea acestora este îngreunată de lipsa capacității administrative locale. Autoritățile locale se confruntă cu dificultăți în dezvoltarea proiectelor și accesarea fondurilor necesare. În multe cazuri, lipsa de transparență în gestionarea resurselor a dus la întârzieri

⁹³ Guvernul României. *CNSR 2022–2027*.

⁹⁴ ActiveWatch. (2022). *Raport de analiză : Locuirea precară și locuință socială în București*. Disponibil la: <https://activewatch.ro/articole/raport-de-analiza-locuirea-precara-si-locuirea-sociala-in-bucuresti/>

⁹⁵ ActiveWatch. (2022). *Raport de analiză : Locuirea precară și locuință socială în București*. Disponibil la: <https://activewatch.ro/articole/raport-de-analiza-locuirea-precara-si-locuirea-sociala-in-bucuresti/>

⁹⁶ Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării. (2022). *Raport privind situație locuirii în comunitățile marginalizate*.

⁹⁷ Cancelaria Prim-ministrului și Agenția Națională pentru Romi. (2023). *Raport anual privind progresul înregistrat în implementare Strategii Guvernului României de includere a cetățenilor români aparținând minorității Roma pentru perioada 2022–2027, mai 2022 – aprilie 2023*. Disponibil la: <https://sqa.gov.ro/1/wp-content/uploads/2023/12/RAPORT-1.pdf>

semnificative în implementarea proiectelor. Acest lucru evidențiază nevoia urgentă de formare profesională și asistență tehnică pentru autoritățile locale.

2.5.2. Abordarea problemelor dincolo de CNSR

Autoritățile locale sunt esențiale pentru succesul inițiativelor, însă nivelurile scăzute de responsabilitate și birocrația excesivă le limitează impactul. Programele integrate de regenerare urbană propuse în programul de dezvoltare regională au fost implementate doar parțial, într-un context în care în ultimii cinci ani costurile generale ale construcțiilor au crescut, iar bugetele inițiale estimate în studiile de fezabilitate nu acopereau lucrările propuse, multe autorități fiind nevoite să reducă amploarea intervențiilor. În plus, multe municipalități nu dispun de personal calificat pentru a gestiona proiecte de infrastructură sau pentru a accesa fonduri europene. Această situație este agravată de lipsa unor mecanisme clare de monitorizare și evaluare a progreselor.⁹⁸

Implicarea comunităților locale este esențială pentru succesul acestor inițiative. În multe cazuri, lipsa unei comunicări eficiente între autorități și locuitori a dus la neîncredere și rezistență față de schimbările propuse. Programele de educație și conștientizare pot juca un rol crucial în reducerea acestor bariere. În plus, includerea comunităților în procesul decizional poate contribui la creșterea transparenței și la adaptarea soluțiilor la nevoile lor specifice. Abordarea dezvoltării locale conduse de comunitate poate fi o soluție viabilă, grupurile de acțiune locală asumându-și responsabilitatea pentru dezvoltarea strategică. Cu toate acestea, strategiile de dezvoltare locală finanțate de UE s-au confruntat cu dificultăți din cauza unei abordări cu finanțare multiplă, a diferitelor niveluri de capacitate instituțională și a creșterii costurilor de investiții, așa cum s-a menționat mai sus. Abordarea cu finanțare multiplă este specifică dezvoltării locale (DLCC), utilizând diferite tipuri de finanțare UE pentru diverse componente ale strategiilor de dezvoltare locală, de exemplu FSE+, FEDR, iar autoritățile de management actuale și organismele lor intermediare la nivel local sau regional nu sunt utilizate, ele funcționând diferit, nu comunică între ele etc.

În comunitățile marginalizate, doar 20% dintre gospodării au acces la apă potabilă, iar conectarea la rețelele de canalizare rămâne un obiectiv neatins în majoritatea regiunilor. Politicile naționale, precum Strategia Națională a Locuirii pentru perioada 2022 – 2050⁹⁹, deși bine intenționate, nu au fost susținute de investiții adecvate și mecanisme eficiente de monitorizare. În județele din nord-est, mai puțin de 10% dintre gospodării beneficiază de rețele de canalizare funcționale. Programele de extindere a infrastructurii au fost, în general, orientate către zonele urbane, neglijând complet comunitățile rurale marginalizate.

Lipsa accesului la utilități esențiale afectează grav calitatea vieții și limitează oportunitățile economice ale comunităților afectate. Mai mult, această situație contribuie la perpetuarea inegalităților sociale, subliniind necesitatea unor intervenții mai bine coordonate și finanțate. Accesul la electricitate, apă și canalizare nu este doar o nevoie tehnică, ci și o problemă de justiție socială.

2.6. Protecție socială

CNSR nu are o componentă specifică pentru protecție socială și servicii sociale, aspect care merită schimbat în următoarea versiune a CNSR. Cu toate acestea, unele date sunt colectate prin canale naționale – Institutul Național de Statistică, care analizează rata sărăciei la nivel național, și canale internaționale.

Conform Institutului Național de Statistică, în 2023, unul din cinci români era afectat de sărăcie, vârștricii și tinerii fiind cei mai afectați. Veniturile mici, lipsurile materiale severe și rata scăzută de ocupare a forței de muncă au cauzat creșterea ratelor sărăciei în cadrul familiilor numeroase și al gospodăriilor unipersonale. Persoanele de etnie romă sunt mai afectate de acest fenomen, deoarece se confruntă cu multiple cauze ale sărăciei: rata scăzută de ocupare a forței de muncă, din cauza nivelului scăzut de școlarizare, munca necalificată, veniturile mici și familiile numeroase. Acest aspect este confirmat și de „Strategia Națională pentru

⁹⁸ WGRH (Grupul de lucru pentru locuințe pentru romi). (2018). *Metodologii pentru incluziune locativă*.

⁹⁹ Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației. *Strategia Națională a Locuirii 2022–2050*. Disponibil la: <https://www.mdlpa.ro/pages/strategianationalalocuirii>

Suștinerea Părinților 2024-2030¹⁰⁰, care precizează că sărăcia monetară a gospodăriilor rome este direct legată de abandonul școlar.

Conform sondajului EU-MIDIS II din 2016 realizat de Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (FRA), aproximativ 70% dintre gospodăriile rome erau afectate de sărăcie monetară¹⁰¹, ceea ce le dezavantajează semnificativ în comparație cu mediile naționale. Raportul FRA din 2022 confirmă o tendință de înrăutățire, arătând că riscul de sărăcie în rândul romilor a crescut la 78%, în timp ce media națională rămâne la doar 23%. Această disparitate tot mai mare este susținută și de constatările din „Strategia națională de pentru susținerea părinților 2024-2030”¹⁰², care subliniază faptul că sărăcia monetară în familiile rome este strâns legată de părăsirea timpurie a școlii.¹⁰³

Studiul IRES din 2018¹⁰⁴ arată că 52% dintre romi aveau venituri sub 300 EUR (1.500 RON), comparativ cu doar 24% din populația majoritară care se afla sub acest prag. În același timp, doar 15% dintre romi aveau venituri peste 400 EUR (2.000 RON), comparativ cu 52% din populația majoritară care depășea acest prag. Același raport menționează că, deși situația economică a romilor s-a îmbunătățit oarecum, decalajul dintre veniturile populației rome sărace și cele ale romilor înstăriți, precum și veniturile acestora față de cele ale populației majoritare, continuă să existe și chiar să crească.

2.6.1. Eficacitatea CNSR în abordarea problemelor

Accesul la un venit decent pentru romi este, de asemenea, limitat din cauza discriminării pe piața muncii. Pentru romii șomeri, principala sursă de venit este munca zilnică sau sezonieră în agricultură și construcții, precum și activități independente informale, inclusiv activități precum culesul și vânzarea de fructe de pădure și ciuperci, confecționarea de măști și coșuri și alte meșteșuguri. Mulți dintre ei sunt forțați să accepte locuri de muncă pe piața neagră, în special în construcții. În plus, pentru mulți romi marginalizați și care se confruntă cu sărăcia, principala sursă de venit este Venitul Minim de Incluziune (VMI).¹⁰⁵ Acesta este un program de asistență socială conceput pentru a ajuta persoanele și familiile aflate în situații vulnerabile să depășească mai ușor obstacolele financiare cu care se confruntă.

Venitul minim de Incluziune (VMI) este un beneficiu prevăzut în Legea nr. 196/2016 privind venitul minim de incluziune și are două componente: 1. Sprijin pentru incluziune: această componentă vizează prevenirea și combaterea sărăciei și a riscului de excludere socială și înlocuiește ajutorul social acordat anterior pentru asigurarea venitului minim garantat; 2. Sprijin pentru familiile cu copii: această componentă se acordă familiilor cu copii în întreținere cu vârsta de până la 18 ani și vizează prevenirea sărăciei și încurajarea participării copiilor la educație, înlocuind alocația de sprijin familial.

Indemnizația de sprijin social (VMI) poate fi solicitată de persoane singure sau familii care îndeplinesc condițiile legale. VMI se acordă dacă venitul net este mai mic sau egal cu limitele stabilite de lege - ajutor de incluziune:

¹⁰⁰ Guvernul României. *Anexa 35 la Raportul anual privind implementare Strategiei de incluziune a romilor*. Disponibil la: <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2024/10/ANEXA-35.pdf>

¹⁰¹ Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene. (2017). *Al doilea sondaj al Uniunii Europene privind minoritățile și discriminarea (EU-MIDIS II): Romii – Rezultate selectate*. Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene. Disponibil la: <https://fra.europa.eu/ro/publication/2016/eumidis-ii-roma-selected-findings>

¹⁰² Agenția Uniunii Europene pentru Drepturi Fundamentale. (2022). *Romii în 10 țări europene, Luxemburg*: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene. Disponibil la: <https://fra.europa.eu/ro/publication/2022/roma-10-european-countries>

¹⁰³ Guvernul României. (2023). *Strategia națională pentru susținere părinților 2024-2030*. București: Ministerul Familiei, Tineretului și Egalitatea de Șanse. Disponibil la: https://www.edu.ro/sites/default/files/Proiect_SNSP_2024_2030.pdf

¹⁰⁴ Agenția Împreună. (2021). *Studiu comparativ al nevoilor comunităților de romi în contextul stabilirii priorităților strategice pentru incluziunea lor socială*. Disponibil la: <https://www.agentiaimpreuna.ro/wp-content/uploads/2021/11/Studiu-comparativ-al-nevoilor-comunitatilor-de-romi-in-contextul-stabilirii-prioritatilor-strategice-de-interventie-pentru-incluziunea-sociala-a-acestora.pdf>

¹⁰⁵ Pentru mai multe informații despre VMI, vă rugăm să consultați <https://mmuncii.ro/j33/index.php/ro/2014-domenii/familie/politici-familiale-incluziune-si-asistenta-sociala/2-uncategorized/7122-20231208-vmi-ghid-plian-poster>

maximum 346 RON/persoană (echivalentul a aproximativ 70 EUR) sau 504 RON (echivalentul a aproximativ 100 EUR) pentru persoanele singure cu vârsta peste 65 de ani; Sprijin familial pentru copii: maximum 879 RON/membru de familie (echivalentul a aproximativ 175 EUR).

Rețineți că salariul minim brut în România în 2025 este de 4.050 RON (echivalentul a 810 EUR) și include, în general, aproximativ 45% impozite¹⁰⁶ pentru asigurări sociale, șomaj, pensii, sănătate etc. (există unele deduceri pentru salariul minim, care ajunge la aproximativ 37%, deci proporțiile de impozitare diferă), salariul real în numerar/în mână este de 2.574 RON (echivalentul a 513 EUR), ceea ce arată resursele foarte limitate disponibile pentru beneficiarii de VMI.

Raportul de monitorizare a societății civile din 2018¹⁰⁷ privind implementarea CNSR în România a constatat că venitul minim garantat (fostul VMG, acum VMI) a fost raportat ca sursă de venit în 1% din gospodăriile populației majoritare și în 10% din gospodăriile rome (o creștere de 8% față de 2012), evidențiind o dependență mai mare de asistența socială în cadrul comunităților de romi. CNSR nu abordează în mod explicit crearea unei rețele de siguranță socială pentru persoanele fără venituri. Conform Strategiei, acestea sunt persoane fără un loc de muncă, iar obiectivul este integrarea lor pe piața muncii.

Astfel, Obiectivul Specific nr. 3: Creșterea ratei de ocupare a forței de muncă în rândul romilor în conformitate cu cerințele pieței în ceea ce privește dezvoltarea lor profesională, conține Acțiunea Specifică 2.1.4. „Sprijinirea parteneriatelor cu autoritățile locale” pentru îmbunătățirea consilierii beneficiarilor VMI în vederea reintegrării acestora pe piața muncii și promovarea incluziunii ocupaționale active, cu prioritate pentru cetățenii români de etnie romă. Conform Raportului Anual de Progres privind Implementarea CNSR, nu s-au înregistrat progrese în ceea ce privește Acțiunea Specifică 2.1.4.

2.6.2. Abordarea problemelor dincolo de CNSR

O altă formă de sprijin pentru venit, începând cu anul 2024, este oferită de Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene prin programul „Sprijin material pentru anumite categorii de persoane defavorizate în perioada 2024 - 2027”.¹⁰⁸ Acest sprijin constă în acordarea de carduri sociale pentru alimente și mese calde în valoare de 50 EUR (250 RON) la fiecare două luni. Beneficiarii sunt persoanele vulnerabile cu venituri nete mai mici de 400 EUR (2.000 RON). Anterior, de acest sprijin beneficiau persoanele cu venituri nete mai mici de 340 EUR (1.700 RON).

Persoanele care beneficiază sunt pensionarii și persoanele cu dizabilități severe sau medii cu venituri sub 2.000 RON, familiile cu cel puțin doi copii sau familiile monoparentale cu venituri sub 675 RON/membru, persoanele care au dreptul la ajutor de incluziune și persoanele fără adăpost. După cum se poate observa, nu există un criteriu etnic, dar este evident că mulți romi care se confruntă cu sărăcia sunt beneficiari ai acestui program.

Trebuie menționat că, la 1 ianuarie 2025, salariul minim brut pe țară este de 4.050 RON (aproximativ 810 EUR), în timp ce salariul net ajunge la 2.574 RON (aproximativ 515 EUR). Diferența dintre cei care trăiesc din ajutor social și cei care obțin un loc de muncă la nivelul salariului minim pe economie este minimal, de unde și motivația slabă pentru trecerea de la o situație de ajutor social la ocuparea unui loc de muncă. În prezent, aproximativ o treime dintre angajații din România sunt înregistrați ca având un salariu minim pe economie.

Conform INS¹⁰⁹, în 2023, unul din cinci români era afectat de sărăcie, 21,1% din populația rezidentă trăia într-o gospodărie al cărei venit era mai mic decât pragul de 60% din venitul disponibil mediu pe adult-echivalent, 19,8% persoane erau afectate de privațiuni materiale și sociale severe, iar 718.000 de persoane cu vârsta de

¹⁰⁶ Calculator salarial online pentru România în 2025: <https://www.calculator-salarii.ro/4050-brut-calcul-salariu-net/>

¹⁰⁷ Agenția pentru Drepturi Fundamentale și Monitorul Civil Roma. (2018). *Raport de monitorizare a societății civile privind implementarea Strategiei naționale de integrare a romilor în România: evaluarea progreselor înregistrate în domeniile cheie ale strategiei*. Bruxelles: Comisia Europeană. Disponibil la: <https://romacivilmonitoring.eu>

¹⁰⁸ Informații suplimentare despre program: <https://mfe.gov.ro/mipe-demareaza-prima-incarcare-a-tichetelor-sociale-din-perioada-2024-2027/>

¹⁰⁹ Institutul Național de Statistică (INSSE). (2023). *Sărăcia și excluderea socială în România*. Disponibil la: https://insse.ro/cms/sites/default/files/com_presa/com_pdf/saracia_si_excluziunea_sociala_r2023_0.pdf

până la 65 de ani (5,2%) locuiau în gospodării cu intensitate a muncii foarte scăzută. Conform INS, „rata sărăciei pe sexe a fost mai mare în 2023 în rândul bărbaților cu 0,5% decât în rândul femeilor (21,3% față de 20,8%). Cea mai mare incidență a sărăciei a fost constatată în rândul persoanelor cu vârsta cuprinsă între 0-17 ani (29,6%) și al celor cu vârsta cuprinsă între 18-24 de ani (24,0%). Rata sărăciei persoanelor care locuiesc în gospodării cu minori în întreținere și a tinerilor cu vârsta cuprinsă între 18 și 24 de ani a fost de 25,1% în 2023, cu 9,1% mai mare decât cea a persoanelor care locuiesc în gospodării fără minori și tineri”.

Conform *Sondajului privind populația romă din zece țări europene*, realizat de FRA¹¹⁰, în ceea ce privește privațiunile materiale severe, 53% din populația romă din România se află în acest tip de situație. În cazul copiilor, 55% dintre copiii romi trăiesc în condiții de privațiune extremă, media națională fiind de doar 21%.

2.7. Servicii sociale

CNSR nu are o componentă specifică privind serviciile sociale/protecția socială sau asistența socială, aspecte care ar trebui abordate la efectuarea modificărilor. Prin urmare, raportul anterior al RCM a discutat, printre altele, aspecte legate de rata sărăciei absolute, discriminarea pe piața muncii, garantarea unui venit minim, accesul la servicii de sănătate, asistența socială, educația și locuirea.

2.7.1. Eficacitatea CNSR în abordarea problemelor

Întrucât problema serviciilor sociale și a asistenței sociale nu este abordată în mod specific de CNSR, nu au fost colectate date în acest sens.

2.7.2. Abordarea problemelor dincolo de CNSR

Serviciile sociale și asistența socială acordate romilor sunt acoperite prin intermediul serviciilor sociale naționale și sunt bugetate în cadrul bugetului național al serviciilor sociale. Accesul la servicii sociale și asistență socială este asigurat tuturor cetățenilor români, inclusiv romilor, conform legislației naționale.

Accesul la programele de asistență socială de tip „plasă de siguranță” este încă destul de răspândit în rândul gospodăriilor rome, dar acestea rămân semnificativ sub pragul sărăciei. Nouă din zece gospodării rome au acces la cel puțin un program de servicii sociale sau beneficii sociale din România, dar trei din cinci gospodării rome au cea mai precară distribuție a veniturilor.¹¹¹

Deși programele de asistență socială de tip „plasă de siguranță” sunt destinate celor mai săraci, fragmentarea și subdezvoltarea programelor actuale de asistență socială, inclusiv formula acestora, care tinde să reducă generozitatea pentru gospodăriile mai mari, limitează eficacitatea acestora în combaterea sărăciei în gospodăriile rome, unde numărul de copii tinde să fie mai mare decât în gospodăriile non-rome.

2.8. Protecția copilului

Protecția copilului nu este nici ea o componentă specifică a CNSR, ceea ce înseamnă că o mare parte a aspectelor legate de accesul copiilor romi la educație, sănătate, servicii sociale, preocuparea pentru siguranța lor fizică și emoțională, prevenirea abuzului și violenței, prevenirea traficului de persoane, instituționalizării, abandonului etc., nu sunt monitorizate și documentate în mod regulat.

¹¹⁰ Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene. (2022). *Romii în 10 țări europene – Rezultate principale*, pp. 27–28. Disponibil la: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2022-roma-survey-2021-main-results2_en.pdf

¹¹¹ Banca Mondială. *Studiu de diagnosticare și consultanță pentru politici de sprijinire a incluziunii romilor în România*. Disponibil la: <https://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/eca/romania/Output%20RO.pdf>

2.8.1. Eficacitatea CNSR în abordarea problemelor

În ceea ce privește această problemă, așa cum s-a indicat în raportul anterior al RCM, nu există date oficiale privind numărul copiilor romi care beneficiază de servicii de protecție, puținele date existente fiind furnizate de societatea civilă, care afirmă că acești copii sunt suprareprezențați în sistemul instituțional de protecție.

2.8.2. Abordarea problemelor dincolo de CNSR

Motivele pentru care copiii romi intră în sistemul de protecție sunt multiple și interconectate, implicând atât factori socio-economici, cât și discriminare rasială. Conform unui studiu realizat de ERRC¹¹², 50% dintre copiii romi instituționalizați sunt în această situație din cauza sărăciei, dar și din cauza lipsei locurilor de muncă, a condițiilor de viață și a asistenței medicale inadecvate sau din cauza structurii gospodăriilor, a abandonului copiilor în maternitate și a migrației părinților. Romii sunt reprezentați disproporționat în grupul copiilor afectați de sărăcie, 70% dintre copiii romi fiind în risc de sărăcie, comparativ cu doar 25% la nivelul populației naționale.¹¹³ De asemenea, merită menționat faptul că, chiar dacă colectarea datelor etnice este refuzată de organismele oficiale de protecție a copilului, se estimează că copiii romi reprezintă între 30 și 75% dintre beneficiarii sistemului de protecție a copilului¹¹⁴.

Principalul motiv pentru menținerea numărului mare de copii romi în sistemul de protecție este neîndeplinirea de către familiile biologice a standardelor impuse de lege pentru reîntregirea familiei, care sunt foarte ridicate și nerealiste. Copiii romi sunt adesea victime ale abuzului fizic în cadrul sistemului instituțional. Aceștia sunt victime ale discriminării multiple/intersecționale (educație, ocupare a forței de muncă și asistență medicală), atât din cauza etniei lor, cât și a statutului lor de copii instituționalizați. De asemenea, majoritatea copiilor romi instituționalizați manifestă negarea identității etnice din cauza lipsei de conștientizare, respingând familiile lor biologice.

Conform sondajului privind populația romă din zece țări europene, realizat de FRA¹¹⁵, în Uniunea Europeană, în medie, 83% dintre minorii romi trăiau în gospodării aflate în risc de sărăcie în 2021, iar situația nu se schimbase față de 2016. Pentru România, 83% dintre fetele rome trăiau în gospodării aflate în risc de sărăcie, comparativ cu doar 75% dintre băieții romi, aproximativ 79% dintre copiii romi din România fiind expuși riscului de sărăcie și excluziune.

În ceea ce privește lipsurile materiale severe, peste 50% din populația romă din România se află în acest tip de situație, iar în cazul copiilor, 55% dintre copiii romi trăiesc în condiții de lipsuri extreme.

Strategia Națională pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Copilului 2014-2020¹¹⁶ precizează că aproximativ 28% dintre copiii/tinerii romi cu vârste cuprinse între 15 și 19 ani sunt căsătoriți, dar nu prevede măsuri concrete sau acțiuni strategice pentru a aborda problema căsătoriilor timpurii.

Problema violenței împotriva copiilor romi a fost identificată și la nivelul UE, Parlamentul European subliniind vulnerabilitatea ridicată a comunităților rome la toate formele de trafic și exploatare, în special a femeilor și copiilor, și solicitând Comisiei și statelor membre să elaboreze măsuri specifice de combatere a traficului, precum și să colecteze date privind victimele traficului de ființe umane în funcție de originea etnică.

În cadrul CSUER, Comisia invită statele membre să includă în cadrul lor strategic național măsuri pentru „protejarea femeilor, copiilor și tinerilor prin strategii de combatere a criminalității, cum ar fi traficul de ființe umane, inclusiv toate formele de exploatare, acolo unde este cazul (exploatarea sexuală, exploatarea prin

¹¹² Centrul European pentru Drepturile Romilor. (2021). *Blighted Lives: Romani Children in State Care* [Vieți tulbure: Romii în grija statului], p. 65. Disponibil la: https://www.errc.org/uploads/upload_en/file/5284_file3_blighted-lives-romani-children-in-state-care-romanian.pdf

¹¹³ *Ibidem*, p. 68.

¹¹⁴ *Ibidem*, p. 67.

¹¹⁵ Agenția Uniunii Europene pentru Drepturi Fundamentale. (2022). *Romii în 10 țări europene – Principalele rezultate*, pp. 27–28. Disponibil la: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2022-roma-survey-2021-main-results2_en.pdf

¹¹⁶ Autoritatea Națională pentru Calificări. (2014). *Strategia națională pentru protecție și promovarea drepturilor Strategia Națională pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Copilului 2014–2020*. Disponibilă la: https://www.anc.edu.ro/wp-content/uploads/2019/11/Strategie_protectia_copilului_2014.pdf

muncă, solicitarea forțată și exploatarea activităților infracționale pentru a simula căsătoriile forțate și exploatare) și pentru a le permite să acceseze asistență, sprijin și protecție”. Cu toate acestea, așa cum s-a concluzionat deja în RCM 2022, CNSR nu identifică problemele care trebuie abordate în domeniul protecției copilului și nici nu prevede măsuri specifice pentru fiecare domeniu, în contextul normelor de protecție a copilului, al prestațiilor sociale, al structurilor administrative și al programelor generale.

2.9. Promovarea (conștientizării) artei, culturii și istoriei rome

Promovarea culturii, artei și istoriei rome în România rămâne în mare parte subdezvoltată, în ciuda faptului că este prevăzută în strategiile naționale. Inițiative cheie, cum ar fi înființarea unui Muzeu al Culturii Romilor, a unui Teatru Rom de Stat și a unui Institut Național de Cercetare nu au fost implementate. Voința politică este slabă, finanțarea este minimă, iar reprezentarea romilor în procesul decizional este limitată. Cultura romilor rămâne marginalizată, cu stereotipuri persistente și o expunere publică redusă. Sistemele de învățământ includ rareori traumele istorice ale romilor, cum ar fi sclavia și Holocaustul. Participarea culturală în rândul romilor este foarte scăzută, iar accesul la resurse este limitat. Fără un sprijin instituțional puternic și o implementare consecventă, identitatea culturală a romilor rămâne în mare parte invizibilă și nerecunoscută în societatea românească.

Un efort unificat și bine finanțat este esențial pentru a aduce patrimoniul rom în narațiunea culturală națională. În ciuda implementării limitate de până acum, cultura, arta și istoria romilor rămân recunoscute oficial ca o prioritate în cadrul cadrelor strategice naționale. CNSR include în mod explicit obiective care vizează sprijinirea conservării, cercetării și promovării identității culturale rome. Acestea includ planuri de dezvoltare instituțională, cum ar fi crearea unui Muzeu al Romilor, a unui Teatru de Stat și a unui Institut Național dedicat patrimoniului rom. În plus, strategia promovează predarea istoriei rome în școli, recunoașterea traumelor istorice precum sclavia și Holocaustul și sprijinirea mass-media și a producțiilor culturale în limba romani. Deși aceste măsuri nu s-au materializat încă pe deplin, prezența lor în documentele de politici reflectă un angajament formal. Provoacă rămâne de a traduce această prioritarizare formală în acțiuni concrete, finanțare și sprijin instituțional durabil. Până atunci, decalajul dintre politică și realitate continuă, dar includerea culturii rome în agenda oficială este un pas esențial înainte.

Măsurile de promovare a identității și culturii rome (arte vizuale, plastice, multimedia) vizează valorizarea patrimoniului cultural rom și a identității culturale rome prin reprezentare instituțională, limba romani, portul tradițional rom și conservarea meșteșugurilor tradiționale rome. Aceste măsuri includ înființarea Teatrului Rom, a Muzeului Rom și a Institutului pentru Cercetarea și Conservarea Culturii și Istoriei Romilor. O altă măsură este promovarea culturii rome moderne (arte performative, arte vizuale, arte plastice, multimedia etc.). Măsurile de reconciliere cu trecutul istoric vizează promovarea incluziunii în sistemul educațional prin încorporarea aspectelor culturale rome și a elementelor din istoria minorității rome în programele școlare și universitare, precum și în formarea cadrelor didactice. Un alt obiectiv este încurajarea tinerilor și a artiștilor să își sporească interesul pentru cultură prin organizarea de tabere și acordarea de burse, precum și prin amplasarea unui monument dedicat sclaviei romilor.

Pentru acest domeniu strategic, există un Grup de Lucru Tehnic pentru Dreptul la Educație și Identitate Culturală înființat în cadrul CIIMES, coordonat de Ministerul Educației și responsabil de implementarea Obiectivului Specific 5 al Planului de Măsuri CNSR, care își propune să sprijine cercetarea, conservarea și promovarea patrimoniului cultural rom și a identității culturale rome. Pentru atingerea acestui obiectiv, în CNSR sunt propuse două măsuri: A. Măsuri care vizează promovarea identității rome și a culturii vizuale, a artelor plastice, a multimedia și B. Măsuri care vizează reconcilierea cu trecutul istoric.

Instituțiile responsabile de implementarea Obiectivului Specific 5: Sprijinirea cercetării, conservării și promovării patrimoniului cultural rom și a identității culturale rome sunt Ministerul Culturii, Centrul Național pentru Cultura Romilor – Romano Kher, Departamentul pentru Relații Interetnice și Agenția Națională pentru Romi.

Măsurile propuse vizează promovarea contribuției romilor la dezvoltarea societății românești prin producții culturale; promovarea producțiilor culturale moderne cu tematică romă; acțiuni comunitare pentru valorizarea istoriei, tradițiilor, limbii și culturii în comunitățile multiculturale, promovarea imaginii și creațiilor artiștilor, scriitorilor și intelectualilor romi la nivel național și european.

2.9.1. Eficacitatea CNSR în abordarea problemelor

Conform raportului anual de progres (mai 2022 – aprilie 2023) privind implementarea CNSR¹¹⁷, instituțiile responsabile au desfășurat o serie de activități diverse și complexe, atât individual, cât și în comun, pentru a răspunde măsurilor propuse. Ministerul Culturii (MC) raportează că va oferi sprijin metodologic, dar nu financiar, Teatrului de Stat al Romilor și, spre deosebire de CNSR, nu poate sprijini financiar Muzeul de Istorie și Cultură a Romilor.

Au fost întreprinse acțiuni privind reprezentarea portului tradițional rom în instituții culturale, precum Târgul de Artizanat și îmbogățirea colecțiilor Muzeului Național al Satului cu peste 100 de piese vestimentare rome. Pentru a promova contribuția romilor la dezvoltarea societății românești prin producții culturale (spectacole, seminarii, conferințe, carte, film etc.), MC și partenerii au organizat Conferința Națională „Familia în societatea contemporană”.

În programul de granturi al Administrației Fondului Cultural Național (AFCN) pot fi identificate diverse activități care pot fi legate de anumite activități asumate în planul de acțiune al CNSR: evenimente dedicate comemorării victimelor Holocaustului Romilor, promovarea teatrului, activități culturale și artistice, tabere interculturale, dezbateri și sprijin pentru artiști. Cu excepția câtorva proiecte mici (max. 12.000 EUR), majoritatea proiectelor sunt implementate de organizații care nu sunt organizații ale romilor (acestea nu au membri romi și nici persoane de etnie romă în guvernarea sau managementul lor).

În plus, așa cum s-a menționat în legătură cu implementarea unor măsuri care au un potențial real de a schimba lucrurile, au apărut întârzieri din cauza lipsei de fonduri, inclusiv pentru proiecte importante precum Teatrul de Stat al Romilor și Muzeul de Istorie și Cultură a Romilor.

În 2022, Centrul Național pentru Cultura Romilor (CNCR-RK)¹¹⁸ a întreprins acțiuni pentru conservarea limbii romani, promovarea contribuțiilor romilor, valorificarea culturii romilor și organizarea de consultări pentru revizuirea programelor școlare. Printre realizări se numără o carte digitală pentru copii, materiale didactice, conferințe privind eliberarea sclavilor romi și predarea limbii romani în universități. Centrul a participat la Bienala de la Veneția și la festivalul „ProEtnica”. A fost înființată Rețeaua Națională a Scriitorilor Romi și au fost organizate caravane de film și cultură romă.

În mai multe orașe au fost organizate târguri de artizanat, a fost realizat un scurtmetraj despre deportările în Transnistria și a fost lansată o colecție de documente istorice. Cu toate acestea, în raportul CNCR-RK pentru octombrie 2019 – iunie 2024, întocmit de managerul instituției, Mihai Neacșu, nu se menționează că toate aceste activități au fost implementate în corelație cu CNSR. Pentru a promova public istoria romilor, a fost lansat proiectul Monumentul Sclaviei Romilor. Întrucât Ministerul Culturii nu a contrasemnat protocolul în termenele convenite, este necesară reluarea demersurilor și stabilirea unui nou calendar.

Pentru implementarea Obiectivului Specific 5, Agenția Națională pentru Romi a colaborat cu instituțiile responsabile (MC, DRI, CNCR) în vederea constituirii unor instituții esențiale pentru cultura și identitatea romilor. Astfel, au avut loc întâlniri cu reprezentanți ai ministerelor, instituțiilor culturale și ai Cancelariei Prim-ministrului. Într-un efort comun, cu implicarea societății civile și a deputatului Cătălin Zamfir Manea, a fost adoptată Legea nr. 238/2023 privind înființarea Muzeului Național de Istorie și Cultură a Romilor din România.

Aceasta prevede că Guvernul trebuie să identifice o clădire pentru muzeu în termen de 90 de zile de la intrarea în vigoare a legii. ANR a solicitat sprijinul Secretariatului General al Guvernului și al Ministerului Finanțelor pentru a identifica un spațiu adecvat, în conformitate cu conceptul elaborat de experți. După determinarea locației, vor începe etapele de proiectare și studiul de fezabilitate.

2.9.2. Abordarea problemelor dincolo de CNSR

În 2021, prin intermediul Programului RO-CULTURA, finanțat prin Granturile SEE 2014-2021 și implementat de Ministerul Culturii, a fost lansat un apel pentru proiecte culturale dedicate minorității rome. Au fost selectate

¹¹⁷ Guvernul României. (2023). *Raport anual privind progresele înregistrate în implementarea Strategiei Guvernului României pentru incluziunea cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022–2027, perioada mai 2022 – aprilie 2023*. Disponibil la: <https://sgq.gov.ro/1/wp-content/uploads/2023/12/RAPORT-1.pdf>

¹¹⁸ Pentru mai multe informații despre Centrul Național pentru Cultura Romilor – Romano Kher, consultați site-ul web: <https://cncr.gov.ro/>

zece proiecte, printre care: POVESTIRI ALE ROMILOR (984.345,19 RON, aproximativ 196.850 EUR), Luludi Shukar (986.885,14 RON, aproximativ 197.300 EUR), ART-DENTIFY YOURSELF (985.369,25 RON, aproximativ 197.000 EUR), Lockout Stereotypes (977.013 RON, aproximativ 195.400 EUR) și EROI CULTURALI (985.138 RON, aproximativ 197.000 EUR). Alte proiecte includ „Promovarea culturii rome prin artă contemporană”, „Șamanelismul”, „Romii de stepă”, „Ferentari Studios și Khetanes – Împreună”, toate cu un buget de aproximativ 195.000 EUR fiecare. Niciuna dintre organizațiile care au implementat aceste proiecte nu a fost organizație romă, iar unele proiecte, așa cum se poate observa din titlu, au titluri destul de exotice, fără nicio legătură cu realitatea culturii și comunităților rome.

Pentru a promova cultura romă, MC a finanțat a 18-a ediție a Festivalului Intercultural ProEtnica. De asemenea, proiectul „Interferențe ROM(a)NOR” a fost implementat de Muzeul Național al Satului cu sprijinul granturilor SEE. Muzeul Național al Țăranului Român a organizat expoziția intitulată „TOKMEALA”. Centrul Cultural „George Apostu” a comemorat victimele Holocaustului împotriva romilor (2 august 2022) și a marcat Ziua Internațională a Romilor (8 aprilie 2023), iar Muzeul Regiunii Porților de Fier a obținut finanțare pentru proiectul „Roma MUZE”.

Prezența și activitatea Centrului Național pentru Cultura Romilor – Romano Kher, structură instituțională a cărei misiune este de a conserva, dezvolta și promova patrimoniul cultural, valorile, cultura și tradițiile romilor, este foarte importantă pentru întreaga comunitate romă din România. Conform HG nr. 609 din 20 mai 2009, art. 2 (1) Centrul își îndeplinește rolul de serviciu cultural de utilitate publică, desfășurând activități în domeniul culturii, informării, educației continue, sprijinirii și dezvoltării de programe și proiecte culturale destinate comunității rome și/sau promovării culturii rome, în conformitate cu legislația românească în vigoare.

Cu o echipă formată în mare parte din profesioniști romi, dedicată promovării patrimoniului cultural rom, CNCR-RK este poate singura structură care acționează permanent pentru implementarea măsurilor CNSR, dar și a acțiunilor dincolo de acestea.

3. FOCALIZARE PE PROBLEMELE CHEIE CARE ÎI AFECTEAZĂ PE ROMI

Prezentul capitol va prezenta câteva dintre subiectele importante relevante pentru populația romă din România, care trebuie abordate sau trebuie abordate în continuare prin politici specifice, probabil dincolo de CNSR. Am identificat, în scopul raportului RCM, patru astfel de probleme, care sunt interconectate, complementare și se alimentează reciproc:

- Segregarea rezidențială și calitatea scăzută a locuințelor pentru romi
- Accesul inadecvat al copiilor romi la grădiniță
- Antițigănist, infracțiuni motivate de ură și discurs motivat de ură
- Sărăcie și șomaj.

3.1. Segregarea rezidențială și calitatea scăzută a locuințelor

Este evident că nivelul destul de scăzut al vieții în comunitățile de romi este direct legat de segregarea rezidențială și de calitatea scăzută a locuințelor. De cele mai multe ori, așezările segregate marginalizate sunt rezultatul evacuărilor intenționate și reprezintă marginalizare din partea autorităților locale, dar și din partea populației majoritare. Sunt necesare soluții pe termen lung, într-o abordare integrată, pentru a schimba statutul marginalizat al romilor.

3.1.1. Eficacitatea CNSR în abordarea problemei

Există un consens între toate părțile interesate că sunt necesare soluții pe termen lung, într-o abordare integrată, pentru a aborda situația marginalizării romilor. În cadrul Planului de acțiune CNSR, Obiectivul specific 1: Îmbunătățirea condițiilor de locuit ale membrilor comunităților de romi vulnerabile este strâns legat de nivelul de implicare al Ministerului Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației, iar începând cu 2024, al Ministerului Agriculturii și Dezvoltării Rurale¹¹⁹. Din punctul de vedere al infrastructurii instituționale, Grupul de lucru tehnic responsabil este cel care se ocupă de dreptul la locuire.

În raportul anual de progres¹²⁰ (mai 2022 – aprilie 2023) privind implementarea CNSR, constatăm că MDLPA coordonează șase măsuri principale pentru implementarea și monitorizarea CNSR în sectorul locuirii. Activitatea 1.1.1 din planul de acțiune vizează evaluarea și continuarea programului național de construcție a locuințelor sociale (HG nr. 1237/2008), destinat și comunităților vulnerabile, inclusiv romilor. Programul pilot, o componentă experimentală pentru incluziune socială, vizează îmbunătățirea accesului la locuire decentă. Acesta prevede construirea a maximum 300 de unități locative sociale în cele opt regiuni de dezvoltare ale României. Construcția se realizează prin investiții publice ale Agenției Naționale pentru Locuințe, finanțate de la bugetul de stat, prin bugetul MDLPA, construcția a 281 de unități locative sociale din cele 300 planificate în CNSR fiind raportată până la 15 mai 2024.

Cu toate acestea, nu există dovezi clare că noile unități de locuire au fost amplasate în cartiere integrate și mixte. Rapoartele disponibile sugerează că multe au fost construite în apropierea așezărilor de romi existente sau la periferia orașelor, influențate de disponibilitatea terenurilor și de discriminarea locală. Modele similare au fost observate și în eforturile de dezvoltare a locuințelor finanțate de UE, unde proiectele care nu dispun de garanții de integrare duc adesea la locuințe izolate sau sub standarde. O analiză din 2025 a constatat că unele unități de locuire din România au fost construite în zone segregate, cu acces limitat la servicii de bază.¹²¹

¹¹⁹Fondurile europene vor fi accesibile prin intermediul GAL-urilor finanțate prin LEADER - PNS 2021-2027 începând cu 2024, conform MADR.

¹²⁰ Guvernul României. (2023). *Raport anual de progres privind implementarea Strategiei Guvernului României pentru incluziunea cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022–2027, perioada mai 2022 – aprilie 2023*. Disponibil la: <https://sqq.gov.ro/1/wp-content/uploads/2023/12/RAPORT-1.pdf>

¹²¹ Bridge EU (FURI – Fondurile UE pentru Drepturi Fundamentale). (2025). *Building segregated housing for Roma families, Romania [Construirea de locuințe segregate pentru familii de romi, România]*. Bridge EU / European Union, pp. 25–33. (Raport publicat în mai 2025). Disponibil la: https://www.bridge-eu.org/files/ugd/aba538_329823863b304d2d80eda3c6cdbf6aa3.pdf?index=true

Planul de acțiune nu include criterii explicite de desegregare – cum ar fi cerințele de amplasare în zonele mixte – sau instrumente de monitorizare pentru a urmări integrarea spațială. Acest lucru ridică îngrijorări că programul ar putea consolida, în loc să reducă, segregarea rezidențială.

Astfel, deși CNSR și-a atins obiectivul de construcție (281 de unități), contribuția sa la desegregare rămâne minimă în absența unor politici clare de plasament și a unor obiective de incluziune.

3.1.2. Sinergie cu alte acțiuni

Același raport menționează că, în ceea ce privește Măsura 1.2.1, care are în vedere conectarea la utilități, și Activitatea 1.3 care are în vedere infrastructura locală/comunitară – asphaltarea, pavarea drumurilor, nu s-au înregistrat progrese. În acest sens, autoritățile au încercat să coreleze implementarea acestei activități cu Programul Național de Investiții „Anghel Saligny”¹²², care are un buget total de 65,5 miliarde RON (echivalentul a aproximativ 13 miliarde EUR), care finanțează proiecte de infrastructură – drumuri, apă, canalizare, gaze – în comunități defavorizate și vulnerabile, inclusiv ale romilor. Deși suma menționată mai sus a fost alocată, implementarea și distribuirea efectivă sunt încă într-un stadiu incipient și nu este clar câte comunități de romi au beneficiat de acest program.

În ceea ce privește identificarea și implementarea soluțiilor pentru relocarea familiilor aflate în zone de risc sau cu risc de evacuare, MDLPA a implementat mecanisme de colectare a datelor pentru analiza nevoilor și monitorizarea situației din așezările informale¹²³ (modificând Normele Metodologice ale Legii nr. 350/2001). Pe baza acestor mecanisme, în 2022 a fost creată o bază de date publică privind așezările informale, teoretic disponibilă pe site-ul Ministerului Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației Locale. Din păcate, baza de date publică privind așezările informale nu pare a fi accesibilă online în acest moment, dar este posibil să fie disponibilă la cerere direct de la Minister.¹²⁴

Colectarea datelor s-a efectuat în perioada iulie 2021 – aprilie 2022, utilizând o fișă de date transmisă spre completare, de la nivel de județ către unitățile administrativ-teritoriale din cadrul județului. Centralizarea și analiza datelor colectate de MDLPA în perioada iulie 2021 – aprilie 2022 evidențiază faptul că, în România, există 393 de așezări informale, în care locuiesc 71.965 de persoane.

Pentru a corela această analiză de nevoi cu investițiile finanțate prin programe structurale, MIPE a lansat un apel pentru propuneri în cadrul programului PIDS al Ministerului Investițiilor și Proiectelor Europene „Sprijin pentru autoritățile publice locale în gestionarea situației așezărilor informale și asigurarea locuințelor sociale pentru persoanele vulnerabile, cu accent pe persoanele din așezările informale”, cu un buget de 160 de milioane de euro, termenul limită de depunere a cererilor fiind stabilit pentru 12 februarie 2025.

Deși apelul abordează situația așezărilor informale și își propune să îmbunătățească accesul la locuințe pentru grupurile vulnerabile, acesta nu impune în mod explicit ca noile locuințe sociale să fie amplasate în afara zonelor segregate sau informale. Orientările se concentrează pe abordarea lipsurilor de locuințe și pe formalizarea așezărilor, dar nu conțin criterii clare de desegregare, cum ar fi amplasarea obligatorie în cartiere mixte sau standarde minime pentru incluziunea spațială. Prin urmare, există riscul ca intervențiile în domeniul locuirii din cadrul acestui apel să perpetueze segregarea rezidențială, în funcție de modul în care autoritățile locale aleg să amplaseze proiectele. Ar fi necesare condiționalități mai stricte care să promoveze integrarea spațială pentru a se asigura că programul contribuie la desegregare.

Trebuie menționat că multe autorități locale nu pot beneficia de acest sprijin deoarece au raportat că nu au locuințe informale, deși realitatea de pe teren este complet diferită. De exemplu, în județul Ialomița, autoritățile

¹²²Pentru mai multe informații despre program, consultați: <https://www.mdlpa.ro/pages/anghelsaligny>

¹²³ Ordinul nr. 3494/2020 pentru aprobarea Metodologiei de identificare, prevenire și combatere a segregării școlare în sistemul de învățământ preuniversitar. Disponibil la: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/228632>

¹²⁴Pentru mai multe informații, consultați: <https://www.mdlpa.ro/pages/habitat>
<https://documents1.worldbank.org/curated/en/099062123013526907/pdf/P1761690122ece050b24e0994a1005f38c.pdf>

nu au identificat așezări informale, deși, potrivit ONG-urilor locale, există cel puțin zece așezări informale. Alte șapte județe se află în aceeași situație: Constanța, Giurgiu, Gorj, Iași, Olt, Teleorman și Vaslui.

În prezent, România nu are o acoperire cadastrală completă la nivel național - multe zone rurale și marginalizate, inclusiv așezările informale de romi, nu sunt încă înregistrate complet. Această lipsă a unor registre funciare oficiale împiedică accesul la locuințe legale, investițiile în infrastructură și măsurile de desegregare. Prin urmare, planul de acțiune CNSR, prin Activitatea 1.5, prioritizează înregistrarea cadastrală a sectoarelor cu comunități vulnerabile de romi în cadrul Programului Național de Cadastru.¹²⁵ Acest program, implementat de ANCPi conform Legii nr. 7/1996, își propune să creeze un plan cadastral și să efectueze intabularea gratuită a tuturor proprietăților imobiliare din România, cu fonduri din diverse surse, inclusiv fonduri europene și bugete locale.

3.1.3. Participarea romilor

Domeniul construcției de locuințe sociale, alocarea acestora către familiile vulnerabile rămâne, de cele mai multe ori, în responsabilitatea autorităților publice locale, care se plâng de lipsa resurselor pentru astfel de investiții, de numărul limitat de unități locative sociale disponibile la nivel local, dar și de prevederile legale locale (Consiliul Local) care stabilesc criteriile de alocare a acestora. De cele mai multe ori, scorurile obținute de familiile rome sunt departe de cele care le-ar permite să li se acorde locuințe. Provocările cu care se confruntă familiile rome în accesarea locuințelor sociale provin atât din practici discriminatorii, cât și din probleme sistemice din cadrul politicilor de locuire. Autoritățile locale stabilesc adesea criterii de alocare care dezavantajează în mod neintenționat solicitanții romi, ducând la scoruri mai mici care le îngreunează șansele de a obține o locuință.

Această situație reflectă discriminare indirectă, în care politicile aparent neutre afectează în mod disproporționat un anumit grup etnic. În plus, disponibilitatea limitată a locuințelor sociale agravează problema, deoarece numărul insuficient și calitatea inadecvată a unităților nu reușesc să satisfacă nevoile familiilor vulnerabile, inclusiv ale comunităților de romi. Această lipsă îi obligă pe mulți să rămână în condiții de viață sub standarde, cum ar fi mahalalele, perpetuând ciclurile de sărăcie și excluziune. Abordarea acestor probleme necesită reforme politice cuprinzătoare care vizează creșterea fondului de locuințe sociale, asigurarea unor criterii echitabile de alocare și combaterea activă a discriminării pentru a facilita o incluziune socială reală. Prin urmare, programele existente de locuințe sociale nu contribuie la desegregarea rezidențială, deoarece familiile de romi sunt rareori selectate ca beneficiari și adesea continuă să locuiască în așezări informale, segregate.

Capacitatea societății civile rome de a influența deciziile la nivel local este extrem de limitată, mai ales atunci când resursele financiare sunt limitate, iar prejudecățile împotriva romilor nu creează nicio deschidere și motivație pozitivă pentru a-i include în astfel de programe. Dificultățile în abordarea acestei teme sunt uneori prea mari pentru ca oficialii publici să ofere un sistem coerent, integrat de identificare a familiilor, oportunități de relocare, construcție de locuințe sociale, precum și de alocare și menținere a funcționării corecte a acestora.

Prin intermediul programelor de dezvoltare locală condusă de comunitate, au fost finanțate o serie de strategii de dezvoltare locală, inclusiv obiective pentru construirea de locuințe sociale pentru comunitățile de romi. Sursele financiare la care se face referire sunt în principal alocările Fondului Social European (FSE), precum și fondurile de dezvoltare regională, în special cele care sprijină strategiile integrate de dezvoltare locală destinate comunităților marginalizate, inclusiv romilor. Deși strategiile DLCC vizează adesea romii ca un grup dezavantajat, urmărind îmbunătățirea locuirii, a ocupării forței de muncă și a serviciilor, acestora le lipsesc criterii specifice care să impună amplasarea de noi locuințe în cartiere integrate, mixte, pentru a aborda segregarea. Mai mult, dificultățile întâmpinate și lipsa responsabilității locale au însemnat că o parte din aceste resurse nu a fost utilizată, iar unitățile locative planificate nu au fost construite. De cele mai multe ori, costurile estimate inițial au fost afectate de creșterea semnificativă a costurilor de construcție în ultimii ani, precum și de situațiile complexe întâlnite (necesitatea de relocare a comunităților, lipsa proprietății funciare adecvate, alte probleme juridice).

Romii nu sunt o parte interesată semnificativă în întregul proces, vocea lor este uneori auzită, alteori nu, iar reprezentanții lor au o capacitate foarte scăzută de a influența deciziile la nivel local.

¹²⁵ Agenția Națională de Cadastru și Publicitate Imobiliară. *Programul Național de Cadastru și Carte Funciară*. Disponibil la: <https://www.ancpi.ro/pnccf/>

3.2. Accesul inadecvat al copiilor romi la grădiniță

Accesul la grădiniță rămâne o problemă importantă pentru comunitățile vulnerabile de romi și o condiție prealabilă pentru succesul școlar. În zonele rurale, accesul la educația preșcolară este oprit de lipsă de infrastructură, finanțare și profesioniști, în timp ce în zonele urbane mari există o lipsă semnificativă de locuri, iar resursele pentru accesarea grădinițelor private sunt limitate.

3.2.1. Eficacitatea CNSR în abordarea problemei

Calitatea scăzută a educației preșcolare și a serviciilor de educație timpurii și îngrijire a copiilor (ECEC) romi reprezintă o problemă semnificativă în România, chiar dacă politicile naționale nu o tratează ca pe o prioritate și o consideră „irelevantă”. Lipsa unor acțiuni concrete și a unor măsuri eficiente înseamnă că această problemă este ignorată, în timp ce impactul său asupra dezvoltării timpurii a copiilor romi este profund și de lungă durată.

Potrivit organizației Salvați Copiii, unul dintre principalii promotori ai educației timpurii pentru copiii romi, lipsa educației preșcolare are un impact negativ asupra școlarizării copiilor. Este un indicator crucial pentru viitorul lor în educație. 76% dintre copiii și tinerii romi sub 19 ani nu au frecventat grădinița. 75% dintre copiii romi care au ales să părăsească școala nu au frecventat grădinița, în timp ce patru din cinci copii care nu frecventează nicio formă de școlarizare sunt romi.¹²⁶

Ministerul Muncii și Familiei pare a fi mai interesat de problema accesului copiilor romi la educație timpurie, așa cum s-a arătat într-o dezbatere organizată cu Partidul Romilor Pro-Europa, care a evidențiat problema căsătoriilor timpurii în comunitățile de romi.¹²⁷ Un studiu care analizează politicile publice actuale în domeniul educației timpurii în România și la nivelul UE arată că există atât interes, cât și implicare din partea tuturor tipurilor de părți interesate, organizații publice și private.¹²⁸ Acest studiu arată că preocuparea funcționarilor pentru educația timpurie a copiilor romi a început încă din 2005. Cu toate acestea, au lipsit soluțiile inovatoare pentru a-i aduce pe copii în sistemul educațional și a menține o prezență constantă în primii ani de școală, din cauza lipsei de resurse din partea familiei.

În cadrul comunităților de romi, există o problemă atât în ceea ce privește disponibilitatea/accesibilitatea, cât și calitatea educației timpurii. Grădinițele situate în zone rurale sau marginalizate nu au adesea acces la facilități moderne, iar materialele didactice necesare pentru a oferi o educație de calitate sunt limitate. În plus, profesorii care lucrează cu copii romi nu primesc o formare specifică pentru a răspunde nevoilor acestor copii și pentru a crea un mediu educațional incluziv și stimulant. Mai mult, există și situații familiale complexe, generate de lipsuri materiale (haine și încălțăminte, gustări și rechizite), lipsa de conștientizare de către familie a importanței acestei etape educaționale, faptul că părinții sunt plecați în străinătate pentru perioade intermitente, iar copiii stau la rude mai puțin interesate, printre alți factori.

Există, de asemenea, comunități unde, deși în condiții modeste, se oferă educație timpurie și îngrijire de calitate, uneori cu eforturi mari și prin eforturile comune ale instituțiilor publice și ONG-urilor. Cea mai răspândită situație este caracterizată, însă, de lipsa educației preșcolare/timpurii în majoritatea comunităților rurale mici (sate/comune) și în multe orașe mici, unde creșele sunt aproape inexistente.

În cadrul CNSR, problema calității educației preșcolare pentru copiii romi este absentă, atât în analiză, cât și în implementare. Nu există măsuri specifice pentru îmbunătățirea infrastructurii educaționale, pentru instruirea profesorilor sau pentru monitorizarea standardelor educaționale în grădinițele frecventate de copiii romi. În plus, lipsa unor date clare privind calitatea serviciilor de educație timpurie și îngrijire face dificilă evaluarea acestei probleme și stabilirea unor soluții eficiente.

¹²⁶ Salvați Copiii România. *Educație preșcolară*. Disponibil la: <https://www.salvaticopiii.ro/ce-facem/educatie/educatie-prescolara>

¹²⁷ Adevărul. *Firea: Natalitatea la fetele de origine romă*. Disponibil la: <https://adevarul.ro/politica/firea-natalitatea-la-fetele-de-origine-roma-2177767.html>

¹²⁸ Asociația ACEDO. *Educație timpurie – Studiu*. Disponibil la: https://www.partedincomunitate.ro/images/Studii%20si%20analize/ACEDO_Educatie_timpurie_studiu.pdf

3.2.2. Sinergie cu alte acțiuni

În ceea ce privește condițiile în care se desfășoară activități educaționale pentru copiii cu vârsta de până la șase ani, concluziile studiilor menționate anterior indică existența unor probleme majore legate de infrastructura educațională, în special în zonele rurale.¹²⁹ Sunt disponibile fonduri pentru remedierea acestora, în special la nivel regional (Programe Operaționale Regionale)¹³⁰ și la nivel național (prin Programul Național de Dezvoltare Locală).¹³¹ Fiind o abordare competitivă, iar primăriile fiind, în mod regulat, principalii aplicanți, este important să existe capacitatea de a produce proiecte de bună calitate, în timp ce comunitățile de romi tind să fie asociate cu o capacitate mai scăzută a administrației locale, prin urmare este dificil de spus cum se îmbunătățește accesul romilor la grădiniță.

Finanțarea accesului la educație în zonele rurale trebuie să includă și stimulente financiare și non-financiare, în special pentru comunitățile sărace. Personalul didactic trebuie să fie permanent instruit și să i se asigure cel puțin resursele materiale de bază necesare instruirii, deoarece părinții nu pot acoperi aceste costuri.

Măsurile de stimulare a accesului și participării copiilor romi la grădiniță și sprijinul personalizat, vizând lacunele menționate mai sus, confirmă faptul că, în cadrul intervențiilor personalizate, direcționate și oportune, care implică o colaborare strânsă între școală și comunitate și un mix de stimulente financiare și non-financiare, se observă o scădere dramatică a fenomenului abandonului școlar pe parcursul școlarizării obligatorii de zece ani, iar performanța școlară a copiilor care beneficiază de măsuri personalizate este din ce în ce mai bună. Mai mult, există și o schimbare în rândul părinților în ceea ce privește înțelegerea utilității și scopului educației. Aceste măsuri sunt oarecum aliniate cu CSNR (educație de calitate, stimulente financiare, îmbunătățirea infrastructurii educaționale).

La sfârșitul toamnei anului 2024, Ministerul Proiectelor și Investițiilor Europene a lansat două inițiative în cadrul Programului Operațional Incluziune și Demnitate Socială (PIDS) 2021-2027 și al Programului Operațional Educație și Ocuparea Forței de Muncă (PEO) 2021-2027, care vizau comunitățile marginalizate. PIDS a promovat crearea de Centre pentru activități sportive, culturale și extracurriculare pentru copiii din comunități izolate, marginalizate sau rome. Mai târziu în cursul anului, în cadrul PEO a fost lansat apelul „Măsuri integrate pentru comunitățile rome”, pentru a sprijini integrarea școlară a copiilor romi. Un apel pentru educație timpurie a fost lansat în 2023, iar altele sunt în curs de elaborare.

Până în prezent, majoritatea sinergiilor legate de educația timpurie și copiii romi care au condus la realizarea CNSR pot fi legate de inițiativele FSE, de programele de granturi SEE și norvegience la nivel național și de sprijinul Băncii Mondiale pentru școli incluzive și sigure pentru toți. Ca parte a sinergiilor pentru promovarea participării la educația timpurie pentru toți beneficiarii, programele regionale oferă autorităților locale posibilitatea de a finanța construcții noi și reabilitarea clădirilor vechi în domeniul educației timpurii.

3.2.3. Participarea romilor

Deși problema este semnificativă, calitatea scăzută a educației preșcolare pentru romi este ignorată în politicile naționale, fiind considerată irelevantă. Este imperativ să se dezvolte programe de formare pentru personalul didactic, să se facă investiții în infrastructura educațională și să se prevadă măsuri de monitorizare a calității serviciilor de educație timpurie pentru a asigura un început echitabil în educație pentru toți copiii, inclusiv pentru romi.

Participarea romilor în procesul educațional antepreșcolar și preșcolar necesită o abordare complexă, cu măsuri integrate care să asigure înțelegerea de către părinți a importanței fiecărei etape educaționale. Sistemul

¹²⁹ Salvați Copiii România. *Educație preșcolară*. Disponibil la: <https://www.salvaticopiii.ro/ce-facem/educatie/educatie-prescolara>

Asociația ACEDO. *Educație timpurie – Studiu*. Disponibil la: https://www.partedincomunitate.ro/images/Studii%20si%20analize/ACEDO_Educatie_timpurie_studiu.pdf

¹³⁰ Agenția de Dezvoltare Regională Vest. *Finanțare nerambursabilă pentru grădinițe în cadrul Programului Regional Vest – Ghid în consultare publică*. Disponibil la: <https://adrvest.ro/finantare-nerambursabila-pentru-gradinite-prin-programul-regional-vest-ghid-in-consultare-publica/>

¹³¹ Pentru o listă actualizată a proiectelor finanțate în cadrul Planului Național de Dezvoltare Locală: Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației. *Planul Național de Dezvoltare Locală – PNDL*. Disponibil la: <https://www.mdlpa.ro/pages/pndl>

educațional instituțional nu acoperă o astfel de problemă, iar ONG-urile nu dispun de resursele profesionale și financiare pentru a asigura această funcție importantă, ceea ce lasă comunitățile și copiii romi în voia sorții.

Conform studiului menționat anterior, „Analiza impactului politicilor publice actuale în domeniul educației timpurii din România și la nivel european”¹³², multe dintre problemele care împiedică copiii romi să frecventeze educația timpurie se referă la schimbări de paradigmă pentru părinți și tutori legali, combinate cu sprijin financiar și material și cu metode de predare complexe, inovatoare și incluzive social – toate acestea fiind aspecte care pot fi integrate în programe și proiecte. Cu toate acestea, lipsa infrastructurii nu este ceva ce OSC-urile pot aborda cu ușurință și este de departe cea mai presantă problemă.

Ca parte a sinergiilor pentru promovarea participării la educația timpurie pentru toți beneficiarii, Programele Regionale oferă autorităților locale posibilitatea de a finanța clădiri noi și de a reabilita clădirile existente în scopul educației timpurii, organizațiile societății civile rome și membrii comunităților de romi putând participa ca parteneri sau beneficiari indirecti. Așa cum se menționează în analiza situației actuale și în celelalte secțiuni ale raportului, problema accesului și participării copiilor romi la educația timpurie este una dintre cele mai importante și urgente probleme care trebuie abordate în viitoarea revizuire a CNSR.

3.3. Antigypsyism / Antițigănist, infracțiuni motivate de ură și discurs instigator la ură

Antițigănistul, denumit și rasism anti-romi sau atitudini anti-rome de către activiștii pentru drepturile omului și experții în incluziunea romilor, este recunoscut în întreaga Europă ca o formă specifică de rasism îndreptată împotriva romilor. Acesta este înrădăcinat în prejudecăți și discriminare profunde, adesea întărite de exonimul peiorativ „țigan”, care este utilizat pe scară largă în discursul public. În România, termenul „antițigănist” nu este utilizat în CNSR; este înlocuit cu „atitudini anti-romi” pentru a evita utilizarea termenilor peiorativi. Această schimbare terminologică riscă să minimizeze profunzimea și natura sistemică a problemei.

3.3.1. Eficacitatea CNSR în abordarea problemei

România a implementat mai multe măsuri pentru a combate atitudinile anti-țigănești și a îmbunătăți situația comunității rome. În 2021, Parlamentul României a adoptat Legea nr. 2/4 ianuarie 2021¹³³ care prezintă măsuri de prevenire și combatere a atitudinilor anti-țigănești. Cu toate acestea, organizațiile societății civile critică eficacitatea acesteia, în special în ceea ce privește capacitatea sa de a aborda probleme sistemice precum segregarea școlară, evacuările forțate și rasismul de mediu. În plus, legea a fost criticată pentru că nu definește în mod adecvat atitudinile anti-țigănești în colaborare cu activiștii și cercetătorii romi. Legea definește atitudinile anti-țigănești ca fiind ura exprimată prin manifestări verbale sau fizice îndreptate împotriva persoanelor rome, a proprietăților acestora, a instituțiilor, a liderilor comunitari sau a simbolurilor culturale. De asemenea, penalizează diseminarea de materiale anti-rome și utilizarea simbolurilor anti-țigănești.

Cu toate acestea, în ciuda acestor progrese, organizațiile societății civile și experții în drepturile romilor și-au exprimat îngrijorarea cu privire la limitele conceptuale și practice ale legii. Definiția atitudinilor anti-țigănești rămâne restrânsă și se concentrează în principal pe actele explicite de ură, trecând cu vederea formele sale instituționale și structurale – cum ar fi profilarea rasială, segregarea școlară și discriminarea sistemică în domeniul locuirii. În plus, legea a fost elaborată fără consultări substanțiale cu cercetătorii sau activiștii romi, ceea ce subminează atât legitimitatea sa, cât și alinierea sa la standardele internaționale, cum ar fi cele propuse de *International Holocaust Remembrance Alliance* (IHRA) sau CSUER. Legea adoptă în principal o abordare punitivă, cu un accent puternic pe sancțiunile penale, dar nu include măsuri educaționale, preventive sau instituționale. Nu stabilește pe nimeni responsabil pentru implementare sau monitorizare și nu dispune de mecanisme de raportare a incidentelor, coordonare a autorităților publice sau creștere a gradului de

¹³² Asociația ACEDO. *Educație timpurie – Studiu*. Disponibil la: https://www.partedincomunitate.ro/images/Studii%20si%20analize/ACEDO_Educatie_timpurie_studiu.pdf

¹³³ Guvernul României. *Ordinul nr. 4183/2022 privind aprobarea Metodologiei pentru serviciile de educație timpurie a copiilor*. Disponibil la: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/235923>

conștientizare. În prezent, nu există niciun raport disponibil publicului sau nicio evaluare oficială cu privire la implementarea sa.

Așa cum este descris în Secțiunea 2.1, unul dintre obiectivele cheie ale CNSR în România este „combaterea discriminării, a discursului instigator la ură și a atitudinilor anti-romi care generează incitare la ură sau infracțiuni motivate de ură”. Acest obiectiv recunoaște prejudecățile profund înrădăcinate împotriva comunității rome și își propune să implementeze acțiuni concrete pentru a preveni și sancționa astfel de comportamente. Cu toate acestea, progresele înregistrate în această direcție sunt limitate, multe măsuri suferind de o monitorizare și o coordonare insuficiente între organismele responsabile. Deși diverse instituții publice au lansat campanii de conștientizare și sesiuni de formare, aceste eforturi adesea nu ating amploarea sau profunzimea necesare pentru a produce o schimbare semnificativă a atitudinilor societale. Mai mult, dependența de intervenții ad-hoc, mai degrabă decât de o abordare sistemică, integrată, subliniază necesitatea unor mecanisme de monitorizare mai robuste, a unei alocări mai bune a resurselor și a unor parteneriate mai puternice între guvern și societatea civilă pentru a aborda în mod eficient atât educația preventivă, cât și politicile antidiscriminare aplicabile.

CNSR nu reușește să abordeze în mod adecvat riscurile tot mai mari asociate cu expunerea la rețelele sociale și digitalizare. Deși strategia se concentrează pe combaterea discriminării și a discursului instigator la ură, aceasta nu ia deloc în considerare modul în care spațiul digital a devenit o platformă principală pentru răspândirea retoricii anti-romi, a dezinformării și a hărțuirii online. Riscurile și experiențele trăite de adolescenți și tineri adulți lipsesc atât din analiza contextuală, cât și din măsurile propuse.

3.3.2. Sinergie cu alte acțiuni

Numeroase alte inițiative au fost implementate în acest domeniu de către societatea civilă din România:

- ROMAJUST¹³⁴, o organizație a societății civile din România, a lansat proiectul „STOP DISCURSULUI INCITANT LA URĂ!” cu sprijin financiar din partea Agenției Naționale pentru Romi prin intermediul programului „Romi pentru Romi”. „Romi pentru România”. Proiectul își propune să promoveze respectul și diversitatea culturală prin evidențierea patrimoniului cultural al romilor, încurajarea dialogului intercultural și combaterea stereotipurilor și a discriminării, pentru a consolida coeziunea socială și înțelegerea reciprocă între diverse grupuri etnice din România.
- „Combaterea discriminării online și offline a romilor în Europa”¹³⁵: acest proiect, de asemenea realizat de ROMAJUST, se concentrează pe combaterea discursului instigator la ură împotriva romilor și a infracțiunilor motivate de ură prin monitorizarea, raportarea și depunerea de plângeri împotriva personalităților publice și a platformelor media care difuzează conținut rasist, cu scopul de a asigura recunoașterea drepturilor romilor în România, Bulgaria și Slovacia.
- „Nediscriminarea, dincolo de cuvinte”: implementat de Centrul de Resurse Juridice¹³⁶, acest proiect își propune să crească gradul de conștientizare despre nivelul ridicat de acceptare a discursului instigator la ură în societatea românească și să ofere cetățenilor puterea de a identifica, raporta și combate astfel de discursuri, prin instrumente și acces facil la informații.
- „Împreună împotriva antițigănistului online”:¹³⁷ lansat în aprilie 2024 la Reșița, România, acest proiect își propune să combată antițigănistul și discursul instigator la ură pe internet și se desfășoară din martie 2024 până în februarie 2026.

¹³⁴ Asociația Romajust. *Romajust a lansat proiectul „Stop discursului instigator la ură”*. Disponibil la: <https://www.romjust.org.ro/index.php/noutati/60-romjust-a-lansat-proiectul-stop-hate-speech>

¹³⁵ Asociația Romajust. *Lansarea proiectului „Combaterea discriminării online și offline a romilor în Europa” (COORD-2 România)*. Disponibil la: <https://romjust.org.ro/index.php/noutati/35-launch-of-the-project-challenging-online-and-offline-roma-discrimination-in-europe-coorde-2-romania>

¹³⁶ Centrul de Resurse Juridice (CRJ). *Nediscriminarea dincolo de cuvinte*. Disponibil la: <https://www.crj.ro/en/antidiscrimination/nediscriminarea-dincolo-de-cuvinte/>

¹³⁷ Alianța împotriva antițigănistului. *Trusa de instrumente împotriva antițigănistului online (TAAO)*. Disponibil la: <https://antigygyism.eu/taao/>

3.3.3. Participarea romilor

Organizațiile societății civile rome din România s-au confruntat cu dificultăți în promovarea conceptului de anti-țigănist în atât în mediul public, cât și în cel instituțional. Un obstacol major este traducerea în limba românească— „*antițigănist* ” — care folosește cuvântul „*țigan*” (*țigan*), un termen considerat peiorativ și ofensator de către comunitățile de rome. Din această cauză, termenul în sine este considerat nepotrivit sau chiar dăunător, ceea ce face dificilă utilizarea sa în discursul formal, în educație sau în activități de advocacy. Această barieră lingvistică a împiedicat acceptarea sau înțelegerea conceptului așa cum este la nivelul UE, unde antițigănistul este recunoscut ca o formă specifică, sistemică de rasism. Drept urmare, conversația publică din România duce adesea lipsă de vocabularul necesar pentru a denumi și a contesta în mod corespunzător rasismul anti-romi în termeni structurali.

În ultimii ani, numărul organizațiilor rome active în domeniul antidiscriminării a scăzut dramatic, în timp ce numărul plângerilor legate de romi către CNCD a scăzut și el, chiar dacă romii continuă să fie discriminați în multiple domenii ale societății românești.

Mai mult, lipsa datelor specifice privind anti-țigănistul reprezintă o barieră semnificativă în calea monitorizării și evaluării politicilor publice. Fără o colectare sistematică a datelor și indicatori clari, este dificil de măsurat amploarea fenomenului și eficacitatea intervențiilor adoptate. Această absență a dovezilor limitează capacitatea guvernului de a dezvolta politici bazate pe nevoile reale ale comunității rome și de a implementa soluții eficiente.

3.4. Sărăcia și șomajul

Într-o societate cu schimbări tehnologice critice, există o creștere a vulnerabilității comunităților de romi. Noua legislație privind venitul social (beneficii de incluziune) urmează să intre în vigoare în România în 2024, cu anumite condiționalități legate de ocuparea forței de muncă, iar efectele acestora trebuie analizate.

Sărăcia și șomajul sunt două probleme interconectate care afectează în mod direct populația romă din România, comunitățile vulnerabile fiind lipsite de oportunități economice și sociale, precum și de perspective de dezvoltare pe termen mediu și lung, lărgind decalajul dintre acestea și restul populației. În majoritatea cazurilor, sărăcia și șomajul se perpetuează din generație în generație, creând un cerc vicios greu de rupt.

Pentru persoanele rome, accesul pe piața muncii este restricționat din cauza lipsei de calificări, a unui nivel scăzut de educație și a altor factori, cum ar fi distanța față de locuri de muncă adecvate, lipsa resurselor materiale etc. Femeile rome au o poziție extrem de precară pe piața muncii, fiind în principal mame casnice, cu un nivel scăzut de educație și perspective de angajare aproape inexistente. Pentru ele, oportunitățile de angajare și veniturile sunt legate de munca zilieră, care implică diverse locuri de muncă ce nu necesită neapărat calificări (de la spălătorie și menaj până la munci necalificate în prelucrarea lemnului, construcții sau agricultură); în același timp, ele sunt cele care au grijă de gospodărie și cresc copiii.

În aceste familii, este frecventă situația în care doar tatăl lucrează (cu sau fără contract) sau familia beneficiază de diverse forme de asistență socială (venit social, ajutor de încălzire, ajutor de școlarizare, alocații pentru copii etc.). La nivel local, în majoritatea cazurilor, faptul că tatăl lucrează, indiferent de domeniul de activitate, indică faptul că are un nivel de educație ceva mai ridicat decât partenera sa și, în unele cazuri, o calificare pe piața muncii, în timp ce rolul de gen rămâne important, mai ales în comunitățile destul de tradiționale.

În situațiile în care niciun adult din familie nu câștigă un salariu, nivelul de educație al părinților este de obicei foarte scăzut, iar interesul lor ca măcar copiii lor să beneficieze de o educație adecvată este limitat. Acești adulți, dacă nu termină învățământul obligatoriu (zece clase în prezent în România), sunt foarte greu de angajat pe piața muncii, deoarece, cel mai adesea, au doar abilități de comunicare de bază și nu posedă un nivel

suficient de alfabetizare pentru a obține o calificare adecvată. Așteptările lor cu privire la educația copiilor lor sunt foarte scăzute, prin urmare, este nevoie de o „școală pentru părinți”.¹³⁸

3.4.1. Eficacitatea CNSR în abordarea problemei

Accesul deficitar la serviciile publice de ocupare a forței de muncă și ineficiența acestora reprezintă o problemă semnificativă în România, afectând în special grupurile vulnerabile, cum ar fi romii și persoanele din comunitățile marginalizate. Deși această problemă este menționată în CNSR, analiza acesteia este superficială, iar măsurile implementate sunt insuficiente pentru a îmbunătăți accesul și eficiența acestor servicii pentru romi. Problema colectării datelor etnice rămâne importantă. ANOFM și structurile sale județene descentralizate, deși au identificat obiective de atins în ceea ce privește ocuparea forței de muncă a romilor, nu reușesc să colecteze date relevante privind realizările specifice ale acestora în rândul romilor.

Serviciile publice de ocupare a forței de muncă, cum ar fi agențiile județene și locale pentru ocuparea forței de muncă, sunt esențiale pentru sprijinirea persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă. Cu toate acestea, în cazul comunităților vulnerabile, accesul la aceste servicii și implicit eficiența lor este adesea limitată de mai mulți factori, cum ar fi lipsa de informații și de conștientizare a acestor servicii, barierele administrative (lipsa documentelor), discriminarea și prejudecățile care descurajează romii să utilizeze aceste servicii sau lipsa unor programe personalizate care să răspundă nevoilor specifice ale grupurilor vulnerabile.

În multe cazuri, agențiile de ocupare a forței de muncă oferă programe standardizate care nu sunt adaptate realităților pieței muncii sau competențelor și nevoilor beneficiarilor romi. Formarea profesională oferită prin intermediul acestor servicii este, în cea mai mare parte, limitată la câteva domenii care nu se aliniază cerințelor economiei actuale. Din cauza creșterii nivelului de învățământ obligatoriu, care este acum de cel puțin zece clase în România, intrarea într-o formare profesională de nivel înalt¹³⁹ este practic imposibilă pentru majoritatea romilor, accesul acestora fiind facilitat doar la nivelul unu, sau așa-numita formare profesională de bază, unde competențele așteptate sunt cele mai simple. Pentru nivelul doi (360 de ore de formare – teorie și practică), este necesar un minim de învățământ obligatoriu, în timp ce nivelul trei (720 de ore de formare – teorie și practică), necesită un minim de studii liceale. De asemenea, monitorizarea și evaluarea impactului acestor servicii este deficitară, ceea ce face dificilă îmbunătățirea lor, în timp ce nivelul de integrare cu alte servicii sociale este foarte scăzut. Este necesară o reformă a acestor servicii, care să includă programe personalizate, reducerea barierelor administrative, instruirea personalului pentru combaterea discriminării și crearea de parteneriate cu angajatorii locali pentru a asigura oportunități reale de angajare.

3.4.2. Sinergie cu alte acțiuni

Obiectivele incluse în strategiile naționale de ocupare a forței de muncă nu sunt întotdeauna relevante pentru grupurile vulnerabile. Programele existente, cum ar fi stimulentele pentru angajatorii care angajează persoane vulnerabile¹⁴⁰ sunt implementate sporadic și nu sunt promovate în mod adecvat, iar sarcina birocratică asupra companiilor este adesea descurajantă. De exemplu, în cazul persoanelor NEET – unde tinerii romi sunt prezenți în mare parte, angajatorii care angajează, pe perioadă nedeterminată, tineri NEET primesc o sumă lunară de 2.250 RON (echivalentul a 450 EUR) pentru o perioadă de 12 luni, pentru fiecare angajat, cu obligația de a menține raporturile de muncă pentru cel puțin 18 luni de la data angajării. Din nou, stimulentele există, dar realitatea este alta; majoritatea angajatorilor sunt reticenți în a intra în program din cauza incertitudinii situației economice și a sarcinii birocratice.

Trebuie să corelăm acest lucru cu situația beneficiarilor venitului minim de incluziune (VMI) care sunt apți de muncă, inclusiv romii, care sunt obligați, conform prevederilor legale, să se înregistreze ca persoane aflate în

¹³⁸Salvați Copiii România. *Părinții cu sub opt clase nu își dau seama cât de importantă este școala*. Disponibil la: <https://www.nouanepasa.ro/articole-noutati/parintii-care-au-mai-putin-de-8-clase-nu-constientizeaza-cat-de-importanta-este-scoala>

¹³⁹ Lege5.ro. *Nivelurile de calificare – Normă metodologică*. Disponibil la: <https://lege5.ro/Gratuit/gg3tkmrv/nivelurile-de-calificare-norma-metodologica?dp=giztinzsqgys>

¹⁴⁰ Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM). *Subvenții lunare de 2.250 RON pentru angajatorii care angajează șomeri lunară de 2.250 RON*. Disponibil la: <https://www.anofm.ro/ialomita/subventii-lunare-de-2250-lei-pentru-angajatorii-care-incadreaza-in-munca-someri/>

Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM). *Subvenții pentru locuri de muncă pentru tinerii NEET*. Disponibil la: <https://www.anofm.ro/subventionarea-locurilor-de-munca-pentru-tinerii-neet/>

căutarea unui loc de muncă și să se prezinte la serviciile de ocupare a forței de muncă pentru a fi angajați sau a participa la cursuri de formare profesională. Refuzul angajării sau refuzul de a participa la cursuri de formare profesională generează încetarea beneficiului de pe urma venitului minim de incluziune.

În plus, nu există suficiente măsuri pentru a aborda problemele structurale care limitează participarea romilor pe piața muncii, cum ar fi lipsa educației sau a calificărilor relevante, discriminarea, lipsa oportunităților și problemele structurale ale economiei.

3.4.3. Participarea romilor

Participarea și activismul organizațiilor rome în domeniul reducerii sărăciei și al șomajului sunt mai scăzute în comparație cu alte domenii precum antidiscriminarea, educația sau sănătatea. Totuși, ultimii ani de implementare a Programului Operațional Capital Uman (POCU) au generat un anumit nivel de implicare din partea organizațiilor societății civile rome și pro-rome din zonă, cu accent special pe activitățile de formare profesională, căutarea unui loc de muncă și sprijinirea antreprenoriatului, printre altele. Din cauza lipsei de resurse, implicarea a încetat adesea odată cu epuizarea finanțării. Noua perioadă de programare, 2021-2027, abia a început implementarea proiectelor pentru șomeri, îmbunătățirea competențelor, antreprenoriat și economie socială. Prin urmare, este prea devreme pentru a analiza corect situația. Proiectele implementate prin POCU au generat mai mulți romi calificați; cu toate acestea, așa cum am menționat mai sus, nu în cele mai calificate profesii și, adesea, simpla obținere a unei diplome de calificare a fost considerată un succes.

Mișcarea romilor și activiștii romi din România trebuie să fie mai activi în domeniul reducerii sărăciei și combaterii șomajului, într-un mod mai echilibrat între domenii precum educația școlară și antidiscriminarea.

4. UTILIZAREA INSTRUMENTELOR DE FINANȚARE ALE UE

4.1. Condiții pentru implementarea fondurilor UE pentru egalitatea romilor

La data prezentului raport, niciunul dintre programele operaționale care au componente dedicate incluziunii romilor nu a înregistrat indicatori dezagregați în funcție de etnia romă. Organizațiile societății civile reprezentate în comitetele de monitorizare menționate mai sus au un rol oarecum formal, așa cum se poate deduce din procesele-verbale ale ședințelor acestora, iar nivelul lor de influență este relativ scăzut.

Condițiile de implementare a fondurilor UE pentru promovarea egalității romilor prezintă atât oportunități semnificative, cât și provocări majore. În România, CNSR stabilește un cadru pentru utilizarea fondurilor europene în proiecte care vizează promovarea incluziunii sociale, a educației, a sănătății sau combaterea discriminării împotriva romilor. De exemplu, MDLPA gestionează programe pilot pentru construirea de locuințe sociale pentru romi și extinderea accesului la infrastructura de bază. Intervențiile combinate FSE+/FEDR și Planul Național de Redresare și Reziliență (PNRR) sunt resurse financiare cheie care susțin indirect măsurile incluse în CNSR – nefiind concepute direct pentru a aborda planul de acțiune al CNSR, în timp ce cererile de propuneri nu sunt concepute special pentru romi, ci cu o diversitate mai mare de beneficiari.

Realitatea este că politica națională a României de finanțare pentru incluziunea romilor, în special în programele cofinanțate de CE, se bazează în mare măsură pe conceptul de romi ca „beneficiari indirecti”, așa cum a menționat și unul dintre intervievați: „Romii par să fie enumerați în propunerile de proiecte ale autorităților locale doar pentru a îndeplini cerințele de finanțare, rareori experimentând îmbunătățiri concrete, o consecință a lipsei de voință politică sau a intenției de a aborda nevoile specifice romilor, continuând excluderea de la educație de calitate, locuire, infrastructură sau locuri de muncă. În cele din urmă, este o formă de rasism instituțional, în care personalul și factorii de decizie din administrația publică își aplică stereotipurile și prejudecățile”.¹⁴¹

PNRR exemplifică acest model defectuos, fără măsuri specifice pentru romi, în ciuda afirmațiilor privind beneficii egale. Fără un sprijin direct și specific, dezavantajele structurale cu care se confruntă comunitățile de romi vor persista și probabil se vor agrava. Acest lucru nu respectă în mod clar principiul UE de „direcționare explicită, dar nu exclusivă” pentru incluziunea romilor.¹⁴² Cazuri precum cele ale locuințelor segregate din container din Alexandria¹⁴³ construite pe o zonă de cimitir defaectată, împrejmuite cu sârmă și care amintesc de imaginile lagărelor de concentrare, fără o consultare adecvată a comunității de romi, expun modul în care fondurile publice pot consolida excluderea, în loc să o abordeze, ajungând la limita rasismului instituțional. Pentru un progres real, România trebuie să se orienteze către politici care implică și sprijină direct comunitățile de romi prin intervenții specifice, transparente și responsabile.

În termeni tehnici, UE – prin FSE+ și prin noua abordare multifond (intervenții combinate FSE+ și FEDR) – este principalul contribuitor la implementarea CSNR. Prin comparație, bugetul național contribuie cu 15% la cele 85% din FSE+/FEDR, împărțit între bugetul național (13%) și bugetele regionale/locale (2%) în cazul organismelor publice (agențiile locale/regionale etc. contribuie doar cu 2%). În cazul ONG-urilor, finanțarea este de 100%. În cazul companiilor private, contribuția națională și cea a UE din intervențiile FSE+/FEDR pentru dezvoltarea resurselor umane se ridică la 95% din costurile eligibile, în timp ce companiile oferă o contribuție privată de 5% din fonduri proprii. În cazul infrastructurilor publice și al intervențiilor similare, ONG-urile și companiile sunt rareori eligibile, iar regulile aplicate beneficiarilor publici sunt similare cu cele menționate mai sus (contribuție de 2% și costuri neeligibile).

¹⁴¹Interviu cu Costel Bercus, președintele ACEDO, online, 22 aprilie 2025.

¹⁴²Comisia Europeană: Direcția Generală pentru Ocuparea Forței de Muncă, Afaceri Sociale și Incluziune. *Cele 10 principii de bază comune privind incluziunea romilor – Vademecum*. Oficiul pentru Publicații, 2010. Disponibil la: <https://data.europa.eu/doi/10.2767/22771>

¹⁴³Pentru mai multe detalii, vezi: Suflete la container, articol în Investigatoria.ro. Disponibil la: <https://investigatoria.ro/2020/11/28/suflete-la-container/>

FSE+ se concentrează în principal pe dezvoltarea resurselor umane și îmbunătățirea vieții, cu unele intervenții multifond care combină FSE+ (costul serviciilor efective) și FEDR (costul infrastructurilor) în domeniul educației, serviciilor sociale, serviciilor socio-medicale și antreprenoriatului social. Există unele apeluri care se adresează în mod specific comunităților marginalizate, zonelor rurale sau urbane, dar majoritatea se adresează, în general, tuturor locațiilor geografice. Singurele diferențe geografice sunt între „regiunile mai dezvoltate” (București-Ilfov) și „regiunile mai puțin dezvoltate” (celelalte șapte) și schema de Intervenție Teritorială Integrată care vizează Delta Dunării, iar pentru acestea, apelurile sunt de obicei separate, deoarece ratele de finanțare sunt diferite.

Egalitatea de șanse pentru toți aplicanții eligibili prevede că orice organizație poate aplica la orice tip de apel pentru propuneri, dacă îndeplinește criteriile. Există o limită de cinci proiecte/organizație/apel, ceea ce înseamnă că, dacă avem 30 de apeluri/an, o organizație poate aplica pentru 150 de proiecte și le poate câștiga pe toate. Există puține limite dacă organizația are o cifră de afaceri/venituri ridicate în ceea ce privește numărul de contracte pe care le poate semna și există cazuri de organizații care implementează zeci sau mai multe proiecte. Organizațiile rome tind să fie locale, mai mici, cu mai puține resurse, atașate în principal de grupuri/comunități specifice, astfel încât nu pot concura. Indiferent de temele abordate, organizațiile rome au mai puține șanse de a concura, deoarece au puțină experiență în proiecte UE, expertiză foarte specifică și puțini bani.

Cu toate acestea, implementarea eficientă este împiedicată de mai mulți factori. Autoritățile locale și școlile adesea nu dispun de resursele umane, administrative și financiare necesare pentru a implementa în mod eficient măsurile de incluziune. În același timp, potențialii solicitanți, inclusiv ONG-urile rome, se confruntă cu obstacole precum accesul limitat la oportunități de finanțare și procedurile de aplicare împovărătoare. În plus, absența unor date etnice precise limitează capacitatea atât a autorităților de management, cât și a implementatorilor de a planifica și direcționa intervențiile cu precizie. O altă barieră este cooperarea insuficientă dintre instituțiile guvernamentale și societatea civilă romă, ceea ce slăbește coordonarea și limitează impactul eforturilor de incluziune.

Percepția socială stereotipizată negativă, uneori rasistă, care influențează angajamentul autorităților locale față de incluziunea romilor este o altă problemă. Majoritatea programelor finanțate de UE din România nu sunt destinate în mod specific romilor, ci au o diversitate mai mare de beneficiari ai grupului țintă, iar romii sunt doar o parte dintre aceștia. Se pot găsi, de exemplu, indicatori care au un nivel secundar care include „... dintre care romi”.

Cadrul actual de finanțare al UE în România, în special în ceea ce privește incluziunea romilor, relevă o deconectare îngrijorătoare între obiectivele declarate și implementarea concretă. Deși finanțarea este poziționată ca un instrument pentru a reduce decalajele sociale și economice, recenta cerere de propuneri care vizează îmbunătățirea incluziunii educaționale a romilor, intitulată „Măsuri integrate pentru incluziunea romilor - Măsuri de sprijin pentru îmbunătățirea accesului și participării la educație a copiilor din comunități marginalizate, cum ar fi romii”¹⁴⁴, este subminată de orientări pârtoitoare. Aceste orientări reflectă stereotipuri adânc înrădăcinate despre copiii romi, încadrându-i ca destinatari pasivi, mai degrabă decât ca participanți activi la propria educație. Prin urmare, măsurile sunt mai susceptibile de a consolida excluziunea decât de a promova o integrare reală. Fără a aborda aceste prejudecăți și a implica comunitățile rome în modelarea programelor, finanțarea riscă să perpetueze chiar inegalitățile pe care pretinde că le abordează.

De exemplu, într-o municipalitate în care a fost implementată o abordare DLCC (perioada de programare 2020-2024, abordare multifond, utilizând FEDR, FSE) a existat o componentă de locuințe sociale pe care Primăria nu a reușit să o implementeze, iar bugetul a fost practic pierdut, neutilizat. Acest lucru s-a datorat mai multor factori, de la statutul juridic al terenului, dreptul de proprietate asupra clădirilor existente deteriorate, gospodăriile construite ilegal, lipsa documentelor de identitate. Confruntându-se cu probleme complexe,

¹⁴⁴ „Măsuri integrate pentru incluziunea romilor - Măsuri de sprijin pentru îmbunătățirea accesului și participării la educație a copiilor din comunități marginalizate, cum ar fi romii”, care vizează incluziunea socială a copiilor romi aflați în risc de părăsire timpurie a școlii și a familiilor acestora. Termenul limită de depunere a cererilor a fost 1 aprilie 2025, procesul de evaluare fiind abia la început. Disponibil la: <https://oportunitati-ue.gov.ro/peo-a-publicat-ghidul-solicitantului-masuri-integrate-pentru-comunitatea-roma/>

inclusiv necesitatea evacuării și relocării locuitorilor romi existenți din zonă, Primăria nu a urmat pașii și a renunțat pur și simplu la investiție.¹⁴⁵

În cadrul programării 2021-2027, în 2024 a fost lansată o cerere de propuneri– „Sprijin pentru autoritățile publice locale în gestionarea situației așezărilor informale și asigurarea de locuințe sociale pentru persoanele vulnerabile, cu accent pe persoanele din așezările informale”¹⁴⁶, cu un buget de aproximativ 160 de milioane EUR (118 milioane EUR FEDR, FSE+, 42 de milioane EUR buget de stat). Apelul a fost lansat în aprilie 2024 și a avut două prelungiri pentru depunerea cererilor, termenul limită fiind 12 februarie 2025, evaluarea cererii fiind în curs de desfășurare.

Problema juridică legată de așezările informale, detaliată în Secțiunea 3.1, este extrem de dificilă, în timp ce locuințele sociale se află sub anumite limitări, criteriile de alocare fiind elaborate la nivel local, iar de cele mai multe ori posibili beneficiari romi nu acumulează suficiente puncte pentru a se afla în fruntea listei beneficiarilor.

Prin urmare, pentru a îmbunătăți implementarea programelor de finanțare UE, o abordare mai coerentă și integrată este esențială la toate nivelurile, bazată pe cooperarea între toate părțile implicate, autorități locale, agenții, organizații ale societății civile, companii, dar și alături de campanii de reducere a discriminării și promovare a participării active a comunităților de romi la procesul decizional. În ceea ce privește abordarea integrată, sistemul instituțional românesc trebuie să facă pași înainte și să depășească mandatul instituțional limitat și să se deschidă pentru integrarea propriilor activități într-o perspectivă mai largă, chiar cu riscul reducerii dimensiunii, dar cu beneficiul eficacității și eficienței.

Este destul de evident că abordarea actuală a finanțării UE în România nu este cu mult diferită de programele anterioare, birocrăția raportării și formalitatea monitorizării implementării fiind un déjà-vu pentru majoritatea implementatorilor.

Există câteva ingrediente cheie care ar putea îmbunătăți semnificativ eficacitatea fondurilor UE. Printre acestea se numără: norme simplificate de implementare, la care depun eforturi toate autoritățile de management, precum și o monitorizare și o evaluare mai structurate. Metodologia de monitorizare și evaluare stabilește obiective periodice și creează mecanisme de avertizare timpurie pe care promotorii de proiecte și organisme de finanțare le pot analiza. Simplificarea parteneriatelor dintre ONG-uri și autoritățile publice, precum și procedura achizițiilor publice sunt, de asemenea, de o importanță capitală. Alte tipuri de sprijin ar putea include stabilirea unei sume minime/maxime per beneficiar ca punct de plecare pentru justificarea intervenției (de exemplu, similară cu costul serviciilor sociale sau echivalent) – aceasta este luată în considerare ca o practică pentru intervențiile de educație și formare (costuri forfetare sau costuri orare recomandate).

Un alt aspect care ar putea duce la implicarea mai multor ONG-uri în competiția pentru fonduri UE, și în special a ONG-urilor rome, este permiterea unei organizații să participe în calitate de coordonator sau partener în maximum două proiecte/apel de propuneri/organizație, în loc de practica actuală de cinci proiecte/apel de propuneri/organizație, care a dus la existența unor coordonatori cu zeci de proiecte și a unor organizații fără niciun proiect, în ciuda relevanței acestora.

4.2. Societatea civilă romă în implementarea fondurilor UE

Alocarea fondurilor UE pentru prioritățile legate de romi ar trebui să includă organizațiile societății civile în general și organizațiile rome în special în monitorizarea și urmărirea generală a progreselor (de exemplu, prin intermediul comitetelor de monitorizare sau al altor structuri formale), așa cum se prevede în documente precum Acordul de parteneriat și CNSR.

Din păcate, procesul de consultare desfășurat de instituțiile responsabile de implementarea fondurilor UE are o abordare destul de *mainstream*, doar câteva dintre organizațiile societății civile rome au participat, pe baza expertizei și intereselor lor. Bariere precum lipsa unei comunicări specifice, transparența insuficientă în procesul

¹⁴⁵Interviu cu un membru al echipei de management care implementează un proiect DLCC.

¹⁴⁶Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene. (nd). *Ghidul solicitantului POIDS: Condiții specifice – Sprijin pentru autoritățile publice locale pentru gestionarea așezărilor informale și asigurarea locuințelor sociale pentru persoanele vulnerabile*. Disponibil la: https://mfe.gov.ro/ghiduri_pids/poids-ghidul-solicitantului-conditii-specifice-sprijin-pentru-autoritatile-publice-locale-in-vederea-gestionarii-situatiei-asezarilor-informale-si-asigurarea-de-locuinte-sociale-pentru-perso/

de consultare și procedurile birocratice complexe au îngreunat participarea semnificativă a multor organizații rome, în special a celor mai mici sau bazate pe comunitate. De exemplu, în cursul anului 2023, birourile regionale pentru programele legate de FSE+ au organizat runde de sesiuni de informare în întreaga țară pentru structurile publice și private interesate de PEO - Programul pentru Educație și Ocuparea Forței de Muncă (2021-2027) și PIDS - Programul pentru Incluziune și Demnitate Socială 2021-2027.

În perioada 2022-2024, au avut loc mai multe întâlniri (trei-patru) organizate de PNCR, în cadrul cărora au fost prezentate Programele Operaționale, cu accent pe cele care vizează grupurile vulnerabile, inclusiv comunitățile de romi (PEO și PIDS). La fiecare întâlnire, a fost subliniată importanța participării societății civile la monitorizarea implementării Fondurilor Europene. De asemenea, a fost subliniată necesitatea unei mai bune colaborări între instituții și societatea civilă, precum și crearea unui grup de lucru pentru elaborarea propunerilor pentru ghidurile aferente apelurilor de propuneri din cadrul fondurilor europene.

Per ansamblu, deși inițiativa de consultare a ONG-urilor rome în elaborarea programelor finanțate de UE a reprezentat un pas înainte în direcția corectă, impactul acesteia a fost limitat din cauza lipsei de continuitate și a unei monitorizări structurate. Grupul de lucru nu a funcționat dincolo de câteva întâlniri inițiale, iar influența societății civile asupra majorității cererilor de propuneri a fost minimă.

O excepție importantă este însă Programul Educație și Ocuparea Forței de Muncă (PEO), Prioritatea 6: – „Prevenirea părăsirii timpurii a școlii și creșterea accesului și participării grupurilor defavorizate la educație și formare profesională”. În cadrul Obiectivului Specific ESO4.10, Acțiunea 6.j.1 vizează în mod specific măsurile de sprijin pentru îmbunătățirea accesului la educație pentru copiii din comunități marginalizate, cum ar fi romii. Inițial, Ghidul solicitantului (anexat la Ordinul Ministerial nr. 7079/2024) a exclus ONG-urile ca solicitanți eligibili. Cu toate acestea, în urma unei scrisori oficiale depuse de rețeaua de ONG-uri rome, numită „Forumul Romilor”, criteriile de eligibilitate au fost revizuite, iar ONG-urile rome au fost incluse ca solicitanți eligibili. În ciuda acestui rezultat pozitiv, astfel de exemple rămân excepția și nu regula, existând încă o nevoie puternică de o implicare susținută și semnificativă a societății civile rome în toate etapele programării și implementării fondurilor UE.

Acest lucru a dus la o cerere de finanțare mai incluzivă și cu potențial de impact mai mare, susținută cu aproximativ 25 de milioane EUR (20 de milioane contribuție UE, aproximativ 5 milioane EUR contribuție națională). Bugetul maxim al unui proiect este de 623.000 EUR, iar cel minim este de 201.000 EUR. Organizațiile societății civile rome s-au plâns de conținutul cererii de finanțare, în ceea ce privește grupul țintă și numărul de activități obligatorii (șase din totalul activităților sunt obligatorii), în timp ce durata implementării este de minimum doi ani școlari și maximum 36 de luni. Un calcul simplu arată că grupul țintă mediu este de 200 de copii romi, ceea ce este dificil de atins într-o singură comunitate sau școală, rezultând un buget de aproximativ 3.000 EUR care trebuie cheltuit pentru un participant (toate costurile proiectului incluse), ceea ce este probabil foarte mic în comparație cu alte programe, unde, de exemplu, este posibil să se ajungă la 10.000 EUR pentru servicii sociale pentru vârstnici.

Acest lucru creează o presiune importantă asupra echipei de implementare, cu niveluri scăzute ale salariilor și niveluri ridicate ale indicatorilor care trebuie atinși. O altă problemă semnificativă care poate pune în pericol implementarea proiectelor este grupul țintă eligibil, ISCED 1-4¹⁴⁷, adică copii cu cel puțin învățământul primar finalizat (absolvind patru clase în România), în timp ce problemele educaționale ale copiilor romi sunt mai complexe, începând cu participarea la învățământul preșcolar/grădiniță. Multe dintre propunerile de proiect au inclus în grupul țintă ISCED 0 (Educație timpurie, „mai puțin decât învățământul primar” ca nivel de educație), iar în acest moment nu este clar ce activități și costuri legate de aceste grupuri țintă vor fi considerate eligibile. Acest lucru dovedește că nivelul de pregătire și consultare pentru acest apel aproape unic legat de romi nu a fost cel corect, iar rezultatele și impactul ar putea fi nesemnificative pentru romi.

Un alt exemplu de finanțare UE indirect legată de romi este apelul PIDS/83/PIDS_P3/OP4/ESO4.1/PIDS_A12, „Sprijin pentru înființarea de întreprinderi sociale în zonele rurale (regiuni mai puțin dezvoltate și pentru regiunea mai dezvoltată București – Ilfov)”, cu o alocare de 76,6 milioane EUR. Conform Ghidului solicitanților,

¹⁴⁷Eurostat. (nd). *Clasificarea Internațională Standard a Educației (ISCED)*. Disponibilă la: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_Standard_Classification_of_Education_\(ISCED\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_Standard_Classification_of_Education_(ISCED)).

pentru fiecare proiect, din grupul țintă total de cel puțin 100 de persoane care doresc să înființeze întreprinderi sociale în mediul rural, cel puțin 9% trebuie să fie participanți romi.¹⁴⁸ O listă cu 100 de proiecte selectate este publicată de MIEP pentru regiunile mai puțin dezvoltate¹⁴⁹ și șase proiecte pentru regiunea mai dezvoltată București-Ilfov.¹⁵⁰ Toate proiectele se află în prezent în faza de contractare.

În același timp, în legătură cu comitetele de monitorizare analizate pentru programele operaționale în curs de implementare, am observat includerea organizațiilor societății civile în general și a foarte puținelor organizații neguvernamentale ale romilor în special în monitorizarea și urmărirea generală a planificării, implementării și monitorizării acestora (comitete de monitorizare sau alte structuri formale).

Conform listelor de membri și observatori ai programelor operaționale relevante, există o distribuție echilibrată a membrilor și observatorilor, în ceea ce privește structura pe tipuri de instituții participante: în majoritatea cazurilor, peste 30% dintre aceștia sunt organizații ale societății civile și, cu câteva excepții, în fiecare comitet de monitorizare există cel puțin o organizație a romilor sau una care ar putea fi considerată pro-romi.

Participarea romilor la monitorizarea programelor finanțate de UE în România (2021 - 2027) variază foarte mult în funcție de inițiativă. Unele programe demonstrează o implicare puternică, cum ar fi Programul Educație și Ocuparea Forței de Muncă (PEO) și Programul Incluziune și Demnitate Socială (PIDS), în care Agenția Națională pentru Romi, ca structură guvernamentală, și Fundația Fondului de Educație pentru Romi joacă un rol activ. Programele regionale Nord-Vest și Nord-Est demonstrează, de asemenea, o implicare semnificativă a romilor, organizații precum Centrul de Resurse pentru Comunitățile de Romi și World Vision România, organizații care se adresează comunităților de romi, contribuind în mod constant.

În schimb, alte programe reflectă doar o incluziune minimă sau simbolică. De exemplu, în cadrul Programului de Sănătate, deși Centrul Romilor pentru Politici de Sănătate – SASTIPEN face parte oficial din comitetul de monitorizare, acesta nu a participat la singura reuniune înregistrată. În mod similar, problemele romilor sunt rareori menționate în structurile Sud-Muntenia și NPRR.

Mai multe programe, inclusiv cele pentru regiunile Centru, Vest, Sud-Vest Oltenia și București-Ilfov, nu includ nicio organizație a romilor. În astfel de cazuri, responsabilitățile incluzive sunt lăsate în seama autorităților locale. Programele tematice precum Programul Operațional Incluziune și Demnitate Socială și Programul pentru Dezvoltare Durabilă nu au, de asemenea, o reprezentare a romilor, în ciuda angajamentelor generale privind nediscriminarea.

Per ansamblu, deși sunt evidente unele progrese, inconsecvența în participarea romilor evidențiază necesitatea unei incluziuni mai structurate și mai semnificative în toate comitetele de monitorizare.

Programul Educație și Ocuparea Forței de Muncă 2021-2027 și Programul Incluziune și Demnitate Socială 2021-2027 au aceeași structură de monitorizare, formată din 18 instituții publice și 11 organizații ale societății civile. Printre acestea se numără Agenția Națională pentru Romi, organizație publică, și Fundația Fondul de Educație pentru Romi, ONG-ul romilor.

Programul Național de Redresare și Reziliență (PNRR)¹⁵¹: în cadrul acestui program au fost selectate 15 organizații non-guvernamentale/asociații patronale/sindicate/camere de comerț și industrie. Printre acestea, Fundația Fondul pentru Educația Romilor, Fundația World Vision România, Societatea Națională Crucea Roșie din România, Asociația Profesională Neguvernamentală de Asistență Socială (ASOCI), Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile, Asociația PartNET - Parteneriat pentru Dezvoltare Durabilă, Asociația Română

¹⁴⁸Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene. (nd). *Ghidul solicitantului POIDS: Condiții specifice – Sprijin pentru înființarea de întreprinderi sociale în zonele rurale*. Disponibil la: https://mfe.gov.ro/ghiduri_pids/poids-ghidul-solicitantului-conditii-specifice-sprjin-pentru-infiintarea-de-ntreprinderi-sociale-in-mediul-rural/.

¹⁴⁹ Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene. (2024). *Ghidul solicitantului – Condiții specifice pentru sprijinirea autorităților publice locale în gestionarea așezărilor informale și asigurarea locuințelor sociale*. Disponibil la: <https://mfe.gov.ro/wp-content/uploads/2024/07/bb2f00e42f386b3ad23f2dad328ae8e2.pdf>.

¹⁵⁰Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene. (2024). *Anexa cu specificațiile tehnice – Măsuri de sprijin pentru așezările informale*. Disponibil la: <https://mfe.gov.ro/wp-content/uploads/2024/07/0635197de834e3ed90b5e8ac65a3106d.pdf>.

¹⁵¹Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene. (nd). *Planul Național de Redresare și Reziliență (PNRR)*. Disponibil la: <https://mfe.gov.ro/pnrr/>.

pentru Transparență sunt doar câteva dintre organizațiile care au implementat/implementează proiecte și programe dedicate priorităților în beneficiul persoanelor de etnie romă.

În ceea ce privește Programul de Dezvoltare Regională, prioritățile sale de investiții nu sunt foarte relevante pentru expertiza și interesele societății civile române, prin urmare, participarea OSC-urilor se referă mai degrabă la promovarea participării romilor, alocarea de puncte suplimentare de evaluare pentru incluziunea romilor sau a altor grupuri vulnerabile, făcând referiri la CNSR în ghidurile pentru solicitanți și în alte documente ale programului. Până în prezent, situația este următoarea:

- Programul Regional București-Ilfov 2021-2027 – Din cele 27 de organizații componente, 13 (aproape jumătate) sunt universități, institute de cercetare și organizații ale societății civile, dar niciuna dintre ele nu are în componența sa organizații ale romilor.¹⁵²
- Programul Regional Vest 2021-2027 – Comitetul de Monitorizare a programului nu a avut nicio întâlnire înregistrată, iar organizațiile componente nu includ organizații axate pe romi.¹⁵³
- Programul Regional Nord-Vest 2021-2027 – Comitetul de Monitorizare are 3 OSC-uri, Fundația Centrul de Resurse pentru Comunitățile de Romi, Fundația World Vision România și Fundația Civitas.¹⁵⁴
- Sud-Vest Oltenia 2021-2027 – Lista membrilor Comitetului de Monitorizare include nouă organizații ale societății civile, institute de cercetare și universități (30% din numărul total de organizații componente). Dintre acestea, niciuna nu este dedicată în totalitate acțiunilor care vizează populația romă.¹⁵⁵
- Sud-Muntenia 2021-2027 – Comitetul de Monitorizare include și doi reprezentanți ai Agenției Naționale pentru Romi, iar printre organizațiile societății civile nu există nicio organizație axată pe problematica romilor.¹⁵⁶
- Programul Regional Sud-Est 2021-2027 – Printre membrii Comitetului de Monitorizare a Programului Regional Sud-Est 2021-2027 se numără și Danrom Asociația Făurei, care este unul dintre coautorii acestui document.¹⁵⁷
- Programul Regional Nord-Est 2021-2027 – Printre membrii Comitetului de Monitorizare se numără și Asociația pentru Dezvoltarea Comunităților de romi ai Comunei Căldărari, în timp ce Agenția Națională pentru Romi este prezentă în calitate de observator. De asemenea, World Vision România și Fundația „Alături de voi”, organizații care au derulat proiecte care vizează incluziunea socială a romilor.¹⁵⁸

¹⁵²Agenția de Dezvoltare Regională București-Ilfov. (nd). *Programul Regional BI 2021–2027*. Disponibil la: <https://www.adrbi.ro/programe-regionale/por-bi-2021-2027>

¹⁵³Agenția pentru Dezvoltare Regională Vest. (nd). *Programul Regional Vest 2021–2027*. Disponibil la: <https://adrvest.ro/programul-regional-vest/>

¹⁵⁴Agenția pentru Dezvoltare Regională Nord-Vest. (nd). *Programul Regional Nord-Vest 2021–2027*. Disponibil la: <https://regionordvest.ro/programul-regional-nv/>

¹⁵⁵Agenția pentru Dezvoltare Regională Sud-Vest Oltenia. (2024). *Lista nominală a membrilor Comitetului de Monitorizare pentru Programul Regional Sud-Vest Oltenia 2021–2027 (actualizată la 11 aprilie 2024)*. Disponibil la: <https://pr2021-2027.adroltenia.ro/wp-content/uploads/2024/04/Lista-nominala-a-membrilor-Comitetului-de-Monitorizare-a-PR-SV-Oltenia-2021-2027-actualizata-in-data-de-11.04.2024.pdf>

¹⁵⁶Sud Muntenia. (nd). *Comitetul de Monitorizare – Programul Regional Sud Muntenia 2021–2027*. Disponibil la: <https://2021-2027.adrmuntenia.ro/comitetul-de-monitorizare/static/7>

¹⁵⁷Agenția pentru Dezvoltare Regională Sud-Est. (2023). *Componența Comitetului de Monitorizare – Programul Regional Sud-Est 2021–2027 (21 martie 2023)*. Disponibil la: https://regiosudest.ro/images/docs/CMPRSE/Componenta_CMPRSE_21.03.2023.pdf

¹⁵⁸Agenția pentru Dezvoltare Regională Nord-Est. (2024). *Structura și componența Comitetului de Monitorizare – Programul Regional Nord-Est (decembrie 2024)*. Disponibil la: https://regionordest.ro/wp-content/uploads/2024/12/PENTRU-SITE_Structura-si-componenta-CM-PR-Nord-Est-decembrie-2024.pdf

- Programul Regional Centru 2021-2027 – Comitetul de monitorizare nu include reprezentanți ai comunităților de romi.

Programul de Sănătate 2021-2027 – Unul dintre membrii Comitetului de Monitorizare pentru Programul Operațional Sănătate este Centrul Romilor pentru Politici de Sănătate – SASTIPEN. Aceștia sunt foarte activi în cadrul comitetului, provocându-i pe ceilalți membri pe această temă, inclusiv în generarea de propuneri pentru viitoarea revizuire a CNSR.

Programul Operațional Cercetare Inteligentă, Digitalizare și Instrumente Financiare 2021-2027 (POCIDIF 2021-2027) – Comitetul de Monitorizare nu include reprezentanți ai organizațiilor/comunităților de romi. Programul Operațional pentru Dezvoltare Durabilă 2021-2027 (PDD 2021-2027) – Comitetul de Monitorizare nu include reprezentanți ai organizațiilor/comunităților de romi.

Nivelul de participare¹⁵⁹ la aceste ședințe ale comitetelor de monitorizare depinde strict de capacitatea operațională și, în special, de numărul și competențele resurselor umane alocate acestui proces, majoritatea organizațiilor neguvernamentale făcând parte din lista membrilor comitetelor de monitorizare, dar neavând intervenții scrise sau orale notabile în cadrul ședințelor. Acest lucru se corelează și cu constatările din discuțiile anterioare cu reprezentanții Agenției Naționale pentru Romi privind nivelul de implicare a organizațiilor rome și pro-rome, Consiliul Consultativ al ANR fiind convocat/informat atunci când este necesar. ANR rămâne cea mai relevantă instituție în ceea ce privește implementarea CNSR.

În prezent, există dovezi limitate care să ateste că Agenția Națională pentru Romi (ANR) joacă un rol structurat sau influent în monitorizarea fondurilor UE, în special a celor finanțate prin FSE+ și FEDR. Deși ANR este responsabilă în mod oficial de coordonarea implementării CNSR, implicarea sa efectivă în supravegherea sau monitorizarea programelor finanțate de UE rămâne minimă și în mare parte informală.

În acest context, un posibil pas înainte ar fi alocarea de resurse din fondurile de asistență tehnică pentru a contribui la consolidarea capacității instituționale a ANR și pentru a sprijini o participare mai structurată a organizațiilor societății civile rome la planificarea și monitorizarea programelor finanțate de UE. Acest lucru nu numai că ar spori transparența și coordonarea, dar ar asigura și o mai bună reflectare în practică a obiectivelor de incluziune a romilor.

Nu există niciun mecanism formal care să asigure participarea ANR la procesele decizionale sau de monitorizare conduse de Autoritățile de Management. Coordonarea dintre ANR și Autoritățile de Management ale FSE+/FEDR rămâne ad-hoc, adesea dependentă de relații personale sau instituționale, mai degrabă decât de un mandat clar sau un cadru operațional. Consolidarea rolului ANR în acest domeniu - fie prin acorduri de cooperare formalizate, fie prin asistență tehnică - ar fi esențială pentru a se asigura că intervențiile finanțate de UE care vizează romii sunt aliniate cu obiectivele strategice naționale și monitorizate în mod corespunzător pentru impact.

PNCR rămâne un alt actor important în contextul implementării CNSR 2022 - 2027, asigurând, prin proiectele și inițiativele pe care le promovează, analiza nevoilor în ceea ce privește fundamentarea finanțării dedicate incluziunii și în special actualizarea listei comunităților de romi vulnerabile, dar și evaluarea impactului finanțării. PNCR rămâne parte a Ministerului Investițiilor și Programelor Europene. Conform descrierii sale oficiale, este responsabil pentru coordonarea eforturilor naționale de îmbunătățire a situației cetățenilor rome, monitorizarea și evaluarea implementării Cadrului Strategic Național pentru Romi (CNSR), raportarea progreselor către Comisia Europeană și propunerea de modificări sau actualizări ale Strategiei.

Deși plasarea Punctului Național de Contact pentru Romi (PNRC) în cadrul MIPE ar trebui, în teorie, să îmbunătățească alinierea dintre fondurile UE și prioritățile CNSR, acest potențial rămâne în mare parte neexploatat. PNRC are o influență limitată asupra deciziilor de finanțare și o implicare redusă în programarea FSE+/FEDR. Lipsa coordonării formale cu autoritățile de management slăbește coerența strategică. În ciuda mandatului său, PNRC rămâne sub-resursat și marginal din punct de vedere politic. Sunt necesare schimbări structurale pentru a trece dincolo de prezența simbolică la un impact real - este încă un punct de contact și nimic altceva.

¹⁵⁹Interviu cu Radu Lăcătuș, expert în programe de finanțare europeană, membru în Comitetul de Monitorizare a Programului Regional 2021-2027, Cluj-Napoca, 12 decembrie 2024.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

În urma CSUER, adoptarea CNSR în aprilie 2022 a marcat un pas înainte pentru Guvernul României în abordarea celor mai presante probleme legate de romi. Cu toate acestea, organizațiile societății civile ale romilor și-au exprimat o anumită dezamăgire față de faptul că Guvernul nu a adoptat o nouă abordare propusă a CNSR, bazată pe crearea de programe naționale sectoriale ca mecanism de facilitare a soluțiilor de finanțare pentru romi.

Crearea CIIMES în mai 2022 a marcat implementarea practică a CNSR, deși în 2022 au fost organizate doar două întâlniri, în principal în scopuri organizatorice. La momentul adoptării CNSR, bugetul de stat pentru 2022 era deja în vigoare; prin urmare, nu exista o finanțare directă a măsurilor CNSR, dar ministerele de resort gestionau totuși anumite activități legate de problemele romilor - desfășurau activități pe care le-ar fi desfășurat oricum și le raportau ca parte a implementării CNSR.

Pentru anul 2022, probabil cea mai semnificativă realizare a fost crearea Grupurilor de lucru tematice, numite de unul dintre liderii ANR „motorul CNSR”. Cu toate acestea, există diferențe semnificative între grupuri și ministerele responsabile în ceea ce privește progresele înregistrate în implementarea CNSR, GLT pentru combaterea discriminării fiind cel mai implicat și activ. Acest statut a rămas neschimbat și în perioada 2023-2024. Comisia ministerială pentru romi este înființată la nivelul fiecărui minister pentru a monitoriza implementarea măsurilor sectoriale aflate sub responsabilitatea instituțională. La nivel județean, monitorizarea se realizează prin intermediul Grupurilor de lucru județene mixte.

De la adoptarea sa în 2022, nu au existat modificări ale CNSR și ale planului de acțiune. Propunerile din partea ministerelor de resort sunt așteptate la sfârșitul anului 2024, urmând să fie discutate și implementate în 2025. În prezent, nu există informații disponibile cu privire la durata acestei modificări a procesului CNSR.

Colectarea datelor rămâne problematică, chiar dacă ANR a dezvoltat un mecanism standardizat de raportare (formular de raportare) care include obiective, bugete, indicatori specifici și stadiul implementării măsurilor. Colectarea datelor etnice rămâne o provocare din cauza lipsei unui cadru juridic clar și a reticenței comunităților de romi de a-și asuma identitatea etnică, ceea ce limitează eforturile de monitorizare. Pe de altă parte, ministerele de resort raportează, de asemenea, date despre beneficiari fără a menționa etnia acestora, or aceste probleme trebuie abordate printr-un mecanism de colectare a datelor etnice mai bine definit.

CNSR continuă să reflecte prioritățile UE în mai multe domenii cheie, inclusiv educația, ocuparea forței de muncă, sănătatea, locuirea și combaterea discriminării. Integrarea dimensiunilor de gen și tineret în măsurile strategiei este un exemplu clar de aliniere, România creând grupuri de lucru tematice pentru a promova drepturile femeilor și fetelor rome, în conformitate cu recomandările europene. ANR continuă să își gestioneze relația cu organizațiile societății civile și alte părți interesate, inclusiv cele reprezentate în Consiliul Consultativ al ANR. Există, de asemenea, o prezență permanentă a organizațiilor societății civile rome ca observatori la reuniunile CIIMES.

Structura și abordarea CNSR sunt aceleași ca în cazul versiunilor anterioare ale strategiei, având o structură de implementare identică, care nu s-a dovedit a fi de succes. Probabil că noua abordare propusă de societatea civilă romă, bazată pe programe naționale sectoriale, cu obiective, responsabilități, alocări bugetare etc. clare, a fost o opțiune mai bună pentru CNSR, dar motive birocratice și politice au împiedicat acest lucru.

Rolul ANR trebuie reprojctat - acesta este responsabil pentru dezvoltarea, implementarea și monitorizarea CNSR în același timp, în timp ce rolul ministerelor de resort ar trebui consolidat, prin intermediul unor astfel de programe sectoriale. PNCR poate fi, de asemenea, integrat în structura ANR.

Ar trebui luate în considerare și alte surse disponibile pentru finanțarea directă sau indirectă a măsurilor CNSR, în special în ceea ce privește sprijinirea inițiativelor și a dezvoltării organizațiilor societății civile ale romilor,

mai precis programele elvețiene de dezvoltare¹⁶⁰, granturile SEE și norvegiene¹⁶¹, programe care au un istoric de finanțare a participării romilor.

Recomandări către autoritățile naționale

1. Promovați urgent o revizuire a CNSR:
 - a. Revizuirea setului de indicatori CNSR pentru a fi mai realist și mai capabil să măsoare progresul;
 - b. Reprezentare adecvată a problemelor legate de femeile și copiii romi în cadrul CNSR;
 - c. Includerea participării și emancipării romilor ca obiectiv orizontal și asigurarea participării reprezentanților societății civile rome în toate structurile legate de CNSR, în special ca membri ai GLT-urilor;
 - d. Punerea la dispoziție a resurselor pentru dezvoltarea capacității organizațiilor rome și pro-rome de a monitoriza și evalua implementarea și rezultatele CNSR;
 - e. Elaborarea unui set de măsuri pentru prevenirea și combaterea antițigănistului și a discriminării, precum și a segregării în educație și locuire;
 - f. Revizuirea CNSR pentru o mai bună sinergie cu principalele strategii sectoriale relevante pentru comunitățile de romi.
2. Guvernul ar trebui să se asigure că finanțarea necesară pentru implementarea CNSR este alocată în bugetul de stat. Fiecare minister de resort ar trebui să aloce și să gestioneze în mod corespunzător bugetul CNSR și să raporteze anual cu privire la cheltuieli.
3. Guvernul ar trebui să aloce resurse financiare pentru a înființa structuri relevante pentru reprezentarea culturii și istoriei rome, cum ar fi Muzeul Romilor și Teatrul Romilor, pentru a ridica statutul romilor și a recunoaște contribuțiile lor la dezvoltarea societății românești.

Recomandări către instituțiile europene

4. Comisia Europeană ar trebui să acorde prioritate luptei împotriva discriminării rasiale și excluderii comunităților rome din Europa ca o „prioritate absolută”, îndemnând guvernele naționale să își alinieze politicile în consecință. În plus, Comisia Europeană trebuie să aloce resurse financiare substanțiale pentru combaterea discriminării rasiale împotriva persoanelor rome și să instituie un mecanism european care să asigure implementarea cuprinzătoare a CNSR-urilor.
5. În plus, Comisia Europeană trebuie să evalueze relevanța și eficacitatea Platformei Europene pentru Romi (ERP). În acest scop, ar trebui efectuată o evaluare independentă a ERP, iar procesul de revizuire ar trebui să includă lecțiile învățate din ultimul deceniu, asigurându-se că Platforma pentru Romi evoluează într-un forum mai incluziv decât unul „exclusiv/selectiv”, cu participarea diverselor părți interesate, inclusiv a organizațiilor societății civile.
6. Comisia Europeană ar trebui să pună la dispoziție resurse pentru dezvoltarea în continuare a capacității organizațiilor romilor și pro-romi de a monitoriza și evalua implementarea și rezultatele CNSR.
7. Comisia Europeană ar trebui să finanțeze inițiative care promovează patrimoniul, identitatea, diversitatea și expresia artistică a romilor. Sprijinul ar trebui să includă proiecte transfrontaliere, consolidarea capacităților și integrarea culturii rome în programele școlare.

¹⁶⁰Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile. (nd). *Elveția sprijină societatea civilă din România – Programul de implicare civică lansează primul său apel pentru propuneri*. Disponibil la: <https://www.fdsc.ro/elvetia-sprrijina-societatea-civila-din-romania-programul-de-implicare-civica-lanseaza-primul-apel-de-finanțare/> și <https://elvetiaromania.ro/apel/> și <https://elvetiaromania.ro/apel/>

¹⁶¹Granturi SEE și norvegiene. Disponibile la: <https://eeagrants.org/>

8. Comisia Europeană ar trebui să utilizeze fondurile de coeziune pentru a sprijini inițiativele în domeniul locuirii pentru incluziunea romilor, asigurând accesul la locuințe sigure și accesibile ca preț, împreună cu o abordare integrată care să vizeze și segregarea și condițiile precare de viață.
9. Inițiativa de finanțare CE pentru Platforma Romilor din România ar trebui direcționată către Agenția Națională pentru Romi, mai degrabă decât către PNCR, care gestionează o platformă națională pentru romi mai autentică, în sensul în care a fost concepută la nivelul UE.

Recomandări către societatea civilă

10. Organizațiile societății civile rome ar trebui să dezvolte în continuare un mecanism de colaborare cu CNCD, ANR și alte organisme publice pentru a preveni discriminarea, a oferi asistență victimelor discriminării și a litișta strategic.
11. Organizațiile societății civile rome ar trebui să continue promovarea culturii rome prin colaborarea cu instituțiile culturale, organizarea de evenimente comunitare, susținerea istoriei romilor în educație, monitorizarea inițiativelor culturale pentru a asigura incluziunea și reflectarea vocilor romilor. Prin promovarea mândriei culturale și a stimei de sine a romilor, societatea civilă ar trebui să contribuie la combaterea stereotipurilor și să consolideze coeziunea socială.
12. Organizațiile societății civile rome ar trebui să continue să își dezvolte propriile capacități, să îmbunătățească transparența și să raporteze impactul inițiativelor lor. Prin împuternicirea societății civile ca partener cheie, CNSR poate obține o mai mare incluziune, eficacitate și sustenabilitate în promovarea incluziunii romilor.

Recomandări către alte părți interesate

13. Mecanismele de finanțare (programele elvețiene de dezvoltare, granturile SEE și norvegiene etc.) ar trebui să promoveze un dialog deschis cu organizațiile societății civile rome, guvernul și instituțiile UE pentru a asigura complementaritatea finanțării în vederea atingerii obiectivelor CNSR.

REFERINȚE

Lista interviurilor

Tipul respondentului	Afilieră	Nume de persoană	Data interviului	Tip
Autoritatea publică responsabilă de elaborarea CNSR	Agencia Națională pentru Romi	Iulian Paraschiv – Președinte ANR	15 octombrie 2024	Față în față
	Agencia Națională pentru Romi	Iulian Stoian – Șef Politici Publice	12 noiembrie 2024	Față în față
	Guvern	Dragoș Hotea – Secretar de stat, copreședinte al Comitetului interministerial pentru implementarea, monitorizarea și evaluarea Strategiei de incluziune a romilor	15 noiembrie 2024	Răspunsuri scrise
	Ministerul Sănătății	Lidia Manuela Onofrei – Coordonator Național al Activității de Asistență Medicală Comunitară	19 noiembrie 2024	Interviu online
	INSP – Institutul Național de Sănătate Publică	Eugenia Bratu – expert Politici de Sănătate	18 noiembrie 2024	Interviu online
	Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației	Vlad Stefan Niculae – Secretar de Stat	6 noiembrie 2024	Răspunsuri scrise
	Centrul Național pentru Cultura Romilor	Mihai Neașcu -- Director	18 noiembrie 2024	Față în față
	Ministerul Muncii și Solidarității Sociale			
Organismul național pentru egalitate	Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării	Cătălina Olteanu - membru	8 octombrie 2024	Față în față
Autoritățile regionale și locale din regiunile cheie	Prefectura Iași	Elena Motaș – Expertă Biroul Județean pentru Romi	13 octombrie 2024	Interviu online
	Consiliul Județean Cluj	Marius Lakatoș – Expert rom	11 octombrie 2024	Interviu online
	Primăria Fărcăș, județul Gorj	Marinel Dinu - Expert rom	11 octombrie 2024	Interviu online
	Primăria Băicoi, județul Prahova	Mariana Ioniță - Expertă romă	15 octombrie 2024	Interviu online
Autoritățile publice responsabile de statistică	Institutul Național de Statistică			
Societatea civilă și activiștii romi	Asociația Nevo Parudimos	Daniel Grebeldinger, Președinte	11 noiembrie 2024	Interviu online
	Centrul de Politici pentru Romi și Minorități	Florin Botonogu – Director Executiv	11 noiembrie 2024	Interviu online
	Agencia pentru Dezvoltare Comunitară Împreună	Gelu Duminică – Director Executiv	28 octombrie 2024	Față în față

	ACEDO	Costel Bercuș – Președinte	14 octombrie 2024	
	Amare Romenza	Delia Grigore – Președinte	23 octombrie 2024	Interviu online
Academicieni, experți, analști, organizații internaționale, donatori, diplomați	Institutul de Cercetare a Calității Vieții	Filip Alexandrescu - Cercetător	21 noiembrie 2024	Interviu online
	Institutul de Cercetare a Calității Vieții	Marian-Ionuț Anghel - Cercetător	21 noiembrie 2024	Interviu online
	Centrul de Resurse pentru Comunitățile de Romi	Radu Lăcătuș, expert în programe de finanțare UE, membru în Comitetul de Monitorizare a Programului Regional 2021-2027	12 decembrie 2024	Față în față

Documente și rapoarte de politici cheie

Comisia Europeană. (2020). *Cadrul strategic al UE pentru romi în domeniul egalității, incluziunii și participării*. COM(2020) 620. Disponibil la: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:52020DC0620>

Comisia Europeană. (2022). *Recomandarea Consiliului privind Planul național de reformă al României, 2022*. Disponibil la: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A32022H0901%2823%29>

Agencia pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene. (2022). *Romii în 10 țări europene – Principalele rezultate*. Disponibil la: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2022-roma-survey-2021-main-results2_en.pdf

Guvernul României. (2022). *Hotărârea de Guvern nr. 560/28 aprilie 2022 pentru aprobarea Strategiei de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022–2027*. Disponibilă la: <http://anr.gov.ro/images/2022/Monitorul-Oficial-Partea-I-nr.-450Bis.pdf>

IRES. (2018). *Studiu Comparativ cu Nevoilor Comunitățile de Romi în Contextul Stabilirii Priorităților Strategiei de Intervenție pentru Incluziunea Studiu comparativ al nevoilor comunităților de romi în contextul stabilirii priorităților strategice de intervenție pentru incluziunea lor socială*. Cluj-Napoca: IRES.

Ministerul Educației. (nd). *Strategie pentru reducerea părăsirii timpurii a școlii*. Disponibil la: <https://edu.ro/strategia-privind-reducerea-p%C4%83r%C4%83sirii-timpurii-%C8%99colii-%C3%AE-rom%C3%A2nia>

Ministerul Afacerilor Interne. (2024). *Strategia Națională împotriva Traficului de Persoane pentru perioada 2024–2028*. Disponibilă la: <https://mmuncii.ro/j33/index.php/ro/minister-2019/strategii-politici-programprogrammee/6562-sn-incluziune-sociala-2022-2027>

Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene. (nd). *Planul Național de Redresare și Reziliență [Planul Național de Redresare și Reziliență]*. Disponibil la: <https://mfe.gov.ro/pnrr/>

Ministerul Muncii și Protecției Sociale. (2021). *Strategia Națională pentru Promovarea Egalității de Șanse și Prevenirea Violenței Domestice (2022–2027)*. Disponibilă la: https://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/MMPS/Transparenta_decizionala/09032021Anexa_1_SNESVD_cu_ANDPDCA_CNPP_29_01.pdf

Ministerul Muncii și Protecției Sociale. (2022). *Strategia Națională pentru Incluziune Socială și Reducerea Sărăciei pentru perioada 2022–2027*. Disponibilă la: <https://mmuncii.ro/j33/index.php/ro/minister-2019/strategii-politici-programprogrammee/6562-sn-incluziune-sociala-2022-2027>

Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adoptie. (2023). *Strategia Națională pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Copilului (2023–2027)*. Disponibilă la: <https://copii.gov.ro/1/wp-content/uploads/2021/08/Strategia-copii-2014-2020.pdf>

Guvernul României. (2023). *Raport anual de progres privind implementarea Strategiei Guvernului României pentru incluziunea cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022–2027, Perioada de raportare mai 2022 – aprilie 2023*. Disponibil la: <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2023/12/RAPORT-1.pdf>

Guvernul României. (2024). *Raport anual de progres privind implementarea Strategiei Guvernului*

României pentru incluziunea cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022–2027, Perioada de raportare mai 2023 – aprilie 2024. Disponibil la: <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2024/09/RAPORT.pdf>

Guvernul României. (2024). *Strategia Națională pentru Prevenirea și Combaterea Antisemitismului, Xenofobiei, Radicalizării și Discursului Instigator la Ură (2024–2027)*. Disponibilă la: <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2024/05/ANEXA-1-12.pdf>

Banca Mondială. (2022). *Primul Raport Național de Monitorizare și Metodologia Finală de M&E (Partea întâi): Dezvoltarea unui Sistem Funcțional de M&E la Nivel Județean pentru Implementarea Strategiei de Incluziune a Cetățenilor Români Aparținând Minorității Romilor*. Disponibil la: http://www.anr.gov.ro/images/2022/rapoarte/Roma-ME-Output-3-First-National-Monitoring-Report-part-1_RO.pdf

ANEXA E: LISTA PROBLEMELOR ȘI CONDIȚIILOR

Combaterea antițigănistului și a discriminării

Probleme și condiții	Semnificație:	Identificat prin strategie:	Măsuri pentru abordarea:	Obiective definite:	Detalii privind implementarea CNSR relevantă pentru problemă:
Antițigănistul nerecunoscut ca o problemă specifică în politicile naționale	probleme semnificative	înțelese cu limite	adekvat, dar cu loc de îmbunătățiri	unele ținte, dar nu sunt relevante	Deși există un cadru general antidiscriminare în politicile naționale, atitudinile împotriva romilor nu sunt recunoscute ca o problemă distinctă și specifică în strategiile guvernamentale. Deși CNSR include măsuri de combatere a discriminării, acestea nu abordează în mod explicit fenomenul atitudinii împotriva romilor, ceea ce limitează eficacitatea intervențiilor existente. În ultimii doi ani, nu au fost introduse modificări relevante pentru a recunoaște și aborda atitudinile împotriva romilor ca o problemă semnificativă, iar măsurile actuale rămân prea generale pentru a combate acest fenomen profund înrădăcinat. Impactul acestor limitări se resimte la nivelul comunităților de romi, care continuă să fie afectate de prejudecăți, stereotipuri și tratamente discriminatorii. Eficacitatea intervențiilor este redusă deoarece măsurile existente nu sunt suficiente de bine direcționate și nu oferă soluții adecvate. În plus, lipsa unor politici dedicate și a unor acțiuni concrete împiedică progresul în combaterea atitudinii anti-țigănești. Acoperirea măsurilor existente este, de asemenea, insuficientă. Inițiativele adoptate sunt adesea limitate la anumite zone geografice sau aplică condiții restrictive care exclud o parte semnificativă a populației rome. De exemplu, proiectele pilot sau programele implementate doar în anumite localități nu reușesc să răspundă nevoilor persoanelor din zonele rurale sau marginalizate, unde anti-țigănistul este adesea mai pronunțat. Această acoperire inegală perpetuează vulnerabilitățile și creează lacune în accesul la protecție și oportunități. În plus, lipsa datelor specifice privind anti-țigănistul reprezintă o barieră semnificativă în calea monitorizării și evaluării politicilor publice. Fără o colectare sistematică a datelor și indicatori clari, este dificil să se măsoare amploarea fenomenului și eficacitatea intervențiilor adoptate. Această absență a dovezilor limitează capacitatea guvernului de a dezvolta politici bazate pe nevoile reale ale comunității rome și de a implementa soluții eficiente. Prin urmare, antițigănistul rămâne o problemă semnificativă, insuficient abordată de politicile naționale, cu impact negativ asupra comunităților de romi, care continuă să se confrunte cu discriminare sistemică și lipsă de oportunități reale.
Prejudecăți împotriva romilor	probleme semnificative	identificate și analizate suficient	adekvat, dar cu loc de îmbunătățiri	adekvat, dar cu loc de îmbunătățiri	În 2022, Guvernul României a aprobat CNSR, care vizează îmbunătățirea condițiilor de viață ale persoanelor rome și combaterea discriminării. Cu toate acestea, implementarea eficientă a acestor măsuri se confruntă cu dificultăți, iar impactul asupra comunităților de romi rămâne limitat. Rapoartele internaționale subliniază faptul că romii din România continuă să se confrunte cu discriminarea în domenii precum educația, ocuparea forței de muncă și accesul la servicii medicale. Aceste prejudecăți nu numai că limitează oportunitățile individuale, ci contribuie și la perpetuarea stereotipurilor negative la nivel societal. Pentru a aborda eficient aceste probleme, este esențial ca autoritățile să implementeze politici publice coerente și să asigure o monitorizare constantă a progreselor. Educația joacă, de asemenea, un rol crucial în combaterea prejudecăților prin promovarea diversității și a toleranței în rândul populației generale. În concluzie, deși există o recunoaștere oficială a prejudecăților împotriva romilor și inițiative care vizează combaterea acestora, sunt necesare eforturi sporite pentru a asigura o schimbare reală și

ANEXĂ : LISTA PROBLEMELOR ȘI CONDIȚIILOR

					durabilă în societatea românească.
Infracțiuni motivate de ură împotriva romilor	probleme semnificative	înțeles cu limite	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Infracțiunile motivate de ură împotriva romilor reprezintă o problemă semnificativă în România, însă înțelegerea și răspunsul la acestea sunt limitate. Deși legislația națională interzice infracțiunile motivate de ură, aplicarea acestor prevederi este adesea insuficientă. Lipsa unei abordări sistematice și eficiente reduce impactul măsurilor existente, iar obiectivele stabilite pentru combaterea acestui fenomen sunt adesea insuficiente sau nerelevante pentru nevoile comunității rom. Impactul acestor infracțiuni este profund, perpetuând stigmatizarea, inegalitatea și sentimentele de excludere ale romilor. Deși există inițiative instituționale pentru prevenirea și combaterea acestor acte, eficacitatea lor este limitată din cauza unor bariere precum lipsa unei instruirii adecvate a autorităților, lipsa resurselor și mecanismele disfuncționale de raportare și sancționare. Un alt aspect problematic este lipsa datelor statistice relevante și actualizate, necesare pentru monitorizarea și analiza eficientă a infracțiunilor motivate de ură. Acest deficit face dificilă cuantificarea reală a fenomenului și dezvoltarea de politici bazate pe dovezi. În plus, cazurile de discurs instigator la ură și infracțiunile motivate de ură sunt adesea subraportate din cauza neîncrederii în instituțiile statului și a dificultăților birocratice. În concluzie, deși există legislație și strategii pentru combaterea infracțiunilor motivate de ură împotriva romilor, acestea sunt implementate insuficient și necesită îmbunătățiri considerabile. Dezvoltarea unui mecanism funcțional de colectare a datelor, instruirea autorităților responsabile și implementarea unor politici publice coerente și eficiente sunt esențiale pentru combaterea acestui fenomen.
Discurs instigator la ură la adresa și împotriva romilor (online și offline)	probleme semnificative	înțeles cu limite	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Discursul instigator la ură împotriva romilor, atât online, cât și offline, reprezintă o problemă semnificativă în România. Deși există inițiative și proiecte care vizează combaterea acestui fenomen, abordările rămân limitate, iar măsurile adoptate nu sunt suficient de eficiente. În multe cazuri, obiectivele propuse nu răspund în mod adecvat nevoilor reale și nu au impactul necesar în reducerea discursului instigator la ură. Discursul instigator la ură variază de la simple „glume” până la discursuri extrem de toxice care perpetuează stereotipuri și alimentează discriminarea împotriva comunităților de romi. Aceste discursuri contribuie la adâncirea stigmatizării și excluderii sociale a romilor, afectând coeziunea socială. Problema este amplificată de lipsa unor măsuri sistematice de prevenire și sancționare. În același timp, există un deficit în educația pentru toleranță și promovarea diversității. Campaniile de conștientizare sunt insuficiente, iar măsurile punitive aplicate nu descurajează cu adevărat comportamentele discriminatorii. În acest context, este esențial să se dezvolte strategii integrate care să includă programe educaționale pentru combaterea prejudecăților, monitorizarea atentă a discursului instigator la ură și implementarea unor sancțiuni eficiente. Combaterea discursului instigator la ură necesită o abordare mai robustă, cu accent pe prevenție, educație și intervenție timpurie. În același timp, promovarea unor narațiuni pozitive și incluzive poate contribui la schimbarea percepțiilor și la reducerea acestui fenomen dăunător.
Eficacitatea slabă a protecției împotriva discriminării ¹¹⁸	probleme semnificative	menționate, dar neanalizate suficient	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Slaba eficacitate a protecției împotriva discriminării reprezintă o problemă semnificativă în România, cu implicații directe asupra accesului la justiție pentru grupurile vulnerabile, inclusiv comunitatea romă. Deși există un cadru juridic antidiscriminare, acesta este implementat doar parțial, iar măsurile adoptate nu reușesc să ofere o protecție eficientă și cuprinzătoare. Problema este menționată în diverse strategii și rapoarte, însă lipsește o analiză detaliată a cauzelor și efectelor acestei eficacități scăzute. În special, lipsa accesului la informații, resurse și asistență juridică împiedică multe victime ale discriminării să depună plângeri. Procedurile administrative și judiciare pot fi, de asemenea, complexe și descurajante, în special pentru persoanele provenite din medii defavorizate.

RAPORT DE MONITORIZARE AL SOCIETĂȚII CIVILE PRIVIND IMPLEMENTAREA CADRULUI STRATEGIC NAȚIONAL PENTRU ROMI în România

					Deși CNCD este instituția responsabilă de protejarea cetățenilor împotriva discriminării, eficacitatea intervențiilor sale este limitată de resurse insuficiente și de sancțiuni care nu sunt întotdeauna disuasive. Deciziile CNCD sunt adesea implementate defectuos, iar monitorizarea aplicării lor este limitată. În ceea ce privește obiectivele stabilite pentru îmbunătățirea protecției împotriva discriminării, acestea sunt prezente în strategiile naționale, dar nu sunt întotdeauna relevante sau aliniate cu nevoile reale ale persoanelor afectate. Lipsa unor politici proactive, cum ar fi campaniile de conștientizare la scară largă și programele de educație pentru egalitate, contribuie la perpetuarea fenomenului de discriminare. În concluzie, deși există un cadru juridic și instituțional pentru protecția împotriva discriminării, eficacitatea acestuia este limitată. Sunt necesare o analiză mai aprofundată a barierelor sistemice și implementarea unor măsuri concrete, inclusiv acces simplificat la justiție, sancțiuni eficiente și educație antidiscriminare pentru societatea în general.
Segregarea în educație, locuire sau furnizarea de servicii publice	probleme semnificative	menționate, dar neanalizate suficient	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Segregarea în educație, locuire și furnizarea serviciilor publice este o problemă semnificativă în România, afectând în mod direct comunitățile vulnerabile, în special romii. Deși această problemă este menționată în documentele strategice și în discursul public, ea nu beneficiază de o analiză suficientă și detaliată care să conducă la măsuri eficiente și sustenabile. În educație, segregarea este o realitate persistentă. Elevii romi sunt frecvent concentrați în clase sau școli separate, adesea situate în zone defavorizate, ceea ce le limitează accesul la o educație de calitate și perpetuează inegalitățile sociale. Deși legislația interzice în mod explicit segregarea școlară, implementarea și monitorizarea acestor prevederi sunt insuficiente. Intervențiile guvernamentale și programele existente, cum ar fi „Școală după școală” sau „A doua șansă”, nu reușesc să abordeze problema în profunzime și nu sunt implementate uniform la nivel național. În ceea ce privește locuirea, segregarea spațială este vizibilă în multe comunități de romi, care sunt adesea marginalizate în zone izolate, fără acces adecvat la utilități și infrastructură. Politicile de locuire nu abordează cauzele profunde ale segregării, iar măsurile adoptate sunt limitate sau condiționate (de exemplu, accesul la locuințe sociale depinde de documente pe care multe familii din comunitățile de romi nu le dețin). În furnizarea serviciilor publice, segregarea se manifestă prin acces inegal la sănătate, apă potabilă, canalizare și asistență socială. Comunitățile de romi sunt adesea excluse din programele de dezvoltare locală, fie din cauza lipsei documentelor de identitate, fie din cauza discriminării sistemice. Deși unele programe guvernamentale vizează incluziunea socială, acestea sunt subfinanțate și nu au impactul necesar. În concluzie, segregarea în educație, locuire și furnizarea serviciilor publice este menționată ca o problemă în strategiile naționale, dar nu este analizată suficient pentru a identifica soluții eficiente. Măsurile existente sunt prezente, dar insuficiente, iar obiectivele stabilite sunt adesea irelevante pentru nevoile reale ale comunităților afectate. Este esențială o abordare integrată și coerentă pentru combaterea segregării prin politici educaționale, programe de locuințe inclusive și acces echitabil la serviciile publice.
Evacuări forțate și demolări care duc la lipsa de adăpost, locuințe inadecvate și excluziune socială	probleme semnificative	menționate, dar neanalizate suficient	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Evacuările forțate și demolările, care duc la lipsa de adăpost, locuire inadecvată și excluziune socială, reprezintă o problemă semnificativă în România, afectând în special comunitățile de romi. Deși această problemă este menționată în strategiile naționale și documentele oficiale, analiza detaliată și implementarea unor soluții concrete rămân insuficiente. Evacuările forțate au loc frecvent în contextul proiectelor de regenerare urbană sau din cauza lipsei documentelor legale care să dovedească dreptul de proprietate asupra locuinței. Astfel, multe familii de romi sunt relocalate în zone izolate, fără acces adecvat la servicii de bază, cum ar fi apa potabilă,

ANEXĂ : LISTA PROBLEMELOR ȘI CONDIȚIILOR

					electricitatea sau transportul public. Aceste practici nu numai că agravează situația locuirii în comunitățile afectate, dar contribuie și la excluderea socială, consolidând segregarea spațială și inegalitățile structurale. Politicele actuale în domeniul locuirii sunt inadecvate pentru a preveni evacuările forțate și pentru a oferi soluții durabile. În multe cazuri, autoritățile locale nu respectă standardele internaționale privind dreptul la locuire, iar sprijinul pentru cei afectați este limitat sau inexistent. Măsurile adoptate sunt adesea reactive și nu abordează cauzele profunde ale problemei, cum ar fi sărăcia extremă, discriminarea sistemică și lipsa accesului la documentele de proprietate. Obiectivele stabilite pentru îmbunătățirea condițiilor de locuire sunt prezente în strategiile naționale, dar nu sunt relevante pentru realitățile comunităților afectate. Programele existente, cum ar fi alocarea de locuințe sociale, sunt insuficiente și aplică criterii restrictive care exclud persoanele cele mai vulnerabile. De exemplu, familiile care trăiesc în locuințe informale nu sunt eligibile pentru programele de sprijin pentru locuire. În concluzie, evacuările forțate și demolările continuă să contribuie la excluderea socială și la deteriorarea condițiilor de viață ale comunităților vulnerabile, în special ale romilor. Sunt necesare politici mai eficiente și o abordare integrată pentru a preveni evacuările arbitrare, a asigura soluții adecvate de locuire și a promova incluziunea socială prin acces echitabil la serviciile de bază.
Abateri și comportament discriminatoriu din partea poliției (sub-poliție/sub-poliție)	probleme semnificative	menționate, dar neanalizate suficient	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Abaterile polițienești și comportamentul discriminatoriu reprezintă probleme semnificative în România, în special în ceea ce privește tratamentul comunităților de romi. Deși această problemă este menționată în rapoartele oficiale și în discuțiile publice, nu este analizată în detaliu, iar măsurile adoptate până în prezent sunt insuficiente pentru a remedia situația. Numeroase cazuri documentate de organizații pentru drepturile omului arată practici discriminatorii, cum ar fi profilarea etnică, tratamentul diferențiat în situații similare și utilizarea excesivă a forței în intervențiile împotriva comunităților de romi. Aceste acțiuni întăresc neîncrederea comunității de romi în instituțiile statului și perpetuează excluderea socială. În plus, lipsa unor mecanisme eficiente de raportare și investigare a abuzurilor comise de ofițerii de poliție contribuie la menținerea acestui comportament fără sancțiuni adecvate. Deși există obiective de îmbunătățire a relațiilor dintre poliție și comunitățile vulnerabile, acestea sunt implementate doar parțial și, în multe cazuri, nu sunt relevante pentru nevoile reale. Programele de formare a ofițerilor de poliție pentru prevenirea comportamentelor discriminatorii sunt limitate, iar măsurile de responsabilizare și transparență a instituțiilor de aplicare a legii rămân insuficiente. Monitorizarea comportamentului poliției este, de asemenea, adesea formală, fără a aborda cauzele sistemice ale tratamentului discriminatoriu. În concluzie, abaterile poliției și comportamentul discriminatoriu față de comunitățile de romi reprezintă probleme semnificative care necesită o abordare mai fermă și mai transparentă. Este esențial să se dezvolte mecanisme eficiente de monitorizare, sancționare și prevenire a abuzurilor, precum și programe de formare continuă care să promoveze respectul pentru diversitate și drepturile omului în cadrul instituțiilor de aplicare a legii.
Bariere în calea exercitării <i>de facto</i> a dreptului UE la liberă circulație	probleme semnificative	irelevant	absent	absent	Barierile în calea exercitării <i>de facto</i> a dreptului la liberă circulație garantat de UE reprezintă o problemă semnificativă pentru comunitățile de romi din România, chiar dacă, în contextul politicilor naționale, această problemă este considerată „irelevantă” și nu este analizată sau abordată în mod corespunzător. Deși legislația Uniunii Europene garantează dreptul la liberă circulație, mulți cetățeni romi se confruntă cu obstacole care limitează exercitarea efectivă a acestui drept. Cele mai frecvente bariere includ lipsa documentelor de identitate valabile, situația economică precară, discriminarea la punctele de trecere a frontierei sau în țările de destinație și lipsa accesului la informații despre drepturile lor ca cetățeni ai UE. Aceste probleme sunt amplificate de stereotipurile negative asociate cu romii, care

RAPORT DE MONITORIZARE AL SOCIETĂȚII CIVILE PRIVIND IMPLEMENTAREA CADRULUI STRATEGIC NAȚIONAL PENTRU ROMI în România

					generează suspiciune și tratament discriminatoriu. În prezent, politicile naționale nu abordează aceste bariere, iar programele dedicate comunităților de romi nu includ măsuri specifice pentru facilitarea exercitării dreptului la liberă circulație. În același timp, nu există inițiative de colectare a datelor sau de monitorizare a situațiilor în care cetățenii romi întâmpină dificultăți în exercitarea acestui drept fundamental. În concluzie, deși barierele în calea liberei circulații reprezintă o problemă reală pentru comunitățile vulnerabile, acestea sunt considerate în mod eronat irelevante în politicile naționale. Lipsa unor intervenții concrete și a unui cadru de monitorizare înseamnă că această problemă rămâne absentă de pe agenda publică, în ciuda impactului negativ asupra cetățenilor romi care încearcă să își exercite drepturile în UE.
--	--	--	--	--	--

Educație

Probleme și condiții	Semnificație:	Identificat prin strategie:	Măsuri pentru abordarea:	Obiective definite:	Detalii privind implementarea CNSR relevantă pentru problemă:
Lipsa serviciilor de educație și îngrijire timpurie a copiilor disponibile și accesibile pentru romi	probleme semnificative	menționate, dar neanalizate suficient	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Lipsa programelor de educație și îngrijire timpurie a copiilor (EÎTC) disponibile și accesibile pentru romi reprezintă o problemă semnificativă în România. Deși această problemă este menționată în diverse strategii și politici naționale, analiza sa este superficială, iar măsurile adoptate sunt insuficiente pentru a aborda cauza principală a problemei. Serviciile de educație (ante)preșcolare joacă un rol crucial în dezvoltarea timpurie a copiilor și în reducerea inegalităților educaționale pe termen lung. Cu toate acestea, mulți copii romi nu au acces la aceste servicii din cauza barierelor economice, geografice și sociale. În multe comunități marginalizate, grădinițele sunt inexistente sau situate la distanțe mari, ceea ce descurajează părinții să își înscrie copiii. În plus, costurile asociate cu participarea, cum ar fi transportul, rechizitele sau uniforme, reprezintă obstacole financiare majore pentru familiile vulnerabile. În prezent, măsurile existente pentru sprijinirea accesului romilor la educația preșcolară sunt limitate și inconsistente. Deși există programe precum „Grădinița cu prietenii” sau vouchere sociale pentru sprijinirea frecventării grădiniței, acestea nu sunt implementate uniform la nivel național și nu sunt promovate suficient în comunitățile de romi. De asemenea, nu există inițiative consecvente pentru implicarea activă a părinților romi și depășirea barierelor sau prejudecăților culturale legate de educație. Obiectivele incluse în strategiile naționale vizează extinderea accesului la educația timpurie a copiilor, însă multe dintre ele nu sunt relevante pentru nevoile reale ale comunităților de romi. Lipsa infrastructurii educaționale, personalul insuficient instruit pentru a lucra cu copii proveniți din medii defavorizate și lipsa unei finanțări adecvate reduc considerabil impactul acestor măsuri. În concluzie, lipsa accesului la EÎTC pentru romi este o problemă care necesită atenție prioritară. Este necesară o abordare integrată care să includă dezvoltarea infrastructurii educaționale în comunitățile defavorizate, sprijin financiar direct pentru familii, formarea personalului academic și campanii de informare pentru a încuraja participarea timpurie la educație.
Calitate mai scăzută a EÎTC pentru romi	probleme semnificative	irelevant	absent	absent	Calitatea scăzută a EÎTC romi reprezintă o problemă semnificativă în România, chiar dacă politicile naționale nu o tratează ca pe o prioritate și o consideră „irelevantă”. Lipsa unor acțiuni concrete și a unor măsuri eficiente înseamnă că această problemă este ignorată, iar impactul său asupra dezvoltării timpurii a copiilor romi este profund și de durată. În multe comunități de romi, serviciile de educație preșcolară existente sunt caracterizate de o infrastructură inadecvată, un personal didactic insuficient pregătit și resurse educaționale limitate.

ANEXĂ : LISTA PROBLEMELOR ȘI CONDIȚIILOR

					Grădinițele situate în zone rurale sau marginalizate nu dispun de facilități moderne, iar materialele didactice necesare pentru desfășurarea unor activități educaționale de calitate sunt aproape inexistente. În plus, cadrele didactice care lucrează cu copii romi nu primesc o formare specifică pentru a răspunde nevoilor acestor copii și pentru a crea un mediu educațional incluziv și stimulant. Calitatea scăzută a educației preșcolare afectează serios șansele copiilor romi de a avea un parcurs educațional de succes. Lipsa activităților educaționale adaptate și a metodelor incluzive îi dezavantajează pe acești copii din punct de vedere al abilităților cognitive și sociale la intrarea în învățământul primar. Acest decalaj inițial crește riscul abandonului școlar ulterior și perpetuează cercul vicios al excluziunii educaționale și sociale. În politicile naționale actuale, problema calității educației preșcolare pentru copiii romi lipsește, atât în analiză, cât și în implementare. Nu există măsuri specifice pentru îmbunătățirea infrastructurii, instruirea profesorilor sau monitorizarea standardelor educaționale în grădinițele frecventate de copiii romi. De asemenea, lipsa unor date precise privind calitatea serviciilor EÎTC face dificilă evaluarea acestei probleme și stabilirea unor soluții adecvate. În concluzie, deși problema este semnificativă, calitatea scăzută a educației preșcolare pentru romi este ignorată în politicile naționale, fiind considerată irelevantă. Există o nevoie urgentă de a dezvolta programe de formare pentru personalul didactic, de a investi în infrastructura educațională și de a monitoriza calitatea serviciilor ECEC pentru a asigura un început echitabil în educație pentru toți copiii, inclusiv pentru copiii romi.
Rată ridicată de abandon școlar înainte de finalizarea învățământului primar	probleme semnificative	irelevant	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Rata ridicată a părăsirii timpurii a școlii este o problemă semnificativă în România, afectând în mod disproporționat copiii din comunitățile de romi. Deși acest fenomen este recunoscut ca un obstacol major în calea accesului la educație, politicile naționale tratează situația ca fiind „irelevantă”, iar măsurile adoptate sunt insuficiente și inadecvate pentru a preveni abandonul școlar timpuriu. Principalele cauze ale abandonului școlar includ sărăcia extremă, lipsa resurselor pentru achiziționarea de materiale educaționale, distanțele lungi până la școli și discriminarea cu care se confruntă copiii romi în mediul școlar. Multe familii romi nu acordă prioritate educației formale din cauza necesității ca membrii tineri să contribuie la asigurarea venitului familiei sau să își îndeplinească responsabilitățile domestice. În prezent, măsurile existente pentru combaterea abandonului școlar sunt prezente, dar insuficiente. Programe precum „Școală după școală” sau „A doua șansă” sunt utile, dar nu sunt implementate pe scară largă în comunitățile vulnerabile. Lipsa unei infrastructuri adecvate, subfinanțarea educației în zonele rurale și numărul redus de profesori instruiți să lucreze în medii multiculturale agravează problema. Deși există obiective în strategiile naționale de reducere a părăsirii timpurii a școlii, acestea nu sunt întotdeauna relevante pentru nevoile reale ale comunităților de romi. Barierele structurale și culturale care împiedică copiii romi să finalizeze învățământul primar nu sunt luate în considerare. În plus, nu există un mecanism eficient de monitorizare a progreselor în reducerea părăsirii timpurii a școlii, iar intervențiile sunt adesea fragmentate și lipsite de coerență. În concluzie, rata ridicată a părăsirii timpurii a școlii este o problemă urgentă care afectează incluziunea educațională a copiilor romi. Este necesară o abordare integrată care să includă sprijin financiar pentru familiile vulnerabile, investiții în infrastructura educațională, programe de formare a cadrelor didactice și campanii de conștientizare pentru a promova importanța educației timpurii și continue.
Părăsirea timpurie a învățământului secundar	probleme semnificative	menționate, dar neanalizate suficient	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Părăsirea timpurie a școlii este o problemă semnificativă în România, afectând în mod disproporționat tinerii romi și alte grupuri vulnerabile. Deși această problemă este menționată în strategiile și documentele naționale, lipsesc analize detaliate, iar măsurile implementate până în prezent sunt insuficiente pentru a combate eficient fenomenul.

RAPORT DE MONITORIZARE AL SOCIETĂȚII CIVILE PRIVIND IMPLEMENTAREA CADRULUI STRATEGIC NAȚIONAL PENTRU ROMI ÎN România

					Principalele cauze ale părăsirii timpurii a învățământului secundar includ sărăcia extremă, lipsa unui sprijin educațional adecvat, responsabilitățile familiale și discriminarea din partea profesorilor sau a colegilor. În multe cazuri, tinerii romi sunt descurajați să-și continue studiile din cauza percepțiilor negative asupra educației, a lipsei unor modele pozitive în comunitățile lor și a nevoii de a contribui la veniturile gospodăriei. Deși există programe precum „A doua șansă” și măsuri de sprijin material pentru familiile vulnerabile (de exemplu, burse sociale sau subvenții pentru transport), implementarea lor este limitată și nu acoperă nevoile tuturor beneficiarilor. În zonele rurale și marginalizate, infrastructura educațională este adesea deficitară, iar accesul la licee sau școli profesionale este dificil din cauza distanțelor lungi și a lipsei unui transport adecvat. Obiectivele incluse în strategiile educaționale de reducere a abandonului școlar în învățământul secundar sunt prezente, dar nu sunt întotdeauna relevante pentru contextul specific al tinerilor romi. Strategiile nu abordează suficient factorii culturali și economici care stau la baza deciziei de a părăsi școala. În plus, lipsa unor programe adaptate și a unui mecanism eficient de monitorizare înseamnă că progresele în combaterea acestui fenomen sunt limitate. În concluzie, părăsirea timpurie a învățământului secundar este o problemă menționată, dar insuficient analizată și abordată în politicile naționale. Este necesară o abordare mai integrată, care să includă sprijin material concret, programe educaționale flexibile adaptate nevoilor tinerilor romi, formarea profesorilor în metode incluzive și campanii de conștientizare pentru a promova valoarea educației la nivel comunitar.
Învățământ secundar/formare profesională deconectată de nevoile pieței muncii	probleme semnificative	irrelevant	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Învățământul secundar și formarea profesională deconectate de nevoile pieței muncii reprezintă o problemă semnificativă în România, dar sunt tratate ca fiind „irrelevante” în politicile naționale, în ciuda impactului negativ asupra integrării tinerilor romi și a altor grupuri vulnerabile pe piața muncii. Această deconectare adâncește excluziunea economică și perpetuează ciclul sărăciei în comunitățile marginalizate. În multe cazuri, programele de învățământ secundar și de formare profesională nu sunt adaptate cerințelor actuale ale pieței muncii, iar competențele dobândite de elevi nu le oferă oportunități reale de angajare. Programele școlare sunt adesea rigide și lipsite de practică, nealiniate cu evoluțiile tehnologice și economice. Această situație este mai accentuată în comunitățile defavorizate, unde accesul la resurse educaționale moderne și la o formare profesională de calitate este limitat. În plus, formarea profesională este percepută negativ de către tineri și familiile acestora, fiind asociată cu locuri de muncă prost plătite sau oportunități limitate de dezvoltare profesională. Această percepție este amplificată de lipsa consilierii vocaționale din școli, care ar putea orienta tinerii către domenii cu cerere mare pe piața muncii. Deși strategiile naționale includ obiective privind formarea profesională și reducerea șomajului în rândul tinerilor, aceste obiective nu sunt întotdeauna relevante pentru nevoile pieței muncii locale și realitățile comunităților de romi. Programele de formare sunt adesea implementate superficial, fără consultarea sectorului privat și fără adaptarea la specificitățile regionale. În același timp, lipsa parteneriatelor dintre școli, autorități și angajatori reduce eficacitatea intervențiilor. În concluzie, deconectarea învățământului secundar și a formării profesionale de cerințele pieței muncii afectează șansele tinerilor romi de a obține locuri de muncă stabile și bine plătite. Este necesară o reformă structurată, care să includă modernizarea curriculumului, promovarea formării profesionale în domeniile solicitate, colaborarea cu angajatorii locali și asigurarea unor servicii de consiliere vocațională adaptate nevoilor tinerilor.

ANEXĂ : LISTA PROBLEMELOR ȘI CONDIȚIILOR

Plasarea greșită a elevilor romi în învățământul special	probleme semnificative	irelevant	absent	absent	Un obstacol major pentru integrarea tinerilor romi și a altor grupuri vulnerabile îl constituie discrepanța dintre oferta de educație secundară și de formare profesională și cerințele pieței muncii. Deși strategiile naționale includ măsuri de reducere a șomajului în rândul tinerilor, în practică acestea rămân fragmentare și rareori adaptate contextului local. Planurile-cadru din liceele tehnologice și școlile profesionale rămân rigide, cu puține componente de învățare practică și fără legături reale cu domeniile economice aflate în creștere. Elevii romi, concentrați mai des în astfel de trasee educaționale, dobândesc competențe care nu le oferă oportunități viabile de angajare. Datele Eurostat arată că rata șomajului pentru tinerii din comunități marginalizate rămâne cu peste 20 de puncte procentuale mai ridicată decât media națională, ceea ce indică nevoia de schimbare structurală. Un alt aspect problematic este lipsa parteneriatelor funcționale între școli și mediul privat. În timp ce unele inițiative punctuale de tip „școală duală” au avut rezultate promițătoare, ele sunt limitate geografic și nu acoperă domenii de interes pentru tineri. În comunitățile rurale, unde trăiesc mulți romi, asemenea programe lipsesc aproape complet, ceea ce accentuează excluziunea. Totodată, percepția socială negativă asupra formării profesionale – asociată cu locuri de muncă prost plătite și lipsa mobilității sociale – descurajează alegerea acestor trasee educaționale. Lipsa consilierii vocaționale și a unor campanii de informare adaptate mediului rural perpetuează această problemă. În concluzie, pentru a crește relevanța învățământului secundar și a formării profesionale, este necesară o reformă axată pe: • modernizarea curriculumului și includerea competențelor digitale, • extinderea modelelor de învățământ dual prin parteneriate cu angajatori locali, • consiliere vocațională timpurie pentru elevii din comunități vulnerabile, • finanțarea unor programe care să asigure acces echitabil la stagii practice de calitate. Astfel de măsuri ar putea transforma educația profesională dintr-o opțiune marginalizată într-un instrument real de integrare pe piața muncii.
Segregarea educațională a elevilor romi	probleme semnificative	înțeleș cu limite	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Segregarea elevilor romi în sistemul de învățământ este o problemă semnificativă în România, afectând profund accesul egal la educație și perpetuând excluziunea socială a comunității romi. Deși fenomenul este recunoscut în anumite documente și strategii naționale, înțelegerea sa este limitată, iar măsurile implementate sunt insuficiente pentru a combate acest tip de discriminare sistemică. Segregarea se manifestă sub mai multe forme, cum ar fi: • Clase sau școli separate, desemnate neoficial pentru copiii romi, adesea în zone marginalizate, fără resurse educaționale adecvate. • Segregarea în școli, unde elevii romi sunt concentrați în clase „speciale” sub pretextul dificultăților de învățare, fără evaluări obiective. • Accesul inegal la resurse, școlile frecventate de copiii romi fiind adesea slab dotate și cu profesori necalificați sau nemotivați. Deși legislația națională interzice în mod explicit segregarea în educație, implementarea acesteia este defectuoasă. Autoritățile locale și centrale nu monitorizează suficient fenomenul, iar cazurile de segregare sunt tratate superficial. Există unele inițiative, cum ar fi programele de incluziune școlară sau consilierea părinților, dar nu sunt aplicate pe scară largă și nu abordează cauzele structurale ale segregării. În ceea ce privește obiectivele incluse în strategiile educaționale, acestea sunt prezente, dar nu întotdeauna relevante. Nu există suficiente măsuri pentru combaterea directă a segregării, iar multe programe se concentrează pe integrarea formală, fără a asigura o educație de calitate și incluzivă pentru copiii romi. Lipsa formării profesorilor pentru lucrul în medii multiculturale și lipsa sancțiunilor pentru cazurile documentate de segregare subminează progresul în această direcție.

RAPORT DE MONITORIZARE AL SOCIETĂȚII CIVILE PRIVIND IMPLEMENTAREA CADRULUI STRATEGIC NAȚIONAL PENTRU ROMI în România

					În concluzie, segregarea educațională a elevilor romi este o problemă serioasă, doar parțial înțeleasă și abordată prin măsuri insuficiente. Monitorizarea riguroasă a școlilor și a sălilor de clasă, sancționarea practicilor discriminatorii, investițiile în infrastructura educațională și formarea cadrelor didactice sunt necesare pentru a crea medii educaționale incluzive, care să ofere șanse egale tuturor elevilor, indiferent de etnie.
Selectivitate sporită a sistemului educațional, ceea ce duce la concentrarea elevilor romi sau a altor elevi defavorizați în unități educaționale de calitate inferioară	probleme semnificative	identificate și analizate suficient	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Selectivitatea crescândă a sistemului educațional, care duce la concentrarea elevilor romi sau a altor elevi defavorizați în instituții de învățământ de calitate inferioară, reprezintă o problemă semnificativă în România. Deși problema este identificată și analizată în anumite studii și strategii educaționale, măsurile implementate sunt insuficiente pentru a reduce decalajele existente, iar obiectivele stabilite nu sunt întotdeauna relevante pentru realitatea comunităților vulnerabile. Sistemul de învățământ românesc tinde să fie selectiv, punând un accent excesiv pe performanța academică în detrimentul accesului echitabil și incluziv la educație. Acest fenomen duce la segregarea elevilor proveniți din medii defavorizate, inclusiv a elevilor romi, în școli cu resurse limitate, infrastructură precară și profesori slab pregătiți. Aceste școli, adesea situate în zone rurale sau marginalizate, nu reușesc să ofere o educație de calitate, ceea ce perpetuează inegalitățile și excluziunea socială. Un alt factor care contribuie la această situație este procedura de admitere și testare pentru accesul la licee sau școli profesionale. Elevii proveniți din medii defavorizate, care nu beneficiază de sprijin educațional adecvat și de resursele necesare, au șanse reduse de a accesa instituții de învățământ performante. Astfel, aceștia sunt direcționați către școli „de mână a doua”, care nu oferă oportunități reale de dezvoltare profesională sau studii ulterioare. Deși există obiective în strategiile educaționale care vizează echitatea și incluziunea în educație, acestea sunt implementate parțial și nu abordează cauzele structurale ale selectivității. Programele de sprijin cum ar fi bursele sociale sau programele remediale, nu sunt suficient de bine finanțate sau adaptate pentru a asigura accesul echitabil la școli de calitate. În plus, lipsa unor măsuri sistematice de monitorizare și corectare a disparităților educaționale dintre școlile urbane și cele rurale agravează problema. În concluzie, selectivitatea sistemului de învățământ accentuează excluziunea elevilor romi și a celor proveniți din medii defavorizate, prin concentrarea acestora în unități de învățământ inferioare. Este necesară o reformă care să promoveze echitatea în educație prin alocarea de resurse adecvate școlilor din comunități vulnerabile, îmbunătățirea calității actului educațional și implementarea unor măsuri care să asigure o distribuție echitabilă a oportunităților educaționale.
Acces limitat la educație pentru a doua șansă, educație pentru adulți și învățare pe tot parcursul vieții	probleme semnificative	menționate, dar neanalizate suficient	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Un factor critic al perpetuării excluziunii sociale îl reprezintă lipsa unor mecanisme funcționale de educație pentru a doua șansă și de învățare continuă, menite să sprijine atât tinerii care au părăsit școala timpuriu, cât și adulții care nu au finalizat cicluri esențiale de studii. Conform INS, rata părăsirii timpurii a școlii în rândul tinerilor romi depășește 60%, în timp ce media națională este de aproximativ 15%, ceea ce relevă un decalaj structural masiv. Programele existente de „a doua șansă” au o acoperire redusă și nu răspund particularităților comunităților defavorizate. În multe localități rurale, aceste programe lipsesc, ceea ce obligă persoanele interesate să se deplaseze zeci de kilometri, lucru aproape imposibil pentru familiile aflate în sărăcie extremă. În plus, curricula și metodele pedagogice folosite nu sunt adaptate nevoilor adulților, ceea ce generează un nivel ridicat de abandon și descurajare. Problema este amplificată de selectivitatea generală a sistemului educațional, care direcționează copiii din medii vulnerabile către școli cu resurse reduse și personal slab pregătit. Această concentrare în instituții de calitate inferioară limitează perspectivele ulterioare de acces la programe educaționale

ANEXĂ : LISTA PROBLEMELOR ȘI CONDIȚIILOR

					relevante. Lipsa consilierii individualizate și a sprijinului logistic (transport, materiale educaționale, burse) accentuează excluderea. La nivel strategic, deși documentele de politici publice recunosc importanța educației pe tot parcursul vieții, obiectivele definite nu sunt susținute de finanțare suficientă și nu abordează barierele structurale. Programele remediale, bursele sociale sau inițiativele pentru reducerea decalajelor urbane-rurale sunt aplicate fragmentat și fără o monitorizare sistematică a impactului. În concluzie, lipsa accesului real la educația pentru a doua șansă și la programele de învățare continuă menține un cerc vicios al excluziunii pentru romi și alți cetățeni din grupuri vulnerabile. Reformele necesare includ: • extinderea geografică și digitală a programelor de tip „a doua șansă”, • adaptarea curriculei la profilul de viață și de muncă al adulților, • finanțare predictibilă pentru sprijin logistic și burse, • monitorizarea constantă a progresului și corectarea diferențelor dintre urban și rural. O astfel de abordare ar transforma educația pe tot parcursul vieții într-un instrument real de recuperare a decalajelor sociale și economice.
Acces limitat la învățământul online și la distanță și sprijin pentru acesta în cazul închiderii instituțiilor de învățământ și formare profesională, așa cum s-a întâmplat în timpul pandemiei de coronavirus	probleme semnificative	irelevant	absent	absent	Accesul limitat și sprijinul insuficient pentru învățământul online și la distanță în cazul închiderii școlilor, așa cum s-a întâmplat în timpul pandemiei de COVID-19, reprezintă o problemă semnificativă în România, care a afectat în mod disproporționat copiii din comunitățile de romi și alte grupuri vulnerabile. Deși această problemă este ignorată în politicile naționale și considerată „irelevantă”, realitatea arată că impactul asupra educației acestor copii a fost profund și de durată. În timpul pandemiei, tranziția către educația online a scos în evidență decalajul digital și inegalitățile în accesul la educație. Mulți copii din comunități vulnerabile, în special romi, nu au avut acces la dispozitive digitale (tablete, laptopuri) sau la o conexiune stabilă la internet. În multe cazuri, familiile nici măcar nu au beneficiat de sprijin în utilizarea tehnologiei, ceea ce i-a exclus complet pe copii din procesul educațional. Lipsa unor programe de sprijin adecvate a dus la o creștere a abandonului școlar și la o adâncire a decalajului educațional. Elevii romi și alți copii din medii defavorizate, care depindeau de școală pentru sprijin educațional direct, au fost cei mai afectați. În plus, profesorii nu erau suficient instruiți pentru a adapta metodele de predare la mediul online, iar conținutul educațional digital era insuficient și neadaptat nevoilor specifice ale acestor copii. În politicile educaționale actuale, problema accesului la învățământul online și la distanță nu este abordată în mod adecvat. Nu există măsuri clare pentru dotarea elevilor vulnerabili cu echipamente digitale sau pentru instruirea profesorilor în utilizarea tehnologiilor moderne. De asemenea, lipsește un mecanism național de monitorizare și sprijinire a participării copiilor din comunitățile marginalizate în situații de criză. În concluzie, pandemia de COVID-19 a scos la iveală vulnerabilitățile sistemului educațional românesc, iar accesul limitat la învățarea online a afectat profund comunitățile de romi și alte grupuri defavorizate. Este esențial să se dezvolte politici proactive care să asigure furnizarea de resurse tehnologice elevilor, formarea cadrelor didactice și crearea unor strategii educaționale digitale incluzive pentru a preveni excluziunea educațională în situații similare.
Nivel scăzut de competențe digitale și oportunități limitate pentru dezvoltarea acestora în rândul elevilor	probleme semnificative	irelevant	absent	absent	Nivelul scăzut al competențelor digitale, precum și oportunitățile limitate de dezvoltare a acestora în rândul elevilor, reprezintă o problemă semnificativă în România. Deși acest aspect este considerat „irelevant” în politicile naționale și nu beneficiază de măsuri concrete, impactul său negativ asupra incluziunii digitale și a șanselor de integrare pe piața muncii este profund. În contextul unei societăți din ce în ce mai digitalizate, competențele digitale sunt esențiale pentru succesul educațional și profesional al elevilor. Cu toate acestea, mulți elevi, în special cei din comunități

RAPORT DE MONITORIZARE AL SOCIETĂȚII CIVILE PRIVIND IMPLEMENTAREA CADRULUI STRATEGIC NAȚIONAL PENTRU ROMI ÎN România

					defavorizate, cum ar fi romii, nu primesc o formare adecvată în acest domeniu. Acest lucru se datorează mai multor factori: • Lipsa accesului la dispozitive digitale și internet în medii defavorizate. • Lipsa personalului didactic calificat pentru predarea competențelor digitale. • Absența unei programe școlare coerente care să includă formarea digitală în toate ciclurile de învățământ. În plus, inegalitățile regionale agravează problema. În zonele rurale, infrastructura digitală este slab dezvoltată, iar școlile nu dispun de laboratoare de informatică sau de resurse educaționale moderne. De asemenea, multe școli nu includ competențele digitale ca parte integrantă a procesului de predare, iar elevii nu sunt încurajați să dezvolte abilități practice în utilizarea tehnologiei. Deși strategiile naționale în domeniul educației includ obiective generale legate de alfabetizarea digitală, acestea sunt rareori adaptate nevoilor specifice ale grupurilor vulnerabile. Nu există programe dedicate dezvoltării competențelor digitale pentru elevii din comunități defavorizate sau măsuri care să sprijine integrarea acestora în economia digitală. În concluzie, nivelurile scăzute de competențe digitale și lipsa oportunităților de dezvoltare în acest domeniu reprezintă o barieră semnificativă pentru elevi, în special pentru cei din comunități vulnerabile. Este necesară o strategie națională integrată care să includă investiții în infrastructura digitală, formarea profesorilor, programe de alfabetizare digitală pentru elevi și acces echitabil la resurse tehnologice.
Nivel scăzut de competențe digitale și oportunități limitate pentru dezvoltarea acestora în rândul adulților	probleme semnificative	irelevant	absent	absent	Nivelul scăzut al abilităților și competențelor digitale, precum și oportunitățile limitate de dezvoltare a acestora în rândul studenților, reprezintă o problemă semnificativă în România, cu impact direct asupra capacității populației adulte de a se adapta la cerințele pieței muncii și de a participa activ la societatea digitală. Deși această problemă este considerată „irelevantă” și lipsesc măsuri concrete în politicile naționale, efectele sale negative asupra incluziunii economice și sociale sunt majore. Un procent semnificativ din populația adultă din România, inclusiv comunități vulnerabile precum romii, are competențe digitale scăzute sau deloc. Această situație este rezultatul mai multor factori: • Lipsa programelor de formare digitală pentru adulți, în special în comunitate • Costurile asociate cu achiziționarea de dispozitive digitale și accesul la internet, care descurajează participarea adulților din medii cu venituri mici. • Lipsa de conștientizare a importanței competențelor digitale pentru viața de zi cu zi și pentru angajare. Pandemia de COVID-19 a scos în evidență aceste lacune, mulți adulți având dificultăți în a utiliza tehnologia pentru activități precum școala online pentru copii, accesarea serviciilor publice digitale sau găsirea unui loc de muncă. În mediile rurale și marginalizate, problema este mai acută din cauza lipsei de infrastructură și a programelor de alfabetizare digitală. Politicile naționale privind educația adulților nu abordează suficient competențele digitale. Deși există inițiative precum proiectele de formare finanțate din fonduri europene, acestea sunt promovate insuficient și rareori ajung la grupurile vulnerabile. Nu există o strategie coerentă care să includă parteneriate între autorități, organizații neguvernamentale și sectorul privat pentru a oferi oportunități de învățare digitală pe termen lung. În concluzie, nivelul scăzut de competențe digitale în rândul adulților reprezintă o barieră semnificativă în calea integrării economice și sociale în societatea digitală. Există o nevoie urgentă de a dezvolta politici care să sprijine formarea digitală a adulților prin programe accesibile și gratuite, investiții în infrastructura digitală și campanii de conștientizare cu privire la importanța acestor competențe.

Angajare

Probleme și condiții	Semnificație:	Identificat prin strategie:	Măsuri pentru abordarea:	Obiective definite:	Detalii privind implementarea CNSR relevantă pentru problemă:
Accesul deficitar la serviciile publice de ocupare a forței de muncă sau eficacitatea scăzută a acestora	probleme semnificative	menționate, dar neanalizate suficient	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Accesul deficitar la serviciile publice de ocupare a forței de muncă și eficiența scăzută a acestora reprezintă probleme semnificative în România, afectând în special grupurile vulnerabile, precum romii și persoanele din comunitățile marginalizate. Deși această problemă este menționată în strategiile naționale, analiza sa este superficială, iar măsurile implementate sunt insuficiente pentru a îmbunătăți accesul și eficiența acestor servicii. Serviciile publice de ocupare a forței de muncă, cum ar fi agențiile județene și locale pentru ocuparea forței de muncă, sunt esențiale pentru sprijinirea persoanelor care își caută un loc de muncă. Cu toate acestea, pentru comunitățile vulnerabile, accesul la aceste servicii este adesea limitat de mai mulți factori: • Lipsa de informații și conștientizare cu privire la existența serviciilor publice de ocupare a forței de muncă. • Bariere administrative, cum ar fi documentele necesare pentru accesare • Discriminarea și prejudecățile din cadrul instituțiilor publice descurajează romii să utilizeze aceste servicii. • Lipsa programelor personalizate care să răspundă nevoilor specifice ale grupurilor vulnerabile. Eficiența acestor servicii este, de asemenea, scăzută. În multe cazuri, agențiile de ocupare a forței de muncă oferă programe standardizate care nu sunt adaptate realităților pieței muncii sau competențelor și nevoilor beneficiarilor. Formarea profesională oferită prin intermediul acestor servicii este adesea limitată la câteva domenii care nu corespund cerințelor economiei actuale. Monitorizarea și evaluarea impactului acestor servicii sunt, de asemenea, deficitare, ceea ce face dificilă îmbunătățirea lor. Obiectivele incluse în strategiile naționale de ocupare a forței de muncă sunt prezente, dar nu sunt întotdeauna relevante pentru grupurile vulnerabile. Programele existente, cum ar fi stimulentele pentru angajatorii care angajează persoane vulnerabile, sunt implementate sporadic și nu sunt promovate în mod adecvat. De asemenea, există măsuri insuficiente pentru a aborda problemele structurale care limitează participarea romilor pe piața muncii, cum ar fi lipsa educației sau a calificărilor relevante. În concluzie, accesul limitat și eficiența scăzută a serviciilor publice de ocupare a forței de muncă reprezintă o barieră semnificativă în calea integrării economice a grupurilor vulnerabile. Este necesară o reformă a acestor servicii, inclusiv programe personalizate, reducerea barierelor administrative, instruirea personalului pentru combaterea discriminării și crearea de parteneriate cu angajatorii locali pentru a asigura oportunități reale de angajare.
Tineri care nu sunt angajați, nu urmează un program educațional sau de formare profesională (NEET)	probleme semnificative	menționate, dar neanalizate suficient	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Tinerii NEET (care nu sunt angajați, nu urmează un program educațional sau de formare profesională) reprezintă o problemă semnificativă în România, afectând în special grupurile vulnerabile, inclusiv tinerii romi. Deși această problemă este menționată în politicile naționale, analiza sa este insuficientă, iar măsurile adoptate pentru combaterea fenomenului sunt limitate și ineficiente. România are unul dintre cele mai mari procente de tineri NEET din Uniunea Europeană, ceea ce reflectă dificultățile cu care se confruntă aceștia în tranziția de la educație la piața muncii sau în

RAPORT DE MONITORIZARE AL SOCIETĂȚII CIVILE PRIVIND IMPLEMENTAREA CADRULUI STRATEGIC NAȚIONAL PENTRU ROMI ÎN România

					accesarea oportunităților de formare profesională. Printre factorii care contribuie la această situație se numără: - Lipsa calificărilor relevante, cauzată de părăsirea timpurie a școlii sau de un sistem educațional care nu corespunde cerințelor pieței muncii. - Excluziunea socială și economică, în special pentru tinerii din comunități marginalizate, cum ar fi romii. - Lipsa programelor de sprijin personalizate, cum ar fi consilierea vocațională sau programele de mentorat, care ar putea ajuta tinerii să își găsească un loc pe piața muncii. - Accesul limitat la transport și infrastructură împiedică tinerii din zonele rurale să participe la programe de formare sau să obțină un loc de muncă. Deși există strategii și programe naționale care vizează persoanele NEET, cum ar fi inițiativele finanțate din fonduri europene (de exemplu, Garanția pentru tineret), implementarea lor este inegală, iar impactul lor este limitat. Programele sunt adesea dificil de accesat din cauza birocrăției sau nu sunt adaptate nevoilor specifice ale grupurilor vulnerabile. Obiectivele strategiilor naționale, deși bine intenționate, nu sunt întotdeauna relevante pentru tinerii NEET. Lipsa de coordonare între instituții și resursele insuficiente înseamnă că aceste inițiative nu produc schimbări semnificative. În plus, nu există un sistem eficient pentru a monitoriza progresul tinerilor care părăsesc programul NEET și fac tranziția către educație, formare profesională sau angajare. În concluzie, problema tinerilor NEET este una complexă, necesitând o abordare integrată și multisectorială. Sunt necesare politici proactive care să includă programe de sprijin personalizate, parteneriate cu angajatorii pentru a oferi stagii și locuri de muncă, investiții în formare profesională și accesibilitatea infrastructurii pentru tinerii din comunitățile rurale și marginalizate.
Acces limitat la (re)calificare, învățare pe tot parcursul vieții și dezvoltare a competențelor	probleme semnificative	menționate, dar neanalizate suficient	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Accesul deficitar la (re)calificare, învățare pe tot parcursul vieții și dezvoltarea competențelor reprezintă o problemă semnificativă în România, cu implicații directe asupra integrării economice și sociale a populației, în special a grupurilor vulnerabile, inclusiv a romilor. Deși această problemă este menționată în politicile naționale, analiza sa este superficială, iar măsurile adoptate sunt limitate și insuficient direcționate. Într-un context economic și social în continuă schimbare, învățarea pe tot parcursul vieții și dezvoltarea continuă a competențelor sunt esențiale pentru adaptarea la cerințele pieței muncii și prevenirea excluziunii sociale. Cu toate acestea, România se confruntă cu o participare scăzută a populației adulte la programele de formare și recalificare. Principalele cauze includ: - Lipsa accesului la oportunități de (re)calificare în zonele rurale și marginalizate, unde infrastructura educațională este slab dezvoltată. - Costurile ridicate ale programelor de formare descurajează persoanele cu venituri mici să participe la acestea. - Lipsa de informații și conștientizare cu privire la beneficiile învățării continue, în special în rândul persoanelor din comunități vulnerabile. - Opțiuni de formare limitate, care nu sunt aliniate cu cerințele actuale ale pieței muncii. Programele naționale, cum ar fi cele finanțate din fonduri europene pentru recalificare sau sprijin pentru învățare continuă, există, dar implementarea lor este inegală și are un impact limitat. În plus, multe dintre aceste inițiative nu sunt suficient adaptate nevoilor individuale ale beneficiarilor, iar procesul birocratic complex descurajează participarea. În plus, lipsa mecanismelor de monitorizare și evaluare a rezultatelor programelor de formare limitează capacitatea autorităților de a le îmbunătăți

ANEXĂ : LISTA PROBLEMELOR ȘI CONDIȚIILOR

					eficiența. Obiectivele incluse în strategiile naționale sunt bine intenționate, dar nu abordează în mod direct provocările cu care se confruntă grupurile vulnerabile. În multe cazuri, programele sunt generale și nu oferă sprijin personalizat pentru cei care au cele mai mari dificultăți în accesarea formării profesionale și a dezvoltării competențelor. Concluzie: Accesul limitat la (re)calificare, învățare pe tot parcursul vieții și dezvoltarea competențelor reprezintă un obstacol major în calea integrării economice și sociale. Este necesară o abordare mai incluzivă, care să includă dezvoltarea infrastructurii educaționale în zonele marginalizate, furnizarea de programe gratuite sau subvenționate, campanii de conștientizare pentru a promova beneficiile învățării pe tot parcursul vieții și crearea unor mecanisme de monitorizare pentru a evalua și îmbunătăți impactul acestor programe.
Discriminarea pe piața muncii din partea angajatorilor	probleme semnificative	menționate, dar neanalizate suficient	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Discriminarea pe piața muncii din partea angajatorilor este o problemă semnificativă în România, afectând în special grupuri vulnerabile precum romii, femeile și persoanele cu dizabilități. Deși această problemă este menționată în diverse documente și strategii naționale, analiza acesteia rămâne insuficientă, iar măsurile implementate sunt limitate, nereușind să producă efectele necesare pentru eliminarea discriminării sistemice. Pe piața muncii, discriminarea se manifestă prin: • Refuzul de a angaja pe motive de etnie sau sex, fără motive obiective și verificabile. Angajatorii perpetuează adesea stereotipuri negative despre comunitățile de romi, asociindu-le cu lipsa de educație sau frivolitate. • Condiții de muncă inechitabile pentru angajații din grupuri vulnerabile, care primesc salarii mai mici, sunt supuși unor forme de hărțuire sau sunt excluși de la oportunități de promovare. • Excluderea din procesele de recrutare, prin utilizarea unor criterii subiective sau prin omiterea politicilor incluzive în anunțurile de angajare. Deși legislația antidiscriminare din România interzice în mod explicit orice formă de discriminare pe piața muncii, implementarea acesteia rămâne slabă. Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD) primește puține plângeri deoarece victimele discriminării fie nu își cunosc drepturile, fie se tem de represalii. În același timp, lipsa unor mecanisme eficiente de monitorizare a practicilor de recrutare și angajare înseamnă că discriminarea rămâne răspândită. Măsurile existente de combatere a discriminării sunt prezente, dar acestea sunt insuficiente. Programele care vizează promovarea incluziunii pe piața muncii, cum ar fi stimulentele financiare pentru angajatori sau programele de formare profesională, nu sunt implementate în mod adecvat și nu vizează în mod direct eliminarea barierelor discriminatorii. În plus, obiectivele strategice actuale nu sunt relevante pentru combaterea stereotipurilor și prejudecăților care stau la baza discriminării. Concluzie: Discriminarea pe piața muncii constituie un obstacol major în calea integrării sociale și economice a grupurilor vulnerabile, în special a romilor. Este necesară aplicarea riguroasă a legislației antidiscriminare, însoțită de campanii de conștientizare pentru angajatori, monitorizarea practicilor de recrutare și implementarea de programe care promovează egalitatea de șanse și diversitatea la locul de muncă.
Riscul pentru femeile și fetele rome din zonele defavorizate de a fi victime ale traficului și prostituției forțate	probleme semnificative	irelevant	absent	absent	Riscul ca femeile și fetele rome din zonele defavorizate să fie supuse traficului de persoane și prostituției forțate este o problemă semnificativă în România. Cu toate acestea, este clasificată în mod eronat drept „irelevantă” în politicile naționale și nu beneficiază de măsuri adecvate de prevenire și combatere. Lipsa unei abordări sistematice și a unor intervenții specifice face ca această vulnerabilitate să persiste, punând în pericol viața femeilor și fetelor rome. Femeile și fetele rome din comunitățile marginalizate se confruntă cu sărăcie extremă, excludere socială și lipsă de oportunități educaționale și economice. Acești factori le expun în mod

RAPORT DE MONITORIZARE AL SOCIETĂȚII CIVILE PRIVIND IMPLEMENTAREA CADRULUI STRATEGIC NAȚIONAL PENTRU ROMI în România

					disproporționat riscului de trafic de persoane și exploatare. Lipsa accesului la o educație de calitate și părăsirea timpurie a școlii înseamnă că multe dintre ele nu își pot construi un viitor stabil, ceea ce le face vulnerabile la rețelele de trafic de persoane. În plus, barierele culturale și discriminarea agravează această problemă. Fetele rome sunt adesea supuse unor practici tradiționale care le limitează libertatea și accesul la educație, cum ar fi căsătoriile timpurii sau forțate. Aceste practici, combinate cu lipsa serviciilor de sprijin social și a intervențiilor adecvate, cresc riscul ca acestea să fie recrutate sau traficate în scopul exploataării sexuale sau al muncii forțate. Deși România are un cadru legislativ împotriva traficului de persoane, implementarea acestuia este slabă în comunitățile defavorizate. Nu există programe specifice pentru prevenirea traficului în rândul fetelor și femeilor rome, iar serviciile de sprijin pentru victimele traficului sunt insuficiente. În plus, lipsa campaniilor de conștientizare și informare înseamnă că aceste comunități nu sunt informate cu privire la riscuri și mecanismele de protecție existente. Riscul ridicat ca femeile și fetele rome din zonele defavorizate să fie supuse traficului de persoane și prostituției forțate necesită o atenție urgentă și o abordare integrată. Este necesară implementarea unor programe de prevenire prin educație, sprijin economic pentru familiile vulnerabile, servicii sociale accesibile și campanii de conștientizare în comunitățile marginalizate. În același timp, autoritățile trebuie să monitorizeze și să intervină activ în cazurile de exploatare și trafic, asigurând protecția și reintegrarea victimelor.
Bariere și factori descurajați în calea ocupării forței de muncă (cum ar fi îndatorarea, veniturile mici din muncă în comparație cu venitul social)	probleme semnificative	irelevant	absent	absent	Barierele și factorii de descurajare a ocupării forței de muncă, cum ar fi îndatorarea și veniturile mici din muncă în comparație cu beneficiile sociale, reprezintă o problemă semnificativă în România, în special pentru grupurile vulnerabile, inclusiv comunitățile de romi. Cu toate acestea, această problemă este clasificată drept „irelevantă” în politicile naționale și lipsește din intervențiile guvernamentale, în ciuda impactului său economic și social negativ. Principalele bariere care descurajează angajarea sunt: • Venituri mici din muncă: Mulți membri ai comunităților marginalizate, inclusiv romii, au acces doar la locuri de muncă prost plătite, în special în sectoarele informale, fără contracte de muncă și protecție socială. Astfel, în multe cazuri, veniturile obținute sunt mai mici decât cele din asistența socială, ceea ce face ca angajarea să fie o opțiune neatractivă. • Îndatorare: Familiile vulnerabile sunt adesea prinse într-un cerc vicios al îndatorării, recurgând la împrumuturi informale sau la împrumuturi cu dobânzi mari pentru a-și acoperi nevoile de bază. Această situație le limitează mobilitatea economică și le descurajează să caute un loc de muncă din cauza incertitudinii și instabilității financiare. • Lipsa sprijinului pentru tranziția către piața muncii: Nu există suficiente programe care să sprijine integrarea persoanelor vulnerabile pe piața muncii, cum ar fi subvenționarea locurilor de muncă, consilierea în carieră sau facilitarea accesului la calificări relevante. • Costuri asociate cu ocuparea forței de muncă: Pentru persoanele din comunități marginalizate, costurile de transport, ținuta adecvată la locul de muncă și lipsa infrastructurii de sprijin (de exemplu, serviciile de îngrijire a copiilor) reprezintă bariere suplimentare în calea obținerii și menținerii unui loc de muncă. În prezent, politicile naționale de ocupare a forței de muncă nu abordează în mod specific aceste bariere. Strategiile se concentrează pe măsuri generale fără a lua în considerare nevoile specifice ale grupurilor vulnerabile. De asemenea, există o lipsă de analize detaliate ale impactului veniturilor mici

ANEXĂ : LISTA PROBLEMELOR ȘI CONDIȚIILOR

					asupra deciziilor de angajare și de măsuri concrete pentru a face ocuparea forței de muncă mai atractivă decât bazarea pe sprijin social. Barierile economice și sociale, cum ar fi veniturile mici, îndatorarea și costurile legate de muncă, descurajează angajarea în rândul grupurilor vulnerabile, inclusiv al romilor. Este necesară o abordare integrată, care să includă măsuri de sprijin pentru tranziția către piața muncii, subvenții pentru ocuparea forței de muncă, programe de formare și politici care să asigure salarii echitabile și o protecție socială adecvată pentru cei care au un loc de muncă formal.
Lipsa măsurilor de activare, a sprijinului pentru ocuparea forței de muncă	probleme semnificative	menționate, dar neanalizate suficient	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Lipsa măsurilor de activare și a sprijinului pentru ocuparea forței de muncă reprezintă o problemă semnificativă în România, afectând în special grupurile vulnerabile, inclusiv comunitățile de romi. Deși această problemă este menționată în strategiile naționale, analiza acesteia este insuficientă, iar măsurile existente sunt limitate, negenerând un impact semnificativ asupra ocupării forței de muncă în rândul persoanelor aflate în situații de excluziune economică. Măsurile de activare, care implică facilitarea accesului pe piața muncii pentru șomerii de lungă durată și persoanele inactive, sunt inadecvate în România din mai multe motive: • Lipsa consilierii și sprijinului personalizat: Persoanele vulnerabile nu beneficiază de servicii de consiliere vocațională și de planuri de integrare personalizate, care ar putea facilita accesul la locuri de muncă adecvate. • Formare profesională neadaptată: Programele de formare profesională sunt adesea standardizate și nu sunt corelate cu cerințele pieței locale a muncii sau cu competențele necesare sectoarelor în creștere. • Lipsa unor stimulente reale pentru angajatori: Deși există subvenții pentru companiile care angajează persoane vulnerabile, acestea sunt insuficient promovate și implementate, iar criteriile de acces sunt adesea restrictive. • Lipsa infrastructurii de susținere: Persoanele din comunități izolate se confruntă cu bariere semnificative, cum ar fi lipsa transportului la locul de muncă sau absența serviciilor de îngrijire a copiilor, ceea ce descurajează angajarea. În ciuda obiectivelor prezentate în strategiile naționale de ocupare a forței de muncă, măsurile sunt implementate insuficient și adesea nu reușesc să abordeze nevoile specifice ale grupurilor vulnerabile. De exemplu, programele de „activare” nu iau în considerare problemele structurale ale persoanelor provenite din medii defavorizate, cum ar fi lipsa educației formale, discriminarea pe piața muncii și sărăcia extremă. Lipsa unor măsuri eficiente de activare și sprijinire a ocupării forței de muncă limitează semnificativ șansele grupurilor vulnerabile, inclusiv ale romilor, de a obține un loc de muncă stabil. Este necesară o abordare integrată, care să includă servicii de consiliere personalizate, formare profesională adaptată cerințelor pieței, subvenții eficiente pentru angajatori și investiții în infrastructură pentru a sprijini participarea activă pe piața muncii.

Sănătate

Probleme și condiții	Semnificație:	Identificat prin strategie:	Măsuri pentru abordarea:	Obiective definite:	Detalii privind implementarea CNSR relevantă pentru problemă:
Excluderea de la asigurarea publică de sănătate (inclusiv a persoanelor apatride, resortisanți ale țărilor terțe sau	probleme semnificative	identificate și analizate suficient	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Excluderea de la asigurarea publică de sănătate, care afectează apatrizii, resortisanții țărilor terțe sau persoanele mobile din UE, inclusiv grupurile vulnerabile precum comunitățile de romi, reprezintă o problemă semnificativă în România. Deși este suficient identificată și analizată în unele studii și rapoarte, există măsuri pentru remedierea acestei situații, dar acestea sunt insuficiente. Obiectivele actuale din strategiile naționale nu sunt întotdeauna relevante pentru nevoile reale ale celor excluși din sistemul public de asigurări de sănătate.

RAPORT DE MONITORIZARE AL SOCIETĂȚII CIVILE PRIVIND IMPLEMENTAREA CADRULUI STRATEGIC NAȚIONAL PENTRU ROMI ÎN România

persoane care își desfășoară activitatea în UE)					Principalele cauze ale excluderii sunt: - Lipsa documentelor de identitate: Mulți membri ai comunităților vulnerabile, inclusiv romi sau persoane apatride, nu dețin documente care să le ateste statutul legal, ceea ce îi împiedică să fie înregistrați în sistemul public de sănătate. - Mobilitate în cadrul UE: Persoanele care migrează între statele membre ale Uniunii Europene pot întâmpina dificultăți în transferul drepturilor lor de asigurare, din cauza obstacolelor birocratice și a lipsei de coordonare dintre sistemele naționale de sănătate. - Resortisanții țărilor terțe și apatrizii: Accesul lor la asigurarea de sănătate este limitat din cauza legislației restrictive sau a unui statut juridic neclar. Chiar și în cazurile în care ar putea beneficia de servicii medicale, costurile asociate devin o barieră insurmontabilă. Deși România are un sistem public de sănătate care garantează accesul la servicii medicale pentru persoanele asigurate, excluderea administrativă și structurală a anumitor grupuri contribuie la inegalități grave în materie de sănătate. Măsurile adoptate până în prezent, cum ar fi campaniile de informare și asistența oferită de autoritățile locale, sunt sporadice și nu au avut un impact suficient. În strategiile naționale, obiectivele de includere în sistemul de sănătate se concentrează pe extinderea accesului în mod teoretic, fără a aborda barierele structurale și administrative. Nu există inițiative dedicate pentru facilitarea accesului persoanelor apatride, a resortisanților țărilor terțe sau a celor din comunități mobile, iar mecanismele de identificare și înregistrare a acestora în sistemul de sănătate sunt insuficiente. Excluderea de la asigurarea publică de sănătate rămâne o barieră semnificativă pentru grupurile vulnerabile și persoanele mobile din UE. Este necesară o abordare integrată, inclusiv măsuri de simplificare a procedurilor de înregistrare, de recunoaștere a statutului juridic al persoanelor afectate și de implementare a unor programe specifice pentru a asigura accesul echitabil la serviciile esențiale de sănătate.
Oferta/disponibilitate a deficitară a serviciilor medicale (inclusiv lipsa mijloacelor de acoperire a costurilor medicale suportate direct de pacienți)	probleme semnificative	menționate, dar neanalizate suficient	absent	absent	Oferta și disponibilitatea deficitară a serviciilor de sănătate, inclusiv lipsa mijloacelor financiare pentru acoperirea costurilor medicale suportate direct de populație, reprezintă o problemă semnificativă în România, afectând în special comunitățile vulnerabile, cum ar fi romii și persoanele din zonele marginalizate. Deși această problemă este menționată în politicile naționale, analiza sa este insuficientă și lipsesc măsurile concrete. În România, accesul limitat la servicii de sănătate este cauzat de o serie de factori sistemici: - Distribuția inegală a serviciilor de sănătate: În zonele rurale și în comunitățile izolate, infrastructura sanitară este deficitară, iar numărul de unități sanitare și de lucrători din domeniul sănătății este insuficient. Multe comunități nu au acces la cabinete medicale de familie sau la unități de urgență, iar distanțele lungi până la centrele urbane reprezintă o barieră semnificativă. - Costuri medicale ridicate: Persoanele fără asigurare medicală sunt adesea nevoite să acopere cheltuielile din buzunar, ceea ce este deosebit de dificil pentru familiile cu venituri mici. Chiar și pentru persoanele asigurate, costurile medicamentelor, investigațiilor suplimentare sau tratamentelor sunt adesea prohibitive. - Lipsa programelor de prevenție: Serviciile de prevenție și monitorizare a sănătății sunt slab dezvoltate și inaccesibile populațiilor vulnerabile. Lipsa controalelor medicale regulate duce la agravarea afecțiunilor tratabile și la costuri mai mari în stadiile avansate ale bolii. - Discriminare și bariere culturale: În cazul comunităților de romi, există adesea discriminare în furnizarea serviciilor de sănătate, precum și neîncredere reciprocă între personalul medical și

ANEXĂ : LISTA PROBLEMELOR ȘI CONDIȚIILOR

					pacienți. Lipsa programelor de educație pentru sănătate agravează această problemă. Deși politicile naționale recunosc importanța extinderii accesului la sănătate, lipsesc măsuri concrete pentru îmbunătățirea infrastructurii medicale în zonele marginalizate sau pentru asigurarea accesului gratuit la servicii esențiale pentru persoanele fără venituri. Nu există programe specifice pentru reducerea costurilor suportate de pacienți și nici inițiative susținute pentru atragerea medicilor în comunitățile rurale. Oferta inadecvată de servicii de sănătate și costurile ridicate suportate direct de pacienți reprezintă un obstacol major în calea accesului la asistență medicală pentru grupurile vulnerabile. Este necesară o intervenție sistemică, prin investiții în infrastructura medicală, programe de prevenție și educație pentru sănătate, subvenționarea serviciilor esențiale pentru persoanele fără venituri și combaterea discriminării în sistemul de sănătate.
Acces limitat la îngrijiri de urgență	probleme semnificative	menționate, dar neanalizate suficient	absent	absent	Accesul limitat la asistență medicală de urgență este o problemă semnificativă în România, afectând în special persoanele din comunități vulnerabile, cum ar fi romii și cele din zonele rurale sau izolate. Deși această problemă este menționată în documentele strategice, nu a fost suficient analizată, iar măsurile concrete pentru remedierea situației lipsesc. Mai mulți factori sistemici cauzează accesul inegal la îngrijiri medicale de urgență: • Distribuția inegală a serviciilor medicale: Multe localități rurale nu au acces la unități de urgență, iar distanțele lungi până la cele mai apropiate spitale sau centre de urgență îngreunează accesul rapid la îngrijiri medicale. • Infrastructură precară: Drumurile prost dezvoltate din zonele îndepărtate întârzie intervențiile serviciilor de ambulanță și ale echipelor de urgență, punând în pericol viața pacienților. • Deficit de personal medical: În multe zone, numărul redus de medici și asistente medicale, combinat cu resursele insuficiente ale serviciilor de urgență, limitează capacitatea sistemului de a răspunde prompt și eficient la cazurile critice. • Discriminare și bariere culturale: Persoanele de etnie romă se confruntă adesea cu atitudini discriminatorii din partea personalului medical, ceea ce le poate descuraja să solicite îngrijiri medicale de urgență. În plus, lipsa educației medicale de bază în aceste comunități duce la întârzieri în apelurile către serviciile de urgență. În prezent, măsurile de îmbunătățire a accesului la îngrijiri medicale de urgență lipsesc sau sunt implementate fragmentar. Nu există politici pentru îmbunătățirea accesului în comunitățile marginalizate, iar investițiile în infrastructură și resurse umane sunt insuficiente. De asemenea, nu există programe dedicate pentru informarea și creșterea gradului de conștientizare a grupurilor vulnerabile cu privire la dreptul lor de a beneficia de servicii medicale de urgență fără discriminare. Accesul limitat la îngrijiri medicale de urgență rămâne o barieră semnificativă pentru comunitățile vulnerabile din România. Este necesară o abordare integrată, care să includă investiții în infrastructură, dotarea serviciilor de urgență cu resurse adecvate, instruirea personalului medical și atragerea acestuia în zonele defavorizate, precum și combaterea discriminării prin instruire.
Acces limitat la asistența medicală primară	probleme semnificative	identificate și analizate suficient	adecvat, dar cu loc de îmbunătățiri	adecvat, dar cu loc de îmbunătățiri	Accesul limitat la asistență medicală primară este o problemă semnificativă în România, fiind identificată și analizată suficient în diverse studii și strategii naționale. Deși măsurile existente sunt adecvate într-o anumită măsură, există un loc semnificativ de îmbunătățire pentru a asigura accesul echitabil la serviciile de asistență medicală primară, în special pentru comunitățile vulnerabile, inclusiv romii și persoanele din zonele rurale sau marginalizate. Asistența medicală primară este primul punct de contact al populației cu sistemul de sănătate, iar accesul inegal la aceste servicii generează inegalități în materie de sănătate. Principalele cauze ale accesului limitat includ: • Lipsa medicilor de familie: În multe localități rurale și izolate, există o lipsă semnificativă de medici de familie. Acest lucru afectează în mod direct comunitățile vulnerabile, care sunt

RAPORT DE MONITORIZARE AL SOCIETĂȚII CIVILE PRIVIND IMPLEMENTAREA CADRULUI STRATEGIC NAȚIONAL PENTRU ROMI ÎN România

					nevoite să călătorească pe distanțe lungi pentru a primi consultații și tratamente de bază. • Infrastructură precară și resurse limitate: Cabinetele medicilor de familie sunt adesea subechipate, lipsindu-le echipamentul necesar pentru investigații simple sau tratamente de rutină. • Costuri indirecte: Deși asistența medicală primară este acoperită de asigurarea de sănătate, costurile indirecte, cum ar fi transportul sau achiziționarea de medicamente, rămân o barieră pentru persoanele cu venituri mici. • Discriminare și neîncredere: Romii și alte grupuri vulnerabile se confruntă cu atitudini discriminatorii din partea unor profesioniști din domeniul sănătății, ceea ce descurajează accesul la serviciile de asistență medicală primară. Lipsa campaniilor de educație pentru sănătate exacerbează, de asemenea, neîncrederea în sistemul de sănătate. Deși strategia națională de sănătate recunoaște importanța extinderii accesului la asistență medicală primară, măsurile implementate sunt doar parțial eficiente. Programele care vizează atragerea medicilor în zonele defavorizate prin stimulente financiare sau alte facilități sunt limitate, iar rezultatele lor sunt nesustenabile pe termen lung. În plus, investițiile în modernizarea infrastructurii și dotarea cabinetelor medicale sunt insuficiente, în special în zonele rurale. Accesul limitat la asistență medicală primară este o problemă care necesită îmbunătățiri semnificative. Măsurile viitoare trebuie să includă stimulente reale pentru atragerea medicilor în zonele defavorizate, investiții în modernizarea infrastructurii medicale, campanii de educație pentru sănătate și programe care să elimine discriminarea și să încurajeze încrederea în serviciile de sănătate.
Acces limitat la îngrijire prenatală și postnatală	probleme semnificative	identificate și analizate suficient	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Accesul limitat la îngrijire prenatală și postnatală este o problemă semnificativă în România, afectând în special femeile din comunități vulnerabile, cum ar fi persoanele de etnie romă și persoanele din zone rurale sau marginalizate. Deși această problemă a fost identificată și analizată suficient, măsurile implementate sunt prezente, dar insuficiente, iar obiectivele stabilite nu răspund întotdeauna nevoilor reale ale grupurilor afectate. Mai mulți factori cauzează accesul inegal la îngrijire prenatală și postnatală: • Lipsa accesului la medici și servicii specializate: În zonele rurale și defavorizate, infrastructura medicală este precară, iar numărul mic de ginecologi sau moașe limitează semnificativ accesul la servicii esențiale pentru sănătatea mamei și a copilului. • Costuri asociate: Deși serviciile prenatale sunt teoretic gratuite pentru femeile asigurate, costurile indirecte, cum ar fi transportul la centrele medicale sau achiziționarea suplimentelor necesare, reprezintă o barieră majoră pentru femeile cu venituri mici. Femeile neasigurate, adesea din comunitățile de romi, sunt complet excluse de la aceste servicii. • Lipsa educației sanitare: În multe comunități vulnerabile, femeile nu sunt informate cu privire la importanța controalelor prenatale și postnatale. Această lipsă de conștientizare duce la solicitarea cu întârziere a asistenței medicale sau la ignorarea completă a acesteia. • Discriminare și stigmatizare: Femeile rome se confruntă frecvent cu atitudini discriminatorii din partea personalului medical, ceea ce le descurajează să acceseze în mod regulat serviciile de sănătate. Deși există programe care vizează sănătatea maternă și infantilă, implementarea lor este limitată și adesea inconsistentă. Inițiativele de îmbunătățire a accesului la îngrijire prenatală, cum ar fi controalele regulate și sprijinul pentru mamele vulnerabile, sunt disponibile doar în anumite zone și nu acoperă suficient nevoile întregii populații defavorizate. În plus, absența unui sistem eficient de monitorizare împiedică capacitatea de a evalua cu exactitate impactul acestor măsuri.

ANEXĂ : LISTA PROBLEMELOR ȘI CONDIȚIILOR

					Accesul limitat la îngrijire prenatală și postnatală rămâne o problemă majoră de sănătate pentru femeile vulnerabile din România. Sunt necesare investiții semnificative în infrastructura medicală, campanii de educație pentru sănătate adaptate comunităților defavorizate, servicii gratuite de îngrijire pentru femeile neasigurate și măsuri de combatere a discriminării în sistemul de sănătate.
Acces limitat la informații legate de sănătate	probleme semnificative	identificate și analizate suficient	adecvat, dar cu loc de îmbunătățiri	adecvat, dar cu loc de îmbunătățiri	Accesul limitat la informații legate de sănătate este o problemă semnificativă în România, afectând în special comunitățile vulnerabile, cum ar fi romii, persoanele din zonele rurale și cele cu un nivel scăzut de educație. Deși problema este suficient identificată și analizată, măsurile existente pentru facilitarea accesului la informații sunt prezente, dar pot fi îmbunătățite pentru a deveni mai eficiente și incluzive. Principalele cauze ale accesului limitat la informații medicale includ: • Nivel scăzut de educație pentru sănătate: Lipsa programelor de educație pentru sănătate în școli sau în comunitățile defavorizate împiedică populația să înțeleagă importanța prevenirii bolilor, a controalelor medicale regulate și a unui stil de viață sănătos. • Lipsa campaniilor de informare: Campaniile naționale de informare sunt adesea generale, insuficient adaptate nevoilor specifice ale comunităților vulnerabile și rareori accesibile în limba romani sau într-un format simplificat pentru persoanele cu nivel scăzut de alfabetizare. • Acces limitat la tehnologie: În comunitățile rurale și izolate, accesul la internet și la informațiile digitale despre sănătate este adesea restricționat, ceea ce împiedică diseminarea rapidă și precisă a informațiilor despre prevenție, tratamente și serviciile medicale disponibile. • Lipsa consilierii medicale active: Medicii de familie sau profesioniștii din domeniul medical adesea nu au timpul și resursele necesare pentru a oferi informații detaliate și personalizate pacienților. Pentru grupurile vulnerabile, această consiliere este esențială, în special în prevenirea bolilor cronice și transmisibile. Deși măsurile existente, cum ar fi educația pentru sănătate și campaniile de informare organizate ocazional de autoritățile de sănătate publică și ONG-uri, sunt adecvate, acestea au un impact limitat din cauza lipsei de finanțare, coordonare și adaptare la nevoile comunităților vulnerabile. De asemenea, informațiile nu sunt întotdeauna accesibile într-o formă vizuală simplificată sau în limbile minorităților. Accesul limitat la informații despre sănătate poate fi îmbunătățit prin campanii de informare susținute și adaptate, programe de educație pentru sănătate în școli și comunități, dezvoltarea de resurse digitale accesibile și consiliere activă din partea profesioniștilor din domeniul sănătății. Furnizarea de informații clare și accesibile pentru toate grupurile sociale este esențială pentru reducerea inegalităților în materie de sănătate.
Acces limitat la îngrijire preventivă (vaccinare, controale medicale, screening-uri, conștientizare cu privire la stilul de viață sănătos)	probleme semnificative	identificate și analizate suficient	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Accesul limitat la informații legate de sănătate este o problemă semnificativă în România, afectând în special comunitățile vulnerabile, cum ar fi romii, persoanele din zonele rurale și cele cu un nivel scăzut de educație. Deși problema este suficient identificată și analizată, măsurile existente pentru facilitarea accesului la informații sunt prezente, dar pot fi îmbunătățite pentru a deveni mai eficiente și incluzive. Principalele cauze ale accesului limitat la informații medicale includ: • Nivel scăzut de educație pentru sănătate: Lipsa programelor de educație pentru sănătate în școli sau în comunitățile defavorizate împiedică populația să înțeleagă importanța prevenirii bolilor, a controalelor medicale regulate și a unui stil de viață sănătos. • Lipsa campaniilor de informare: Campaniile naționale de informare sunt adesea generale, insuficient adaptate nevoilor specifice ale comunităților vulnerabile și rareori accesibile în limba romani sau într-un format simplificat pentru persoanele cu nivel scăzut de alfabetizare. • Acces limitat la tehnologie: În comunitățile rurale și izolate, accesul la internet și la informațiile digitale despre sănătate este adesea restricționat, ceea ce împiedică diseminarea rapidă și precisă a informațiilor despre prevenție, tratamente și serviciile medicale disponibile. • Lipsa consilierii medicale active: Medicii de familie sau profesioniștii din domeniul medical

RAPORT DE MONITORIZARE AL SOCIETĂȚII CIVILE PRIVIND IMPLEMENTAREA CADRULUI STRATEGIC NAȚIONAL PENTRU ROMI ÎN România

					adesea nu au timpul și resursele necesare pentru a oferi informații detaliate și personalizate pacienților. Pentru grupurile vulnerabile, această consiliere este esențială, în special în prevenirea bolilor cronice și transmisibile. Deși măsurile existente, cum ar fi educația pentru sănătate și campaniile de informare organizate ocazional de autoritățile de sănătate publică și ONG-uri, sunt adecvate, acestea au un impact limitat din cauza lipsei de finanțare, coordonare și adaptare la nevoile comunităților vulnerabile. De asemenea, informațiile nu sunt întotdeauna accesibile într-o formă vizuală simplificată sau în limbile minorităților. Accesul limitat la informații despre sănătate poate fi îmbunătățit prin campanii de informare susținute și adaptate, programe de educație pentru sănătate în școli și comunități, dezvoltarea de resurse digitale accesibile și consiliere activă din partea profesioniștilor din domeniul sănătății. Furnizarea de informații clare și accesibile pentru toate grupurile sociale este esențială pentru reducerea inegalităților în materie de sănătate.
Acces limitat la servicii de asistență medicală sexuală/reproductivă și planificare familială	probleme semnificative	identificate și analizate suficient	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Accesul deficitar la servicii de sănătate sexuală/reproductivă și planificare familială reprezintă o problemă semnificativă în România, în special pentru grupurile vulnerabile, cum ar fi femeile din comunitățile de romi, persoanele cu venituri mici și cele din zonele rurale sau marginalizate. Deși problema a fost identificată și analizată suficient, măsurile implementate sunt insuficiente, iar obiectivele stabilite nu sunt întotdeauna aliniate cu nevoile reale ale beneficiarilor. Principalele cauze ale accesului limitat: • Lipsa infrastructurii și a serviciilor dedicate: În multe zone rurale și marginalizate, nu există centre specializate care oferă servicii de sănătate sexuală și reproductivă. Accesul la ginecologi sau servicii de planificare familială este minim. • Costuri asociate: Chiar dacă unele servicii sunt gratuite, costurile indirecte (transport, medicamente și metode contraceptive) reprezintă o barieră semnificativă pentru familiile cu venituri mici. • Lipsa educației privind sănătatea sexuală: Educația sexuală și reproductivă este aproape absentă din școli și comunități, iar tinerii, în special fetele, nu au acces la informații corecte și complete despre prevenirea sarcinilor nedorite și a bolilor cu transmitere sexuală. • Factori culturali și stigmatizare: Pentru femeile rome și alte grupuri vulnerabile, prejudecățile sociale și atitudinile discriminatorii din partea personalului medical descurajează accesul la aceste servicii. • Lipsa unor politici coerente: Deși strategiile naționale de sănătate reproductivă și planificare familială au obiective, acestea nu sunt întotdeauna adaptate contextului specific al comunităților vulnerabile și nu sunt implementate uniform la nivel național. Impactul problemei: Accesul limitat la servicii de sănătate sexuală și reproductivă duce la rate ridicate ale sarcinilor în rândul adolescentelor, în special în comunitățile de romi, și la o creștere a nașterilor neasistate. Lipsa accesului la contracepție și planificare familială contribuie, de asemenea, la perpetuarea sărăciei și a excluziunii sociale. Măsuri necesare: 1. Dezvoltarea și extinderea centrelor de sănătate care oferă servicii gratuite de sănătate sexuală și reproductivă în zonele defavorizate. 2. Implementarea unor programe educaționale adaptate cultural și lingvistic, care să promoveze sănătatea sexuală și reproductivă în rândul tinerilor și al femeilor vulnerabile. 3. Facilitarea accesului liber la metode contraceptive și servicii de consiliere în planificare familială.

ANEXĂ : LISTA PROBLEMELOR ȘI CONDIȚIILOR

					4. Instruirea personalului medical pentru a oferi servicii fără discriminare și stigmatizare. Accesul limitat la servicii de sănătate sexuală și reproductivă necesită o abordare integrată, adaptată grupurilor vulnerabile. Investițiile în infrastructură, educație și programe de planificare familială sunt esențiale pentru a asigura accesul echitabil la aceste servicii și a reduce inegalitățile existente.
Bariere specifice în calea unei mai bune îngrijiri medicale pentru grupurile vulnerabile, cum ar fi persoanele vârstnice de etnie romă, romii cu dizabilități, persoanele LGBTI și altele	probleme semnificative	menționate, dar neanalizate suficient	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Barierele specifice în calea unei mai bune asistențe medicale pentru grupurile vulnerabile, cum ar fi romii în vârstă, romii cu dizabilități, persoanele LGBTI și alții, reprezintă o problemă semnificativă în România. Deși această problemă este menționată în diverse documente și strategii naționale, analiza sa este superficială, iar măsurile adoptate sunt prezente, dar insuficiente. Obiectivele stabilite nu sunt întotdeauna relevante și nu răspund nevoilor specifice ale acestor grupuri. Principalele bariere cu care se confruntă aceste grupuri: - Acces fizic și geografic limitat: Persoanele vârstnice de etnie romă și persoanele cu dizabilități din comunitățile rurale sau izolate se confruntă cu o lipsă de infrastructură medicală adecvată și de transport accesibil către unitățile sanitare. Accesibilitatea fizică a centrelor medicale este deficitară pentru persoanele cu dizabilități, multe unități nefiind adaptate nevoilor acestora. - Discriminare și atitudini negative: Persoanele vârstnice de etnie romă și persoanele cu dizabilități se confruntă frecvent cu discriminare și prejudecăți din partea personalului medical, ceea ce descurajează accesul la asistență medicală. Persoanele LGBTI se confruntă cu stigmatizare și reticență în a primi servicii medicale adecvate, în special servicii de sănătate mintală și sănătate sexuală. - Lipsa serviciilor specializate și adaptate: Nu există programe specifice pentru îmbunătățirea accesului la servicii de sănătate adecvate pentru persoanele vârstnice de etnie romă sau persoanele cu dizabilități, cum ar fi îngrijirea la domiciliu sau serviciile gerontologice. Persoanele LGBTI au acces limitat la servicii de consiliere și tratament în medii sigure și nediscriminatorii. - Nivel scăzut de educație pentru sănătate și lipsa de informații: Lipsa educației pentru sănătate, în special în comunitățile de romi, duce la necunoașterea drepturilor pacienților și a serviciilor medicale disponibile. Persoanele cu dizabilități și persoanele LGBTI au acces limitat la informații medicale adaptate, atât din punct de vedere al conținutului, cât și al prezentării accesibile (de exemplu, limbaj simplificat, traducere în limbajul semnelor). - Costuri asociate cu îngrijirea medicală: Costurile suplimentare, cum ar fi cele pentru medicamente, transport sau echipamente medicale, reprezintă un obstacol major pentru romii în vârstă, persoanele cu dizabilități și alte grupuri vulnerabile cu venituri mici. Barierele specifice în calea accesului la asistență medicală pentru grupurile vulnerabile, cum ar fi romii în vârstă, persoanele cu dizabilități și persoanele LGBTI, necesită o abordare specifică și incluzivă. Sunt necesare programe dedicate, inclusiv: - Servicii de sănătate accesibile fizic și financiar. - Instruirea personalului medical pentru combaterea discriminării și stigmatizării. - Crearea de servicii specializate, adaptate nevoilor fiecărui grup vulnerabil. - Campanii de informare accesibile și adecvate din punct de vedere cultural pentru a promova drepturile și serviciile disponibile.
Discriminare/anti-țigănist în sistemul de sănătate (de exemplu, servicii	probleme semnificative	menționate, dar neanalizate suficient	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Discriminarea și anti-țigănistul în sistemul de sănătate reprezintă o realitate dureroasă în România, unde comunitățile de romi se confruntă constant cu obstacole și tratamente nedrepte în accesarea serviciilor medicale. Fie că este vorba de segregare în unitățile sanitare, lipsă de respect față de pacienți sau practici abuzive, cum ar fi sterilizarea forțată din trecut, aceste forme de excludere sistemică continuă să afecteze profund încrederea romilor în sistemul de sănătate.

RAPORT DE MONITORIZARE AL SOCIETĂȚII CIVILE PRIVIND IMPLEMENTAREA CADRULUI STRATEGIC NAȚIONAL PENTRU ROMI în România

segregate, sterilizare forțată)					Una dintre cele mai vizibile manifestări ale acestei discriminări este segregarea medicală, o practică care persistă în unele spitale și clinici. Pacienții romi sunt uneori plasați în secții separate, supuși unui tratament neglijent sau primiți cu reticență de către personalul medical. În loc să fie tratați cu demnitate și profesionalism, aceștia sunt adesea judecați prin prisma prejudecăților și a stereotipurilor negative. O astfel de experiență descurajează membrii comunităților de romi să solicite îngrijiri medicale, chiar și atunci când este vorba de probleme grave de sănătate. O altă problemă extrem de sensibilă este sterilizarea forțată a femeilor romi, o practică abuzivă documentată în trecut, care a avut consecințe ireversibile asupra vieții celor afectați. Deși astfel de cazuri sunt rare în prezent, lipsa unor mecanisme clare de monitorizare și prevenire a unor astfel de practici abuzive continuă să genereze frică și neîncredere în rândul comunităților de romi. În plus, atitudinile discriminatorii și rasismul subtil manifestat de profesioniștii din domeniul medical contribuie la excluderea romilor din sistemul de sănătate. Fie că este vorba de refuzul de a consulta pacienții romi, de diagnostice superficiale sau de tratarea lor cu indiferență, astfel de practici întăresc stigmatizarea și îi descurajează să solicite îngrijiri medicale. În multe cazuri, comunitățile de romi preferă să caute soluții informale, neaprobat medical, agravându-le astfel starea de sănătate. Accesul deficitar la informații medicale și servicii preventive agravează aceste probleme. Mulți romi, în special cei din zonele rurale, nu sunt informați despre drepturile lor ca pacienți sau despre serviciile medicale disponibile. De asemenea, lipsa programelor de educație pentru sănătate adaptate nevoilor lor culturale și lingvistice înseamnă că prevenirea și tratarea bolilor sunt neglijate. Deși problema discriminării este abordată în strategiile naționale, măsurile implementate până în prezent sunt insuficiente. Nu există campanii susținute de combatere a atitudinilor discriminatorii în sistemul medical, iar instruirea personalului medical în domeniul diversității și incluziunii este adesea absentă sau superficială. Anti-țigănistul în domeniul sănătății nu numai că privează comunitățile de romi de dreptul lor fundamental la asistență medicală echitabilă, dar perpetuează și un cerc vicios al excluziunii sociale și al sărăciei. Sunt necesare acțiuni urgente pentru a elimina discriminarea prin instruirea profesioniștilor din domeniul sănătății, sancționarea practicilor abuzive și dezvoltarea de programe de asistență medicală incluzive și accesibile. Numai în acest fel, sistemul de sănătate poate deveni cu adevărat echitabil și capabil să ofere îngrijire tuturor, fără excepție.
inegalități în măsurile de combatere și prevenire a potențialelor focare de boli în localități marginalizate sau izolate	probleme semnificative	irelevant	absent	absent	Inegalitățile în măsurile de combatere și prevenire a potențialelor focare de boli în localitățile marginalizate sau izolate reprezintă o problemă profundă în România, chiar dacă sunt considerate „irelevante” în politicile naționale și lipsesc din intervențiile actuale. Aceste discrepanțe au un impact sever asupra comunităților vulnerabile, unde lipsa accesului la măsuri preventive și de control al bolilor perpetuează starea de sănătate precară și riscul de epidemii. În localitățile marginalizate și izolate, cum ar fi comunitățile rurale sau cele rome, accesul la servicii medicale de bază și măsuri preventive este minim. Această situație este cauzată de mai mulți factori: - Infrastructură medicală precară: În multe dintre aceste localități nu există medici de familie sau unități medicale funcționale. Lipsa acoperirii medicale face imposibilă monitorizarea și intervenția rapidă în cazul apariției unor focare de boli transmisibile. - Condiții precare de igienă și locuințe: Multe comunități marginalizate nu au acces la apă curată, salubritate sau igienă adecvată, ceea ce crește riscul de izbucnire și răspândire a bolilor prevenibile, cum ar fi hepatita, tuberculoza sau infecțiile gastrointestinale. - Lipsa programelor de vaccinare și prevenire: Campaniile naționale de vaccinare și screening pentru bolile infecțioase nu acoperă adesea aceste localități, din cauza izolării geografice, a infrastructurii inadecvate și a informațiilor insuficiente. Drept urmare, ratele de imunizare

ANEXĂ : LISTA PROBLEMELOR ȘI CONDIȚIILOR

					rămân scăzute, iar riscul de epidemii este considerabil. - Lipsa intervențiilor rapide în caz de izbucnire a unei epidemii: Autoritățile locale nu dispun de resursele sau de capacitatea de a acționa prompt în cazul izbucnirii unei epidemii, ceea ce agravează situația și duce la răspândirea rapidă a bolilor în rândul populației. În plus, lipsa educației sanitare în aceste comunități agravează problema. Oamenii nu sunt adesea informați cu privire la măsurile esențiale de prevenire a bolilor, cum ar fi igiena personală, vaccinările și importanța controalelor medicale regulate. Acest deficit de informații înseamnă că bolile care pot fi prevenite continuă să afecteze aceste comunități într-un ritm alarmant. Rezultat: Impactul acestor inegalități este profund și de durată: - Creșterea incidenței bolilor transmisibile și a mortalității evitabile. - Răspândirea necontrolată a focarelor în comunități fără acces la intervenții medicale. - Excluderea continuă a populațiilor vulnerabile din sistemul de sănătate perpetuează cercul vicios al sărăciei și bolilor. Soluții necesare: Pentru a combate aceste inegalități, autoritățile trebuie să implementeze următoarele măsuri: - Extinderea acoperirii serviciilor de sănătate în localitățile marginalizate prin echipe medicale mobile și investiții în infrastructura sanitară. - Implementarea de campanii de vaccinare și prevenție adresate comunităților izolate, inclusiv programe de educație pentru sănătate adaptate nevoilor acestora. - Crearea de mecanisme de intervenție rapidă în caz de focare, cu resurse dedicate comunităților vulnerabile. - Asigurarea accesului la condiții de igienă de bază prin investiții în infrastructura de apă și canalizare. Inegalitățile în prevenirea și combaterea focarelor de boli în localitățile marginalizate reflectă lipsa unor măsuri coerente și adaptate pentru aceste comunități. Pentru a evita riscurile majore pentru sănătatea publică, sunt necesare intervenții sistematice prin investiții în infrastructură, educație și servicii medicale mobile, asigurându-se că fiecare comunitate beneficiază de o protecție egală împotriva bolilor.
--	--	--	--	--	--

Locuire, servicii esențiale și justiție de mediu

Probleme și condiții	Semnificație:	Identificat prin strategie:	Măsuri pentru abordarea:	Obiective definite:	Detalii privind implementarea CNSR relevantă pentru problemă:
Securitate fizică precară a locuințelor (locuințe în ruine sau mahalale)	probleme semnificative	menționate, dar neanalizate suficient	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Securitatea fizică precară a locuințelor afectează în mod disproporționat comunitățile vulnerabile, cum ar fi romii, familiile cu venituri mici și persoanele din comunități marginalizate sau izolate. Această problemă este cauzată de sărăcia extremă, lipsa titlurilor de proprietate, izolarea geografică și infrastructura precară, precum și de discriminarea în accesul la resurse și programe de sprijin. În multe cazuri, locuințele sunt dărăpănate, construite fără autorizații și nu au utilități de bază, cum ar fi apa, electricitatea sau canalizarea. Lipsa infrastructurii și a salubrității adecvate prezintă riscuri grave pentru sănătatea fizică și mentală a locuitorilor, în timp ce stigmatizarea și discriminarea contribuie la excluderea socială. Mahalalele sunt adesea ignorate în politicile publice de locuire, iar programele existente, cum ar fi cele de reabilitare a locuințelor sau de sprijin pentru familiile vulnerabile, sunt subfinanțate și dificil de accesat pentru cei mai afectați.
Lipsa accesului la apă potabilă	probleme semnificative	înțeles cu limite	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Lipsa accesului la apă potabilă afectează comunitățile marginalizate din România, în special în zonele rurale și periferice, reprezentând o problemă semnificativă cu consecințe grave asupra sănătății și calității vieții. Deși problema este parțial înțeleasă în strategiile naționale, măsurile implementate

RAPORT DE MONITORIZARE AL SOCIETĂȚII CIVILE PRIVIND IMPLEMENTAREA CADRULUI STRATEGIC NAȚIONAL PENTRU ROMI în România

					pentru îmbunătățirea accesului la apă potabilă sunt insuficiente, iar obiectivele stabilite nu sunt întotdeauna adaptate nevoilor acestor comunități. În multe comunități marginalizate, infrastructura de alimentare cu apă este fie absentă, fie subdezvoltată. Comunitățile vulnerabile se bazează adesea pe surse nesigure, cum ar fi fântânile sau apele contaminate, ceea ce crește riscul de boli transmise prin apă. Lipsa resurselor financiare și a sprijinului administrativ înseamnă că autoritățile locale nu sunt capabile să își extindă rețelele de apă sau să le întrețină pe cele existente. Discriminarea în alocarea resurselor contribuie, de asemenea, la perpetuarea excluziunii pentru grupuri precum romii. Problema este agravată de lipsa educației în domeniul sănătății, care limitează conștientizarea importanței apei curate în prevenirea bolilor. În plus, investițiile în infrastructura de apă sunt rareori direcționate către comunitățile marginalizate, iar mecanismele de monitorizare a progreselor sunt slab dezvoltate.
Lipsa accesului la salubritate	probleme semnificative	înțeles cu limite	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Lipsa accesului la salubritate reprezintă o problemă semnificativă în România, în special în comunitățile marginalizate din zonele rurale sau din mahalale. Deși această problemă este parțial înțeleasă la nivel de politici naționale, măsurile implementate pentru îmbunătățirea situației sunt insuficiente, iar obiectivele stabilite nu răspund întotdeauna nevoilor specifice ale acestor comunități. Un procent semnificativ din populație, în special în zonele rurale, nu are acces la toalete conectate la rețele de canalizare sau la sisteme septice sigure. Această situație este agravată de lipsa infrastructurii de bază, inclusiv a rețelelor de canalizare sau a stațiilor de epurare. În mahalale și în alte comunități marginalizate, utilizarea toaletelor improvizate sau absența lor completă expune populația la riscuri ridicate de boli transmisibile și afectează grav condițiile de igienă și sănătate publică. Resursele financiare limitate ale familiilor vulnerabile și discriminarea în alocarea investițiilor publice contribuie, de asemenea, la perpetuarea acestei probleme. Lipsa instalațiilor sanitare afectează în mod disproporționat femeile, copiii și persoanele în vârstă, creând bariere suplimentare în calea participării acestora la educație și la viața socială.
Lipsa accesului la electricitate	probleme semnificative	înțeles cu limite	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Lipsa accesului la electricitate rămâne una dintre cele mai presante deficiențe de infrastructură pentru populațiile marginalizate din România, în special în zonele rurale îndepărtate și în așezările informale. Deși parțial recunoscută în discuțiile privind politicile publice, problema rămâne insuficient abordată, iar strategiile actuale nu reușesc să ofere soluții relevante sau măsurabile. Principalul obstacol este lipsa unei infrastructuri adecvate, în special în regiunile izolate unde extinderea rețelei naționale de energie electrică este fie prea costisitoare, fie considerată neviabilă din punct de vedere financiar. În multe zone defavorizate, gospodăriile nu sunt conectate la rețelele de energie electrică din cauza costurilor prohibitive de conectare, pe care familiile cu venituri mici nu și le pot permite. Deși teoretic există programe de subvenționare, acestea sunt adesea inaccesibile din cauza complexității birocratice, a lipsei de conștientizare sau a criteriilor restrictive de eligibilitate. Acest lucru are ca rezultat o formă ciclică de excluziune, în care cei mai nevoiași nu pot beneficia structural de sprijinul disponibil. Absența electricității subminează semnificativ calitatea vieții: copiii nu pot studia după lăsarea întunericului, familiile se bazează pe alternative periculoase de iluminat sau încălzire, iar lipsa instrumentelor și echipamentelor dependente de energie constrânge activitățile economice. Mai mult, decalajul digital se adâncește, deoarece comunitățile fără electricitate sunt sistematic lăsate în urmă în programele educaționale, inițiativele de telesănătate și eforturile de incluziune digitală. Dincolo de limitările practice, problema reflectă un model mai profund de discriminare structurală și neglijare. Proiectele de extindere a infrastructurii electrice ocolesc adesea comunitățile marginalizate - în special așezările de romi - fie din cauza supravegherii administrative, fie a rezistenței active bazate pe stereotipuri și prejudecăți. Acest lucru consolidează segregarea teritorială și alimentează inegalitățile sociale.

ANEXĂ : LISTA PROBLEMELOR ȘI CONDIȚIILOR

					Strategiile naționale nu au definit încă accesul la electricitate ca un drept public fundamental și nici nu au inclus obiective explicite pentru acoperirea universală. Pentru a depăși acest lucru, România trebuie să adopte o abordare mai incluzivă, asigurându-se că dezvoltarea infrastructurii este ghidată nu doar de eficiența economică, ci și de principiile echității, justiției sociale și sustenabilității mediului. Aceasta include acces simplificat la subvenții, investiții direcționate în regiunile subdeservite și mecanisme de responsabilitate pentru o planificare incluzivă a serviciilor publice.
Colectare limitată sau absentă a deșeurilor publice	probleme semnificative	menționate, dar neanalizate suficient	absent	absent	În multe comunități marginalizate din România, absența unui serviciu public de colectare a deșeurilor rămâne o problemă critică, insuficient abordată în cadrul politicilor naționale sau locale. Deși problema este ocazional recunoscută în rapoarte și analize situaționale, ea este rareori explorată în profunzime, iar măsurile concrete de intervenție lipsesc. Lipsa colectării deșeurilor afectează în mod disproporționat grupurile vulnerabile ale populației - în special pe cele care locuiesc în așezări informale, mahalale rurale sau zone izolate geografic - care sunt practic excluse de la serviciile municipale de salubritate. Drept urmare, gospodăriile recurg adesea la metode de auto-eliminare, cum ar fi arderea în aer liber, depozitarea ilegală a deșeurilor sau depozitarea deșeurilor acasă, ceea ce creează riscuri grave pentru mediu și sănătate publică. Aceste condiții insalubre contribuie la răspândirea bolilor, contaminarea solului și a surselor de apă și la creșterea stigmatului social împotriva grupurilor afectate, în special a romilor. Absența unei gestionări structurate a deșeurilor reflectă, de asemenea, o neglijare sistemică mai amplă, deoarece majoritatea proiectelor de infrastructură legate de deșeuri nu acordă prioritate regiunilor subdeservite sau marginalizate. În plus, lipsa dreptului de proprietate legală în multe dintre aceste așezări împiedică autoritățile locale să le includă oficial în planificarea salubrității urbane sau rurale, consolidând invizibilitatea lor în politicile publice. În ciuda impactului său serios, nu există strategii sau obiective naționale care să vizeze în mod specific extinderea serviciilor de colectare a deșeurilor către comunitățile vulnerabile și nici fonduri sau linii directe pentru a sprijini municipalitățile în extinderea acestor servicii către aceste comunități. Limitările birocratice, discriminarea instituțională și lipsa coordonării intersectoriale între autoritățile din domeniul locuirii, mediului și sănătății publice agravează problema. Acest vid politic permite perpetuarea unor medii de viață periculoase și exacerbează excluziunea socială. Această problemă necesită o abordare multidimensională și bazată pe drepturi, care să recunoască colectarea deșeurilor ca un serviciu public esențial pentru sănătate și demnitate și să asigure accesibilitatea acestuia pentru toate comunitățile, indiferent de statutul juridic sau locația geografică.
Capacitate de încălzire limitată (familiile nu pot încălzi toate camerele/în orice moment atunci când este necesar) sau deșeuri solide utilizate pentru încălzire	probleme semnificative	Irelevant	absent	absent	Incapacitatea gospodăriilor de a-și încălzi locuințele în mod adecvat - fie din cauza constrângerilor financiare, a izolației deficitare sau a lipsei accesului la surse de energie accesibile - este o problemă răspândită, dar extrem de puțin recunoscută în România. Această problemă afectează în special zonele rurale și marginalizate, unde sărăcia energetică se manifestă atât prin capacitatea limitată de încălzire, cât și prin practica nesigură de ardere a deșeurilor solide pentru încălzire. În ciuda consecințelor sale grave asupra sănătății, mediului și societății, problema este considerată în mare parte „irelevantă” în discursul public și în elaborarea politicilor, fără un program național specific care să o abordeze. Familiile care nu își permit combustibil de calitate sau aparate de încălzire eficiente recurg adesea la arderea lemnului, plasticului, textilelor sau a altor deșeuri menajere de calitate inferioară. Acest lucru generează vapori toxici care poluează atât mediul interior, cât și cel exterior, crescând riscul de boli respiratorii și afecțiuni pe termen lung, în special în rândul copiilor și vârstnicilor. În cazuri extreme, aceste practici duc la incendii și accidente domestice din cauza manipulării nesigure a materialelor inflamabile. Cauzele principale sunt multiple. În primul rând, majoritatea gospodăriilor cu venituri mici nu își permit surse alternative, cum ar fi electricitatea sau gazele naturale, în special atunci când acestea sunt evaluate la prețurile pieței, fără subvenții. În al doilea rând, ineficiența termică a locuințelor - multe dintre ele fiind slab izolate sau

RAPORT DE MONITORIZARE AL SOCIETĂȚII CIVILE PRIVIND IMPLEMENTAREA CADRULUI STRATEGIC NAȚIONAL PENTRU ROMI în România

					deteriorate structural - crește considerabil nevoile și costurile de încălzire. În al treilea rând, aceste familii sunt adesea deconectate complet de la rețelele energetice, fie din cauza izolării geografice, fie din cauza constrângerilor juridice/tehnice, cum ar fi locuințele informale. În prezent, România nu are o politică coerentă de combatere a sărăciei energetice. Nu există strategii naționale care să ofere subvenții pentru încălzire adaptate populațiilor vulnerabile și nici programe sistematice de îmbunătățire a eficienței energetice a locuințelor prin izolare sau modernizarea infrastructurii. În plus, obstacolele birocratice și capacitatea instituțională scăzută la nivel local împiedică municipalitățile să intervină eficient. Această inerție instituțională nu numai că îi lasă neprotejați pe cei mai vulnerabili, dar contrazice și angajamentele naționale privind protecția mediului și incluziunea socială. Abordarea sărăciei energetice trebuie să devină o prioritate politică. Soluțiile ar trebui să includă subvenții pentru încălzire simplificate și direcționate, investiții naționale în eficiența energetică rezidențială, stimulente pentru alternative energetice curate și accesibile și un cadru legal care să definească în mod explicit energia ca un drept social.
Lipsa securității posesiunii (titlurile legale nu sunt clare și sigure)	probleme semnificative	înțeleș cu limite	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Insecuritatea juridică privind proprietatea asupra locuințelor este o problemă răspândită în România, în special în comunitățile marginalizate și vulnerabile, unde un număr mare de gospodării nu au titluri de proprietate clare și sigure. Deși politicile naționale recunosc existența acestei probleme, strategiile adoptate sunt insuficiente atât ca amploare, cât și ca relevanță pentru populațiile afectate. Cea mai frecventă cauză este absența documentației cadastrale: multe locuințe, în special în zonele rurale și așezările informale, nu sunt înregistrate în cadastrul oficial. Locuințele construite fără autorizații sau situate pe terenuri neînregistrate nu intră sub incidența cadrului legal, ceea ce îi descalifică pe locuitori de la accesarea împrumuturilor, subvențiilor sau serviciilor de bază, cum ar fi apa, canalizarea sau electricitatea. Procedurile birocratice complexe, taxele administrative ridicate și accesul limitat la asistență juridică fac ca procesul de regularizare a drepturilor de proprietate să fie practic inaccesibil familiilor cu venituri mici. În rândul comunităților de romi, situația este agravată și mai mult de practicile discriminatorii și de o lipsă cronică de sprijin administrativ, perpetuând insecuritatea locuinței și excluziunea socială. Consecințele sunt profunde: fără o locuință legală sigură, locuitorii trăiesc sub amenințarea constantă a evacuării și nu pot investi în îmbunătățirea locuințelor lor. Cartierele lor rămân în afara inițiativelor de planificare urbană, ceea ce duce la o lipsă de dezvoltare a infrastructurii și la o invizibilitate continuă în politicile publice. Copiii care cresc în astfel de contexte se confruntă adesea cu discontinuitate educațională și stres psihologic legate de condiții de viață instabile. Deși România a introdus inițiative precum programele gratuite de înregistrare funciară în cadrul cadastrului național și al eforturilor de înregistrare funciară, acestea au fost implementate inegal și au avut un impact limitat în zonele marginalizate. Mai mult, aceste programe nu sunt concepute ținând cont de nevoile specifice ale comunităților vulnerabile, fiind lipsite de activități de informare, îndrumare și monitorizare. Pentru a aborda eficient această problemă, România trebuie să investească în politici cuprinzătoare de regularizare care să includă căi legale simplificate, asistență gratuită pentru gospodăriile cu venituri mici, garanții antidiscriminare și sprijin instituțional adaptat comunităților care locuiesc în locuințe informale sau neînregistrate. Securitatea juridică a dreptului de proprietate trebuie recunoscută ca o condiție prealabilă pentru dezvoltarea urbană incluzivă, stabilitatea socială și accesul la drepturile fundamentale.
Lipsa sau accesul limitat la locuințe sociale	probleme semnificative	menționate, dar neanalizate suficient	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Lipsa accesului adecvat la locuințe sociale în România reprezintă o barieră structurală persistentă pentru populațiile vulnerabile, inclusiv familiile cu venituri mici, comunitățile de romi, părinții singuri și persoanele fără adăpost. Deși strategiile naționale recunosc ocazional problema, acestea nu analizează

ANEXĂ : LISTA PROBLEMELOR ȘI CONDIȚIILOR

					suficient de detaliat amploarea, cauzele sistemice și consecințele pe termen lung ale acesteia. Măsurile existente sunt inadecvate ca acoperire, sunt implementate deficitar și nu ajung la cele mai defavorizate populații. Una dintre principalele provocări este deficitul cronic de locuințe sociale disponibile. Stocul existent este mult sub cererea reală și se construiesc foarte puține unități noi din cauza investițiilor publice insuficiente și a absenței unui program național coerent pentru extinderea locuințelor accesibile. Mai mult, multe dintre locuințele existente sunt în stare proastă - deteriorate, supraaglomerate sau lipsite de utilități de bază - însă rămân nerenovate din cauza constrângerilor bugetare. Obstacolele birocratice complică și mai mult accesul. Procedurile de eligibilitate sunt adesea excesiv de complexe, exclusiviste și aplicate inconsistent de către autoritățile locale. Drept urmare, cei mai nevoiași nu pot obține locuințe, în timp ce practicile discriminatorii - în special împotriva romilor - subminează echitatea și transparența procesului de alocare. Creșterea costurilor locuințelor și expansiunea urbană au agravat situația din marile orașe, unde familiile vulnerabile sunt împinse către locuințe informale la periferie, intensificând segregarea spațială și adâncind sărăcia. Impactul accesului limitat la locuințe sociale este de amploare. Familiile sunt forțate să locuiască în condiții supraaglomerate, insalubre sau nesigure, care, la rândul lor, contribuie la probleme cronice de sănătate, deficiențe educaționale și excluziune socială pe termen lung - în special în rândul copiilor. În plus, lipsa securității locuinței îngreunează găsirea și menținerea unui loc de muncă pentru persoane, consolidând ciclurile de dependență și marginalizare. Deși cadrele naționale recunosc oficial importanța drepturilor la locuire, obiectivele concrete ale politicilor sunt adesea nealiniate cu nevoile populațiilor marginalizate. Implementarea este lentă, monitorizarea este slabă și există puține stimulente sau structuri de sprijin pentru ca administrațiile locale să dezvolte politici incluzive în domeniul locuirii. Pentru a aborda eficient această problemă, România trebuie să adopte o politică de locuire bazată pe drepturi, să crească investițiile publice atât în construcția, cât și în reabilitarea unităților de locuințe sociale, să asigure proceduri de acces echitabil și să construiască mecanisme instituționale pentru monitorizarea și aplicarea alocării nediscriminatorii.
Supraaglomerare (spațiu/cameră disponibilă pentru familie)	probleme semnificative	menționate, dar neanalizate suficient	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Supraaglomerarea, definită ca spațiu locativ insuficient per persoană dintr-o gospodărie, constituie o problemă semnificativă și persistentă în domeniul locuirii în România, afectând în special familiile cu venituri mici, gospodăriile numeroase și comunitățile marginalizate. Deși problema este menționată în documentele naționale privind locuirea și incluziunea socială, cauzele sale profunde și efectele pe termen lung sunt analizate inadecvat. Mai mult, măsurile concepute pentru atenuarea supraaglomerării sunt fie insuficiente, fie nu ajung la populațiile cele mai expuse riscului. Principalii factori ai supraaglomerării includ dificultățile economice, lipsa opțiunilor de locuințe accesibile și urbanizarea rapidă. Multe familii, în special în zonele rurale și segregate, sunt obligate să locuiască în locuințe înghesuite, cu mai multe generații care împart același spațiu mic. În orașe, creșterea chiriilor și accesul limitat la locuințe sociale împiedică gospodăriile cu venituri mici să își asigure condiții de viață adecvate. În unele comunități marginalizate, este obișnuit ca două sau mai multe familii să împartă o singură locuință, nu din preferințe culturale, ci din necesitate economică. Condițiile de supraaglomerare au consecințe directe și grave. Din perspectiva sănătății, acestea facilitează răspândirea bolilor transmisibile, compromit standardele de igienă și exacerbează bolile cronice. Copiii crescuți în medii supraaglomerate adesea nu au spațiu pentru a studia, a se juca sau a se odihni, ceea ce le afectează negativ performanța școlară și starea de bine emoțională. Costul psihologic este la fel de îngrijorător: lipsa prelungită a spațiului personal crește tensiunile familiale, contribuie la anxietate și depresie și reduce autonomia și intimitatea individuală. Implicațiile sociale includ stigmatizarea, participarea civică redusă și excluderea din programele sau serviciile care presupun un nivel minim de locuințe adecvate. Deși documentele de politici fac referire la

RAPORT DE MONITORIZARE AL SOCIETĂȚII CIVILE PRIVIND IMPLEMENTAREA CADRULUI STRATEGIC NAȚIONAL PENTRU ROMI în România

					supraaglomerare, au fost luate puține măsuri concrete pentru a o reduce. Programele care vizează extinderea opțiunilor de locuințe sau sprijinirea familiilor în accesarea locuințelor mai mari sunt rare, subfinanțate sau slab direcționate. Autoritățile locale adesea nu dispun de resursele și îndrumările politice necesare pentru a interveni în mod semnificativ. În plus, procesele de planificare urbană rareori acordă prioritate nevoilor de locuințe ale familiilor numeroase sau abordează provocările legate de densitate în cartierele vulnerabile. Pentru a răspunde eficient, România trebuie să dezvolte o strategie coordonată în domeniul locuirii, care să includă asistență financiară pentru gospodăriile supraaglomerate, stimulente pentru construirea sau modernizarea locuințelor cu mai multe camere și reglementări clare care să lege adecvarea locuințelor de obiectivele de sănătate, educație și dezvoltare socială. O trecere către o planificare integrată și investiții susținute în soluții locuințiale incluzive este crucială pentru ruperea ciclului privațiunilor spațiale și promovarea coeziunii sociale.
îndatorare legată de locuire la niveluri care pot duce la evacuare	probleme semnificative	menționate, dar neanalizate suficient	absent	absent	îndatorarea legată de locuire, care expune familiile riscului de evacuare, este o problemă tot mai mare, dar insuficient abordată, în România. Aceasta afectează un spectru larg de gospodării vulnerabile, inclusiv lucrătorii cu venituri mici, șomerii, lucrătorii informali și comunitățile marginalizate - în special în centrele urbane, unde costurile locuințelor au crescut brusc în ultimii ani. Deși este menționat sporadic în documentele naționale, fenomenul rămâne în mare parte neexaminat și nu există intervenții publice concrete. Principalele cauze ale datoriei excesive pentru locuințe sunt structurale. Multe familii sunt nevoite să contracteze împrumuturi cu risc ridicat pentru a achiziționa, construi sau rena locuințe din cauza lipsei de acces la alternative sociale sau accesibile în materie de locuire. Pe măsură ce instabilitatea veniturilor persistă în sectoarele cu salarii mici, familiile se confruntă cu dificultăți din ce în ce mai mari în a-și îndeplini plățile lunare la creditele ipotecare sau obligațiile de închiriere. Creșterea costurilor utilităților, inflația și alfabetizarea financiară inadecvată în rândul grupurilor vulnerabile exacerbează această problemă. În plus, mulți debitori au acces limitat la asistență juridică sau consiliere financiară, ceea ce îi expune unor practici de creditare pradătoare sau unor proceduri de evacuare pe care nu le înțeleg pe deplin. În acest context, un eveniment neprevăzut, cum ar fi boala, pierderea locului de muncă sau destrămarea familiei, poate împinge familiile în incapacitate de plată, expunându-le riscului imediat de a-și pierde locuința. Impacturile sunt severe și multiple. Evacuarea duce nu doar la pierderea adăpostului, ci și la dezintegrarea socială: copiii sunt forțați să abandoneze școala, locul de muncă devine mai greu de menținut, iar familiile pot deveni fără adăpost sau pot fi mutate în locuințe supraaglomerate și sub standarde. Din punct de vedere psihologic, teama constantă de evacuare produce niveluri ridicate de stres, anxietate și depresie. Există, de asemenea, un cost social mai amplu, deoarece evacuările contribuie la instabilitate în cartierele deja precare și adâncesc sărăcia intergenerațională. În ciuda acestor realități, nu există programe naționale concepute pentru a preveni evacuările legate de datorii. România nu are mecanisme precum subvenții temporare pentru chirie, fonduri de locuințe de urgență, protecție juridică împotriva evacuărilor arbitrare sau planuri structurate de restructurare a datoriilor pentru costurile locuințelor. De asemenea, lipsesc campanii de educație financiară adaptate gospodăriilor vulnerabile. Acest vid în politicile publice lasă familiile aflate în dificultate fără sprijin și consolidează insecuritatea locuințelor ca o afecțiune cronică. Abordarea acestei probleme necesită un cadru de politici robust, axat pe stabilitatea locuințelor, inclusiv asistență juridică accesibilă, reglementări echitabile privind creditarea, moratorii temporare asupra evacuărilor în cazuri de dificultăți și măsuri specifice de reducere a datoriilor. Fără acestea, România riscă să normalizeze pierderea locuințelor ca un rezultat obișnuit al sărăciei, mai degrabă decât ca un eșec al politicilor.

ANEXĂ : LISTA PROBLEMELOR ȘI CONDIȚIILOR

Locuire în așezări/cartiere segregate	probleme semnificative	înțeleș cu limite	absent	absent	Segregarea rezidențială rămâne una dintre cele mai persistente și dăunătoare forme de inegalitate spațială din România. Așezările segregate - adesea locuite de romi sau alte minorități etnice marginalizate - sunt caracterizate de izolare fizică, neglijare a infrastructurii și excluziune sistemică de la serviciile publice. Deși problema este parțial recunoscută în unele documente de politici, ea este rareori prioritizată și nu există strategii coerente sau intervenții specifice pentru a aborda rădăcinile sale structurale. Aceste cartiere segregate apar de obicei la periferia orașelor, în locații marginalizate geografic, cum ar fi zonele predispuse la inundații, în apropierea siturilor industriale sau pe terenuri neînregistrate. În timp, din cauza lipsei de investiții și a voinței politice, astfel de zone se degradează profund. Casele sunt adesea improvizate sau deteriorate, străzile rămân neasfaltate, iar serviciile de bază, cum ar fi electricitatea, apa curentă, canalizarea sau colectarea deșeurilor, sunt fie nesigure, fie lipsesc. În unele cazuri, comunități întregi sunt izolate de transportul public, școli și unități medicale. Această separare spațială favorizează multiple straturi de excluziune care se suprapun. Copiii din zone segregate frecventează școli segregate sau de calitate inferioară, ceea ce amplifică dezavantajele educaționale. Adulții se confruntă cu discriminarea atunci când își caută un loc de muncă, atât din cauza adresei lor, cât și a etniei percepute. Stigmatul asociat cu aceste zone agravează excluziunea, deoarece locuitorii sunt adesea portretizați negativ în mass-media și în discursul local. Mai mult, politicile de urbanism ignoră de obicei zonele segregate sau le tratează ca nereguli temporare, în loc să le recunoască drept comunități cu drepturi egale. Evacuările forțate, relocarea neconsultativă sau demolarea locuințelor fără alternative adecvate erodează și mai mult încrederea în instituțiile publice și perpetuează traumele în rândul populațiilor deja vulnerabile. În ciuda programelor pilot ocazionale sau a inițiativelor locale, nu există cadre naționale care să vizeze în mod explicit desegregarea rezidențială. România nu dispune de strategii cuprinzătoare pentru o planificare urbană incluzivă, care ar asigura investiții echitabile în toate cartierele, indiferent de componența etnică sau statutul juridic. Fără recunoaștere legală, locuitorilor din așezările segregate li se refuză accesul la drepturile de care se bucură alți cetățeni, inclusiv dreptul de a participa la procesul decizional local și la planificarea mediului. Un răspuns semnificativ necesită o schimbare sistemică, inclusiv investiții în infrastructură și servicii în comunitățile segregate, recunoaștere juridică și integrare în planificarea urbană, aplicarea legilor antidiscriminare și procese de dezvoltare participativă. Numai prin astfel de măsuri incluzive poate fi rupt ciclul segregării spațiale și sociale.
Locuire în așezări/cartiere informale sau ilegale	probleme semnificative	înțeleș cu limite	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Așezările informale sau ilegale - construite de obicei fără autorizație de construire, în afara legilor de urbanism și fără titluri de proprietate recunoscute - reprezintă un fenomen răspândit în România, în special în zonele marginalizate locuite de romi și alte grupuri vulnerabile. Deși problema este parțial recunoscută în cadrele de politici, măsurile implementate sunt minime, fragmentate și slab adaptate nevoilor specifice ale acestor comunități. Principalele caracteristici ale acestor așezări includ: locuințe construite din materiale improvizate sau de proastă calitate, lipsa conexiunilor la utilități de bază (cum ar fi apă, electricitate, canalizare sau colectarea deșeurilor) și izolarea geografică de drumurile principale, școli, centre medicale și centre de ocupare a forței de muncă. Aceste cartiere se află adesea în afara perimetrului urban oficial, ceea ce le exclude din planurile de dezvoltare municipală, schemele de investiții și datele recensământului. Una dintre cele mai critice provocări este lipsa recunoașterii legale a proprietății și a statutului de rezidență. Deoarece locuitorii nu dețin titluri oficiale, aceștia sunt descalificați de la solicitarea de utilități publice, subvenții sau împrumuturi pentru a-și îmbunătăți locuințele. În multe cazuri, li se refuză, de asemenea, participarea la procesul decizional comunitar și sunt invizibili pentru sistemele de servicii sociale. Condițiile de locuire în sine sunt adesea periculoase - expuse la condiții meteorologice extreme, fundații instabile și salubritate precară - prezentând riscuri semnificative pentru sănătate și siguranță. Pe lângă

RAPORT DE MONITORIZARE AL SOCIETĂȚII CIVILE PRIVIND IMPLEMENTAREA CADRULUI STRATEGIC NAȚIONAL PENTRU ROMI în România

					greutățile fizice, traiul sub amenințarea constantă a evacuării forțate creează un climat de frică și insecuritate. Familiile, în special copiii, sunt frecvent strămutate, ceea ce le perturbă accesul la educație și la servicii medicale de bază și perpetuează ciclurile sărăciei. Femeile și persoanele cu dizabilități din aceste contexte sunt deosebit de vulnerabile la excluziune și abuz. Deși România a demarat unele eforturi pentru înregistrarea proprietăților și legalizarea așezărilor informale, aceste inițiative nu au scalabilitate și continuitate. Procedurile administrative complexe, lipsa coordonării interinstituționale și finanțarea insuficientă le împiedică, de asemenea. Mai mult, politicile actuale în domeniul locuirii impun adesea criterii legaliste care fac legalizarea inaccesibilă celor mai sărace gospodării. Pentru a rupe acest ciclu, autoritățile naționale trebuie să recunoască legitimitatea așezărilor informale ca o problemă de dezvoltare – nu doar o neregulă juridică. Soluțiile trebuie să includă procese simplificate de regularizare, sprijin financiar și juridic pentru gospodăriile cu venituri mici și integrarea acestor cartiere în strategiile de dezvoltare locală și regională. Abordările participative, garanțiile antidiscriminare și alinierea la principiile UE de incluziune urbană sunt esențiale pentru a se asigura că aceste comunități nu mai sunt lăsate în urmă.
Expunerea la factori periculoși (locuire în zone predispuse la dezastre naturale sau zone cu risc ecologic)	probleme semnificative	menționate, dar neanalizate suficient	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	În România, un număr considerabil de gospodării vulnerabile – în special în comunități informale sau marginalizate – sunt expuse la riscuri de mediu severe și hazarde naturale, cum ar fi inundațiile, alunecările de teren, poluarea industrială sau activitatea seismică. Deși existența unei astfel de expuneri este recunoscută în unele strategii naționale de gestionare a riscurilor, problema este insuficient analizată în ceea ce privește cauzele sale socioeconomice și impactul său disproporționat asupra populațiilor defavorizate. Mai mult, mecanismele de răspuns sunt adesea reactive și nu reușesc să abordeze vulnerabilitățile pe termen lung sau reziliența comunității. Multe locuințe sunt situate în zone desemnate oficial ca zone cu risc ridicat – cum ar fi zonele inundabile din apropierea râurilor, versanții instabili sau zonele adiacente depozitelor de deșeuri industriale. Aceste locații sunt adesea singurele spații disponibile sau accesibile ca preț pentru cele mai sărace familii, în special cele fără drept de proprietate legal sau excluse din schemele de locuințe sociale. În aceste cazuri, absența unei infrastructuri adecvate (sisteme de drenaj, bariere de protecție, sisteme de avertizare timpurie) face ca comunitățile să fie mai susceptibile la șocurile de mediu. În regiunile industriale, locuitorii sunt expuși la riscuri cronice, inclusiv contaminarea aerului și a apei, emisiile toxice și eliminarea deșeurilor periculoase. Aceste condiții duc la rate crescute de boli respiratorii, infecții ale pielii și probleme de sănătate pe termen lung, în special în rândul copiilor și vârstnicilor. Impactul asupra sănătății este agravat de accesul limitat la asistență medicală, nutriția precară și lipsa educației de mediu. Aceste comunități se confruntă și cu vulnerabilitate economică, deoarece dezastrele distrug adesea proprietățile limitate sau activitățile generatoare de venituri pe care le au locuitorii. Reconstrucția nu este de obicei susținută de mecanisme de compensare de stat, iar majoritatea gospodăriilor afectate nu sunt asigurate. Drept urmare, familiile întregi sunt împinse și mai adânc în sărăcie după fiecare eveniment ecologic. Deși România a adoptat planuri naționale privind reducerea riscului de dezastre și protecția civilă, acestor cadre le lipsește o componentă puternică de incluziune socială. Acestea rareori acordă prioritate nevoilor specifice ale grupurilor vulnerabile, iar puține fonduri sunt alocate pentru sprijinirea relocării, consolidarea locuințelor sau intervenții preventive în cartierele cu risc ridicat. În plus, lipsa de coordonare dintre autoritățile locale, urbanisti și agențiile de mediu împiedică planificarea proactivă și exacerbează neglijența instituțională. Pentru a reduce expunerea și a crește reziliența, România trebuie să integreze justiția de mediu și echitatea socială în politicile sale de mediu și dezvoltare urbană. Aceasta include cartografierea așezărilor cu risc ridicat, prioritizarea acestora pentru

ANEXĂ : LISTA PROBLEMELOR ȘI CONDIȚIILOR

					investițiile în infrastructură și oferirea de opțiuni de relocare sigure și demne. Pregătirea pentru dezastre la nivel comunitar, educația de mediu și procesele de planificare participativă trebuie, de asemenea, extinse pentru a se asigura că vocile celor mai expuși riscului sunt incluse în conturarea soluțiilor.
Acces limitat sau inexistent la transportul public	probleme semnificative	înțeleș cu limite	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Accesul limitat sau absent la transportul public reprezintă un obstacol major în calea mobilității, incluziunii sociale și oportunităților economice pentru populațiile vulnerabile din România - în special în zonele rurale, comunitățile marginalizate și periferiile urbane. Deși problema este parțial recunoscută la nivel național, inclusiv în planurile de mobilitate și infrastructură, măsurile concrete de răspuns sunt insuficiente și adesea nu reflectă realitățile trăite de grupurile afectate. Cei mai grav afectați sunt cei care locuiesc în sate izolate sau așezări informale, care nu sunt integrate în rețeaua formală de transport. Multe astfel de localități nu au conexiuni de bază cu autobuzul sau trenul către centrele administrative, spitale, școli sau piețele muncii. Chiar și acolo unde există rute de transport, acestea sunt adesea rare, nesigure sau inaccesibile financiar pentru locuitorii cu venituri mici. În anumite regiuni, transportul este complet privatizat, ceea ce duce la fluctuații ale tarifelor, vehicule deteriorate și eliminarea rutelor neprofitabile - izolând și mai mult comunitățile. Pentru comunitățile de romi și alte grupuri discriminate, problema este agravată de prejudecățile etnice și de tratamentul defectuos din partea furnizorilor de servicii, ceea ce descurajează utilizarea chiar și atunci când transportul este disponibil din punct de vedere tehnic. Consecințele sunt multiple. Copiii se confruntă cu bariere în accesul la o educație de calitate dacă școlile sunt situate departe, iar opțiunile de transport sunt limitate. Adulții au o capacitate limitată de a căuta sau de a-și păstra un loc de muncă, în special în zonele urbane, unde oportunitățile de angajare sunt concentrate, dar naveta este inaccesibilă. Adulții în vârstă, persoanele cu dizabilități și femeile cu responsabilități de îngrijire sunt afectate în mod disproporționat, deoarece nevoile lor de mobilitate sunt mai complexe și mai puțin prioritizate în sistemele de transport existente. Problema perpetuează, de asemenea, cicluri de excluziune teritorială, deoarece localitățile fără acces la transportul public ratează adesea fonduri de dezvoltare, investiții comerciale și extindere a serviciilor publice. Deși unele proiecte finanțate de UE au urmărit modernizarea infrastructurii de transport a României, acestea acordă de obicei prioritate coridoarelor interurbane sau internaționale, mai degrabă decât conectivității de tip „ultimul kilometru” sau serviciilor de transport comunitar. Strategiile naționale se concentrează de obicei pe calitatea drumurilor și reducerea emisiilor, dar nu abordează sistematic accesibilitatea sau echitatea. Autoritățile locale, care sunt responsabile pentru o mare parte din furnizarea de transport public, adesea nu au capacitatea tehnică sau sprijinul bugetar pentru a dezvolta soluții integrate de mobilitate pentru comunitățile subdeservite. Pentru a remedia această problemă, România trebuie să adopte o abordare bazată pe justiție în mobilitate, care să considere transportul public ca un drept social, nu doar ca o utilitate economică. Aceasta include subvenții specifice pentru utilizatorii vulnerabili, extinderea rutelor pe baza indicatorilor de echitate, coordonarea dintre politicile de transport și cele de locuire și implicarea directă a comunităților marginalizate în planificarea transportului și monitorizarea serviciilor.
Acces limitat sau inexistent la internet (de exemplu, acces public la internet) puncte din zone defavorizate, zone neacoperite de internet în bandă largă)	probleme semnificative	Irrelevant	absent	absent	Lipsa unui acces fiabil la internet - în special în comunitățile rurale, marginalizate sau informale - constituie o barieră semnificativă, dar în mare parte trecută cu vederea, în calea incluziunii digitale, educației, asistenței medicale și participării economice în România. În ciuda potențialului său transformator, conectivitatea la internet este încă considerată „irelevantă” în strategiile naționale care vizează populațiile vulnerabile, ceea ce duce la o adâncire a decalajului digital, care a devenit și mai critic în ultimii ani. Zone întregi, în special în satele izolate sau în cartierele urbane informale, rămân în afara zonei de acces la infrastructura de bandă largă din cauza dezinteresului pieței, a coordonării deficitare a investițiilor publice și a absenței unor intervenții politice specifice.

RAPORT DE MONITORIZARE AL SOCIETĂȚII CIVILE PRIVIND IMPLEMENTAREA CADRULUI STRATEGIC NAȚIONAL PENTRU ROMI în România

					Chiar și atunci când există infrastructură fizică, costurile de conectare și întreținere sunt adesea inaccesibile pentru gospodăriile cu venituri mici, care nu dispun de mijloacele financiare pentru a plăti abonamente lunare, a cumpăra echipamente adecvate sau a accesa servicii de reparații. Mai mult, punctele publice de acces la internet - cum ar fi bibliotecile, centrele comunitare sau facilitățile școlare - sunt rare în zonele defavorizate, lăsând populații întregi deconectate de la serviciile și informațiile online. Excluziunea digitală a comunităților vulnerabile are implicații ample. În educație, elevii fără acces la internet nu pot participa la cursuri online, nu își pot face temele sau nu pot beneficia de platformele educaționale. Acest lucru a fost vizibil în special în timpul pandemiei de COVID-19, când școala online a devenit norma și mii de copii au fost lăsați în urmă. Adulții sunt, de asemenea, dezavantajați în ceea ce privește accesarea oportunităților de telemuncă, aplicarea pentru locuri de muncă, înregistrarea pentru beneficii sociale sau interacțiunea cu administrația publică prin intermediul platformelor de e-guvernare. Accesul la asistență medicală este, de asemenea, afectat, deoarece instrumentele digitale pentru telemedicină sau informații medicale sunt subutilizate de comunitățile care ar beneficia cel mai mult de acestea. Această situație este agravată de nivelurile scăzute de alfabetizare digitală, care rămân neabordate de politicile actuale în domeniul educației sau al ocupării forței de muncă. Lipsa accesului la internet nu este doar o problemă tehnologică, ci și una socială și economică, consolidând tiparele de excluziune și marginalizare. În ciuda fluxurilor de finanțare europene care ar putea sprijini incluziunea digitală (cum ar fi cele din cadrul Facilității UE de redresare și reziliență), România nu a reușit să utilizeze aceste resurse în mod eficient în zonele subdeservite. Nu există programe naționale coordonate pentru extinderea acoperirii de bandă largă, furnizarea de internet subvenționat pentru gospodăriile sărace sau crearea de centre de acces digital sigure în mediile rurale sau urbane vulnerabile. Pentru a acoperi acest decalaj, România trebuie să recunoască conectivitatea la internet ca un factor fundamental al drepturilor sociale. Acest lucru necesită o strategie cuprinzătoare de incluziune digitală care să includă dezvoltarea infrastructurii în zonele marginalizate, puncte publice de internet gratuite sau cu costuri reduse, formare comunitară în domeniul competențelor digitale și stimulente de reglementare pentru a încuraja implicarea sectorului privat în implementarea echitabilă a internetului în bandă largă.
Acces limitat sau inexistent la spații verzi	probleme semnificative	Irrelevant	absent	absent	Accesul la spații verzi este o componentă crucială a bunăstării urbane, însă în România, segmente mari ale populației - în special cele care locuiesc în zone urbane dense, cu venituri mici și în cartiere marginalizate - se confruntă cu acces limitat sau inexistent la parcuri publice, locuri de joacă sau zone de recreere naturale. În ciuda beneficiilor substanțiale pentru sănătatea fizică și mentală asociate cu spațiile verzi, cadrele de politici naționale tratează această problemă ca fiind marginală sau „irrelevantă”, ceea ce duce la o ignorare pe scară largă a dezvoltării echitabile a spațiilor verzi. Planificarea urbană din România a priorizat din punct de vedere istoric extinderea comercială sau rezidențială în detrimentul conservării și creării de zone verzi publice. Acest lucru a dus la o subdezvoltare severă a acestor zone în multe periferii ale orașelor și cartiere marginalizate, unde nevoia este adesea cea mai mare. Extinderea urbană nereglementată, legile de zonare inadecvate și lipsa investițiilor în regenerarea urbană la scară de cartier agravează situația. În multe cazuri, chiar și acolo unde zonele verzi există pe hârtie, acestea sunt fie prost întreținute, fie inaccesibile, fie nesigure pentru uzul comunității din cauza neglijenței, vandalismului sau iluminării deficitare. Distribuția spațială inegală a infrastructurii verzi reflectă și consolidează, de asemenea, inegalitățile sociale. Cartierele urbane prospere tind să se bucure de proximitatea unor parcuri bine amenajate și a unor străzi mărginite de copaci, în timp ce comunitățile vulnerabile sunt adesea limitate la zone cu

ANEXĂ : LISTA PROBLEMELOR ȘI CONDIȚIILOR

					vegetație puțină sau deloc, suferind de temperaturi mai ridicate vara (efectul de insulă termică urbană), poluare crescută a aerului și oportunități reduse de activitate fizică. Acest lucru are implicații directe asupra sănătății publice: studiile leagă lipsa spațiilor verzi de stresul crescut, problemele respiratorii, stilul de viață sedentar și speranța de viață redusă. Pentru copii, absența spațiilor de joacă în aer liber contribuie la întârzieri în dezvoltare și la lipsa oportunităților de socializare. Pentru persoanele în vârstă și cele cu dizabilități, spațiile verzi inaccesibile sau absente limitează mobilitatea, exercițiile fizice și implicarea socială. În ciuda dovezilor tot mai numeroase privind aceste legături, România nu are o politică națională pentru ecologizarea urbană echitabilă. Strategiile de mediu și sănătate nu includ indicatori de echitate a spațiilor verzi sau linii directe pentru planificarea incluzivă a infrastructurii verzi. Autoritățile locale adesea nu dispun de resursele sau de sprijinul politic pentru a prioritiza investițiile în cartierele defavorizate. În plus, nu există obiective naționale sau mecanisme de finanțare concepute special pentru a crește accesul la natură în zonele subdeservite. O trecere către un urbanism verde incluziv este necesară urgent. Aceasta ar necesita: standarde minime pentru spațiile verzi pe cap de locuitor; utilizarea strategică a fondurilor de coeziune ale UE pentru regenerarea urbană; participarea comunității la proiectarea și gestionarea spațiilor verzi; și integrarea accesului la infrastructura verde în politicile mai ample de sănătate publică, educație și locuire. Accesibilitatea naturii pentru toți nu este doar o preocupare de mediu - este o chestiune de justiție socială.
Romii excluși din democrația ecologică	probleme semnificative	Irelevant	absent	absent	Excluderea sistematică a comunităților de romi din procesele decizionale de mediu din România reflectă un model mai profund de priveră a drepturilor civice și inegalitate ecologică. În ciuda vulnerabilităților bine documentate ale așezărilor de romi la degradarea mediului, poluare și condiții de viață periculoase, vocile lor rămân în mare parte absente din procesele de consultare publică, din deciziile locale de planificare și din cadrele de justiție de mediu. Această excludere nu reprezintă doar o încălcare a principiilor democratice fundamentale, ci și o barieră semnificativă în calea dezvoltării incluzive și durabile. Comunitățile de romi sunt situate în mod disproporționat în zone poluate - în apropierea depozitelor de deșeuri, a zonelor industriale sau în locații predispuse la inundații - și adesea nu au acces la apă potabilă, canalizare, gestionarea deșeurilor și infrastructură verde. În ciuda acestui fapt, acestea sunt rareori consultate în deciziile care le afectează direct mediul. Evaluările impactului asupra mediului și planurile de dezvoltare urbană trec adesea cu vederea aceste comunități în listele de părți interesate, iar mecanismele de participare sunt fie inaccesibile, fie simbolice. Lipsa accesului la educație ecologică și la informații publice privind drepturile și riscurile ecologice agravează și mai mult această marginalizare. Efectele acestei excluderi sunt ample. Locuitorii romi suportă povara pericolelor de mediu, fără mijloacele de a pleda pentru condiții mai sigure și mai sănătoase. Aceștia sunt adesea învinovați pentru degradarea mediului local, în ciuda faptului că li se refuză sistematic serviciile și infrastructura care ar permite un trai durabil. În același timp, aceștia sunt excluși din proiectele de tranziție verde și din mecanismele de finanțare a mediului, care sunt concepute fără a lua în considerare inegalitățile structurale cu care se confruntă. Excluziunea de mediu consolidează marginalizarea socială, subminând încrederea comunităților romi în instituții și capacitatea lor de a participa în mod semnificativ la viața democratică. În prezent, nicio strategie națională din România nu include obiective specifice romilor în cadrul cadrelor de guvernare de mediu. Legile privind protecția mediului adesea nu dispun de prevederi pentru participarea grupurilor vulnerabile și nu există mecanisme care să asigure accesul echitabil la resurse esențiale, cum ar fi aerul curat, apa sau spațiile verzi. Mai mult, există o absență notabilă a reprezentării romilor în agențiile sau organismele consultative de mediu, atât la nivel local, cât și național. Abordarea acestui deficit democratic necesită integrarea explicită a echității de mediu atât în politicile de incluziune a romilor, cât și în politica de mediu. Aceasta include consultarea obligatorie a

RAPORT DE MONITORIZARE AL SOCIETĂȚII CIVILE PRIVIND IMPLEMENTAREA CADRULUI STRATEGIC NAȚIONAL PENTRU ROMI ÎN România

					comunităților afectate, reprezentarea romilor în procesul decizional de mediu, investiții specifice în infrastructura ecologică pentru zonele rome și educație cultural adecvată privind drepturile de mediu. Construirea unei democrații de mediu incluzive înseamnă asigurarea faptului că toți cetățenii - nu doar câțiva privilegiați - au un cuvânt de spus în modelarea spațiilor în care trăiesc.
--	--	--	--	--	--

Protecție socială

Probleme și condiții	Semnificație:	Identificat prin strategie:	Măsuri pentru abordarea:	Obiective definite:	Detalii privind implementarea CNSR relevantă pentru problemă:
Rată ridicată a riscului de sărăcie și priver materială și socială	probleme semnificative	înțeles cu limite	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Excluderea romilor din democrația de mediu este o problemă semnificativă în România, deși este considerată „irelevantă” în politicile naționale. Lipsa măsurilor și obiectivelor pentru implicarea acestei comunități în procesul decizional de mediu amplifică excluderea socială și ecologică. Probleme principale: - Lipsa reprezentării în procesele decizionale de mediu, cum ar fi planificarea urbană, accesul la resurse naturale sau gestionarea deșeurilor. - Excluderea din inițiativele ecologice, cum ar fi proiectele de sustenabilitate sau educația de mediu. - Locuirea în zone poluate sau riscante, fără consultare sau implicare în soluții de remediere Impact: - Limitarea drepturilor civice și ecologice ale romilor. - Perpetuarea inegalităților sociale prin neglijarea specificului comunităților lor în politicile de mediu. - Riscuri crescute pentru sănătate și calitatea vieții din cauza expunerii la medii periculoase
Programele de sprijin pentru venit nu reușesc să garanteze un nivel acceptabil de venit minim pentru fiecare gospodărie	probleme semnificative	menționate, dar neanalizate suficient	absent	absent	Programele de sprijin pentru venituri care nu garantează un nivel acceptabil al venitului minim pentru fiecare gospodărie reprezintă o problemă semnificativă în România. Deși această problemă este menționată în strategiile și documentele oficiale, nu a fost analizată suficient, iar măsurile concrete pentru asigurarea unui venit minim adecvat lipsesc aproape în totalitate. Probleme principale: - Valoare insuficientă a beneficiilor sociale: Nivelul actual al sprijinului financiar este mult sub pragul necesar pentru acoperirea nevoilor de bază ale gospodăriilor vulnerabile. - Criterii de eligibilitate restrictive: Multe gospodării aflate în dificultate nu se califică pentru sprijin din cauza unor criterii rigide sau birocratice, excluzând astfel o parte semnificativă a populației aflate în nevoie. - Lipsa indexării periodice: Prestațiile sociale nu sunt ajustate în mod adecvat pentru a reflecta creșterea costului vieții sau rata inflației, ceea ce le reduce eficacitatea în timp. - Implementare inegală: Sprijinul variază între regiuni și localități, afectând în special comunitățile din zonele rurale și marginalizate. Impact: - Persistența sărăciei extreme: Gospodăriile care depind de aceste programe rămân sub pragul sărăciei. - Excludere socială: Lipsa unui venit minim adecvat împiedică gospodăriile să acceseze servicii de bază precum educația, sănătatea și locuirea.

ANEXĂ : LISTA PROBLEMELOR ȘI CONDIȚIILOR

					Dezavantaj economic: Fără un sprijin suficient, familiile nu pot investi în formare profesională sau în alte oportunități care le-ar putea îmbunătăți situația financiară.
Acces limitat la schemele de sprijin pentru venit (conștientizare scăzută, bariere reprezentate de sarcinile administrative, stigmatizarea asociată)	probleme semnificative	menționate, dar neanalizate suficient	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Accesul limitat la sistemele de sprijin pentru venit, cauzat de gradul scăzut de conștientizare, barierele administrative și stigmatizarea asociată, reprezintă o problemă semnificativă în România. Deși problema este menționată în documentele oficiale, analiza acesteia este insuficientă, iar măsurile implementate nu răspund în mod adecvat nevoilor grupurilor vulnerabile. Obiectivele stabilite sunt prezente, dar inadecvate și uneori irelevante. Probleme principale: - Lipsa de informații: Persoanele vulnerabile adesea nu sunt conștiente de drepturile lor sau de beneficiile disponibile, în principal din cauza campaniilor de informare ineficiente, a analfabetismului funcțional sau a accesului limitat la canalele de comunicare. - Bariere administrative: Procedurile complexe, necesitatea unor documente dificil de obținut și lipsa sprijinului pentru completarea cererilor exclud multe familii aflate în nevoie. - Stigmatizare și discriminare: Accesarea asistenței sociale este adesea percepută negativ, ceea ce descurajează beneficiarii să solicite sprijin. Prejudecățile sociale și atitudinile discriminatorii ale funcționarilor publici amplifică această stigmatizare. Acces inegal: Persoanele din zonele rurale sau marginalizate se confruntă cu dificultăți suplimentare din cauza lipsei de infrastructură și a serviciilor publice precare. Impact: - Inegalitatea economică: Accesul limitat la sprijin financiar perpetuează sărăcia și excluziunea socială. - Acces redus la servicii esențiale: Fără sprijin financiar, familiile vulnerabile se confruntă cu dificultăți în satisfacerea nevoilor de bază, cum ar fi hrana, educația și sănătatea. - Stres și marginalizare: Barierele administrative și stigmatizarea cresc nivelurile de stres ale familiilor afectate și contribuie la excluziunea socială.
Flexibilitate redusă a programelor de sprijin pentru venituri în ceea ce privește adaptarea la condițiile în schimbare ale gospodăriilor	probleme semnificative	Irelevant	absent	absent	Flexibilitatea limitată a programelor de sprijin pentru venituri, care nu reușesc să răspundă eficient circumstanțelor în schimbare ale gospodăriilor, reprezintă o problemă semnificativă, deși este considerată „irelevantă” la nivel de politici naționale. Lipsa mecanismelor adaptive din cadrul acestor programe limitează capacitatea lor de a sprijini gospodăriile în mod dinamic și în funcție de nevoile reale. Probleme principale: - Rigiditatea criteriilor de eligibilitate: Programele existente se bazează pe criterii fixe, care nu iau în considerare schimbările rapide ale situației economice a gospodăriilor, cum ar fi pierderea locului de muncă sau creșterile neașteptate ale cheltuielilor. - Lipsa revizuirii periodice: Nivelul sprijinului financiar nu este actualizat pentru a ține cont de inflație sau de schimbările în structura gospodăriei (de exemplu, nașterea unui copil). - Procesul anevoios de adaptare: Gospodăriile trebuie să parcurgă proceduri administrative complexe pentru a solicita modificări ale sprijinului, ceea ce le descurajează să acceseze ajutor suplimentar. - Adaptabilitate scăzută la crize: Programele de sprijin nu reușesc să răspundă rapid la situații de criză, cum ar fi pandemiile, dezastrelor naturale sau creșterile bruște ale Impact: - Ineficiență economică: Sprijinul rigid nu răspunde nevoilor reale, punând gospodăriile în fața unor dificultăți financiare severe. - Vulnerabilitate crescândă: Lipsa de adaptabilitate amplifică riscul de sărăcie

RAPORT DE MONITORIZARE AL SOCIETĂȚII CIVILE PRIVIND IMPLEMENTAREA CADRULUI STRATEGIC NAȚIONAL PENTRU ROMI în România

					Frustrare și încredere scăzută: Procesul dificil și lipsa de flexibilitate reduc încrederea populației în instituțiile publice și în sistemele de sprijin social.
Discriminarea din partea agențiilor care gestionează programele de sprijin pentru venituri	probleme semnificative	menționate, dar neanalizate suficient	absent	absent	Discriminarea din partea agențiilor care gestionează programele de sprijin pentru venituri este o problemă semnificativă în România, deși nu a fost suficient analizată și nu există măsuri concrete pentru a o aborda. Această situație afectează în mod direct grupurile vulnerabile, cum ar fi romii, persoanele din zonele rurale și alte categorii marginalizate. Probleme principale: - Prejudecăți și atitudini discriminatorii: Personalul din agențiile care gestionează programe de sprijin prezintă adesea stereotipuri și atitudini discriminatorii față de anumite grupuri, ceea ce descurajează accesarea asistenței sociale. - Tratament inegal al cererilor: Cererile din partea grupurilor vulnerabile sunt procesate mai lent sau respinse pe criterii subiective, fără o justificare juridică clară. - Lipsa mecanismelor de monitorizare și raportare: Nu există instrumente practice pentru identificarea și sancționarea practicilor discriminatorii în cadrul acestor agenții. - Bariere lingvistice și culturale: Grupurile marginalizate, precum romii, întâmpină dificultăți în comunicarea cu personalul agenției, în special Impact: - Acces limitat la sprijin financiar: Discriminarea împiedică familiile vulnerabile să primească ajutorul necesar pentru supraviețuire și incluziune socială. - Persistența excluziunii sociale: Tratamentul discriminatoriu amplifică inegalitățile economice și sociale. - Lipsa de încredere în instituțiile publice: Experiențele negative descurajează populațiile vulnerabile să solicite ajutor oficial.
Riscul ca municipalitățile să utilizeze în mod abuziv sprijinul pentru venit pentru a cumpăra voturi	probleme semnificative	Irrelevant	absent	absent	Riscul ca municipalitățile să abuzeze de sprijinul financiar pentru a cumpăra voturi este o problemă semnificativă în România, în ciuda faptului că este considerat „irrelevant” în politicile naționale și lipsesc măsuri concrete pentru a-l aborda. Acest fenomen afectează integritatea procesului democratic și încrederea cetățenilor în instituțiile publice. Probleme principale: - Politizarea asistenței sociale: În unele cazuri, sprijinul financiar este condiționat de sprijinul politic acordat anumitor candidați sau partide, ceea ce compromite scopul programelor de sprijin. - Lipsa de transparență în alocare: Deciziile privind furnizarea de asistență socială sunt adesea opace și influențate de interese politice, în special în comunitățile rurale sau marginalizate. - Absența mecanismelor de monitorizare: Nu există suficiente măsuri pentru a preveni și sancționa utilizarea asistenței sociale ca instrument politic. - Vulnerabilitatea beneficiarilor: Persoanele aflate în sărăcie extremă sunt mai ușor influențate să accepte astfel de practici, din cauza dependenței lor de sprijinul financiar oferit de primărie. Impact: - Compromiterea procesului electoral: Utilizarea asistenței sociale pentru cumpărarea de voturi subminează corectitudinea alegerilor și erodează democrația. - Discriminare și inegalitate: Beneficiarii care nu susțin candidatul preferat pot fi excluși sau dezavantajați.

ANEXĂ : LISTA PROBLEMELOR ȘI CONDIȚIILOR

					Degradarea încrederii publice: Astfel de practici reduc încrederea cetățenilor în instituțiile statului și în sistemul de asistență socială.
--	--	--	--	--	--

Servicii sociale

Probleme și condiții	Semnificație:	Identificat prin strategie:	Măsuri pentru abordarea:	Obiective definite:	Detalii privind implementarea CNSR relevantă pentru problemă:
Calitatea, capacitatea și caracterul complet al ajutorului oferit de serviciile sociale limitate	probleme semnificative	irelevant	absent	absent	Un deficit major al sistemului de protecție socială în România este calitatea și acoperirea redusă a serviciilor, în special în comunitățile vulnerabile și în mediul rural. Rapoartele Ministerului Muncii indică faptul că peste 40% dintre UAT-uri nu au servicii sociale licențiate, iar acolo unde există, resursele umane și materiale sunt insuficiente pentru a răspunde nevoilor reale. În multe localități, serviciile sociale sunt reduse la sprijin financiar minimal (ajutor social, alocații, tichete), fără componente integrate precum consiliere psihologică, programe de reinserție profesională sau servicii comunitare pentru copii și vârstnici. Această abordare strict compensatorie perpetuează dependența beneficiarilor și nu creează oportunități de incluziune. Un alt aspect problematic îl constituie politizarea ajutoarelor sociale. Există documentări, inclusiv din partea societății civile, care arată că resursele sunt uneori distribuite discreționar, în funcție de proximitatea beneficiarilor față de administrația locală sau de preferințe politice. Lipsa mecanismelor de monitorizare și de sancționare a acestor abuzuri vulnerabilizează și mai mult persoanele aflate în sărăcie extremă, care devin dependente de bunăvoința primăriilor. În plus, capacitatea instituțională a serviciilor sociale este limitată. În multe cazuri, un singur asistent social deservește câteva sute de beneficiari, ceea ce face imposibilă o intervenție de calitate. Formarea profesională continuă a personalului lipsește, iar infrastructura serviciilor comunitare (centre de zi, servicii pentru persoane cu dizabilități, îngrijire la domiciliu) este insuficient dezvoltată. Impactul acestor deficiențe este profund: - acces inegal la servicii sociale de bază, - menținerea discriminării prin alocare arbitrară, - pierderea încrederii cetățenilor în instituțiile publice, - perpetuarea sărăciei și a excluziunii sociale în comunitățile marginalizate. Pentru o schimbare reală, este necesară o reformă centrată pe: - creșterea finanțării serviciilor sociale la nivel local și național, - profesionalizarea și suplimentarea personalului de asistență socială, - dezvoltarea infrastructurii de servicii comunitare adaptate grupurilor vulnerabile, - mecanisme clare de monitorizare și de combatere a politizării asistenței sociale. O astfel de abordare ar transforma sprijinul social dintr-un instrument electoral sau compensator într-un mecanism autentic de incluziune și coeziune socială.
Acces limitat la serviciile sociale: conștientizare scăzută a acestora, accesibilitate redusă (de exemplu, din cauza costurilor de călătorie) sau	probleme semnificative	menționate, dar neanalizate suficient	absent	absent	Accesul limitat la serviciile sociale, cauzat de gradul scăzut de conștientizare, accesibilitatea redusă (inclusiv costurile de călătorie) și disponibilitatea limitată, reprezintă o problemă semnificativă în România. Deși menționată în documentele oficiale, problema nu a fost analizată suficient, iar lipsa unor măsuri concrete lasă multe comunități vulnerabile fără un sprijin adecvat. Probleme principale:

RAPORT DE MONITORIZARE AL SOCIETĂȚII CIVILE PRIVIND IMPLEMENTAREA CADRULUI STRATEGIC NAȚIONAL PENTRU ROMI în România

disponibilitate limitată					- Lipsa de informații: Persoanele vulnerabile nu sunt suficient informate cu privire la existența sau la modul de accesare a serviciilor sociale, fie din cauza campaniilor insuficiente, fie din cauza analfabetismului funcțional. - Accesibilitate redusă: Costurile deplasării la centrele sociale reprezintă o barieră semnificativă, în special pentru locuitorii din zonele rurale izolate. - Lipsa transportului public sau infrastructura precară îngreunează accesul fizic la aceste servicii. - Disponibilitate limitată: Centrele de servicii sociale sunt insuficiente, în special în zonele rurale și în comunitățile marginalizate. Personalul calificat este insuficient, ceea ce limitează numărul de beneficiari care pot primi ajutor. - Infrastructură precară: Unele centre sociale nu sunt dotate corespunzător pentru a satisface nevoile beneficiarilor, cum ar fi accesibilitatea pentru persoanele cu dizabilități. Impact: - Persistența sărăciei și a excluziunii sociale: Lipsa accesului la servicii sociale amplifică vulnerabilitățile economice și sociale. - Acces redus la intervenții de urgență: Beneficiarii care nu pot ajunge la aceste servicii nu primesc ajutorul necesar în timp util. - Inegalitatea dintre regiuni: Diferențele de acces dintre zonele urbane și cele rurale accentuează disparitățile regionale.
Furnizorii de servicii nu se adresează în mod activ celor care au nevoie	probleme semnificative	menționate, dar neanalizate suficient	absent	absent	Faptul că furnizorii de servicii nu se adresează în mod activ celor care au nevoie reprezintă o problemă semnificativă în România, deși este adesea menționată superficial și lipsită de măsuri concrete pentru a o aborda. Această situație limitează accesul grupurilor vulnerabile la sprijin social și contribuie la perpetuarea excluziunii sociale și economice. Probleme principale: - Lipsa strategiilor proactive: Furnizorii de servicii sociale se bazează pe cererea beneficiarilor în loc să inițieze contacte active, ceea ce lasă neidentificate multe nevoi fundamentale ale comunităților marginalizate. - Resurse limitate: Lipsa personalului calificat și a resurselor financiare împiedică dezvoltarea programelor de outreach (acțiuni directe în comunități). - Concentrare pe centre fixe: Serviciile sociale sunt de obicei disponibile doar în centre dedicate, fără extindere în comunități izolate sau zone rurale. - Barriere culturale și lingvistice: Pentru unele grupuri, cum ar fi romii, lipsa adaptării culturale a serviciilor limitează interacțiunea cu furnizorii și încrederea în aceștia. Impact: - Eșecul de a satisface nevoile reale: Multe persoane care au nevoie de sprijin rămân fără ajutor. - Excluderea grupurilor marginalizate: Lipsa unui contact activ crește izolarea socială și reduce șansele de integrare ale acestor comunități. - Eficiență scăzută a programului: Resursele alocate serviciilor sociale sunt utilizate ineficient dacă nu ajung la persoanele cele mai vulnerabile.
Capacitatea limitată a serviciilor sociale de a colabora eficient cu alte agenții (de	probleme semnificative	irelevant	absent	absent	Capacitatea limitată a serviciilor sociale de a colabora eficient cu alte agenții, cum ar fi serviciile publice de ocupare a forței de muncă, reprezintă o problemă semnificativă în România. Deși clasificată drept „irelevantă” în politicile naționale, lipsa de coordonare dintre aceste instituții afectează negativ eficiența sprijinului acordat clienților vulnerabili și reduce impactul programelor sociale.

ANEXĂ : LISTA PROBLEMELOR ȘI CONDIȚIILOR

exemplu, serviciul public de ocupare a forței de muncă) pentru a ajuta clienții					Probleme principale: - Lipsa unui cadru interinstituțional clar: Nu există mecanisme bine definite pentru colaborarea între serviciile sociale, agențiile de ocupare a forței de muncă și alte instituții relevante (de exemplu, sănătate, educație). - Deficit de comunicare: Informațiile despre beneficiari nu sunt partajate eficient între agenții, ceea ce duce la duplicarea eforturilor sau la trecerea cu vederea a nevoilor specifice. - Obiective distincte și nealiniate: Fiecare instituție își prioritizează propriile obiective, fără o strategie comună pentru asistență integrată pentru clienți. - Resurse insuficiente pentru coordonare: Personalul și infrastructura necesare pentru o colaborare eficientă sunt adesea inadecvate, în special în comunitățile marginalizate. Impact: - Sprijin fragmentat pentru beneficiari: Lipsa colaborării face ca sprijinul oferit să fie incomplet sau neadaptat nevoilor complexe ale clienților. - Eșecul integrării socio-economice: Persoanele vulnerabile adesea nu beneficiază de servicii combinate (de exemplu, consiliere socială și formare profesională), ceea ce le limitează șansele de a depăși situațiile de criză. - Ineficiență administrativă: Resursele sunt utilizate ineficient, iar rezultatele programului sunt sub potențial.
Discriminarea din partea furnizorilor de servicii sociale	probleme semnificative	înțeles cu limite	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Discriminarea din partea furnizorilor de servicii sociale este o problemă semnificativă în România, afectând în special grupurile vulnerabile precum romii, persoanele cu dizabilități și familiile aflate în sărăcie extremă. Deși problema este parțial înțeleasă, măsurile de combatere a acesteia sunt prezente, dar insuficiente, iar obiectivele stabilite nu sunt întotdeauna relevante pentru nevoile grupurilor afectate. Probleme principale: - Prejudecăți și stereotipuri: Personalul din serviciile sociale manifestă adesea atitudini discriminatorii bazate pe etnie, statut social sau alte caracteristici, ceea ce afectează calitatea sprijinului oferit. - Tratament inegal al beneficiarilor: Beneficiarii din grupurile marginalizate primesc adesea sprijin redus sau condiționat în comparație cu alte categorii de persoane. - Lipsa formării privind diversitatea și incluziunea: Personalul nu primește o instruire adecvată pentru a înțelege nevoile și drepturile grupurilor vulnerabile, ceea ce contribuie la perpetuarea practicilor discriminatorii. - Mecanisme slabe de monitorizare și sancționare: Nu există suficiente instrumente pentru identificarea și sancționarea cazurilor de discriminare în cadrul serviciilor sociale. Impact: - Acces redus la sprijin: Beneficiarii afectați de discriminare sunt descurajați să solicite ajutor, ceea ce le agravează problemele sociale și economice. - Excluziune socială: Discriminarea consolidează stereotipurile și segregarea, reducând șansele de integrare ale grupurilor vulnerabile. - Încredere scăzută în instituții: Experiențele negative descurajează utilizarea serviciilor sociale și reduc încrederea în autorități.
Lipsa adecvării programelor pentru abordarea îndatorării (oferirea de consiliere și sprijin financiar)	probleme semnificative	irelevant	absent	absent	Lipsa unor programe adecvate de reducere a datoriilor, inclusiv consiliere și sprijin financiar, reprezintă o problemă semnificativă în România, deși este clasificată drept „irelevantă” în politicile naționale. Absența unor programe bine concepute pentru a ajuta gospodăriile îndatorate limitează capacitatea acestora de a-și gestiona datoriile și de a evita crizele economice. Probleme principale:

RAPORT DE MONITORIZARE AL SOCIETĂȚII CIVILE PRIVIND IMPLEMENTAREA CADRULUI STRATEGIC NAȚIONAL PENTRU ROMI în România

					- Lipsa accesului la consultanță financiară: Gospodăriile vulnerabile nu beneficiază de servicii de consiliere care să le ajute să își gestioneze datoriile sau să înțeleagă implicațiile economice ale împrumuturilor. - Sprijin financiar inadecvat: Programele existente nu oferă resurse suficiente pentru restructurarea datoriilor sau prevenirea acumulării de datorii. - Lipsa mecanismelor preventive: Nu există inițiative eficiente pentru educarea populației privind gestionarea bugetelor personale și evitarea îndatorării excesive. - Bariere administrative și stigmatizare: Procedurile complexe de accesare a sprijinului și stigmatizarea asociată dificultăților financiare descurajează oamenii să solicite ajutor. Impact: - Incapacitatea de a depăși crizele financiare. - Excluziune financiară: Persoanele îndatorate sunt excluse din sistemele financiare formale, ceea ce exacerbează izolarea economică
--	--	--	--	--	---

Protecția copilului

Probleme și condiții	Semnificație:	Identificat prin strategie:	Măsuri pentru abordarea:	Obiective definite:	Detalii privind implementarea CNSR relevantă pentru problemă:
Protecția copilului nu este luată în considerare în CNSR	probleme semnificative	înțeles cu limite	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Protecția copilului insuficient integrată în CNSR reprezintă o problemă semnificativă în România. Deși parțial recunoscută, această problemă nu este abordată în mod adecvat, iar măsurile existente pentru protecția copilului în comunitățile de romi sunt insuficiente și fragmentate. Probleme principale: - Lipsa unei concentrări specifice asupra copiilor în cadrul CNSR: Strategia abordează problemele generale ale comunităților de romi, dar nu pune un accent clar pe nevoile și drepturile specifice ale copiilor. - Acces limitat la educație și servicii sociale: Copiii romi se confruntă cu bariere în accesarea educației de calitate, a serviciilor medicale și a sprijinului social necesar dezvoltării lor. - Excluziune socială și discriminare: Copiii romi sunt adesea marginalizați în comunitățile lor și în interacțiunile cu instituțiile publice, ceea ce limitează oportunitățile de incluziune socială. - Lipsa resurselor și a personalului specializat: Protecția copilului este împiedicată de resursele insuficiente și de lipsa personalului calificat în comunitățile marginalizate, ceea ce împiedică implementarea măsurilor de sprijin. Impact: - Dezavantaje în educație și sănătate: Lipsa unei protecții adecvate duce la creșterea abandonului școlar, acces insuficient la asistență medicală și condiții de viață precare. - Vulnerabilități sociale în creștere: Copiii care nu sunt protejați în mod adecvat sunt mai predispuși la exploatare, abuz sau trafic de persoane. - Excluziune socială transgenerațională: Fără sprijin specific, copiii romi cresc într-un mediu care perpetuează sărăcia și marginalizarea.
Vulnerabilitatea specifică a copiilor	probleme semnificative	menționate, dar neanalizate suficient	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Vulnerabilitatea specifică a copiilor romi ca victime ale violenței este o problemă semnificativă în România, menționată, dar insuficient analizată în politicile și strategiile naționale. Măsurile existente

ANEXĂ : LISTA PROBLEMELOR ȘI CONDIȚIILOR

romi ca victime ale violenței neluată în considerare					sunt prezente, dar inadecvate, iar obiectivele stabilite nu sunt relevante pentru combaterea eficientă a violenței împotriva copiilor romi. Probleme principale: - Lipsa unei concentrări specifice asupra copiilor romi în politicile de protecție: Strategiile naționale generale de protecție a copilului nu includ măsuri specifice pentru a aborda vulnerabilitățile unice ale copiilor romi. - Subraportarea cazurilor de violență: Violența împotriva copiilor romi este adesea subraportată din cauza barierelor culturale, a lipsei de încredere în autorități și a stigmatului social. - Acces redus la servicii de sprijin: Copiii romi și familiile lor au acces limitat la consiliere psihologică, adăposturi și alte servicii necesare pentru a face față situațiilor de abuz sau violență. - Discriminare instituțională: Atitudinile discriminatorii din partea autorităților și a furnizorilor de servicii descurajează raportarea violenței și împiedică intervenția eficientă. - Factori socio-economici: Sărăcia extremă și excluziunea socială amplifică vulnerabilitatea copiilor romi, expunându-i la multiple forme de violență, inclusiv violență domestică, abuz fizic și exploatare. Impact: - Traume psihologice și fizice: Lipsa unei intervenții adecvate duce la efecte pe termen lung asupra sănătății mintale și fizice a copiilor afectați. - Excluziune socială: Copiii victime ale violenței sunt mai predispuși să abandoneze școala și să se confrunte cu excluziunea socială, perpetuând ciclul vulnerabilității. - Lipsa de încredere în instituții: Discriminarea și lipsa de sprijin reduc încrederea
Servicii segregate sau discriminatorii de protecție a copilului oferite romilor	probleme semnificative	irrelevant	absent	absent	Serviciile segregate sau discriminatorii de protecție a copilului oferite romilor reprezintă o problemă semnificativă în România, deși sunt clasificate drept „irrelevante” în politicile naționale. Lipsa unor măsuri concrete și a unei monitorizări adecvate perpetuează inegalitățile și împiedică accesul egal la sprijin pentru copiii romi. Probleme principale: - Segregarea în furnizarea serviciilor: Copiii romi sunt adesea separați în instituții de protecție socială sau beneficiază de servicii diferite, de calitate inferioară, în comparație cu alți copii. - Discriminare în accesarea serviciilor: Familiile romi se confruntă cu bariere instituționale și atitudini discriminatorii din partea personalului, care limitează accesul la ajutor adecvat. - Lipsa personalului sensibil din punct de vedere cultural: Lipsa unei formări specifice în domeniul diversității culturale împiedică furnizarea de servicii adaptate nevoilor copiilor romi. - Subreprezentare în politicile de protecție: Strategiile naționale nu abordează în mod explicit nevoile unice ale copiilor romi, ignorând astfel provocările specifice cu care se confruntă aceștia. Impact: - Inegalități în protecția copilului: Copiii romi primesc un sprijin inferior, ceea ce le exacerbează vulnerabilitățile sociale și economice. - Dezavantaje pe termen lung: Lipsa unei protecții adecvate crește riscul de abandon școlar, exploatare sau excluziune socială pentru copiii romi. - Încredere scăzută în instituțiile publice: Experiențele de discriminare descurajează

RAPORT DE MONITORIZARE AL SOCIETĂȚII CIVILE PRIVIND IMPLEMENTAREA CADRULUI STRATEGIC NAȚIONAL PENTRU ROMI în România

					comunitățile de romi să solicite sprijin din partea autorităților
Activități care vizează consolidarea responsabilității parentale și a competențelor, care nu sunt disponibile sau nu ajung la părinții romi	probleme semnificative	irelevant	absent	absent	Lipsa activităților care vizează consolidarea responsabilității și a competențelor parentale ale părinților romi este o problemă semnificativă în România, deși este considerată „irelevantă” în politicile naționale. Lipsa programelor sau dificultatea accesării acestora limitează oportunitățile de dezvoltare pentru familiile rome și perpetuează vulnerabilitatea copiilor din aceste comunități. Probleme principale: • Absența programelor adaptate cultural: Programele generale de dezvoltare a competențelor parentale nu sunt concepute pentru a răspunde nevoilor specifice ale părinților romi, ceea ce reduce participarea acestora. • Lipsa accesului geografic și financiar: Multe comunități de romi trăiesc în zone izolate sau marginalizate, unde astfel de activități nu sunt disponibile, iar costurile de călătorie reprezintă o barieră suplimentară. • Nivel scăzut de informare: Părinții romi nu sunt suficient informați despre existența sau beneficiile acestor programe, din cauza campaniilor de conștientizare insuficiente. • Discriminare și stigmatizare: Atitudinile discriminatorii ale personalului care derulează aceste programe descurajează participarea părinților romi și amplifică exclusiunea socială. Impact: • Dezavantaje educaționale pentru copii: Lipsa unui sprijin adecvat din partea părinților contribuie la abandonul școlar și la accesul redus la oportunități educaționale. • Relații familiale tensionate: Lipsa instruirii parentale afectează dinamica familială, crescând vulnerabilitatea copiilor la violență sau neglijare. • Persistența stereotipurilor: Excluderea părinților romi din astfel de programe întărește prejudecățile legate de responsabilitatea parentală în comunitățile de romi.
Practici ilegale de muncă a copiilor	probleme semnificative	irelevant	absent	absent	Practicile ilegale de exploatare a copiilor prin muncă reprezintă o problemă semnificativă în România, afectând în special copiii din comunități vulnerabile, inclusiv romii. Deși această problemă este clasificată drept „irelevantă” în politicile naționale, lipsa unor măsuri concrete și a unei monitorizări adecvate contribuie la perpetuarea exploatării prin muncă a copiilor. Probleme principale: • Povara sărăciei: Familiile vulnerabile sunt adesea obligate să implice copiii în activități profesionale pentru a suplimenta veniturile gospodăriei. • Lipsa accesului la educație: Abandonul școlar sau participarea scăzută la sistemul educațional favorizează implicarea copiilor în munca ilegală. • Lipsa mecanismelor de supraveghere: Instituțiile responsabile de protecția copilului și autoritățile din domeniul muncii nu dispun de resurse suficiente pentru a identifica și sancționa cazurile de muncă ilegală a copiilor. • Acceptarea culturală a muncii copiilor: În unele comunități, implicarea copiilor în muncă este considerată o practică standard, ceea ce reduce raportarea și combaterea fenomenului. • Exploatarea în sectoarele informale: Copiii sunt adesea implicați în munci agricole, colectarea materialelor reciclabile sau alte activități informale, unde reglementările sunt slab aplicate. Impact:

ANEXĂ : LISTA PROBLEMELOR ȘI CONDIȚIILOR

					• Încălcarea drepturilor copilului: Munca ilegală a copiilor afectează grav sănătatea, educația și dezvoltarea personală a acestora. • Persistența sărăciei: Lipsa educației și implicarea timpurie în muncă perpetuează ciclul sărăciei în familiile afectate. • Probleme de sănătate: Copiii implicați în muncă sunt expuși la condiții nesigure, accidente și boli profesionale
Plasarea la scară largă și discriminatorie a copiilor romi în instituții de îngrijire a copiilor mici	probleme semnificative	irelevant	absent	absent	Plasarea pe scară largă și discriminatorie a copiilor romi în instituții de îngrijire a copiilor mici este o problemă semnificativă în România, chiar dacă este clasificată drept „irelevantă” în politicile naționale. Această practică reflectă lipsa unor măsuri adecvate de sprijin familial și perpetuează inegalitățile sociale și stigmatizarea. Probleme principale: • Discriminare în procesul de plasament: Copiii romi sunt supraprezentăți în instituțiile de protecție din cauza stereotipurilor și prejudecăților care influențează deciziile autorităților. • Lipsa alternativelor de sprijin familial: Familiile vulnerabile nu primesc suficient sprijin financiar sau social pentru a preveni separarea copiilor de părinți. • Condiții inadecvate în instituții: În multe cazuri, instituțiile nu oferă un mediu optim pentru dezvoltarea copiilor, iar nevoile culturale și emoționale ale copiilor romi sunt ignorate. • Lipsa monitorizării și a responsabilității: Nu există mecanisme eficiente care să asigure plasarea copiilor în instituții. Impact: • Excluziunea socială și perpetuarea stigmatizării: Copiii romi plasați în instituții sunt mai predispuși la marginalizare și discriminare pe termen lung. • Traumă emoțională: Separarea de familie și lipsa unui mediu familial afectează dezvoltarea emoțională și psihologică a copiilor. • Cercul vicios al sărăciei: Lipsa unui sprijin familial adecvat reduce șansele pe termen lung ale copiilor de integrare socială și economică.
Persistența instituțiilor la scară largă, în locul aranjamentelor de tip familial	probleme semnificative	irelevant	absent	absent	Persistența instituțiilor mari în locul aranjamentelor de tip familial este o problemă semnificativă în România, deși este clasificată drept „irelevantă” în politicile naționale. Această practică afectează negativ dezvoltarea emoțională, psihologică și socială a copiilor, în special a celor din comunități vulnerabile. Probleme principale: • Lipsa tranziției către modele de tip familial: Deși există inițiative de dezinstituționalizare, multe instituții mari continuă să funcționeze, iar resursele pentru aranjamentele familiale sunt insuficiente. • Impactul negativ al instituționalizării: Instituțiile mari nu pot oferi atenția personalizată necesară dezvoltării sănătoase a copiilor, ceea ce duce la traume emoționale și dificultăți de integrare socială. • Resurse limitate pentru alternative: Lipsa sprijinului financiar și a personalului calificat împiedică dezvoltarea unor soluții practice, cum ar fi plasamentul în familii sau cămine de tip familial. • Concentrarea pe soluții pe termen scurt: Politicile actuale prioritizează menținerea instituțiilor existente în loc de investițiile în dezvoltarea unor aranjamente familiale durabile. Impact: • Deficite de dezvoltare: Copiii din instituțiile mari sunt mai predispuși la întârzieri în dezvoltarea cognitivă și emoțională.

RAPORT DE MONITORIZARE AL SOCIETĂȚII CIVILE PRIVIND IMPLEMENTAREA CADRULUI STRATEGIC NAȚIONAL PENTRU ROMI în România

					- Integrare socială dificilă: Lipsa unui mediu familial îngreunează adaptarea acestor copii la viața în comunitate pe termen lung. - Stigmatizare și excluziune: Copiii crescuți în instituții mari sunt adesea percepuți negativ de societate, ceea ce amplifică marginalizarea lor.
Căsătoriile timpurii	probleme semnificative	irelevant	absent	absent	Căsătoria timpurie este o problemă semnificativă în România, afectând în principal fetele din comunități vulnerabile, inclusiv pe cele de etnie romă. Deși este considerată „irelevantă” în politicile naționale, lipsa măsurilor și a unui cadru legislativ aplicat eficient perpetuează această practică, cu un impact negativ asupra drepturilor și oportunităților de dezvoltare ale copiilor. Probleme principale: - Factori culturali și tradiționali: În unele comunități, căsătoria timpurie este considerată o normă culturală, ceea ce face dificilă combaterea ei prin politici publice. Lipsa aplicării legislației: Deși căsătoriile între minori sunt interzise, aplicarea legii este ineficientă, iar cazurile raportate sunt rare. - Lipsa accesului la educație: Abandonul școlar și lipsa unei educații de calitate contribuie la perpetuarea căsătoriilor timpurii, deoarece fetele nu au alternative viabile pentru dezvoltare personală și profesională. - Sărăcia și excluziunea socială: Familiile din comunitățile marginalizate văd adesea căsătoriile timpurii ca o soluție economică pentru reducerea poverilor financiare. Impact: - Încălcarea drepturilor copilului: Fetele implicate în căsătorii timpurii sunt private de educație, sănătate și dreptul de a-și alege viitorul. - Probleme de sănătate: Sarcinile timpurii pun în pericol sănătatea fizică și mentală a fetelor. - Excluziune socială: Căsătoriile timpurii reduc șansele fetelor de a se integra în societate și de a contribui la dezvoltarea comunității.
Bariere în calea înregistrării copiilor; apatridia	probleme minore	irelevant	absent	absent	Barierele în calea înregistrării copiilor și riscul de apatridie reprezintă o problemă minoră, dar cu implicații semnificative pentru drepturile copiilor. Deși clasificate drept „irelevante” în politicile naționale, lipsa unor măsuri eficiente pentru facilitarea înregistrării nașterilor poate duce la dificultăți juridice și sociale pentru copiii neînregistrați. Probleme principale: - Lipsa accesului la documentele de identitate ale părinților: Familiile din comunități vulnerabile, în special cele de etnie romă, se confruntă adesea cu dificultăți în obținerea documentelor necesare pentru înregistrarea nașterii. - Bariere geografice și administrative: Accesul limitat la instituțiile care facilitează înregistrarea nașterilor în zonele rurale sau îndepărtate complică procesul. - Lipsa de informații: Părinții adesea nu sunt conștienți de importanța și procedura înregistrării nașterii. - părinți apatrizi sau fără acte riscă să nu fie recunoscuți ca cetățeni, ceea ce limitează accesul la servicii și drepturi fundamentale. Impact: - Acces limitat la educație și asistență medicală: Copiii neînregistrați nu au acces la servicii de bază, inclusiv școli și asistență medicală. Lipsa drepturilor legale: Fără un certificat de naștere, copiii nu pot beneficia de protecție juridică și de alte drepturi asociate cu cetățenia. - Riscul de marginalizare: Neînregistrarea perpetuează excluziunea socială și economică a

ANEXĂ : LISTA PROBLEMELOR ȘI CONDIȚIILOR

					acestor copii și a familiilor lor
Tratamentul părintitor al tinerilor romi de către forțele de ordine și cele de securitate	probleme semnificative	irelevant	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Tratamentul părintitor aplicat tinerilor romi de către forțele de ordine și de securitate este o problemă semnificativă în România. Deși clasificată drept „irelevantă” în politicile naționale, aceasta rămâne prezentă și insuficient abordată, iar obiectivele existente nu răspund în mod adecvat situației. Probleme principale: • Profilarea etnică: Tinerii romi sunt adesea vizați în mod disproporționat de controalele și inspecțiile organelor de drept bazate pe stereotipuri etnice. • Abuz și violență excesivă: Există cazuri raportate de tratament abuziv și utilizare disproporționată a forței împotriva tinerilor romi, ceea ce sporește frica și neîncrederea față de autorități. • Lipsa mecanismelor de raportare: Victimele nu au acces facil la mecanisme sigure și eficiente pentru a raporta abuzurile sau comportamentul discriminatoriu din partea organelor de aplicare a legii. • Formarea inadecvată a personalului: Lipsa formării în domeniul diversității culturale și al drepturilor omului contribuie la perpetuarea tratamentului discriminatoriu. • Aplicarea insuficientă a legislației antidiscriminare: Deși legislația interzice discriminarea, aplicarea acesteia în contextul aplicării legii este slab monitorizată și implementată. Impact : • Excluziune socială: Interacțiunile negative cu forțele de ordine duc la marginalizarea tinerilor romi și consolidează stereotipurile sociale. • Neîncrederea în autorități: Experiențele negative reduc colaborarea dintre comunitățile de romi și instituțiile statului, afectând prevenirea și combaterea criminalității. • Traumă și anxietate: Tratamentul discriminatoriu afectează sănătatea mintală a tinerilor romi, limitând oportunitățile de integrare socială.
Participarea inadecvată a copiilor/adolescenților	probleme semnificative	irelevant	absent	absent	Participarea inadecvată a copiilor și adolescenților la luarea deciziilor care îi privesc reprezintă o problemă semnificativă în România, deși este clasificată drept „irelevantă” în politicile naționale. Lipsa implicării active a acestora în procesele decizionale limitează oportunitățile de dezvoltare personală și socială, perpetuând excluderea lor din procesele civice și educaționale. Probleme principale: • Lipsa mecanismelor de consultare: Nu există structuri eficiente prin care copiii și adolescenții să își poată exprima opiniile cu privire la politicile sau proiectele care le afectează viața. • Lipsa unei educații civice eficiente: Sistemul de învățământ nu oferă suficiente oportunități pentru a învăța despre drepturile copiilor și rolul participării la procesele democratice. • Stigmatizarea opiniilor tinerilor: În multe cazuri, opiniile copiilor și adolescenților sunt considerate irelevante sau neimportante, ceea ce duce la • Lipsa resurselor pentru a sprijini participarea: Programele care promovează participarea tinerilor la nivel local sau național sunt rare și subfinanțate. • Inegalități între grupuri: Copiii din comunități marginalizate, inclusiv romii, au și mai puține oportunități de a participa activ din cauza excluziunii sociale și a barierelor culturale. Impact: • Dezvoltare personală limitată: Lipsa implicării în luarea deciziilor reduce capacitatea copiilor

RAPORT DE MONITORIZARE AL SOCIETĂȚII CIVILE PRIVIND IMPLEMENTAREA CADRULUI STRATEGIC NAȚIONAL PENTRU ROMI ÎN România

					și adolescenților de a dezvolta abilități sociale și de lider. • Excluderea din procesele decizionale: Copiii și adolescenții nu sunt implicați în politicile care le afectează viitorul, ceea ce reduce relevanța și eficacitatea acestor politici. • Încălcarea drepturilor copilului: Participarea inadecvată încalcă dreptul fundamental al copiilor de a-și exprima opiniile cu privire la aspectele care îi privesc.
--	--	--	--	--	--

Promovarea (conștientizării) artei, culturii și istoriei rome

Probleme și condiții	Semnificație:	Identificat prin strategie:	Măsuri pentru abordarea:	Obiective definite:	Detalii privind implementarea CNSR relevantă pentru problemă:
Conștientizare slabă sau insuficientă a populației generale cu privire la contribuția artei și culturii rome la patrimoniul național și european	probleme semnificative	înțeles cu limite	adecvat, dar cu loc de îmbunătățiri	adecvat, dar cu loc de îmbunătățiri	Conștientizarea scăzută sau inexistentă a populației generale cu privire la contribuția artei și culturii rome la patrimoniul național și european reprezintă o problemă semnificativă în România. Deși parțial înțelese, măsurile implementate pentru promovarea acestui aspect sunt doar parțial adecvate și necesită îmbunătățiri pentru a genera un impact real. Probleme principale: • Lipsa educației culturale: Sistemul de învățământ nu integrează suficient informații despre contribuțiile culturale ale romilor, ceea ce perpetuează stereotipurile și lipsa de apreciere. • Reprezentare insuficientă în mass-media: Contribuțiile romilor la artă și cultură sunt slab reprezentate sau chiar ignorate în mass-media, ceea ce le limitează vizibilitatea. • Acces limitat la inițiative culturale: Proiectele și evenimentele care promovează cultura romă nu sunt suficient sprijinite sau promovate la nivel național și european. • Persistența stereotipurilor negative: Lipsa de conștientizare contribuie la perpetuarea prejudecăților împotriva romilor, ignorând valoarea lor culturală și artistică. Impact: • Marginalizarea culturii rome: Contribuțiile valoroase ale romilor la patrimoniul cultural sunt trecute cu vederea • Lipsa diversității în narațiunile culturale: Excluderea culturii rome din discursurile naționale și europene duce la o percepție incompletă • Perpetuarea discriminării: Lipsa de apreciere a culturii rome consolidează stigmatizarea și excluderea comunităților rome. Posibilități de îmbunătățire: • Îmbunătățirea educației culturale: Integrarea contribuțiilor culturale ale romilor în programa școlară și în programele educaționale. • Promovare media: Crearea și distribuirea de conținut media care evidențiază contribuția romilor la artă și cultură. • Sprijin pentru inițiative culturale: Creșterea finanțării și a vizibilității proiectelor culturale care implică și promovează arta romă.
Excluderea comunităților rome din narațiunile culturale naționale	probleme semnificative	identificate și analizate suficient	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Excluderea comunităților rome din narativele culturale naționale este o problemă semnificativă în România. Deși identificate și analizate în mod adecvat în anumite contexte, măsurile implementate pentru a aborda această excludere sunt insuficiente, iar unele dintre obiectivele stabilite nu corespund nevoilor reale de incluziune culturală. Probleme principale:

ANEXĂ : LISTA PROBLEMELOR ȘI CONDIȚIILOR

					- Lipsa reprezentării în patrimoniul cultural oficial: Contribuțiile comunităților de romi la patrimoniul cultural național sunt rareori recunoscute în muzeele, evenimentele și inițiativele culturale oficiale. - Neintegrarea în programele școlare: Cultura și istoria romilor nu sunt suficient incluse în sistemul educațional, perpetuând ignoranța cu privire la contribuțiile lor culturale și istorice. - Dominanța narațiunilor majoritare: Discursul cultural oficial privilegiază adesea tradițiile și perspectivele majorității, lăsând puțin loc diversității culturale. - Stigmatizarea culturală: Prejudecățile împotriva comunităților de romi descurajează includerea lor în evenimente culturale și alte platforme publice de exprimare. Impact: - Marginalizarea culturală: Excluderea din narativele culturale naționale perpetuează stereotipurile și reduce șansele de integrare ale comunităților de romi. - Erodarea identității culturale: Lipsa recunoașterii oficiale afectează afirmarea și transmiterea moștenirii culturale a romilor în rândul generațiilor mai tinere. - Inegalități sociale amplificate: Excluziunea culturală contribuie la izolarea comunităților de romi și la reducerea participării acestora la viața publică. Posibilități de îmbunătățire: - Recunoaștere oficială: Integrarea contribuțiilor culturale ale romilor în inițiativele și instituțiile culturale naționale. - Educație diversificată: Includerea culturii și istoriei rome în programele de învățământ obligatorii. - Promovare culturală: Sprijinirea inițiativelor care promovează cultura roma în cadrul evenimentelor naționale și internaționale.
Istoria și cultura romani nu sunt incluse în programele școlare și manualele atât pentru elevii romi, cât și pentru cei ne-romi	probleme semnificative	identificate și analizate suficient	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Lipsa includerii istoriei și culturii rome în programele școlare și manualele pentru elevii romi și ne-romi reprezintă o problemă semnificativă în România. Deși această problemă a fost identificată și analizată suficient, măsurile existente sunt insuficiente, iar unele obiective nu sunt relevante pentru a asigura o reprezentare adecvată a patrimoniului cultural rom. Probleme principale: - Lipsa unei programe școlare dedicate: Programele școlare generale nu includ în mod constant elemente din istoria și cultura romilor, ceea ce duce la o ignoranță pe scară largă cu privire la contribuțiile romilor. - Lipsa manualelor specializate: Elevii nu au acces la materiale educaționale care să reflecte cultura și istoria romilor într-un mod echilibrat, atât pentru romi, cât și pentru ne-romi. - Prejudecăți în sistemul educațional: Sistemul educațional perpetuează stereotipuri prin omiterea sau reprezentarea inadecvată a comunităților de romi. Formare insuficientă a cadrelor didactice: Profesorii adesea nu au o pregătire specifică pentru a aborda și integra eficient cultura romă în predare. Impact: - Marginalizarea identității: Elevii romi nu își pot valorifica identitatea culturală și istorică, ceea ce le afectează stima de sine și integrarea socială. - Ignoranță și prejudecăți: Lipsa de educație despre cultura romani în rândul elevilor non-romi perpetuează stereotipurile și discriminarea. - Integrare socială dificilă: Neincluziunea în programele școlare limitează înțelegerea diversității și contribuie la segregarea socială. Posibilități de îmbunătățire: - Revizuirea programei școlare: Integrarea istoriei și culturii rome în toate programele școlare naționale, nu doar ca parte a modulelor opționale.

RAPORT DE MONITORIZARE AL SOCIETĂȚII CIVILE PRIVIND IMPLEMENTAREA CADRULUI STRATEGIC NAȚIONAL PENTRU ROMI ÎN România

					- Elaborarea de manuale și materiale educaționale: Crearea de resurse care reflectă diversitatea culturală și sunt accesibile tuturor elevilor. - Formarea profesorilor: Organizarea de cursuri de formare pentru profesori privind diversitatea culturală și predarea incluzivă.
Lipsa includerii limbii romani în școli și a dezvoltării materialelor și resurselor educaționale necesare pentru conservarea și predarea limbii romani	probleme semnificative	identificate și analizate suficient	prezent, dar insuficient	unele ținte, dar nu sunt relevante	Lipsa includerii limbii romani în școli, precum și dezvoltarea materialelor și resurselor educaționale necesare pentru conservarea și predarea acesteia, reprezintă o problemă semnificativă în România. Deși suficient identificate și analizate, măsurile implementate până în prezent sunt insuficiente pentru a asigura conservarea și promovarea limbii romani, iar unele dintre obiectivele stabilite nu sunt relevante pentru nevoile reale ale comunității rome. Probleme principale: - Absența unei programe școlare naționale dedicate: Limba romani nu este integrată sistematic în programele școlare, fiind disponibilă doar în câteva școli ca limbă opțională sau în contexte limitate. - Lipsa materialelor educaționale: Manualele, ghidurile pedagogice și alte resurse necesare pentru predarea limbii romani sunt rare și insuficiente. - Număr redus de profesori calificați: Lipsa profesorilor instruiți să predea limba romani limitează accesul elevilor la cursurile de limba romani. - Subfinanțarea inițiativelor lingvistice: Programele care vizează dezvoltarea și promovarea limbii romani sunt slab finanțate și nu beneficiază de un sprijin constant din partea autorităților. - Ignoranță și lipsă de interes la nivel instituțional: Limba romani nu este percepută ca o parte semnificativă a patrimoniului lingvistic național, ceea ce duce la neglijarea acesteia în politicile educaționale. Impact: - Pierderea identității lingvistice: Lipsa predării limbii romani în școli contribuie la declinul utilizării acesteia în rândul generațiilor mai tinere. - Marginalizarea culturală: Ignorarea limbii romani în sistemul educațional perpetuează excluderea comunităților rome din discursul cultural - Oportunități educaționale reduse: Elevii care nu au acces la limba romani sunt privați de un element esențial al identității lor culturale și de oportunități de exprimare lingvistică. Posibilități de îmbunătățire: - Integrarea limbii romani în curriculum: Extinderea predării limbii romani la toate nivelurile de învățământ, cu sprijin guvernamental. - Dezvoltarea de materiale educaționale: Crearea de manuale, platforme digitale și alte resurse pentru predarea limbii romani. - Formarea profesorilor: Formarea și certificarea profesorilor pentru predarea limbii romani. - Finanțarea programelor lingvistice: Alocarea de fonduri pentru sprijinirea inițiativelor de promovare a limbii romani.
Lipsa comemorării istoriei romilor prin înființarea de monumente, activități comemorative și instituționalizarea	probleme semnificative	identificate și analizate suficient	adekvat, dar cu loc de îmbunătățiri	adekvat, dar cu loc de îmbunătățiri	Lipsa comemorării istoriei romilor, evidențiată de absența monumentelor, a activităților comemorative și a instituționalizării datelor relevante pentru istoria romilor, reprezintă o problemă semnificativă în România. Deși identificate și parțial abordate, măsurile actuale sunt adecvate doar într-o anumită măsură, fiind necesare îmbunătățiri pentru a asigura recunoașterea și comemorarea adecvată a istoriei romilor. Probleme principale:

ANEXĂ : LISTA PROBLEMELOR ȘI CONDIȚIILOR

datelor relevante pentru istoria romilor					• Monumente și memoriale insuficiente: Numărul monumentelor și memorialelor dedicate istoriei romilor, în special celei legate de Holocaustul și sclavia romilor, este minim. • Activități comemorative rare: Evenimentele organizate pentru a comemora evenimente semnificative din istoria romilor, cum ar fi Holocaustul sau abolirea sclaviei, sunt sporadice și slab promovate. • Lipsa includerii în calendarul oficial: Datele relevante pentru istoria romilor, cum ar fi Ziua Comemorării Holocaustului în Războiul Romilor, nu sunt suficient de bine integrate în calendarul național de comemorare sau în conștiința publică. • Vizibilitate redusă în spațiul public: Istoria romilor nu este promovată prin inițiative culturale și educaționale care să sprijine memorializarea și conștientizarea pe scară largă. Subfinanțarea inițiativelor de comemorare: Proiectele care vizează comemorarea istoriei romilor sunt slab finanțate și există o lipsă de programe dedicate pentru a sprijini aceste inițiative. Impact: • Pierderea memoriei istorice: Lipsa comemorării contribuie la uitarea evenimentelor semnificative din istoria romilor, perpetuând marginalizarea culturală. • Inegalitate în recunoașterea istorică: Comparativ cu alte grupuri, istoria romilor primește mai puțină atenție, ceea ce afectează incluziunea și reprezentarea lor. • Barieră în combaterea discriminării: Necunoașterea istoriei contribuie la prejudecăți și stereotipuri negative despre comunitățile de romi. Posibilități de îmbunătățire: • Construirea de monumente și memoriale: Crearea de spații dedicate comemorării istoriei romilor la nivel local și național. • Instituționalizarea datelor relevante: Integrarea zilelor comemorative în calendarul oficial și promovarea lor prin evenimente publice. • Finanțarea proiectelor de comemorare: Alocarea de resurse pentru inițiative care promovează istoria romilor prin artă, cultură și educație. • Creșterea gradului de conștientizare a publicului: Campanii de informare și colaborări între autorități, ONG-uri și comunitățile de romi pentru a promova istoria lor.
---	--	--	--	--	--

CUM SE OBȚIN PUBLICAȚII UE

Publicații gratuite:

- un exemplar:
prin intermediul Librăriei UE (<http://bookshop.europa.eu>);
- mai multe exemplare sau postere/hărți:
de la reprezentanțele Uniunii Europene (http://ec.europa.eu/represent_en.htm);
de la delegațiile din țările din afara UE (http://eeas.europa.eu/delegations/index_en.htm);
contactând serviciul Europe Direct (http://europa.eu/europedirect/index_en.htm) sau sunând la numărul 00 800 6 7 8 9 10 11 (număr gratuit de oriunde din UE) (*).

(*) Informațiile furnizate sunt gratuite, la fel ca majoritatea apelurilor (deși este posibil ca unii operatori, cabine telefonice sau hoteluri să vă perceapă o taxă).

Publicații cu preț:

- prin EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

